TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇELEŞMİŞ ARAPÇA İFADELERDEN YARARLANARAK TÜRKLERE ARAPÇA ÖĞRETİMİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Manar HOURIEH

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇELEŞMİŞ ARAPÇA İFADELERDEN YARARLANARAK TÜRKLERE ARAPÇA ÖĞRETİMİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Manar HOURIEH

Danışman: **Prof. Dr. Musa ALP**
Jüri Üyesi: **Prof. Dr. Halim ÖZNURHAN**
Jüri Üyesi: **Prof. Dr. Abdülkadir BAYAM**
Jüri Üyesi: **Prof. Dr. Tuğrul YÜRÜK**
Jüri Üyesi: **Doç Dr. Sami KILINÇLI**

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2022

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Musa ALP
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Halim ÖZNURHAN

Üye: Prof. Dr. Abdülkadir BAYAM

Üye: Prof. Dr. Tuğrul YÜRÜK

Üye: Doç Dr. Sami KILINÇLI

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.…/…/202..

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. …../…/2022

Manar HOURIEH

ÖZET

TÜRKÇELEŞMİŞ ARAPÇA İFADELERDEN YARARLANARAK TÜRKLERE ARAPÇA ÖĞRETİMİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Manar HOURIEH

Doktora Tezi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Musa ALP
Eylül 2022, 235 Sayfa

Bu çalışma ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programını kullanılarak Çukurova Üniversitesinde okuyan Türk öğrencilere Arapça öğretimini geliştirmek üzere yapılmıştır. Program 2019-2020 öğretim yılı güz döneminde İlahiyat Fakültesi Hazırlık sınıflarından rastgele seçilmiş 35 kişilik uygulama grubu ile yine 35 kişilik kontrol gruplarına uygulanmıştır.

Çalışmada mülakat yöntemi kullanılmış olup Arapçada ve Türkçede ortak olarak kullanılan kelimeler esas alınmıştır. Aynı zamanda deney yönteminden de istifade edilmiştir. Ortak kelimeler Musa ALP-Yusuf Özcan'ın "*Musannaf Arabî Türkî Müşterek İfâdeler"* kitabından alınmıştır. Sekiz hafta boyunca program, uygulama ve kontrol gruplarına uygulanmıştır. Araştırmada öğretim metaryelleri ile not kartı ve başarı testi kullanılmıştır.

Uygulama ve kontrol grupları ortalamasında standart sapması 0,05 ≥ olan istatiksel anlam farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklılık uygulama grubu lehinedir. Hazırlık sınıfında okuyan Türk öğrencilere uygulanan hazırbulunuşluk programının başarı testinde etkinliği ortaya çıkmıştır.

Dil öğretiminin farklı merhalelerinde özellikle muhadese için hazırbulunuşluk programının uygulanması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Hazırbulunuşluk, ortak kelimeler, muhadese becerisi, öğretim programı.

ABSTRACT

DEVELOPING THE TEACHING OF THE ARABIC LANGUAGE AM ONG THE TURKS BY TAKING ADVANTAGE OF LINGUISTIC BORROWING

Manar HOURIEH

Doctoral thesis, Department of Basic Islamic Science
Supervisor: Prof. Dr. Musa ALP
September 2022, 235 pages

The aim of this study was to test the effectiveness of an educational programme based on language borrowing by using the investigative approach to address the Arab learning difficulties of Turkish students in the preparatory class of the Faculty of D ivinity of the University of Çukurova, Adana State, Turkey. **The study population:** consisted of the Turkish students in the preparatory year.**The study sample**: The study sample consisted of 70 students, divided into two groups: an experimentalgroup that consists of 35 students, and a control group that consists of 35 students.**Study methodology**:The researcher followed the corresponding approach, by interviewing borrowed words between Arabic and Turkish, and adopted the study to bring together the classification used in Dr. Musa Alp's book, “Musannaf Ararbî Türkî Müşterek İfâdeler”. **The tools of the study were:** educational means. It was the observation card. Achievement tests

This study showed the following main findings:

- There are statistically significant differences at the level (∞≤0,05) between the mean scores of the control group and the experimental group in the post-test in favor of the experimental group.
- Influence and effectiveness of the educational programme based on language borrowing, based on the use of the Language Achievement Survey of Turkish non-Arabic-speaking students in preparatory classes at the Faculty of Divinity.
- **The study therefore recommended several recommendations, the most important of which were:**

- Focus on teaching Arabic using language borrowing at different levels of study.and Training courses for Arabic teachers in schools and universities on how to use language borrowing to teach Arabic.
- Encourage students to undertake similar scientific studies in all languages.

Keywords: Language borrowing, linguistic survey, conversational skill, educationl programs.

ÖN SÖZ

Arapça Sami dillerin en eskilerinden olarak kabul edlilir. İştikak sayesinde kelime açısından oldukça zengin bir dildir. Asırlar boyu bir çok medeniyetin dili olmuştur. Yeryüzünde çok sayıda dil yaşamını sürdüremezken Arapça hep yaşayan diller arasında yer almıştır. Aynı şekilde Arapça vahiy dili olarak öne çıkmış bir din dilidir. Dolayısıyla "Kuran'ı biz indirdik ve onu yine biz koruyacağız" (Hicr, 15/9) ayeti bağlamında Arapça da varlığını sürdüregelmiştir.

Arapça, diğer dillere göre komşu dillerle en çok irtibatlı olan bir dildir. Dolayısıyla başka dillere etki ederken kendisi de o dillerden etkilenmiştir. Etkileşim içerisinde olduğu dillerin başında da Türkçe gelir. Türkçede çok sayıda Arapça asıllı kelime ve deyim olduğu gibi Arapçada da çok sayıda Türkçe asıllı kelime mevcuttur.

Türkçedeki Arapça asıllı kelimelerden faydalanılarak Türklere kolay Arapça özellikle de muhadese öğretilebilineğeği düşünülerek Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfı öğrencilerine ortak kelimelere dayalı bir öğretim programı geliştirmek üzere bu çalışma yapılmıştır. Kısaca "hazırbulunuşluk" olarak ifade edilebilecek ortak kelime hazinesinden faydalanarak tümdengelim yöntemiyle Türklere Arapça öğretmenin diğer metodlara göre daha kolay olduğu söylenilebilir. Zira bir yabancı dilin öğrenilmesinde en önemli unsurların başında kelime hazinesi gelmektedir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmakla birlikte tablo ve ekler ile de desteklenmişitir. İstatiksel veriler değerlendirilerek varsayımlar teoriye dönüştürülmüştür.

Çalışmamızda yönlendirmeleriyle katkıda bulunan danışmanım Prof. Dr. Musa ALP başta olmak üzere emeği geçen tüm akademisyenlere ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Manar HOURIEH

Adana / 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv
ABSTRACT v
ÖN SÖZ vii
KISALTMALAR xii
TABLOLAR LİSTESİ xiii
EKLER LİSTESİ xiv
GİRİŞ 1
1. Araştırmanın Konusu 1
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi 2
3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları 4
4. Araştırmanın Varsayımları ile Soruları 4
5. Araştırmanın Yöntemi 5
6. Araştırmanın Temel Kavramları 5
7. Benzer Çalışmalar 6

BİRİNCİ BÖLÜM
HAZIRBULUNUŞLUK STRATEJİSİ VE DİL ÖĞRENİMİNDEKİ ETKİSİ

1.1. Hazırbulunuşluk- Arapça İlişkisi 15
1.2. Bir Öğretim Startejisi Olarak Hazırbulunuşluk 16
1.3. Hazırbulunuşluğun Önemi 20
1.4. Ortak Kelimelere Dayalı Hazırbulunuşluk Stratejisinin Özellikleri 22
1.5.Hazırbulunuşluğun Faydaları 24
1.6.Hazırbulunuşluğun Hedefleri 25
1.7. Hazırbulunuşluğun Adımları 26
1.8 Hazırbulunuşluğun İşlevi 27
1.9. Hazırbulunuşluk ile Tümdengelim Alakası 28
1.10. Dilde Hazırbulunuşluğun Ayrıcalıkları 29

İKİNCİ BÖLÜM
DİL ÖĞRETİMİNİN GELİŞMESİNDE DİLBİLİMSEL ARAŞTIRMALI HAZIRBULUNUŞLUĞUN ROLÜ

2.1 Dil Öğretiminde Hazırbulunuşluğun Rolü 32
2.2. Hazırbulunuşluk Dil Becerilerinin Öğretim İlkeleri..... 35
2.3. Hazırbulunuşluk Dil Becerilerinin Öğretiminin Öncülleri 39
2.4. Hazırbulunuşluk Muhadese Öğretiminin Pedagojik Faydaları 43
2.5. Hazırbulunuşluk Muhadese Becerisi Öğretme Biçimleri..... 45
2.6. Hazırbulunuşluk Muhadese Öğrenme Koşulları 50
2.7. Hazırbulunuşluğun Muhadese Öğretim Adımları..... 52
2.8. Muhadese Öğretiminde Hazırbulunuşluğun Zorlukları 59
2.9. Hazırbulunuşluk Programında Öğretmenin Rolü..... 64
2.10. Hazırbulunuşluk Programında Öğrencinin Rolü 66
2.11. Hazırbulunuşlukla Muhadese Öğretiminin Özellikleri 67
2.12. Hazırbulunuşlukla Muhadese Öğretiminin Olumsuz Yanları 68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DİLLER ARASI KELİME TRANSFERİ

3.1. Diller Arası Kelime Alışverişi Olgusu 71
3.2. Dilde İktirâd Kavramı 72
3.2.1. Sözlükte İktirâd 72
3.2.2. İstilahta İktirâd..... 73
3.3. Arapça Öğretiminde Hazırbulunuşluğun Özellikleri 74
3.4. Dilde Kelime Transfer Türleri..... 78
3.5. Dilde Kelime Transferi Sebepleri..... 80
3.6. Türkçe ve Arapça Arasında Kelime Transferis 84
3.7. Arapçadan Türkçeye Geçen Terimlerin Miktarı 87
3.7.1. Aynı Lafız ve Manası İle Türkçeye Giren Kelimeler 88
3.7.2 Lafzı Aynı Kalan Manası Farklılaşan Kelimeler..... 88
3.7.3. Arapçada Çoğul Kelimelerin Türkçe Çoğul Eki İle Kullanımı..... 89
3.8. Arapça ve Türkçe Arasında Sözcük Transferi 90
3.8.1. Tedahhül ve Tedâhül 91

3.8.2. Tedahhül ve Tehavvül 92
3.8.3. Tedahhül ve İntikal 92
3.8.3.1. Alıntı Kelimelerin Sesli Heceler Düzeyinde Gelişmesi 93
3.8.3.2. Alıntılı Kelimeler Sözlüğü Oluşturulması 97
3.8.3.3. Alıntılı Kelimelerin Sarf Düzeyinde Gelişmesi 98
3.8.3.4. Levahîk/Ekler 101
3.8.3.5. Harflerde Değişim 101
3.8.3.6. Harf Kaldırma ve Kısaltmalar 102
3.8.3.7. Açıktan Okuma 103
3.8.3.7.1. Tenvîni Açıktan Okuma 103
3.8.3.7.2. Sakinin Kesraya Dönüşmesi 103
3.8.3.8. Duraklar 103
3.8.3.8.1. Yuvarlak ةً (h) Harfinde Durak 104
3.8.3.8.2. ي (y) Harfi İle Durak 104
3.8.3.8.3. ت (t) Harfi İle Durak 105
3.9. Türkçeleşen Arapça Lafızların Anlam Genişlemesi 106
3.10. Ana Dilde Hazırbulunuşluğun İkinci Dil Kazanımındaki Etkileri 107
3.11. Dilde Hazırbulunuşluk ile İkinci Dil Kazanım İlişkisi 109

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI

4.1. Araştırmanın Deneysel Tasarımı 112
4.2. Araştırmanın Değişkenleri 112
4.3. Araştıma Grubu 113
4.4. Araştırma Örneklemi 113
4.5. Araştırmanın Materyalleri 113
4.5.1. Muhadese Becerisi Ölçümünde Başarı Testi 114
4.5.1.1. Testin Amacı 114
4.5.1.2. Testin Amaçlarının İçerik Analizi 114
4.5.1.3. Test Becerilerinin Belirlenmesi 115
4.5.1.4. Test Kelimelerinin Düzenlemesi 115
4.5.1.5. Test Kullanım Klavuzu Hazırlanması 116
4.5.1.6. Testin Kaç Kişiye Uygulanacağı 116

4.5.1.7. Testin Geçerliliği ve Güvenilirliği 117
4.5.1.8. Testin Zorluk ve Ayrım Katsayısı Hesabı 118
4.5.1.9. Değerlendirme ve Not Takdiri 119
4.6. Program Tasarım Prosedürleri 119
4.6.1. Öğretim Programının Amaçları 119
4.6.2. Öğretim Programı İçeriği 121
4.6.3. Programın Öğretim Tekniklerinin Belirlenmesi 122
4.6.4. Programda Kullanılan Öğretim Araçları 123
4.6.5. Programın Öğretim Etkinlikleri 123
4.6.6. Öğretim Programında Kullanılan Takvim Özellikleri 124
4.6.7. Ortak Kelimelere Dayalı Hazırbulunuşluk Programı Öğretim Takvimi 125
4.6.8. Öğretim Programının Güvenilirliği 125
4.6.9. Öğretim Programı Uygulama Esasları 126
4.7. Sonuç Testi Uygulaması 128
4.8. Muhadese Becerisi Ölçüm Kartı 128
4.9. Öğretmen Klavuzu Hazırlanması 130
4.10. İstatiksel Araçlar 130

SONUÇ VE ÖNERİLER 132
1. Araştırmanın Sonuçları 132
2. Öneriler 140

KAYNAKÇA 142
EKLER 152
ÖZGEÇMİŞ 235

KISALTMALAR

b. **:** Bakınız

bs. **:** Baskı

c. **:** Cilt

Ç.Ü **:** Çukurova Ünivrsitesi

çev. **:** Çeviren

dğr. **:** Diğerleri

h. **:** Hicrî

s. **:** Sayfa

thk. **:** Tahkik

ts. **:** Tarihsiz

vb. **:** Ve benzeri

yy. **:** Yayın yeri yok

ö. **:** Ölümü

S. **:** Sayı

s. **:** Sayfa

ss. **:** Sayfa aralığı

ts. **:** Tarihsiz

v.dğr. **:** Ve diğerleri

vb. **:** Ve benzeri

y.y. **:** Yayın yeri yok

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Deneysel Tasarımı 112
Tablo 2. Testin Oranları 115
Tablo 3. Program Konuları 122
Tablo 4. Bilgilendirme Süreleri 127
Tablo 5. Not Kartı Geçerlilik Katsayısı 129
Tablo 6. Standart Sapma ve T değeri 132
Tablo 7. Kontrol Grubu Sonuç Testi T değeri 134
Tablo 8. Uygulama Grubu Sonuç Testi T değeri 134
Tablo 9. Değerlendirme Merdiveni T Değeri 136

EKLER LİSTESİ

Sayfa

EK 1. Program ve Test Uygulama Danışmanları ile Görüş Tablosu 152
EK 2. Hazırbulunuşluğa Göre Uygulanacak Önerilen Öğretim Programı Danışmanı Ölçümü..... 153
EK 3. Hazırbulunuşluğa Dayalı Öğretim Programının Aşama Raporu..... 154
EK 4. Önerilen Öğretim Programı Son Hali..... 156
EK 5. Ortak Kelimeler Örneğine Göre Klavuz Öğretmen Raporu..... 167
EK 6. Klavuz Öğretmen Rapor Kartı 168
EK 7. Klavuz Öğretmen Raporu Son Hali 169
EK 8. Muhadese Becerisi Kazandırmada Önerilen Süreç 172
EK 9. Hazırbulunuşluk Programı Öğretim Planı..... 173
EK 10. Çalışma Kağıtları..... 197
EK 11. Ders Sınıfı Dışında Uygulama Ödevleri..... 210
EK 12. Çalışma Kağıtlarına Öğrencilerin Verdiği Cevap Örnekleri..... 211
EK 13. Muhadese Becerisi Kazandırma Test Raporu..... 213
EK 14. Hazırbulunuşluk Programı Muhadese Becerisi Yazılı Test..... 214
EK 15. Muhadese Becerisi Testi Cevap Anahtarı 219
EK 16. Muhadese Becerisini Ölçmek İçin Klavuz Öğretmen Raporu..... 221
EK 17. Muhadese Becerisi Son Hal Kartı 222
EK 18. Programın Bilimsel Konu Öğretiminde Kullanılan Kitapları 225
EK 19. Uygulamalı Ders Grubu Öğrencilerinin Yoklama Örneği 232
EK 20. Ders Kontrol Grubu Öğrencilerinin Yoklama Örneği..... 233

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Muhadese becerisinin nasıl geliştirileceği konusunda özellikle de başında Türklerin geldiği ana dili Arapça olmayan öğrencilerin konuşma becerileri ile ilgili kullanılan yöntemler hakkında Miftâh eş-Şafiî'nin *el-Müfredâtu'l-mukterada mine'l-luğati'l-'Arabiyye ile'l-luğati İndûnisiyye li ta'lîmi'l-esvâti'l-'Arabiyye* ve Abbdullah Abdulaziz'e ait *el-İktirâdu'l-luğavî beyne'l-Arabiyye ve'l-İnciliziyye* adlı çalışmaları gibi yapılan geçmiş çalışmalar ile bu becerinin öğrencilere en iyi bir şekilde kazandırılmasına yönelik problem ve zorluklarla ilgili danışman ve öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesi sonucunda şunlar ortaya çıkmıştır:

- Arapça öğretim medotları klasik usullerle verilmekte olup modern dil öğretim tekniklerinden uzak olarak uygulanmaktadır. Aynı şekilde bu klasik yöntemler ana dili Arapça olmayan öğrencilerin muhadese becerilerini geliştirmekten de uzak görünmektedir.
- Özel olarak muhadese becerisini geliştirmek için yeni yöntem ve usullerin araştırılması kaçınılmazdır. Bu da ana dili Arapça olmayan öğrencilere kendilerine güven duygusunu vermek ve hataya düşmekten korkmayacak şekilde kendilerini rahatlıkla ortaya koymaya yönelik formasyonel uygulamalar ile planlı ve programlı öğretim adımları atmakla olur.
- Muhadese becerisinin geliştirilmesi konusu tüm yönleriyle araştırılmalı ve ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilerin karşılaştıkları zorluklar Türk üniversitelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının görüşlerine muracaat etmek suretiyle tanımlanmalıdır.

Araştırmanın konusu genel hatlarıyla T.C. üniversiteleri İlahiyat Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin öğretim amaçlarına göre Türkçeleşmiş Arapça kökenli kelimeleri esas alan bir öğretim programı uygulamaktır. Bu program sayesinde 2019-2020 öğretim yılında Çukurova İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıflarında okuyan Türk öğrencilerin Arapça öğretiminin geliştirilmesindeki etkisini hazırbulunuşluk yöntemi uygulanarak Türkçeleşmiş Arapça ifadelerin bu öğrencilerin muhadese dil becerilerinin gelişmesine

sağladığı katkıyı tespit edilecek ve Arapça öğreniminde öğrencilerin dil becerilerinin gelişimi gözlemlenecektir.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Türkçe ile Arapça arasında var olan kelime alışverişinin rolünü ortaya koyarak Türk öğrencilerin Arapça öğrenmelerini kolaylaştırma konusunda iki dilde kullanılan ortak kelimelerin etkisini araştırmak,
- Arap dilinin öğretim ve öğrenimi konusuna hizmet edecek güçlü bir metod geliştirerek ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilerin motivasyonlarının artırılmasını sağlamak,
- Hazırlık sınıfı aşamasında Türk öğrencilere yönelik Arapça öğretim ve öğrenmelerini kolaylaştımak amaçlı uygulama esaslı çalışmalara dayalı Türkçeleşmiş Arapça kökenli kelimeleri temel alan bir strateji geliştirmek,
- Hazırlık sınıfındaki Türk öğrencilerin muhadese becerilerinin gelişiminde Türkçeleşmiş Arapça kökenli kelimelerin etkinliğini test etmek,
- Türk öğrenciler için Arapça öğretimini kolaylaştıracak program geliştirerek hazırbulunuşluk yöntemiyle muhadeseyi güçlendirmek,
- Hazırbulunuşluk yönteminin Arapçayı kolay öğrenme konusundaki etkisini ortaya koyarak yabancı dil öğrenmedeki önemini vurgulamaktır.

Araştırmanın önemini de şu şekilde maddeleyebiliriz:

- Muhadese becerisini geliştirmeye yönelik hazırbulunuşluktan faydalanılarak Türk öğrencilere Arapça öğretimini amaçlayan ilk araştırmalardan biri olması,
- Türkçe konuşan öğrencilere yönelik olarak Arapçadan alınarak Türkçeleşmiş kelimelerin listesi verilerek Arapça ve Türkçe öğretiminde bu kelimelerden faydalanılması,
- Ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilerin muhadese becerilerinin geliştirilmesine yönelik zorlukları aşmaya hizmet etmesi,
- Türkçeleşmiş Arapça kökenli kelimelerden faydalanılarak geliştirilmiş bir program Türkiye'de yapılmış ilk çalışmalardan olup benzer diğer araştırmalara katkı sağlaması,

- Dil Psikolojisi teorilerine dayanan modern eğitim tekniklerinden kaynaklanan öğretim konusunda genel, dil öğretimi konusunda özel anlamıyla modern yönelimlerin araştırılmasının kolaylaştırılması,
- Araştırma hazırlık sınıfı seviyesindeki öğrencilere Türkçeleşmiş Arapça kökenli kelimelerin listelenip verilmesinin öğrencilerin kelime hazinesinin zenginleşmesine yol açması,
- Araştırma sayesinde öğrenciler ortak kelimelerden faydalanarak hazırbulunuşluk programı yardımıyla derse daha olumlu bir şekilde katılmalarının sağlaması,
- Araştırmanın, gerçek ve doğru bir şekilde öğrencilerin Arapça ve Türkçe arasında var olan hazırbuldukları kelimeler sayesinde bilimsel ve işlevsel yoldan becerilerini ortaya koyması,
- Araştırmanın, öğretim ve öğrenme alanında ortak kelimeler program sunan bilimsel teorilerin tecrübeleri ile tekniklerin geliştirilip planlanmasını yapan kişilerin de dikkatini çekmesidir.
- Öğrenci merkezli dil öğretim ve öğrenimi yapan, büyük düşünme becerileri kazandırarak öğrenciyi araştırma, keşfetme ve yaratıcılık duygusuna hitap eden ortak kelimeler programı kullanılmak süretiyle öğrencilerin arzu ve yönelimlerine uygun programlar tasarlamak, sınıf içi etkinlik, öğrenme içgüdülerini harekete geçirecek; öğrenciyi sıkan geleneksel sınıf yapısını değiştirecek; öğrencilerin şevkle öğretimden faylalanma ve arzulama duygularından istifade edecek yeni bir sınıf yapısına itecektir,
- Öğretim elemanlarının ortak kelimeler programını uygulaması sonucunda bu araştırmanın sonuçları T.C. İlahiyat Fakültelerinde Arapça öğretim programlarında kullanılacaktır.
- Bu çalışma Türkçeleşmiş Arapça kökenli kelimeler konusunda araştırma problemlerinin hallinde rol oynayarak uygulamalı Arapça öğretimi konusunda yeni teknik ve yöntemlerin araştırmacılar tarafından kullanılmasını sağlayacaktır.
- Öğrencilerin araştırma ve Arapça Türkçe sözlük kullanımı konusunda maharet kazanarak bilimsel yollardan ortak kelimelerin delaletlerini kavrayacaklardır.

- Çalışma, ikinci bir dil kazanma konusunda kişisel öğretim ve öğrenimin önemini ortaya koyarak öğrencilerin bilgi ve becerilerini kullanarak dil yönelimlerini ortaya koyacaktır.

3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları şu şeklidedir:

- Araştırma grubu: Araştırma T.C. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfında öğrenim gören 35 kişilik bir uygulama sınıfı ile yine 35 kişiden oluşan standart bir hazırlık sınıfı şubesinden oluşmaktadır.
- Uygulama süresi: Önerilen program, uygulama sınıfı ile standart sınıf sekiz ders haftasını kapsayacak şekilde 2019-2020 öğretim yılı Kasım ayı başından dönem sonuna kadar uygulanmıştır.
- Arapça öğrenimi özellikle de muhadese konusunda öğrencilerin karşılaştıkları zorluklara çözümler üretmeye odaklanmıştır.
- Bu program, uygulama sınıfı ile standart sınıf olarak iki grupla yapılmıştır. Bu iki sınıf/grup, birçok sınıf arasından rastgele seçilmiş olup her iki grubun karşılaştırılması yapılmıştır.

4. Araştırmanın Varsayımları ile Soruları

- Adana ili Çukurova İlahiyat Fakültesinde okuyan ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilere Arapça öğretimini kolaylaştırmak için hazırbulunuşluk metodlarının kullanılanarak ortak kelimelere dayanan öğretim programının etkisi nedir?
- Ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilerden oluşan uygulama sınıfı ile standart sınıf arasında not ortalamalarında bir farklılık oluşacak mı?
- Hazırlık sınıfında okuyan ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilerin Arapça becerileri kazanmadaki hazırbulunuşuk metod uygulamasına ortak kelimelere dayalı programın etkinliği nedir?
- Hazırlık sınıfında okuyan ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilerin Arapça muhadese becerileri kazanmadaki hazırbulunuşuk metod uygulamasına ortak kelimelere dayalı program geleneksel yönteme kıyasla etkisi nedir?
-

5. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, Arapça ve Türkçede bulunan ortak kelimelerden faydalanılarak muhadese öğretimini kolaylaştırma amaçlı ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilere yönelik karşılaştırmalı betimsel deney yöntemine dayanmaktadır. Bu da önceden planlanan uygulama adımlarıyla olacaktır. Bu adımlar şu şekildedir:

- İki dil arasındaki benzer terkip ve kelimelerin tespit edilerek tasnifinin yapılması,
- Öğrencilerin ihtiyaç ve isteklerini içeren analizinin yapılması,
- İki dil arasında var olan muhadese ve ifade sistemindeki farklılıklar sonucunda programın uygulanması sırasında öngörülen zorlukların tahmin edilmesi ve de uygun çözümlerin önerilmesi.
- Ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programının önceden hazırlanan etkin adımlara göre tatbik edilerek dikkatli bir şekilde hazırbulunuşluk yöntemi ışığında bütüncül olarak kurgulanmıştır. Öğrenci, öğretim ve öğrenimin merkezine alınarak Türkçeleşmiş Arapça kökenli kelime bilgilerinden faydalanılarak öğrencinin Arapça ve Türkçe arasında var olan ortak kelimeleri ifade etmesi sağlanmıştır. Öğrencinin ana dilinde var olan kelimelerin ikinci dil yani Arapçadaki karşılıklara intikali sağlanıp, bu ortak kelimeleri sınıf ortamı dışında da kullanarak kelime hazineleri güçlendirilmiştir. Bu sayede de ortak kelimelerin günlük hayatın bir parçası olması amaçlanmıştır. Sonuçta da bu ortak kelimeler programının uygulanması konusunda testler tatbik edilmişir.

Bu çalışmada Türkçe ile Arapça arasında mevcut ortak kelimeler kullanılarak dil öğretimini kolaylaştırmak üzere uygulamalı, karşılaştırmalı ve tanımlayıcı yöntem uygulanmıştır. Zira bu yöntem araştırmanın yapısı ve hedefleri ile uyuşmaktadır.

6. Araştırmanın Temel Kavramları

İktiraz lugavi/Türkçeleşmiş Arapça kökenli kelime: Yeni öğretim sistemi hazırlık sınıfında okuyan ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilerin muhadese becerilerini geliştirme amaçlı olarak sesler ve kelimeler ile Türkçe ve Arapça dillerindeki dilsel kalıplar arasında ilişki kurmak üzerine bina edilmiştir. Öğrenci ortak kelimelerden faydalanarak işlevsel olarak onları kullanmada doğrudan rol alır.

İstiksâ' lugavî/hazırbulunuşluk: Kişisel öğrenme metodu kanalıyla muhadese becerisi kazandırmada ortak kelimeleri kullanan önceden hazırlanmış bir proglamla Ana dili Arapça olmayan Türk öğrenciler için Arapça öğretme konusunda yeni bir yöntemdir. Bu yöntemin amacı, öğrencilerin dil becerileri ve kabiliyetleri ile kelime hazinelerini zenginleştirmek, iki dil arasında var olan ortak kelimeleri araştırıp kullanmak, bu kelimeleri toplayarak tasnif etmek, sözlük anlamaları ile yeni durumara göre deyim ve cümleler oluşturmaktır.

Muhadese: Arapçanın dört dil becerisinden biridir. Hazırlık sınıfıseviyesinde ana dili Arapça olmayan öğrenciler Türkçeleşmiş Arapça kökenli kelimeleri kullanarak yeni durumlara göre işlevini öğrenip, gerekli becerileri kazandıktan sonra bu beceri ile dugu ve düşüncelerini ifade edebildikleri bir beceri türüdür.

Bernâmec/Program: Muhâdese alanında Arapça öğrenenlerin ortak kelime becerisi kazanarak dil öğretiminde olumlu değişim kazandırmayı hedefleyen adım ve uygulamaların bütünüdür.

7. Benzer Çalışmalar

Konuyla ilgili olarak ulaşılabildiğimiz bazı çalışmalar yıllarına göre şöyledir:

- Ebu'l-Hayr Muhammed Şemsu'l-Hakk es-Sadîkî, *el-İktirâdu'l-luğavî mine'l-'Arabiyye ile'l-Bengâliyye*, (2000). Bu çalışmada Arapça ile Bangalce arasındaki ortak kelimeler ele alınmıştır. Yazar, analiz, karşılaştırma ve tarihsel yöntemden faydalanmıştır. Çalışmada şu sonuçlara varılmıştır:

- Diller arası kelime transferinin bazı olumsuz sonuçları vardır. Dilin sarf ve nahiv sisteminde bozulmalara yol açar.

- Sebebe binaen veya sebepsiz bir şekilde ana dile giren kelimeleri beğenmek dili konuşanı bu kelimeleri kullanmaya iter.

- Vatandaş, dilde bazı ihtilaf yönleri görürse kendi diline karşı zayıflık ve güvensizlik hisseder.

Çalışmamız ile bu çalışma arasındaki benzerlikler:

- Başka bir dil ile Arapça arasında gerçekleşmiş olan kelime alışverişinden bahsetmektedir.

- Arapçadan başka bir dile giren kelimelerin özellikleri ile ortak kelimelerin önemini belirtmektedir.

Çalışmamız ile bu çalışma arasındaki farklılıklar:

- Çalışmamız Arapçadan Türkçeye giren kelimelerden bahsederken bu çalışma Arapçadan Bangalceye giren kelimelerden bahsetmektedir.
- Bu çalışma dil becerilerinden bahsetmeyerek sadece Bangalceye giren Arapça kökenli kelimelerden bahsetmektedir. Çalışmamız ise muhadese öğretiminde Türkçeleşmiş Arapça kelimelerden faydalanarak yeni bir dil öğretim yöntemi sunmaktadır.
- Bu çalışma betimsel tarihsel analiz yöntemini kullanırken çalışmamız, deneysel ve karşılaştırmalı betimsel yöntem kullanmaktadır.

- Kemal Muhammed Câhullah - Mubarek Muhammed Abdulmevlâ, *Zâhiratu'l-iktirâd beyne'l-luğât (el-Elfâzu'l-Arabiyyetü'l-mukterada fî luğati'l-Fûr)* 2007. Bu çalışmada Fûr diline Arapçadan geçen kelimelerin tespiti ile Arap sesleriyele uyumu ve yazılı dile nakli konusu ele alınmıştır. Yazar bu çalışmada karşılaştırmalı betimsel analiz yöntemini kullanmıştır. Bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Darfur bölgesinde iki dili konuşanlar arasında doğrudan temas sonucunda Fûr diline Arapçadan bazı kelimeler geçmiştir.
- Fûr dilini Arapçadan kelime almaya iten sebepler şunlardır: İhtiyaç, konum, ihtilaf, başarılı olmak ve yabancı dil hayranlığı.
- Fûr diline Arapçadan geçen kelimelerin delaletleri çeşitli olup başında İslam dinine ait kelimeler ile ev aletleri, kültürel kelimeler, tarım ürünleri, meslekler, sayılar, organik ürünler ile mahalli yönetim kelimeleri gelmektedir.
- Fûr dilinde kullanılan Arapça kelimeler geldiği bölgeye uygun olarak yeni sesler kazanmış olup sözlük anlamlarını korumaktadırlar.

Çalışmamız ile bu çalışma arasındaki benzerlikler:

- Başka bir dil ile Arapça arasında gerçekleşmiş olan kelime alışverişinden bahsetmektedir.
- Osmanlı döneminde gerçekleşen sosyal iletişim sonucunda Türkçede meydana geldiği gibi Arapçadan alınan kelimelerin Arapça konuşanlarla iletişime geçilmesi sonucunda Fûr diline etkisini anlatmaktadır.

Çalışmamız ile bu çalışma arasındaki farklılıklar:

- Çalışmamız Arapçadan Türkçeye girmiş ortak kelimelerden bahsederken bu çalışma Darfur dilinin Arapçadan aldığı kelimeleri araştırmıştır.
- Bu çalışma Darfur diline Arapçadan giren kelimelerle ilgii olup karşılaştırmalı analiz yöntemine göre ele alırken bizim çalışmamız ise muhadese öğretiminde stratejik olarak ortak kelimeleri karşılaştırmalı betimsel deneysel metodlara ele almıştır.

- *Miftâhi'l-ş-Şâfi'î'ye ait* "*İstihdâmu'l-mufredâti'l-mukterida mine'l-luğati'l-'Arabiyye ile'l-lluğati'l-Endûnisiyye lita'limi'l-esvâti'l-'Arabiyye*" (2009) adlı çalışmada Arapça öğretiminin iyileştirilmesini özellikle de Langkarya devlet İslam ortaokulunda konuşma becerisinin bir parçası olarak seslerin öğretilmesini amaçlamaktadır. Yazar, bizim çalışmamızda mülahaza, mulakat ve tümdengelim kullanıldığı gibi bu çalışmada uygulamalı betimsel yöntem kullanmıştır. Araştırma 34 erkek ve kadın öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonucunda Arap seslerini çıkarma konusunda öğrencilerin yetkinlikleri artmış, kendilerine uygulanan testteki puanları yükselmiştir.

Araştırmanın sonuçları şunlardır:

- Ortak kelimelerden faydalanmak öğrencilerin Arap seslerini telaffuz etmesini kolaylaştırmıştır.
- Tekrar yoluyla muhadese testinde öğrencilerin seviyeleri yükselmiştir.
- Arapça konuşurken öğrencilerin kendilerine güveni artmıştır.

Bu çalışma ile çalışmamızın benzerlikleri şunlardır:

- Arapça ve diğer bir dil arasındaki ortak kelimeleri ele almıştır.
- Ortak kelimelerin özellikleri ile muhadesenin gelişmesindeki öneminden bahsetmiştir.
- Deneysel yöntem kullanılmıştır.

Bu çalışma ile çalışmamızın farklılıkları şunlardır:

- Bu çalışma hazırbulunuşluk yöneminin yanında mülahaza, mülakat ve test yönetmini kullanırken bizim çalışmamızda hazırbulunuşluk yöntemi kullanılmamıştır.
- Çalışmamızın varsayımları istatiksel iken bu çalışmanın varsayımları araştırma yoluyla gerçekleşmiştir.

- Bu çalışma ortaokul öğrencileri üzerinde yapılmışken bizim çalışmamız üniversite hazırlık sınıfı seviyesinde yapılmıştır.

- Dirâsâtu teysîri Muhammed ez-Ziyâdât ve Semira Yâyir, 2014. Çalışma *"et-Teessur ve't-te'sîru'l-luğavî beyne'l-lugati't-Turkiyye ve'l-Arabiyye*" adını taşımaktadır. Çalışma Arapça ve Türkçe dilleri arasındaki etkileşim yönlerini ortaya koymaya yöneliktir. Yazar çalışmada tarihsel ve karşılaştırmalı yöntem uygulamıştır.

Çalışmanın sonuçları şu şeklidedir:

- Arapça kelimeler asli anlamların koruyarak Türkçeye girmişlerdir.
- Türkçeye giren bazı kelimelerin lafızlarında değişiklik olmazken anlamlarında değişiklik olmuştur.
- Çoğul kalıbında Türkçeye giren kelimeler asli anlamlarını korumakla beraber Türkçede tekil olarak kullnılmaktadır.
- Arapça çoğul kelimeler Türkçe çoğul eki (lar) alabilmektedir.

Bu çalışma ile çalışmamızın benzerlikleri:

- Bu çalışma Arapçanın Türkçeye etkisinden bahsederken çalışmamız Arapça ve Türkçe arasında var olan ortak kelimelerden bahsetmektedir.
- Teorik olarak Arapçanın Türkçeye etkisi çok daha büyük olmuştur.

Bu çalışma ile çalışmamız arasındaki farklılıklar:

- Bu çalışma genel anlamda Arapçanın Türkçeye etkisinden bahsederken bizim çalışmamız Arapça Türkçe ortak kelimelerden bahsetmektedir.
- Bu çalışma tarihsel ve karşılaştırma yöntemlerini kullanırken bizim çalışmamız muhadese öğretiminde stratejik olarak ortak kelimeleri ele almaktadır.
- Bu çalışmanın yöntemi tarihsel ve karşılaştırmalı iken bizim çalışmamızın yötemi ise karşılaştırmalı betimsel deneyseldir.

Umerî Muhammed'in 2016 yılında yaptığı *"el-İktirâdu'l-luğavî fî davi't-tevâsuli'l-hadarî el-'asru'l-'Abbâsiyyi's-sânî nemûzecen"* adlı çalışması vardır. Bu çalışma Abbasilerin ikinci asrında Arap medeniyeti ile diğer milletlerin medeniyetleri arasında gerçekleşen iletişim ışığında var olan dil vakıasını tespite yönelik olup kelime transferine yönelik etkin sebeplerden bahsetmektedir. Aynı şekilde ister olumlu ister olumsuz olsun farketmez mevcut etkenler ile onların Arapçaya etkisinin bilinmesini amaçlamaktadır. Çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bu çalışmanın sonuçları şunlardır:

- Ortak kelimeler Araplar ile diğer milletler arasında gerçekleşen medeniyet iletişimi ışığında farklı alanlarda çok sayıda kelime girmesine sebebiyet vermiştir.
- Diller arası kelime transferi genel anlamda dilsel gelişimin tabii sonucu, özel olarak da anlam gelişmesine bağlı olarak gerçekleşmiştir. Bu yeni kelimeler komşu milletlerin birbirlerine karışması sonucunda toplum tarafından gerçekleştirilen gelişmelerin gerektirdiği bir olgudur.
- Klasik ve modern dilcilerden çoğu muarreb, dahîl ve müvelled kelimeleri birbirine karıştırmış, aralarında net bir ayırım yapmamışlardır. Dolayısıyla kelime transferinin dayandığı bu terimlerin tarifleri de farklılaşmıştır.
- Arapçaya geçen yabancı kelimelerin çoğunluğu Farsça asıllı olup bu kelimelerin tamamı şehirleşme ve yönetim ile ilgidir. Araplar bunları farklı yollarla çekimlemişlerdir.
- Arapçaya giren kelimeler dilin kelime hazinesinin gelişmesine sebep olurken kendi dilinde bulunan bazı kelimeler ile muarreb kelimelerin ölmesine sebebiyet vermektedir.
- Arapçada gerçekleşen başka dillerden kelime alma işi Arapçanın zayıflığını ya da yeni terimler türetmedeki eksiğini ifade etmeyip tam tersine bu işe musamahalı olduğunu gösterir. İhtiyaç her zaman başka dillerden kelime almayı gerekli kılmaz.

Bu çalışma ile bizim çalışmamız yabancı dilden kelime almanın dili zenginleştirdiği yönüyle benzeşmektedir. Ancak, bu çalışma Arapçaya giren kelimelerin Abbasilerin ikinci asrından itibaren medeniyet iletişimi ile gerçekleştiği

belirtirken bizim çalışmamız muhadese öğretiminde Türkçeleşmiş Arapça kelimelerden stratejik olarak faydalanmayı kapsamaktadır. Her iki çalışma da betimsel analiz yöntemine dayanmaktadır.

Wahi Ajustian'ın 2019 yılında yaptığı *"el-Mufredâtu'l-Endûnîsiyyetu'l-mukterida ve tağyîru savtiyyetihâ ve me'ânîhâ / Endenezyocada Arapçadan Alınmış Kelimeler ile Bunların Ses ve Anlam Değişiklikleri*" adlı bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma Arapçadan alınan kelimelerin ses değişimleri ile anlam farklılaşmalarını ve de bunların sebeplerini konu almaktadır. Araştırmacı bu çalışmayı basılı kitaplarda var olan açıklamaları toplayarak yapmıştır. Çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Endenenozcaya girmiş Arapça asıllı kelimelerin ses değişimlerinin sebeplerinin köken olarak iki dil arasındaki farklılık ile fonetik unsurlar, ses dağılımı ve yazı sistemidir.
- Endonezcaya Arapçadan giren kelimelerin mana değişimleri anlam genilemesindeki değişikliği içermektedir. Yani kelime alan dildeki anlam gelişmesi ile kelime alınan dildeki anlam daralması ile kullanımdaki ve anlamlamdırmadaki karışıklık ile yanlışlığa bağlıdır.
- Arapçadan alınan kelimelerdeki amlam değişmesine etki eden faktörler; tarihsel, çevre değişimi, duygusallık, dilsel ile dil kullanımı esnasındaki cevap arama faktörleridir.

Bu çalışma ile çalışmamız Arapçadan alınan kelimelerden istifade edilerek Arapça öğretiminin kolaylaştırılması yönünden benzeşmekte iken bu çalışma Arapça ile Endenozca arasındaki ortak kelimeler, ses ve anlam değişimlerinden bahsederken bizim çalışmamız muhadesenin gelişmesi için ortak kelimelerden stratejik olarak yararlanmayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışma masa başınd ayapılmışken çalışmamız deneysel olup alanda tamamlanmıştır.

Abdullah Abdulaziz Salahuddin tarafından 2019 yılında yapılan "*el-İktirâdu'l-luğavî bene'l'Arabiyye ve'l-İncilîziyye elfâzu'l-akide nemûzecen*" adlı çalışma bulunmaktadır. Bu çalışama İslâmi kökenli kelimeler irdelenerek Arapça ve İngilizcedeki yapıları ile İngilizcedeki lafız zenginliğine girişin sebepleri Oxford sözlüğü esas alınarak örnek olarak akide lafızları ele alınıp bu kelimelerin İngilizce ve Arapçadaki delalet ve yapılarındaki farklılıkları ortaya koymayı

amaçlamıştır. İslam toplumunun İngiliz kültüründeki İslam kültürünün etkilerini ifade etmesi için İngilizcedeki bu kelimelerin yapıları ile Arapçadaki asılları karşılaştırılmış olup dha sonra İngilizceşen dünyada yaygın olarak kullanılmasından dolayı diğer kültürlerdeki etkisine değinilmiştir. Çalışmada araştırmacı betimlemeci analiz yöntemini kullanmıştır. Araştırmanın sonuçları ise şu şekildedir:

- Arapça asırlar boyu İngilizceye çok sayıda kelime vererek bir çok yoldan İngilizcenin söz zenginliğine etki etmiştir.
- Arapçadan İngilizceye kelime transferinin, dini, kültürel, bilimsel, ekonomik, sosyal ve siyasi gibi bir çok faktörü bulunmaktadır.
- Fonetik ve filolojik sebeplere bağlı olarak İngilizceye giren kelimelerin yapı ve delaletlerinde bazı değişiklikler olmuştur.

Bu çalışma ile çalışmamız Arapçadan başka dillere geçen kelimelerin Arapça öğretimini kolaylaştırmada kullanılması ile kelime alan dilin zenginleşmesinden bahsetmesi açısından benzerlik taşımakatadır. Fakat bu çalışma sadece Arapçadan İngilizceye geçen dini kelimelerden bahsederken çalışmamız Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerin muhadese becerisinin gelişimindeki kullanılmından bahsetmektedir. Çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılırken çalışmamızda deney yöntemi kullanılmıştır.

Yukarıdaki çalışmalar genel olarak değerlendirilecek olursa; bunların bir dilden başka bir dile geçen kelimeler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu kelimeler, kelime alan dile zenginlik ve gelişim sağlamıştır. Bazı dilciler, alınan bu kelimelerin muhadese becerisinin hızlı bir şekilde kazanılarak gelişmesinde başarılı bir yol olduğunu ifade etmiştir. Ancak çalışmalarda bizim araştırmamızda kullandığımız şekilde araştırma yöntemi kullanılmamış olup daha ziyade Arapçadan kendi dillerine giren kelimeler üzerinde yoğunlaşılmıştır. Çalışmanın temel amacı 2009 yılında Müftâhu’ş-Şâfi‘î’nin yaptığı çalışmadaki gibi ortak kelimelerin muhadese becerisinin kazanılmasında önemli bir rol oynadığını bilimsel metodlarla ortaya koymaktadır. Aynı şekilde ortak kelimelerle bir yabancı dil öğretim metodu ve ikinci yabancı dil öğrenmede geliştirilen bir strateji olarak kullanan araştırmaların az olduğu farkedilmiştir. Araştırmamızda yeni olan şey Arapça öğrenimi ile öğretiminde ortak kelimelerden faydalanarak hazırbulunuşluk

uygulama adımlarına göre muhadese becerisinin kazanılmasına yönelik çalışma olmasıdır. Bu çalışma Türklere Arapça öğretimi konusunda dil psikoloji teorilerini yani hazırbulunuşluğu ele almasıyla özgün bir özellik taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAZIRBULUNUŞLUK STRATEJİSİ VE DİL ÖĞRENİMİNDEKİ ETKİSİ

Bu bölümde ikinci dil öğreniminde hazırbulunuşluğun rolü ile bunun Arapça öğretimine etki ve alakası ele alınacaktır. Hazırbulunuşluğun öğrencilerin dil öğreniminde ve kendilerini dil bilgisine ulaştırmada ne derece önemli olduğu konusu yadsınamaz bir gerçekliktir. Zira öğrenci grup arkadaşları ile beraber öğrendiği dilden dilimize geçerek Türkçeleşmiş kelimeleri diyalogta kullanabilir.

İlk önce hazırbulunuşluk/istiksâ الاستقصاء kelimesinin sözlük anlamı sözlüklerden araştırlacak sonra da literatürdeki farklı tanımlarından hareketle terim olarak anlamına değinilecektir. Daha sonra da dil öğretiminde hazırbulunuşluğun önemi, özellikleri, faydaları ve amaçları her iki dilde de var olan ortak kelimeler örnekleriyle verilecektir.

Sonraki aşamada hazırbulunuşluk ameliyesinin merhaleleri ile ortak kelime programının dildeki hazırbulunuşluğa göre uygulayacak öğrenci için gerekli adımlardan bahsedilecektir. Bu adımlar, kendisine bilgi sunulmasını istemesi durumunda öğrencinin kullanacağı işlemlerle bağlantılıdır. Başlangıçta bu adımlar problemin belirlenmesini kapsayıp çoğunlukla da ortak kelimelerin kullanılmasına yönelik durumlar veya sorular ya da öğrencilerin düşünmelerini sağlayarak onları araştırmaya iten bazı sorgulamaları harekete geçirir. İkinci aşamada ise bazı ödev uygulamalara geçilir. Bu aşamada öğretmen ödevlerin doğruluğunu kontrol edip karara varmak üzere öğretilmesi gerekli problem ile ödevlerin bağını kontrol eder ve bunu yeni durumlar için uygular.

Bölüm sonunda öğrenciye bilimsel uygulamalı kurallara uygun etkinlikler yapma imkanı verecek şekilde hazırbulunuşluğun görevinden bahsedilecektir. Bu etkinlikler öğrencinin pratik ve teorik bütün becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacaktır. Nihayet bölüm, hazır halde bulunan ortak kelimelerin özelliklerinden söz edilerek tamamlanacaktır.

1.1. Hazırbulunuşluk- Arapça İlişkisi

Dil, insanın önemli yeteneklerinden biridir. Dilin çekirdeğinde insan ve konuşma organları vardır. Sesin alanı sınırlı olduğu gibi konuşma organların yapabilecekleri de sınırlıdır. Zira organlardan sınırlı sayıda ses çıkarabilir. Bu sesleri biz harfler ile ifade ederiz. Bununla birlikte bu sınırlı sesler boğaz, gırtlak, dil, dudak ve burun gibi ses organlarından çıkarılabilir.

İnsanın dil oluşturbilme kabiliyeti sayesinde üç bin civarında dil ortaya çıkmıştır. Bu sayede insanoğlu medeniyetler kurmuş, kendi dışında var olan kainattaki varlıklara ulaşmıştır.[1]

Dil yetisini konunun uzmanları şu şekilde tarif eder: "*Birbirleri arasında iletişimi sağlamak için kültür sahibi toplum fertlerince ortaya konan sisteme göre uygulanan ses simgeleri topluluğudur*.[2] "

Davud Derviş'e göre dil kendi mecrasından çıkmamalıdır: O şöyle der: "*İnsanlardan bir grubun ittifak ettikleri telaffuz, yazı ve okuma yoluyla belirlenmiş simgesel ses sistemi ki bu sistem onların ihtiyaçlarını giderir ve daha sonra gelen nesiller bu mirası alarak her nesil dilin gelişme ve genişleme açısından imkan verdiği ölçüde yeni şeyler eklerler*[3]." Bununla birlikte Arapça, Kuran-ı Kerim ve Sünnetin dili olması vasfı ile dilleri farklı olmasına rağmen dünya müslümanlarının din dilidir. Bu sebeple Müslümanlar Arapçayı öğrenme ve öğretmeye önem vermişlerdir.

Arapça öğretimi için öğrencilerin temel becerilerinin geliştirilmesi gerekir. Bu beceriler şunlardır: Dinleme, muhadese (konuşma), okuma ve yazma. Bu beceriler birbiriyle doğrudan alakalıdır. Her dil becerisi diğerini bir şekilde etkiler.

Muhadese, dilin aslının konuşma olması sebebiyle temel becerilerden biridir. Dolayısıyla muhadese öğretimi Arapça öğretim programının en önemlilerinden sayılır. Zira her dilin öğretilmesinin ana sebebi iletişimdir. Arapça öğreticisinin her zaman Arapça öğretimini özellikle de muhadese öğretimini destekleyen öğretim teknikleri araştırması gerekir. Ancak bu sayede öğrenci o dili iyi öğrenebilir.

---

[1] Medkûr, Ali Ahmed, *Tedrîsu funûni'l-luğati'l-'Arabiyye*, Kahire 1991, s. 28.

[2] Rüşdi, Mennâ' - Ahmed es-Seyyid Muhammed; *Tedrîsu'l-'Arabiyye, fi't ta'lîmi'l-'âmm (Nazariyyât ve tecârib),* Daru'l-Fikri'l-'Arabî, Kahire 2001, s. 27

[3] Hillis, Davud Derviş Hillis, *el-İtticâhâtu'l-hadîse fî tarâikı tedrîsi'l-luğati li telâmîzi sufûfi'l-'Arabiyyeti'l-evveliyye*, Mektebetu Âfâk, Gazze 2015, s. 3.

Hazırbulunuşluk yöntemi, dil öğretim teknikleri arasında diğerlerine göre daha çok önem arz etmektedir. Bu yöntem, öğrenciyi yapacağı etkinlikler sayesinde daha çok ilgili yapacaktır. Dolayısıyla program, açıklama ve bilgi vermeye dayalı öğretim sisteminden problemleri çözen katılıma dayanan öğretim sistemine geçişi sağlayacaktır. [4]

Hazırbulunuşluk yöntemine göre dil öğrenen öğrenciler, klasik yönteme göre öğretim yapanlardan soru sorma açısından %50 oranından daha fazladır. Ayrıca hazırbululuşluğun, öğrencinin kendine güvenini artırarak motivasyonunu üst seviyeye çıkardığı ifade edilmektedir[5].

Hazırbulunuşluk yöntemi, eğitim öğretimde araştırmacı yöntem olarak adlandırılır. Zira ortak kelimeleri kullanan öğrenci hedefine ulaşmak için farklı bilgilerinin kaynağını araştırır.[6] Buradan hareketle hazırbulunuşluğun Arapça öğretiminde önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Zira Arapça öğrenimi bu sayede etkin sonuç verir. Öğrenci öğretim faaliyetinin merkezinde olursa, farklı becerilerden istifade ederek herhangi bir problem ya da bir konunun açıklamasına yönelik yeni bilgiler oluşturur.

1.2. Bir Öğretim Startejisi Olarak Hazırbulunuşluk

Hazırbulunuşluk/الاستقصاء kelimesinin sözlük anlamı:

استقصى الأمر : Derinlemesine araştırma yaptı; استقصى المسألة : Problemi iyice araştırıp inceleyerek temeline indi, anlamına gelir[7].

Sarf açısından استقصاء kelimesi uzak oldu anlamında قَصِيَ sülasi fiilinden türemiştir. Çok uzak için القصوى veya القصيا tabirleri kullanılır. Kuran-ı Kerim'de الْقُصْوَىgeçen ayetşnde [8]"إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى" kelimesi en uzak mescid (Mescid-i Aksa) anlamındadır. Aynı şekilde zan ve tevilden uzak olan kişi için

---

[4]Ramazan, Ramazan – Osman, Faruk, Medâ fa'aliyati't-tarîkati'l-istiksâiyye fi't-tahsîli'd-dirâsî ve tenmiyetu mukevvinâti't-tefkîr ledâ tullâbi kulliyeti't-terbiye, *Mecelletu İttihadi'l-Câmiâti'l-Arabiyye,* S. 28, Bahreyn 1993, ss. 275-305.

[5] el-Fennîş, Ahmed, *et-Terbiyetu'l-istiksâiyye usûluha'n-nazariyye ve tatbîkâtuha'l-'ameliyye*, Ma'hadu'l-İnmâi'l'-'Arabî, el-Heyetu'l-Kavmiyye li'l-Bahsi'l-'İlmî, 2. Baskı, Libya 1993, s. 164.

[6] el-Fetlâvî, Suheyle Muhsin Kazım, *el-Medhal ile't-tedrîs*, Matbaatu'ş-Şurûk, Amman 2010, s. 126.

[7] el-Fîrûzâbâdî, Mecduddin Muhammed b. Yakub, *el-Kâmûsu'l-muhît,* el-Heyetu'l-Mısrıyye, Matbaatu'-l-Emîriyye, 3. Baskı, y.y. 1978, I, 311.

[8] Enfal, 8/42.

رميت المرمى القصيّ، tabiri kullanır. استقصى في المسّألة أو تقصَّى ise amacına ulaştı anlamına gelir. Aynı anlamda تقصّيت الأمر أو استقصيته ifadesi de kullanılır[9].

Terim olarak استقصاء/hazırbulunuşluk kelimesinin bir çok kullanımı ve tarifi bulunmaktadır. Çünkü araştırmacıların felsefe ve görüşlerine göre araştırmalarında gerçekleştirmeye çalıştıkları hedefleri de farklılaşmaktadır. Öyleki bazı araştırmacılar bu terimi bulup çıkarma, inceleme ve problemleri çözme anlamında kullanmışlardır.

Mahmûd Zeytûn, istiksâ/hazırbulunuşluk öncülerinden sayılan Suchman'dan nakille bu terimi basit bir ifade ile şöyle tanımlamıştır: "*Hazırbulunuşluk, yalnız kaldıklarında insanların dil öğrendikleri tabii bir sistemdir. Kişi bu yöntemle sorular sorar, notlar alır, bilgiler toplar, tasnif eder, taksim eder, denemeler yapar, diğerleri ile fikir alışverişinde bulunur. Bütün bunları bilgi seviyeleri, eğilimleri ile ilgilerine göre yapar."* [10] el-Fetlâvî ise hazırbulunuşluğu, "*Öğrencinin bilgi teori ve kuramı geliştirme, değerlendirme ve yeni durumlarda karşılaştığı problem veya gerçeğe ulaşmada ya da soruya cevap vermede hazırbulunuşluktan faydalanan öğrencinin önerilen teoremler karşısında karar alma ameliyeleri için gerekli olan yönelim ve beceriler toplamını kullandığı öğretim türlerinden biridir*"[11] şeklinde tanımlamaktadır.

Ahmed İsa Davud'a göre de hazırbulunuşluk kendi kendine öğretim ameliyesini teşvik ve desteklemeyi hedefleyen bir öğretim yöntemidir. Ona göre bu yöntem, hakikati aramada daha fazla akli arayışlara dayanmakta olup yeniden bilgi oluşturmada, fikirler üretmede, denemede ve bunları yeni durumlarda sonuç çıkarmada ferdin düşünme yeteneklerini geliştirmeye çalışır. Öyleki öğrenci kendi kendine düşünce ve araştırmalarını değiştirebilir, dolaylı ya da dolaysız tecrübelerini kontrol edebilir ve bunları kendine göre anlamlandırabilir[12].

el-Cellâd ise hazırbulunuşluğu bilgi arama, eleştiri ve işlemeye yoğunlaşan bir eğitime giriş olarak görmektedir. Öğrenciyi, bir araştırmacı yapar, onu düşünür, bilgi edinir, bilgi, kaynağı ve anlamlarıyla keşfeder hale getirir. Bu yöntem öğrenciyi önceki hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik fikri beceriler

---

[9] Zeytûn, Kemal Abdulhamid, *et-Tedrîs nemâzicuhu ve mehârâtuh*, Âlemu'l-Kütüb, Kahire 2003, s. 268.

[10] Âyiş, Mahmud Zeytûn, *en-Nazariyyetu'l-binâiyye ve istirâciyyâtu tedrîsi'l-'ulûm*, Matba'atu'ş-Şurûk, Amman 2007, s. 328.

[11] el-Fetlâvî, *el-Medhal ile't-tedrîs*, s. 126.

[12] Davud, Ahmed İsa, *Usûlu't-tedrîsi'l-nazarîyyi ve'l-'amelî,* Daru Yâfâ, Ürdün/2014, s. 219.

kazandırır. Öyle ki bilginin özelliği, analiz veya eleştirisi açısından öğrenciye bilgiye nasıl reaksiyon göstereceğini öğretir. Ayrıca, öğrencinin karşılaştığı problemleri çözmede kendisine yardımcı olur[13].

Kemal Abdulhamid Zeytun'a göre hazırbulunuşluk; araştırma, kontrol, bilgileri hazırlama, mantık kavramları kazanmada, hazırbulunuşluk, bağımsızlık ve sonuç çıkarma konularında öğrenciyi ehil hale getiren hür düşünmeye yardımcı olur[14].

Ayrıca hazırbulunuşluğu, Ubeydat ve Vesile Ebu's-Semîd, "*Öğrenciye, karşılaştığı problemleri çözen bilgileri elde etmede yardımcı olur."* şeklinde tanımlamışlardır.

Öğrenci, çözüme muhtaç entrasan bir soru, kapalı bir durum veya problemle karşılaştığında bilgisiz olduğunu hissederek önceki tecrübelerine sığınırak cevap bulmaya çalışarak çözüm yolları araştırır[15].

Eğitim öğretim faaliyetiyle ilgili olarak Atıf es-Sayfî, hazırbulunuşuk/istiksâ'yı "*Öğrencinin bilgi teori ve kuramı geliştirme, değerlendirme ve yeni durumlarda karşılaştığı problem veya gerçeğe ulaşmada ya da soruya cevap vermede hazırbulunuşluktan faydalanan öğrencinin önerilen teoremler karşısında karar alma ameliyeleri için gerekli olan yönelim ve beceriler toplamını kullandığı öğretim türlerinden biridir."* şeklinde açıklar**[16]**.

Aynı konuda Abdulhamid Şahin şu görüşü belirtir: *"Hazırbulunuşluk yöntemiyle yapılan eğitim öğrencilerin gereksinim duydukları öğrenme becerilerini geliştirmeye dayanır. Bu sayede bağımsız akli hazırbulunuşluk ameliyesini kullandıkları sürece aynı ameliyeler üzere yürürler ve bilgi ve yönelimlerini geliştirirler*"[17].

el-Hazerci'ye göre ise hazırbulunuşluk tekamülcü bilimsel yöntem aşamalarıyla beraber öğrencilerin uyguladıkları öğretim stratejisi olup öğrenci her

---

[13] el-Cellâd, Macid Zeki, *Teallumu'l-kıyem ve ta'lîmuha*, Dâru'l-Mesîra, Amman 2005, s. 169, 170.
[14] Zeytûn, Kemal Abdulhamid, *et-Tedrîs nemâzicuhu ve mehârâtuh*, 2003, s. 268.
[15] Ubeydât, Zevkân – Süheyle Ebu's-Semîd*, İstireciyyâtu'-tedrîs fi'l-karni'l-hâdî ve'l-'işrîn*, Dârul—Fikir, Amman 2007, 123.
[16] es-Sayfî, Âtıf*, el-Muallim ve istirâtîcâti't-ta'lîmi'l-hadîs*, Ürdün 2009 s. 163.
[17] Şahin, Abdulhamid Hasen, *İstirâticiyyâtu't-tedrîsi'l-mutekaddime ve istîrâciyyâtu't-te'allüm ve enmâtu't-ta'lîm,* Kulliyetu't-Terbiye, Câmiatu'l-İskenderiyye, 2010, s. 26.

hangi bir problemle karşılaştığı zaman plan yapar, araştırır ve bizzat kendisi teoremler geliştirerek onların çözümlemesini yapar[18].

Mahmud Tahir el-Vahr, Wilson'dan nakille şöyle der: "*Hazırbulunuşluk, kişinin içinde bulunduğu durumda karşılaştığı problemlere meydan okurcasına ortaya çıkar. Bazen donalımlı iyi bir laburatuvarda; bazen iyi hazırlanmış bir konferansta ya da yeni bir durumda oluşur. Hazırbulunuşluğa yoğunlaşmak sadece bilimsel bilgi edinmek veya alimlerin sonuç çıkarmasından ibaret değil, aynı zamanda her çeşidiyle akıllıca kararlar aldığından dolayı insanların bilgiyi nasıl işleyeceğine yoğunlaşır"*[19]. Bir başka araştırmacı da hazırbulunuşluğu, "*Konu tertibine, öğrencilere kaideleri anlama fırsatı veren derslere ve öğretmene yol gösteren kurallara dayanan ders yöntemlerinden biridir"* şeklinde tanımlar[20].

İmân Sehtût ile Zeyneb el-Ca'ferî, hazırbulunuşluğu "*Probelemli bir konu ortaya atmak veya soru sorma şeklinde kendini gösteren aktiviteler kanalıyla anlamaya dayalı öğretim etkinliğidir. Daha sonra teoremler ortaya atılır en sonunda da deneme ve neticeye ulaşarak genelleyip bunu diğer yeni konulara da uygular*." [21]

Yukarıdaki tanımlara göre hazırbulunuşluk, bir mevzuda öğrenciyi merkeze alan bir öğretim faaliyeti olup öğrenci araştırır, farkına varır, gözden geçirir ve bildiği kelimeleri yeniden tasarlayarak onları daha önceden farketmediği yeni konu ve bilgileri keşfedebilecek bir şekilde araştırması esnasında farkettiği haliyle irtibatlandırır. Bütün bunlar hazırbulunuşluk programından faydalanarak öğrenciyi kendi başına karar almaya ve yaratıcı ferdi düşüncesine güvenmeye iter.

Yukarıdaki bilgiler ışığında dilde hazırbulunuşluk için şöyle bir tanımlama yapılabilir. "Hazırbulunuşluk, tabii bir olayda kendisini gösteren gerçek bir problem çözme konusunda öğrenciyi cesaretlendirmeye dayalı modern bir öğretim stratejisidir. Bu, onu ister sınıf içi ister sınıf dışı olsun farketmez arkadaşlarıyla birlikte etkin faaliyetle yeni beceri ve bilgiler anlama ve inşa etmeyle doğrudan alakalı önceki tecrübelerine dayanan, bilimsel araştırma

---

[18] el-Hazracî, Selim İbrahim, *Esâlîbu muâsıra fî tedr'isi'l-'ulûm*, Dâru Usâme li'n-Neşr ve't-tevzî', Amman 2011, s. 196.
[19] el-Vahr, Mahmud Tahir, *el-İstiksâ' ve tedrisu'l-istiskaî fî'l-'ulum,* Ürdün 2016, s. 13.
[20] Zâyir, Sa'd Ali – Dâhil Semâ' Türkî, *İtticâhât -hadîse fi tedrîsi'l-luğati'l-'Arabiyye,* Daru'l-Menheciyye li'n-Neşr ve't-Tevzî', Ürdün 2015, s. 213.
[21] Sahtut, İman Muhammed – el-Ca'ferî Zeyneb Abbâs, *İstirateciyyâtu't-tedrîsi'l-hadîse, Mektebetu'r.-Rüşd*, 2014, s. 182

yöntemleri kullanarak problem çözmeye kendisini ulaştırmaya zorlar. Dolayısıyla öğrenci, başka fikirler oluşturur, test eder ve bunları yeni konulara doğru bir şekilde anlam kurmaya yadım eden ve yönlendiren öğretmenin bulunmasıyla uygular."

1.3. Hazırbulunuşluğun Önemi

Dilde hazırbulunuşluk, öğrencilerin bilimsel düşüncelerinin gelişmesi için en etkin aktivite olarak kabul edilir. Bu yöntem, öğrencilere öğrenme teknik ve aktiviteleri ile kendilerinde hazır halde bulunan kelimeleri kullanma becerileri verir. Böylece öğrenci araştırarak sonuca ulaşma konusunda küçük bir alim gibi davranır[22]. Mahmud Tahir, Haury'den nakille yabancı dil öğrenmede hazırbulunuşluk yönteminin öneminden şöyle bahseder: "*Hazırbulunuşluk, azınlık dili konuşan öğrencilere dil öğretmekte önemlidir. Bu sayede öğrenci bilimsel düşünme, muhadese ile yazma yöntemlerine sahip hale gelir. Aynı şekilde öğrencilerin hazırbulunuşluktan faydalanarak üçüncü sınıfta ikinci bir dil öğrenme konusunda tasnif becerilerini ve karşılıklı konuşmalarını güzelleştirir*[23].

el-Fetlâvî ise şu görüştedir: Öğretimde hazırbulunuşluk yöntemini kullanmanın çok önemli olup şu şekilde özetlenebilir: Öğrenciyi araştırmaya, ortak kelime hazinesine ulaşmak için çalışmaya ve bu kelimeleri öğrenerek konuşmada kullanmaya alıştırır. Öyleki öğrenme ameliyesinde öğrencinin rolü olumlu olur. Öğretmenin rolü ise günlük hayatta kullandığı bu kelimeleri bulduktan sonra onları kullanmada öğrenciye yardım eden şart ve imkanları sağlamaktan ibaret kalır. Aynı şekilde ortak kelimelerden oluşan hazırbulunuşluktan faydalanarak, ortak kelimelerin ifade ettikleri anlamların hedef tahdidi, kavramları anlama, tanımlayabilme, mukayese, tasnif, tahlil, tasarım, çıkarım ve delillerin değerlendirilmesi gibi beceriler kazanır. Aynı şekilde öğrenci, şikayet ettiği zorlukları sabırla çözmeye, sorumluluk almaya, kendine güvene, bağımsız sonuç çıkarmaya, ortak kelimeleri konuşmada kullanmaya ve her alanda var olan ortak kelimeleri kavrama sevgisi kazandırır. Dilde hazırbulunuşluk yöntemiyle yapılan eğitim-öğretim bir öğretim stratejisi olarak temsil edilir. Çünkü öğrenciler ortak kelimeleri toplayarak hedef belirleyecek bir yol ve üsluptan daha çok bu

---

[22] es-Sayfî, Âtıf*, el-Muallim ve istirâtîcâti't-ta'lîmi'l-hadîs*, Ürdün 2009, s. 64.
[23].el-Vahr, *el-İstiksâ' ,* s. 13.

kelimelerle ilgili bilgi ve açıklamaları toplayıp tedvin eder, doğruluğunu araştırır ve bunlarla ilgili delilleri değerlendirir. Bu tartışılan yol ve üsluplar kanalıyla arkadaşları ve öğrenilen dili konuşanlarla ortak kelimeleri araştırır. Öyleki dilindeki ortak kelimeleri keşfeder, çözümler, aklında tutar sonra da nihai olarak onları değerlendirip günlük hayatında kullanacak şekilde geneller[24]. Ancak, her yöntemi her yerde kullanma zorunluluğu yoktur. Birinin kullanıldığı bir yerde başka biri kullanılmayabilir. Aşağıdaki tabloda bu kelimelere yer verilmiştir.[25]

Türkçe Kelime	**Arapça Kelime**
Defter	**دفتر**
Kalem	**قلم**
Kitap	**كتاب**
Aşk	**عشق**
Ayıp	**عيب**
Kader	**قدر**

Yukarıdaki tabloda yer alan kelimeler öğrencinin kendi dilinde de var olup önceden zikredilen şekillere ihtiyacı yoktur. Çünkü bu kelimeler olduğu gibi nakledilmiştir ve her iki dil Türkçe ve Arapçada anlamları aynıdır.

Aşağıdaki tabloda verilen kelimeler ise asli anlamlarından çıkmışlardır[26].

Türkçedeki Anlamı	**TürkçeTelaffuz**	**Arapçadaki Anlamı**
شراب	**Şarap**	**خمر**
ألبسة	**Elbise**	**ثوب**
كفر	**Küfür**	**شتم**
ضربة	**Darbe**	**انقلاب**

[24] el-Fetlâvî, *el-Medhal ile't-tedrîs*, s. 128.
[25] *Alp, Musa - Özcan, Yusuf, Musannaf Arabî Türkî Müşterek İfâdeler,* İstanbul*, 2018, s. 5, 6,13,14,15.*
[26] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 21,30,37.

Tabloda geçen kelimelerin alındıkları asıl dildeki asli anlamlarından çıkarak girdikleri dilde başka bir anlam için kullanıldığını görmekteyiz. Zira bu kelimelerin anlamlarının anlaşılması için analiz ve sentez yaparak akli melekelerin kullanılmasına ihtiyaç duyulur.

Öncelikle ortak kelimelerin bir düzen içerisinde sıralanması gerekir. Daha sonra da eğitim öğretim amaçlarını gerçekleştirmek için hazırbulunuşluk yöntemi çerçevesinde uygulanmaları gerekir.

Dilde hazırbulunuşluk öğretim programını diğerlerinden ayıran özelliği ortak kelimeleri kullanan öğrencilerin akli faaliyetleri ile bilimsel becerilerine dayalı olmasıdır. Bu programın ayrıcalığı sadece öğretimde kullanılan eğitim araçları, teknik ve yöntemleri ile sınırlı olmamasıdır. Aynı şekilde hazırbulunuşluk program, öğrencilerin kendi kendilerine bilgiye ve doğrulara ulaşmalarını sağlar. Kendi dillerindeki ortak kelimeler sayesinde onların sosyalleşme ve iletişim kurma becerileri ile gerekçelendirme ve görüş alışverişinde bulunma kabiliyetlerini artırır.

Hazırbulunuşluk, öğrencileri plan yapma ve ortak kelimeleri kullanmaya teşvik eder. Bu sayede öğretmen öğretim döneminde ortak kelimelerin boyut ve türlerine göre öğrencileri gruplara ayırır. Her bir gruba bu kelimeleri toplama, tasnif etme ve konularına ayırma gibi görevler verir. Sonra da özel olarak yazmalarını sağlar.[27]

Yukarıda anlatılanlar ışığında genel anlamda öğretimin geliştirilmesi özel anlamda da ana dili Arapça olmayan öğrencilerin dil eğitimlerini geliştirilmesi için hazırbulunuşluk büyük önem arz etmektedir. Öyleki dilde hazırbulunuşluk stratejisi ve yeni bilgiler inşasında tecrübelerini kullanarak öğrenmede kullanılması, kendi kendisine öğrenen ve geliştirebilen yaratıcı bir öğrenci yetiştirmede temel kaidedir.

1.4. Ortak Kelimelere Dayalı Hazırbulunuşluk Stratejisinin Özellikleri

Hazırbulunuşluk programını, diğerlerinden ayıran öğretim yöntemleri vardır. Bu özellikleri ile ana dili Arapça olmayanlara Arapça öğretmede hazırbulunuşluğun önemi büyüktür.

---

[27] el-Fetlâvî, *el-Medhal ile't-tedrîs*, s. 128.

Zeytun'a göre hazırbulunuşluk öğretim felsefesine dayalı öğretim çeşidinin ta kendisidir. Öğrencinin bilgi edinmesi, gerektiğinde ders kitabı ile kendisine hazır bilgi sunan öğretmenin yönlendirmesi olmadan kendi başına bilgiye ulaştıran eğitim etkinliklerinden bir dizi yapabiliyorsa bir anlam kazanır. Bu şekilde öğrenci bilgi kaynaklarından bilgi üretir hale gelir. O bilgileri aynı zamanda da korur. Bilgi oluşturmasının yanında bilgi edinmekten, kavram üretmekten, bilgiler arasında ilişki kurmaktan ve de teori geliştirmekten sorumlu olur. Hazırbulunuşluk programı aynı zamanda ortak kelimeleri anlayıp yeni öğrenmelerinde kullanmaları gibi bilimsel değer ve yönelimlerin gelişmesine ek olarak öğrencilerin tümdengelim becerilerini de geliştirir.

Bu programda öğrenci, öğretim ameliyesinin merkezinde olup öğretmenin asıl rolü öğrencinin kolay öğrenmesini sağlayarak onu yönlendirmesinden ve yeni bilgilere imkan veren sınıf yapısını tanzim etmekten ibarettir. Böylece, derslerin düzenlenmesi sınıf etkinlikleri ile yapılır. Öğrenme ameliyesi de öğrenciye sunulan ders üniteleri yoluyla ya da tartışma ve muhadese ile ortak kelimeleri yaşantısındaki kazanımlarından çıkararak gerçekleşir.

Dildeki ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programında öğrenme süresi açık olup öğrenciler dersliklerde ders sonuna kadar öğrenme etkinliklerinde ihtiyaç duydukları zamanı bulurlar ve öğrenme işe onların artık hayatlarının bir parçası halini alarak korkmadan, özgürce tartışma, kabul ve red ile her türlü fikir alışverişi sınıf ortamında oluşur. Çünkü bu kelimelerin anlamları öğrenci tarafından kendi dilinde bilinmektedir. Aynı şekilde bu ortak kelimeler öğrenciye özgürce konuşma imkanı verdiği gibi gerekli olan kendine güveni vererek yardımlaşma ortamı da oluşturur[28].

Bunlara ek olarak ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk program, öğrenme ameliyesinde büyük bir rol oynar. Özellikle de sadece sınıf ortamında bitmeyecek olan ve süreklilik arz eden dil öğrenme işinde rolü büyüktür. Hatta ona bilgi, tecrübe ve vicdani ihtiyaçlarını giderecek bir çok imkan sunarak nereye giderse gitsin öğrenci ile oraya gider, onunla yaşamını sürüdürür.

---

[28] Zeytun, Hasen, *Mehârâtu't-tedrîs ru'ye fî tenfîzi't-tedrîs*, Mektebetu 'Ula li'n-Neşr, Kahire 2001, s. 73.

1.5.Hazırbulunuşluğun Faydaları

Hazırbulunuşluk başta herhangi bir dilin öğrenilmesinde en önemli beceri kabul edilen muhadese becerisi olmak üzere öğrencilerin bir çok kabiliyet ve becerilerinin gelişmesinde büyük bir öneme haiz olup planlama, bilgi toplayıp kontrol etme ve sonuç ve öneriler oluşturmada öne çıkmaktadır. Ayrıca öğrenci dil öğrenme konusunda günlük hayatıyla bilgiyi irtibatlandırmasının yanında dil öğreniminin en önemli unsurlarından sayılan cesaret ve bilgi alışverişi yapabilme imkanı kazanır.

Hazırbulunuşluk, mülakat, mülahaza, tescil, tasvir, farklı şekil ve heceleri yazma becerilerine ek olarak çeşitli bilgi kaynaklarını öğrencinin bulma gücünü de geliştirir.

Hazırbulunuşluk, kendi dilinde var olan kelimelerden istifade ederek öğrencinin korkmadan diğer taraf ile diyalog kurma ve tartışma konusundaki dil gücünü geliştirir. Bu da ona, yeni ortak kelimeleri keşfetmedeki yaratıcılığını ve günlük hayatında kullanacağı cümleleri kurma işlevselliğini kazandırır. Böylece de dil öğreniminin temel hedefi gerçekleşmiş olur[29].

Hamâdine ve Ubeydat, *Mefâhîmu't-tedrîs fi'l-'asri'l-hadîs* adlı kitaplarında şöyle derler: "*Dildeki hazırbulunuşlukla öğrenmenin faydalarının öğrenciye yeni ortak kelimeleri nasıl elde edeceğini ve onları ister sınıfta isterse günlük hayatında etrafında olup bitenler kanalıyla arkadaşlarıyla yapacağı diyaloglarda nasıl kullanacağını öğrenmesini sağlar. Ayrıca hazırbulunuşluk öğrenciyi başkalarına bağımlı kalmak yerine kendisini özgürleştirmeye alıştırır. Hazırbulunuşluk, öğrencinin kendi başına bilgi elde etmesi esnasında gerçekleşen teşvik sayesinde çalışma şevkinin artmasında etkinlik sağlar. Ayrıca eleştirel bakış açısını geliştirir ve ileri seviyede düşünme, analiz, sentez ve değerlendirme becerilerinin artmasına yardımcı olur. Bunlara ek olarak da öğrencinin mantıksal istidlale tümevarım ve tümdengelim metodunu kullanarak ulaşmasına fırsat verir*"[30].

Hudayrat ise Wilson Mordk'tan nakille şu görüştedir: *"Dilde hazırbulunuşluk programının bazı ayrıcalıkları vardır: Öğrencinin akli melekelerini geliştirir,*

---

29 el-Ğavl, Mansur Hasen, *Menâhicu'l-luğati'l-'Arabiyyeti ve tarâiku ve usâlîbu tedrîsihâ*, Daru'l-Kitâbi's-Sakâfî, Amman 2008, s. 63.

30 Hamâdine, Muhammed Mahmud Sârî - Ubeydat, Hâlid Hüseyin Muhammed, M*efâhimu't-tedrîs fi'l-'asri'l-hadîs tarâik esâlîb istirâciyyât*, 'Âlemu'l-Kütübi'l-Hadîs, Ürdün 2012, s. 129

dürtülerini harekete geçirir, grup ruhu ile çalışma, iletişim kurma becerilerinin geliştirilmesi ile öğrenciye öğrenme ameliyesinden zevk alma fırsatı verir. Ayrıca karar alma, hükümler koyma ya da kaldırma konusunda öğrencilere alıştırma yapma imkanı verir." Hudayrat, Bruner'den nakille ortak kelimelere dayalı öğretim sisteminin başka faydalarından da bahseder. "*Öğrencinin kişilik gelişimini sağlayarak kendi başına iş yapmasına yardımcı olur. Üzerine düşen rolü en iyi şekilde ifa eder. Sonuçta da ileride karşılaşacağı problemleri kolaylıkla çözebilir*."[31]

Yukarıda anlatılanlar ışığında, öğrenciler ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programından faydalanarak bilgi edinebilir ve bu bilgilerin doğruluğunu ortaya koyabilirler ve de muhadese esnasında doğru yerde bu bilgileri kullanabilirler. Bu sistem sayesinde öğrenciler geleneksel yöntemden kurtularak sıkılmadan yeni bilgiler elde edebilirler. Aynı şekilde hazırbulunuşluk programı sayesinde öğrenciler kendi kendilerine kelime hazinelerini geliştirebilirler. Bu da onların dil becerilerini özellikle de muhadese becerilerini artırır. Dolayısıyla öğrenci kendine güven hisseder ve ortak kelimeler bulmaya daha çok istek duyarak ikinci bir dil kazanma konusunda kabiliyetlerini geliştirir.

1.6.Hazırbulunuşluğun Hedefleri

Hazırbulunuşluk iki amaca hizmet eder: İlki, öğrenci merkezli olmasıdır. Öğrenciye muhadese ve tartışmayı öğretir. Bunu da kendi ana dilindeki ortak kelimelerle yapar. Öğrenci özgürce konuşur. Kelime toplar, tasnif eder, not alır, tanzim ve değerlendirmesini yaparak ders konularına katılır. İkinci amaç ise, öğrencinin ortak kelimeler sayesinde etkin bir şekilde öğrenme faaliyetine katılımının sağlanmasıdır. Elde ettiği bilgilerin doğruluğunu araştırır, alternatifleri tartışır, varsayımları değerlendirerek muhadese sırasında bu kelimeleri kullanarak istediği amaca ulaşır.[32]

Hazırbulunuşluk, yabancı dil eğitiminin bazı amaçlarının gelişmesi için ana ekseni oluşturur. Eğitim konuları birbirini destekleyerek etkileşime girer. Bu etkileşimin en başında da *kendi kendine öğrenebilme* gelir. Dolayısıyla

---

31 Hudayrât, Muhammed Abdullah*, İstirâtîcâtu't-tefkîri'l'-'amîk*, Dâru'l-Kitâbi's-Sakâfî, Amman 2016, s. 122-124.

32 el-Hasnâvî, Hakim Musa Abudulhadayr, Faaliyyetu Tarâiki't-tedrîsi'l-hadîse fî tenmiyeti'l-itticâhati'l-ilmiyye, Daru İbn Nefîs, Amman 2016, s. 61.

hazırbulunuşluk stratejisi ile yapılan yabancı dil öğretiminde öğrenci kendine güven duyar, kendisi bulabilir, yardımlaşır ve bunları hayatı boyunca sürdürür.

Hazırbulunuşluk ayrıca planlama gücünü geliştirerek öğrenciyi karar alabilmeye alıştırır. Ortak kelimelere dayalı gerekçelerle yeni yargılarda bulunubilir. Aynı zamanda o dili konuşanlar ile öğrenci arasında bir yakınlık kurulur[33].

1.7. Hazırbulunuşluğun Adımları

Ortak kelimelerle dil öğretimi gerekli yerlerde stratejiler sunarak adım adım öğrencilerin ilerlemesini amaçlar. Eğer öğrenci yeni bilgilere ulaşmak isterse bazı adımlar atması gerekir[34].

Alan araştırmaları, dil öğretimi esnasında ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk stratejisinde takip edilmesi gereken bazı adımların olduğunu ortaya koymuştur. Sehîle el-Fetlâvî ile Muhammed Mahmud bu adımları şöyle sıralamıştır:

- Problemi görüp onu belirlemek.
- İhtimalleri sıralamak. Bu ihtimalleri değerlendirdikten sonra kabul veya reddetmek. [35]
- Karar aşamasına gelmek.
- Verdiği kararları yeni durumlara uygulamak.
- Sonuç almak[36].

Nihayetinde öğrencilerin kendilerine sunulan konularda yeni kitap ve kaynaklar bulmaları tecrübe ettirilir. [37]

Yukarıda anlatılanlardan şu anlaşılmaktadır: Hazırbulunuşluğa dayalı tümdengelimin bir çok örneği olmakla beraber, bu örneklerin hepsinde öğrenen ve üreten olarak insan öne çıkmaktadır. Bu insan, bilimsel çalışma,

---

[33] Komisyon: Editör v.dğr. (Merkezu Nûn li't-Te'lîf ve't-Terceme) *et-Tedrîs tarâik ve istirâticiyyât*, Dâru'n-Neşr, y.y. 2011, s. 129.
[34] Bâyir, Bâri, *el-İstiksâ' fi'd-dirâsâti'l-ictimâiyye istirâtîciyye fi't-tedrîs*, çev. Süleyman b. Muhammed el-Cebr, Dâru'n-Nâşir, Riyad 1994, s. 36-37.
[35] el-Fetlâvî, *el-Medhal ile't-tedrîs*, s. 129- 130.
[36] el-Hîle, Muhammed Mahmud, *Mahârâtu't-tedrîsi's-saffî,* Dâru'l-Meserra, Ürdün 2002, s. 193-194.
[37] el-Vahr, *el-İstiksâ',* s. 33.

hazırbulunuşluğu kullanarak ve düşünerek bilgi ile gerçeklere ulaşmaya gayret eder.

Hazırbulunuşluğa dayalı tümdengelim aynı şekilde öğrencilerin problemleri çözmesini sağlayan aktif öğrenme metodlarından olup bunu sınıfta aldığı teorik bilgiler ile günlük hayatında karşılaştığı pratik bilgiler arasında bağ kurarak yapar. Bu da öğrenciyi yaratıcı hale getirerek bigi ararken yaptığı keşifler esnasında birçok öneri sunmasını sağlar. Bu önerileri de geçmiş tecrübeleri ile yoğurarak yeni hayatının birçok safhasında kullanacağı yeni şeyler ürettirir.

1.8 Hazırbulunuşluğun İşlevi

Sa'd Ali ez-Zâyir ile Esmâ et-Turkî, hazırbulunuşluğun öğrenciyi doğru düşünmeye ittiğini söylemektedirler. Bu sayede öğrenci öğretim ameliyesinin merkezindedir. Öğretmenin rolü sadece yönlendirme ile formasyonda belirtilen hedeflere klavuzluk etmekten ibarettir. Bu sistem problemleri çözmede etkin olarak görev alan öğrenciye dayanmakta olup bu şekilde neticelere ulaşır. Dahası benzer problemleri özellikle de gerçek hayatla ilgili problemleri çözmede beceri ve tecrübe kazanmış olur. Dildeki hazırbulunuşluğun görevleri vardır. Bunlar, problemleri çözmede insan zekası, öğretim faaliyetleri, eleştirel ve bilimsel düşünmenin değerini yükseltmektir. Bu, duygu, düşünce ve iş yapma konusunda bir çok göreve götüren kültürlü insan yetiştirmede temel, eğitimsel ve yönlendirilmiş bir işlevdir. Böylece kişi toplum içindeki problemlere karşı sorumluluk alır. Aynı şekilde hazırbulunuşluk, etkinliği artan öğretme işinde modern yönelimlerden kabul edilir, öğrenciler nazarında bilimsel düşüncenin gelişmesinde pay sahibi olur, öğrencilere hazırbulunuşluk programı sayesinde kendi kendilerine öğrenme fırsatı verir[38].

Dildeki ortak kelimeler, öğrenciye tecrübeye dayalı bilimsel nitelikli etkinlikler yapma imkanı verir. Böylece öğrenci akli ve ilmi bütün becerilerini geliştirmeye çalışırarak içinde var olan kabiliyetlerini geliştirerek müşahade ve mülahaza arasındaki ilişkiyi keşfeder[39].

Hazırbulunuşluğun görevlerinden biri de öğrenciler ile öğretmenler arasındaki ilişkilere riayet edilmesi için öncelik vermesidir. Öğretmenler derslerde

---

[38] Zâyir – Dâhil, *İtticâhât hadîse*, s. 212.
[39] Hamâdine - Ubeydât, *Mefâhîmu't-tedrîs*, s. 231.

öğrencilere önem vererek problemlerin çözümünde önceki tecrübeleri ile öğretimin bağını kurar. Öğrenciler kendi başlarına kavramları bulduklarında akılları onları en iyi bir şekilde çıkarıma sevkederek en büyük ihtimalleri göz önüne alır[40].

Dildeki hazırbulunuşluğun görevlerinden biri de öğrencilere değerler öğretim unsurlarından en önemlisi kabul edilen eleştirel düşünce becerilerini öğretmesidir. Zira bu işlev, delilleri kontrole ve emin olmaya dayanan eleştirel bakışı içerecek şekilde problemleri ele almaya dayanır[41].

Yukarıda anlatılanlara ek olarak dildeki ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluğu uyguladıktan sonra Türk öğrencilere Arapça öğretimi konusunda hazırbulunuşluktan faydalanılabileceği ortaya çıkmaktadır. Zira bu program öğrencilerin düşünme becerilerini harekete geçirmeyi amaçlamakta olup onlara ortak kelimeleri içeren dersler vererek bilimsel düşünmelerini sağlar. Özellikle de mülahaza ve temyizi; tahlil ve çıkarımı gerektiren konularda iyi düşünmeye iter. Ortak kelimeler araştırılarak öğrenciler ana dilerindeki bu kelimeler ile Arapçadaki halleri arasında ilişki anlarlar. Öğrencilerin buldukları çeşitli terkipler hazırbulunuşluk programı sayesinde onların iyi düşünmelerine yardımcı olur. Dolayısıyla hazırbulunuşluk programındaki ortak kelimelerin işlevi dil becerilerini geliştirmeye götüren sağlıklı düşünmelerine yardımcı olarak onları özellikle muhadesede olmak üzere dil öğrenmelerinde yaratıcı hale getirir.

1.9. Hazırbulunuşluk ile Tümdengelim Alakası

Tümdengelim öğrencinin bilimsel düşüncesinin gelişmesinde en çok kullanılan etkin öğretim yöntemlerinden biri olarak kabul edilir. Aynı zamanda öğretim ve değerlendirme stratejilerinden olarak da kabul edilir[42]. Zira, öğrenme ve öğrenme etkinlikleri ile kendi kendine öğrenme becerilerinde öğrenciye fırsat sunar. Bu şekilde öğrenci araştırması ve sonuca ulaşmasında bir uzman gibi davranır. Özellikle farklı görüşler ve çeşitli bakış açılarının çok olduğu konular başta olmak üzere ortak kelime zengini bir dildir Arapça. Bundan dolayı ortak hazırbulunuşluk yöntemini bir öğretim metodu olarak kullanmak gerekir. Çünkü

---

[40] Rosebrough Thomas R, Leverett Ralph J, *et-Ta'lîmu't-tahvîlî fî 'asri'l-ma'lûmâtiyye, rabtu hedefi't-ta'lim ve tarîkatu't-tedrîs bi't-tullâb*, Dâru'n-Nâşir, Riyad 2018, s. 170, 171.
[41] el-Cellâd, *Teallumu'l-kıyem ve ta'lîmuha,* s. 165.
[42] Sahtût - Ca'ferî, *İstîrâciyyâtu't-tedrîsi'l-hadîse*, s. 188.

bu sistem öğrencilerin düşüncelerini güçlendirir, onları daha çok öğrenmeye iter, yeni bilgiler elde etmeye yönlendirir. Bu şekilde de öğrenci ana dilindeki önceki bilgilerini yenilemiş olur. Öyle ki bu durum ona yeni ortak kavram, cümle ve terkipler oluşturma imkanı verir ve bunları da hedef dilde muhadese esnasında kullanır[43]. Şunu bilmemiz gerekir ki ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programının ana amacı öğrenmeyi kolaylaştırmak olup öğrencilere neleri öğrenmeleri gerektiğini bildirmek değildir.

Hazırbulunuşluk programında öğretmenin görevi ise öğretim tecrübelerini tasarlamaktır. Bu tecrübeler sayesinde belirli bir yol ve anlamlı bir şekilde bu yarış etkisini gösterir. Hazırbulunuşluk programının ana görevi tümdengelim metodu ile öğretim işini planlamaktır. Bu haliyle bu görev öğrencilerden istenilen akli faaliyetleri yapma fırsatı veren bir yolla tercüme, öğretim ve tertip usluplarının seçiminde temel rol oynar[44].

1.10. Dilde Hazırbulunuşluğun Ayrıcalıkları

Hazırbulunuşluğa dayalı öğretim Arapça öğretiminde kullanılan metodların en etkini olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde dil öğretiminde kullanılan program ve konuların çoğu ile bütün sınıf seviyeleri için esas kaideyi temsil eder. Hazırbulunuşluğa dayalı tümdengelim modern ilimlerin özünü oluşturduğu gibi modern matematiğin de temelini oluşturur. Hazırbulunuşluk İngilizce, lisaniyyat ve diğer ilimlerin yeni öğretim program ile öğretilmesinde asli bir rol üstlenir. Günümüzde, tümdengelim ile öğretim modern sosyal bilimler öğretiminde temel eksen olmuştur[45].

Tümdengelim metodu ile yapılan dildeki ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluğun bilimsel araştırma becerilerinin gelişmesinde büyük bir rolü vardır. Bu program, öğrencinin kendisine etkin bir rol biçmesini sağlayarak farklı alanlarında öğrencileri yardımlaşmaya zorlar. Aynı şekilde öğrencilerin ortak kelimeleri kendi başına toplamalarını sağlar. Dolayısıyla öğrenci müstakilleştiğini farkeder, topladığı kelimeleri analiz eder, yorumlar ve diyaloglarda kullanır[46].

---

[43] el-Huveydî, Zeyd, *Esâlîbu tedrîsi'l-'ulûm fi'l-merhaleti'l-esâsiyye,* Dâru'l-Kitâbi'l-Câmiî, 2. Baskı el-İmârâtu'l-Arabiyye el-Muttehide 2010, s. 198.
[44] Komisyon: Editör v.dğr. (Merkezu Nûn li't-Te'lîf ve't-Terceme) *et-Tedrîs tarâik ve istirâticiyyât, s. 125*
[45] Bâyir, *İstiksâ' fi'd-dirâsâti'l-ictimâiyye,* s. 27.
[46] Rosebrough Thomas R, Leverett Ralph J, *et-Ta'lîmu't-tahvîlî fî 'asri'l-ma'lûmât*, s. 164, 168.

Dildeki ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programını diğerlerinde ayıran özellikler, dil becerilerini öğrencilere öğretmek, özellikle de pratik konuşma becerisini başkalarına aktarmak, kendi kendine öğretim yöntemleri olup bunlar sadece öğrencinin bilgisini artırmakla kalmaz aynı zamanda bilgiye karşı öğrencilerin yönelimlerinde değişikliğe sebep olur. Öğrencilerin farklı ilimleri elde etme ve bununla ilişkili becerileri geliştirmesi ile eleştirel, yaratıcı bilimsel kişiliğini destekleyerek geliştirilmesi doğru cevabı gerektiren açık soruların tercih edilmesinde odaklanmaktadır. Öğrencinin kendine güvenini güçlendirmesine ilaveten, dış yönlendirme aşamasından içsel dürtüye doğru öğrenme işinde dış saiklerden iç saiklere geçer. Aynı şekilde hazırbulunuşluğun özelliklerinden biri de öğrencilerin daha uzun süreli bilgi edinmelerini sağlaması ile bilgiyi aktaran değil bir rehber bir yönlendirici olarak çalışması için öğretmene yeni roller vermesidir[47].

Hazırbulunuşluk ayrıca düşünme gücünü geliştirir, işittiği her bir diyalog sayesinde ortak kelimeleri tespit eder, bu kelime ve deyimleri muhadesede kullanma kabiliyeti sayesinde öğrencinin kendine güvenini sağlar. Arapça konuşanlar veya kendi arkadaşlarıyla muhadese esnasında gerek duyduğu anda o kelimelere müracaat etmesi ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluğun özelliklerindendir[48].

---

[47] Şahin, Abdulhamid Hasen, *İstirâticiyyâtu't-tedrîsi'l-mutekaddime ve istîrâciyyâtu't-te'allüm ve enmâtuh,* Külliyetu'Terbiye, Câmiatu'l-İskenderiyye, s. 41

[48]-el-Hârisî, Nazîra Ahmed, *İstihdâmu'l-istiksâ' fî tedrîsi mâddeti'd-dirâsâti'l-ictimâiyye*, Umman, 2005, s. 10.

İKİNCİ BÖLÜM

DİL ÖĞRETİMİNİN GELİŞMESİNDE DİLBİLİMSEL ARAŞTIRMALI HAZIRBULUNUŞLUĞUN ROLÜ

Bu bölümde eğitimde yeni bir strateji olarak dil öğretimi ve öğreniminde hazırbulunuşluk ve dil öğrenilmesindeki rolü incelenmektedir. Bilimsel çalışmalar, bu stratejinin kullanımının ikinci dil öğretiminde büyük önem taşıdığını kanıtlamıştı. Bu strateji aynı zamanda öğrencilere planlı eğitim sağlamaya ve bilimsel düşünme becerilerini geliştirmelerine, araştırma ve ortak kelimeleri arama sürecini gerçekleştirmelerine de katkıda bulunur. Ayrıca bu bölümde dilde hazırbulunuşluk programına göre dil becerilerinin öğretim ilkelerini de ele almıştır. Öğrencilerin dil ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına uygun bir eğitim planı geliştirilmiştir ve bu plan, dersin öğrencilere rehberlik edecek bir rehber olması için tüm gereksinimleri içerir. hazırbulunuşluk alanında kelimelerin dilbilimsel araştırma odaklı stratejisine göre tasarlanan dersin hedefleriyle aynı olması gereken, özellikle muhadese olmak üzere dil becerilerini öğretme hedeflerini içermektedir.

Araştırma ayrıca, öğrencinin dilbilimsel araştırma amaçlı hazırbulunuşluk yöntemini uygulamasından elde ettiği eğitimsel faydalardan ve dilbilimsel araştırma amaçlı hazırbulunuşluk programına göre konuşma becerisini öğretme biçimlerinden de bahsetmektedir. Bazı eğitimcilerin bölümlerini sunduğu kollektif eğitime yönelik özel eğitimi içermektedir. Bu strateji için bazı yazarların görüşleri sunulmuştur. Her tür, ayrı ayrı açıklanmış ve her bir tür için örnekler verilmiştir. Bu yeni strateji ile öğrenme koşulları ve araştırma yoluyla hazırbulunuşluğa dayalı muhadese öğretiminin adımları gözden geçirilmiştir ve ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programına göre öğretim yöntemi için pratik prosedür adımları tasarlanmıştır.

Sonuç olarak, Türk öğrencilerin karşılaştığı konuşma zorlukları ve bunları nasıl ele almaları gerektiği ve ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programında öğretmen ve öğrencinin rolü ve bu yeni yöntemin avantaj ve dezavantajları bu bölümde tartışılmıştır.

2.1 Dil Öğretiminde Hazırbulunuşluğun Rolü

Arap dilini öğrenme ve öğretme alanına araştırmacıların ilgisi, birkaç nedenden dolayı son yirmi yılda büyük ölçüde artmıştır. Örneğin, ekonomik kazanımlar elde etmek veya gerekli ihtiyaçları karşılamak için bireylerin ikinci bir dil veya daha fazlasını öğrenme ihtiyacının artması ile maddi ihtiyaçlar ve bunun yanında muhatap oldukları insanların dilini öğrenmesi gereken göçmen ve yabancı işçi sayısındaki artış bu sebeplerdendir. Ayrıca birçok Müslüman öğrenci, Arapçayı, din dili olduğu ve Kuran-ı Kerim'in dili olduğu için öğrenmeye başlamıştır.

Psiko-sosyal dilbilim ve bilişsel psikoloji gibi genel ve özel dilbilim alanlarındaki araştırma ve çalışmalar da artmıştır. İkinci dil öğrenimi alanında uzmanlaşmış bir çalışmanın ve sonuçlarının uygulanmasının önünü açmıştır ve bu çalışmaların sonuçlarını öğretme ve öğrenme yöntemlerinin geliştirilmesi için uygulanmıştır[49]. Yabancı dil öğretim yöntemleri çok çeşitlidir, ancak çeşitliliklerine rağmen hepsi ortak temellerde birleşir. Bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora, özelden genele, genelden özele ve mutlaktan mukayyede kademeli bir ölçekte yakınlaşırlar ve her yöntem, ikinci dil öğreniminin her bir biçiminin yalıtılmış ve kapalı biçimlerden uzak, toplumsal alanda yerini alması için uygun fırsatı sağlar. Bu yöntem öğrenciler arasında etkileşimi ve yapay bir toplumda değil de gerçek bir toplumda olduklarını hissetmeleri için tek bir ortamda birbirleriyle bütünleşmelerini ne kadar sağlarsa, bu konu onların dili öğrenmeleri için o kadar dili hızlı ve doğru bir şekilde öğrenmek için gerçek bir motivasyon olur[50].

Dil öğretimi teorisinde eğitim yönteminin öneminden bahsetmek en önemli konulardan biridir. Çünkü başarılı bir eğitim yöntemi, öğretme ve öğrenme sürecine dil dersinin eğitim amaçlarına ulaşmasını sağlayan konudur. Zira başarılı yöntemler seçmek dil öğreticisinin görevlerinden biridir. Öğretmen başarılı bir öğretim yöntemine yönlendirildiğinde bir şekilde sonuç alır[51].

---

[49] es-Semâdî, 'Ukle Mahmud - el-Abdulhak Fevvâz Muhammed, "Nazariyyâtu ta'allümi'l-luğa ve'k-tisâbuhâ tadmînat li te'allümi'l-'Arabiyye ve ta'limuhâ", *Mecelletü Mecma'i'l-luğati'l-'Arabiyyeti'l-Urdunî,* S. 54, s. 159, Ürdün 1998

[50] el-'Assâf, Nadiye Mustafa, "Tarâiku tedrîs minhâcî ta'lîmi'l-'Arabiyye li'n-nâtikîne bi ğayrihâ beyne'n-nazariyyeti ve't-tatbîk", Mecelletu'l-*'Ulûmi'l-İnsâniyyey ve'l-İctimâ'iyye,* e*l-Câmi'atu'l-Urduniyye*, c. 42, S. 1, s. 155, Ürdün 2015.

[51] Cibâri, Samiye, "el-Lisâniyyâtu't-tatbîkiyye ve ta'limiyetu'l-luğât", *Uygulamalı Dilbilim Dergisi, Cezayir Üniversitesi*, S. 21, s. 10, Cezayir 2014.

Öğretimde ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk yönteminin kullanılması eğitim sürecinde büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu yöntem öğrencilerin planlanmış eğitim deneyimlerini edinmelerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca hazırbulunuşluk, kelimeleri araştırarak bilimsel düşünme yeteneklerini geliştirir. Aynı zamanda içlerinde işbirlikçi ekip çalışması, yenilik yapma ve yaratıcı olma becerilerini geliştirir. Dolayısıyla bu yöntem öğrencilerin düşünme sınırlarını geliştirir, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklarla yüzleşir ve onlara dil öğrenmede arzu edilen alışkanlık ve tutumları kazandırır[52].

Dil edinme süreci karmaşık bir olgudur. Dil bilgisine yönelen doğuştan gelen bir yetenekle donatılmadıkça bir insan bunu yeterli şekilde yapamaz. Bu doğuştan gelen özellik genel olarak insanlarda mevcuttur. Bu konuda Brown, ikinci dili edinme yönteminin ana dili edinme yöntemiyle aynı yönde hareket ettiğini söylüyor. Altmışlı yılların sonlarında, ikinci dil eğitimi, birinci dili öğrenmede aynı yönü aldı ve bunun nedeni dili hızlı ve kolay bir şekilde öğrenmektir[53]. İbrahim Enis, Min *esrâru'l-luğa* adlı kitabında, ikinci bir dil öğrenme sürecinin, çocuğun ana dili duymasıyla başlayan ana dili öğrenmeye benzediğini belirtiyor. Ancak her konuşmacının her biçimi ve her kullanımı duyma deneyimine sahip olduğunu hayal etmek imkansızdır. Bunun yerine, bazılarını önce duyduklarını sonra da uyumlu gruplar halinde düzenlemiş olarak hafızasında sakladıklarını söylemek daha doğru olacaktır. Örneğin, kelime hazinesini geliştirmek üzere bir grup müzekker, bir grup müennes isim ile birlikte diğer bazı kelimeler çocuğa öğretilir. O da yeni biçimlere ihtiyaç duyulduğunda, bildiği şeylerle ilgili hafızasında olan kelimelerden yola çıkarak bilmediklerini mukayese ederek dil için yeni yapılar ortaya çıkarır[54]. Ana dil insanlarda dinleme ve analoji ile iki şekilde doğar ve gelişir. Türk öğrencilerin Arapçayı ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programında öğrenmelerinde tam olarak bunu buluyoruz. Çünkü Türk öğrenciler arasında Arap dilinin edinimi ve gelişimi iki ana sütuna bağlıydı: Aşağıdaki örneklerde olduğu gibi ilki ortak kelimeleri duymak.[55]

---

[52] el-Assaf, s. 155.
[53] Brown, Douglas, *Usüsü te'allümi'l-luğa ve ta'lîmihâ*, *çev: Abdurracihî ve Ali Ahmed Şa'bân*, Daru'n-Nahdati'l-'Arabiyye, Beyrut, 1994, s. 46, 47.
[54] Enis, İbrahim, Min *esrâri'l-luğa*, Mektebetu'l-Anglo, 3. Baskı, Kahire 1966, s. 9,24.
[55] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 4.5.20.28.30.36.37.

Türkçe kelimeler	Arapça kelimeler
Selam	**سلام**
Kelime	**كلمة**
Dünya	**دنيا**
İlim	**علم**
Cümle	**جملة**
Davet	**دعوة**
Dünya	**دنيا**
Alim	**عالم**
Zaman	**زمان**
Tabak	**طبق**

İkincisi ise yukarıda bahsedilen kelimeleri duyduktan sonra, ana dilinde bulunan kelime ve yapılar hakkında duyduklarına göre bunları ölçer. hazırbulunuşlukta Arapça kelimelerin birçoğunun ana dilinde mevcut olduğunu görür ve bunu günlük hayatında ve başkalarıyla diyaloğunda kullanır. Buna örnek olarak aşağıdaki kelimeler verilebilir[56].

Türkçe Kelimeler	Arapça Kelimeler
İade	**إعادة**
Muayene	**معاينة**
Müracaat	**مراجعة**
Hesap	**حساب**
Tesadüf	**تصادف**
Harf	**حرف**
Tavsiye	**توصية**
Mücadele	**مجادلة**
Muhasebe	**محاسبة**

Yukarıda belirtilenler ışığında, öğrencinin ana dili birçok ortak kelime içermektedir. Programda planlanan etkinlikler kapsamında araştırılmasi yapılan

[56] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 31,49, 50, 108.

dilbilimsel ortak kelimeler tablolar kullanılmıştır. Bu etkinliklerde ana dilinde kullanılan dinleme ve analoji unsularından yararlanmıştır. Bu yöntem, çocuğun ikinci dili (Arapça) kolay ve kendiliğinden edinmesini sağlayan, önce dinlemeye, sonra mukayeseye dayanan ana dilini edinme yöntemiyle tamamen uyumludur. Konuşmada ana dilini kullandığı gibi kullanır ve ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk yoluyla ikinci bir dil edinmede araştırmaya dayanan eğitim programının tasarımında aranan şey buydu[57].

2.2. **Hazırbulunuşluk Dil Becerilerinin Öğretim İlkeleri**

Uygulamalı dilbilimciler, öğrencilerin kültürel güdüleriyle ve dilbilimsel ihtiyaçlarıyla ilgilendiler. Öğrenci, yabancı dil öğretim süreciyle ilgili çoğu uygulamanın odaklandığı önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu ihtiyaçlar, hedefler ve güdülerin aynı zamanda dil öğrenme çıktıları ve çıktılarını etkileyen faktörlerin temsil ettiği kültürün keşfedilmesinde önemli olduğu kabul edilmiştir.

Arapça dil becerilerinin öğretilmesinde ve öğrenilmesinde sınıf dışında gerçekleşen dil etkinlikleri ve bunların çeşitli uygulamaları, öğrenenlerin dil yeterliliğini geliştirmede etkili bir role sahiptir. Çünkü bu etkinlikler Arapça öğrenme hedefine ulaşılmasına katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin, insanlarla iletişim ve etkileşim gerektiren çeşitli toplumsal durumlarda öğrendiklerini uygulayarak kendilerine güven duymalarını sağlar[58].

Genel olarak dil öğretimi ve özel olarak Arap dili öğretim ilkeleri farklı aşamalardan geçmiştir. Basitleştirme, analiz ve derecelendirmeye dayanan, öğretimin basit ve kısmiden karmaşığa ve bütüne doğru başladığı, öğretmenin otoritesi aracılığıyla bilginin aktarılmasına odaklanan eski geleneksel olandan, öğrenci etkinliğine ve kendi kendine öğrenmeye dayalı modern olana doğru hareket etmiştir[59].

Dili öğretmek, öğrencinin hafızasını sabit kurallar ve düzenlemelerle doldurmak anlamına gelmez, bunun yerine öğrencinin eğitim materyali ile olumlu bir şekilde etkileşime girmesini sağlamalıyız. Dil öğretimi, açık bir kelime listesi

---

[57] Teymûr, Ahmed Bâşâ, *es-Semâ‘ ve’l-kıyâs*, Daru’l-Âfâk el-Arabiyyye, Kahire, 2001, s. 9.
[58] el-Yû’bi, Halid Muhammed Huseyin, “Faaliyyetu’n neşât ğayru’-s-saffî fî tenmiyeti’l-mehârati’l-luğaviyyeti li’n-nâtıkîne biğayri’l-‘Arabiyye’, *Kral Abdülaziz Üniversitesi Dergisi*, c. 26, S. 3, s. 312, Riyad 2018.
[59] Yusufi, Muhammed, *Tedrîsu’l-luğati’l-‘Arabiyye bahs fî’t-tarâiki ve menâhic*, Dâru’Neşr,y.y. 2017, s. 5.

oluşturmayı değil, eğitim sürecinin ilerletilmesine ve iyileştirilmesine kendisinin katkıda bulunması için ona uygun dil becerilerini sağlamayı amaçlar ve bunu yetkinlik ve yeteneklerine göre uyarlamaya çalışır. Aynı zamanda motivasyonlar ile ilgilerinden kaynaklanır ve onu gözlem, düşünme ve deney yoluyla öğrenmeyi amaçlar[60]. Öğrenme hedefine ulaşan dil becerileri arasında dil üretme becerilerinden biri olan konuşma becerisi yer alır ve bu beceri öğrencinin çeşitli amaçlarına ulaşmasını sağlar.

Muhadese, herhangi bir dili öğrenmek için gerekli bir beceridir. Çünkü dil öğrenenlerin konuşma becerisini öğrenmedikleri takdirde diğer dil becerilerinde, dinlemede, okumada ve yazmada ilerlemeleri zordur, çünkü kişinin kendini ifade etmesi dil öğrenmenin asıl amacıdır[61].

Bu nedenle program derslerinin hazırlanması ve uygulanması sırasında öğrencilere öğrenmeleri için gerekli dil becerilerini kazandırmaya yardımcı olan önemli öğretim yöntemlerinden biri olan hazırbulunuşluk yöntemine göre muhadese becerisinin geliştirilmesine odaklanılmıştır[62]. Bu programın temel aldığı en önemli ilkelerden biri, öğrencilerin dil ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına uygun bir eğitim planının olması gerektiğidir. Öğrencilere rehberlik edecek bir rehber olacak materyal ve araçların tüm ders gereksinimlerini içerir olmasıdır. Dil becerilerinin özellikle de konuşmanın öğretiminin amaçları, öğrenenlerin dilindeki ortak kelimelerin araştırılmasına dayalı olarak dersin amaçlarıyla aynı olmalıdır. Öğrencilerin hazırbulunuşluktan alınan kelimelerle ilgisi olmayan kelimelere geçmesine izin verilmemeli ve sadece hazırbulunuşluk programında kullanılan kelimelere yönlendirilmeye çalışılmalıdır. Örneğin, derste "صديق/arkadaş" kelimesi yerine hazırbulunuşluktan alınan "رفيق/refik" kelimesini koyarsak arkadaşım Ahmed demesi yerine refiğim Ahmed der ve böyle devam eder. Tüm öğrencilere yeterli, adil ve uygun eğitim olanakları sağlanması ve hazırbulunuşluk kelimeleri bulmalarına yardımcı olunması gerikir. Örneğin, derste Türkçe cümleler örnek

---

[60] Hassânî, Ahmed, *ed-Dirâsât fi'l-lisâniyyâti't-tatbîkiyye haklu ta'lîmiyyeti'l-luğât*, Cezayir, 2000, s. 130.

[61] Abu Amşâ, Halid Hüseyin v. dğr., *ed-Delîlu't-tedrîbî fî tedrîsi'l-luğati'l-'Arabiyye ve enâsıruhâ li'n-nâtıkîne biğayrihâ*, Riyad 2017, s. 205, 206.

[62] el-'Afifi, Muna v.dğr., "Eseru's-tihdâmi devrati't-takassî fî tenmiyeti mehârati'l-istiksâî ledâ tâlibâti's-saffi's-sâmini'l-esâsî fi'l-'ulûm" *The Jordanian Journal of Educational Sciences*, c. 7, S. 4, ss. 327-356, Amman 2011.

olarak verildikten sonra öğrencilerden hayatı anlatan bir cümle kurmaları istenir. Örneğin[63]:

Türkçe cümle	**Arapça cümle**
Hayat iman ve cihat(tır).	الحياة إيمان وجهاد.

Öğrenciler cümleyi Arapça ve Türkçe izledikten sonra buna benzer cümleleri ve hayatın diğer alanlarında var olan *sabır* gibi ortak kelimelerle yazarlar.

Türkçe cümle	**Arapça cümle**
Hayat sabır(dır).	(الـ) حياة صبر.
Hayat ibadet(tir).	(الـ) حياة عبادة.
Hayat Allah nimeti(dir).	الحياة نعمة الله.

Görüldüğü gibi hazır halde bulunan ortak kelimeler dolaylı olarak Türk öğrencilerinin dilinde bulunmaktadır. Ayrıca kelimeleri onlara sunarken aralarındaki bireysel farklılıkları dikkate almak gerekir. Soru ve önerilerini göz ardı etmemeliyiz. Öğrenme ortamındaki bilişsel alan ve görevler, öğrenenlerin ortamındaki bilişsel alan ve görevlerle örtüşmelidir. Öğretmenin rolü öğrencilerin rollerine göre azaltılmalıdır. Böylece hazırbulunuşluk programında öğrenen, eğitim sürecinin odak noktası olmalıdır ve bu öğrencinin akademik, psikolojik ve sosyal yetenekleri, ihtiyaçları ve eğilimleri dikkate alınmalıdır. Bu durum, öğrencinin kapsayıcılık, entegrasyon ve denge konularındaki etkinliğini çeşitli yönlerden geliştirmesi için gereklidir[64]. Ayrıca, ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk etkinliğini uygulandıkları gruptaki akranları ile öğrenenler arasında fikir alışverişi yapılmalıdır. Öğrenci tarafından gerçekleştirilen sınıf etkinlikleri ve eğitim görevleri aracılığıyla yapılır ve bunu pratik hayatındaki yeni kelimeleri takip ederek devam eder. Öğrenci, aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere Arapçada da var olan üzerinde Türkçe kelimelerin yazılı olduğu levhaları kullanır.

---

[63] Alp - Özcan, *Musannaf, Arabî Türkî Müşterek İfâdeler*, s. 23, 25, 29,17.
[64] Atıyye, Mühsin Ali, *el-Menâhici'l-hadise ve turuku't-tedris*, Daru'l-Minâhic, Ürdün 2009, s. 25-26.

Hazırbulunuşluk Kelimeleri	**Arapçada Anlamı**
Adana Belediyesi	بلدية أضنة
Hayırlı cumalar	جمعة خير
Kumaş	قماش
Adliye	عدلية
Hassas cilt	جلد حساس
Mescit	مسجد
Kırtasiye	قرطاسية
Nüfus dairesi	دائرة نفوس
Tehlike	تهلكة
Tarih kitabı	كتاب تاريخ
İnşaat	إنشاءات

Yukarıdaki örneklerde belirtilenler aracılığıyla öğrenci, bilgi ve deneyimlerine göre ana dilinde var olan kelime seçer. Bu sayede öğrenci kendi başına öğrendiği her şeyi aşamalı bir şekilde biçimlendirici inşa sürecini üstlenir. Böylece öğrenci edindiği deneyimleri biriktirir ve kendi kendini yapılandırır ve anlam onun bilişsel yapısı içinde oluşur. Bu da onu öğretme-öğrenme durumunda olumlu etkileşime götürür. Aynı zamanda, yeni bilgiyi sahip olduklarıyla doğru bilimsel anlamla tutarlı bir şekilde ilişkilendirmesini sağlayan bilgi ve deneyimler sağlayarak onu dış çevre ile etkileşime girmeye yönlendirir. Bunlara ek olarak bireyin bilişsel yapısında bir değişiklik olmadıkça, var olan fikir ve deneyimlere yeni bilgiler eklendiğinde yeniden düzenlenmediği sürece öğrenme gerçekleşmez.

Ders öğrencinin hayatıyla ilgili olduğu zaman iyi öğrenme gerçekleşir. Çünkü bu öğrencinin öğrenmesinde ustalaşmasına yol açar. hazırbulunuşluktan alınan kelimelerin dilbilimsel seviyesini arttırır. Böylece öğretim her zaman sosyal bir ortamda gerçekleştiği için öğrencinin pozitifliğine yol açar. Bu nedenle öğretmen ders anlatırken dersin konusuyla ilgili günlük yaşamdan örnekler vermelidir[65].

---

[65] ‘Âyiş, Mahmud Zeytun, *en-Nazariyetu’l-bidâiye ve istraticiyâtu’t-tedrisi’l-‘ulûm*, Matbaatu’ş-Şurûk, Mısır 2007, s. 328.

Eğitim programının öğrencinin Arapça öğrenirken alıştığı geleneksel kalıbı değiştirmesine, dil becerilerini uygulamada ve bunları kendisinin geliştirmeye çalışmasında önemli bir rol oynamasına yardımcı olması beklenmektedir. Ayrıca, dil becerilerini geliştirmek için araştırma yöntemlerini çeşitlendirerek ve farklı durumlarda kullanmak üzere yeni hazırbulunuşluk kelimelerinin edinmesine yardımcı olan şeyleri araştırarak öğrencinin öğrendiği dili daha iyi anlamasını sağlar.

2.3. Hazırbulunuşluk Dil Becerilerinin Öğretiminin Öncülleri

Dil becerilerinin öğretim öncülleri ayrı değildir. Daha ziyade dilin doğal kullanımıyla örtüşür ve birbirini tamamlar. Bu nedenle, gerçek hayatta olduğu gibi sınıftaki her dil görevi birden fazla dil becerisini içermelidir. Konuşma, bireyler arasındaki iletişim sürecindeki temel biçim, en yaygın ifade türü, duygu ve düşünceleri doğrudan ifade etme yeteneği olarak sayılmaktadır. Bu kapsamda dilbilim araştırmacıları, dil etkinliğinin yaklaşık %95'inin sözlü etkinlik olduğuna ve konuşmanın bireyler ve toplumlar arasında hızlı bir iletişim aracı olduğuna inanmaktadır[66]. Bu muhadese becerinin önemi ve onu öğretmek için kullanılan geleneksel yöntemlerin bir sonucu olarak öğrencilerin bu becerideki zayıflığı nedeniyle, araştırma muhadese yöntemine odaklanmış ve dilbilimsel inceleme hazırbulunuşuluğa göre öğretim ilkelerinden bahsetmek yeterli görülmüştür. Geleneksel sınıftaki öğrencilerin alışık olmadığı bu yeni strateji, öğrencinin davranış ve tutumlarında arzu edilen bir değişiklik yaratmayı ve ona farklı şekillerde bilim, bilgi, beceri ve tutum kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu da ancak Arapça dil becerilerinin öğretimini geliştirmede modern bir strateji türü benimseyerek başarılabilir ki bu strateji, öğretimde dilbilimsel tümdengelime dayalı hazırbulunuşuluğu esas almalıdır. Bu strateji öğrencinin kendisi ve bilişsel gelişimi etrafında döner. Çünkü öğrencinin bilişsel yeteneklerinin modern teorilerin yeni deneyim bilinciyle etkileşiminin bir sonucu olarak düşünme kalıplarını oluşturmada aktif olduğu görülür[67].

---

[66] İliğyâ, Davud Abdulkadir – el-Bessûmî, Hüseyin Ali, "el-Muhâdese fî'l-luğati'l-'Arabiyye turuku ta'limiha ve esalibu muaalecâti müşkilatihâ leda't-talebati'l-ecânib'', *Meceletu Câmiati'l-Medineti'l-'Alemiyye*, S. 10, ss. 525-526, Mısır 2014.

[67] Asîri, Cabir b. Zâhir, "Deracetu mumâraseti mualimi'l-luğati'l-'Arabiyye luğaten saniyeten lit'tedrîsi'l-binai", *el-Mecelletu't-Terbeviyyeti'l-Mutehassısa, Câmiatu'l-İmâm b. Suûd el-İslâmiyye*, S. 8, s. 65 , 2019.

Ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk aktif bir öğrenme sürecine göre bilgi edinme ve onu bireysel bir bağlam ve etkileşimli bir sosyal çerçeve içinde bütünleştirme ve kontrol etme ile ilgilidir Bu açıdan bakıldığında öğrenenlerin sınıfta çevrelerinde olup bitenleri açıklayan bilgi, deneyim, inanç ve kavramlarla geldikleri ve buna bağlı olarak bu önceki bilgilerin öğrenme ve öğretme sürecinde edindikleri tüm yeni bilgileri etkilediği görülmektedir[68].

Bilgi, öğretme ve öğrenme sürecinde odak noktası olduğu için, öğrenci yeni bilgiyi önceki öğrendiklerine dayanarak yorumlar ve öğrencinin önceki deneyimlerinin ışığında bunları ana dilinde karşılık gelen kelimelere bağlar. Bu durum aşağıdaki örnekte görülmektedir[69]:

Türkçe Kelime	**Arapça Kelime**
Merhaba	مرحباً
Hala	حالاً
Galiba	غالباً
Asla	أصلاً
Adeta	عادةً
Acaba	عجباً

Yukarıda belirtilen bu kelimelerin anlamları öğrencinin duyularının dış dünya ile etkileşimi yoluyla bilişsel yapısı içinde şekillenmiştir. Öğrenci, tespit edebildidiği kelimeler hakkında düşünerek bunları yeni bilgilerle ve ana dilinde benzer dil birikimine sahip olduğu şeylerle doğru bilimsel tutarlı bir şekilde ilişkilendirmeye çalışır. Ama öğrenen kişinin öğrendiği ikinci dile göre kelimelerin telaffuzunda bazı değişiklerin olabileceğini unutmamalıdır. Acaba (acaba) kelimesi gibi, ‘ayn/ع harfi ile telaffuz edilmez (أجبا). Ancak yeni bilgiler girdikçe fikirler ve deneyimler yeniden düzenlenir[70].

Daha sonra öğrencinin hazırbulunuşluktan aldığı kelimeleri araştırarak günlük diyaloglarda ve dilediği metinleri yazarken kullanma zihinsel becerilerini geliştirir. Bu şekilde öğrenci, öznel ve üretken bir şekilde araştırmayı öğrenir.

---

[68] el-Halidî, Cemal Halil, “Derâcetu mumâraseti muallimi’t-terbiyeti’l-İslâmiyye ve mu‘allimâtiha li’t-tedrisi’l-binâî”, *Mecelletu Camiati Bâbil*, I, S. 21, ss. 289-304, y.y. 2013.
[69] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 122
[70] Reyyân, ‘Âdil, “Medâ mumâraseti muallimi’r-riyâdiyyat li’t-tedrisi’l-binâî ve alakatuhâ bi mu‘tekadâtihim”, *Meceletu Câmiati’l-Kudus el-Meftûha,* S. 24, ss. 58-116, Kudüs 2011.

Çünkü öğrencinin Arapçayı bu farklı şekilde öğrenmesinde istenen amaç, öğrencinin araştırma yöntemleri ile kendi dilinde Arapçadan alınan kelimeleri nasıl araştıracağını öğrenmesi ve arkadaşlarıyla sohbetlerinde kullanmasıdır. Bu da ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluğun geleneksel dil öğretim yöntemlerinden ayıran şeydir. Çünkü öğrenci bilimsel süreçlerle araştırır. Örneğin ortak kelimeleri gözlemlemesi ve bunları doğru yerde ve doğru tanımla kullanma becerisini kazanması, başka bir dilden alınan yeni kelimeleri ana dillerindeki kelimelerle karşılaştırmaları gibi[71].

Aşağıdaki örneklerde olduğu tanışmada kullanılan özel kelimelerin bir örneği verilmiştir[72]:

Arapça Kelimeler	**Hazırbulunuşluk Kelimeleri**
مرحباً	Merhaba
سلام	Selam
الحمد لله	Elhamdülillah
اسم	İsim
وطن	Vatan
مسكن	Mesken
مكان	Mekan
بالمقابلة	Mukabele
لطفاً	Lütfen
متشكر	Müteşekkir
ممنون	Memnun

Örneklerde belirtilen bu kelimeleri sınıflandırıp doğru biçimleriyle yorumlayıp öğrencinin önceki öğrenmeleriyle ilişkilendirdikten sonra, deneylerle keşfedilen yeni kelimeleri tahmin edip ana dilindeki kelimelerle telaffuz ve anlam bakımından karşılaştırarak başkalarıyla iletişim kurmak üzere bir diyalog oluşturmak için aynı bağlamda kullanır. Örneğin[73]

---

[71] el-Fahîdî, Hazal b. ʻUbeyd ʻİyad, Tarîkatu tedrisi'l-'ulûm bi'l-istiksâ', *Meceletu Dirâsâti'l-'Arabiyye ve İlmi'n-Nefs,* S. 1, ss. 323-326,. Suudi Arabistan 2011

[72] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 122, 128, 129, 89, 49, 30, 20, 29.

[73] Alp - Özcan, *Musannaf, s. 15, 21, 27, 121.*

Arapça Kelimeler	Hazırbulunuşluk Kelimeleri
حال	Hal
كيف	Keyif
لطفاً	Lütfen
طلب	Talep
شكر	Şükür
صحبة	Sohbet

Hazırbulunuşluğa dayalı tümdengelim esaslı öğretim, öğrencileri yeni problemlerin kendilerine sunulduğu durumlara sokmayı gerektirir ve onlardan hazırbulunuşluktan alınan kelimeler için araştırma sürecini bütün olarak temsil eden zihinsel bir çaba göstermeleri istenir. Bu süreç öğrencilerin ortak kelimelerden cümle oluşturdukları gibi yeni kelimeleri araştırma sürecinde yaşadıkları deneyler yoluyla gerçeklere ve fikirlere ulaşmak için kendilerine güvenmelerini gerektirir. Bunun bir örneği aşağıda gösterilmiştir[74].

Öğrencinin Cevabı	Hazırbulunuşluk Kelimeler
مسكن المؤمن الجنة	Mesken mümin cennet
مجلس العلم مبارك	Meclis ilim mübarek
دعاء المؤمن مقبول	Dua mümin makbul

Tabloda belirtilen bu basit cümleler öğrenci tarafından kolayca oluşturulmaktadır. Daha sonra birkaç satırlık yeni kelimelerden oluşan bir gövdeye geçerek önceki cümlelerin yazımında ustalaştıktan sonra konu daha da zorlaşmaktadır. Dilbilimsel araştırma süreci kolay bir iş olmayıp, karşılaştığı zorluklara rağmen oldukça fazla zaman gerektirir. Ancak hazırbulunuşuk programı ile dil öğrenmek aynı zamanda faydalı ve keyifli bir süreçtir. Bu bakış açısından, ortak kelimelerle dil öğretimi teorisinden öğretmen için yeni roller ve sorumluluklar ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte öğretmen denetçi ve eğitim sürecinin kolaylaştırıcısı olur. Öğrencilerin ihtiyaç ve ilgilerini karşılayan ve yeteneklerini dikkate alan heyecan verici bir öğrenme ortamı tasarlar. Aslında Arapça öğretmeninin ikinci dil olarak öğretirken yapması gerekenler, planlama,

[74] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 66, 88, 77, 128, 72.

düşünme, bireysel ve kolektif çerçevede aktif katılımdır. Ortak kelimelere dayalı ve kültürel farkındalık yoluyla öğrenme üzerine odaklanmaktır.

Dil öğretimi ile ilgili olarak dilbilimsel araştırma hazırbulunuşluk temeli aşağıdaki gibidir:

Öğretim, etkileşime ve sınıflara katılıma dayanır ve daha sonra etkin bir şekilde dil öğrenen kişinin merkeziyetine, yani ona bağımsızlık verilmesine odaklanır. Öğrenci ayrıca sınıfta gerçekleşen süreçlerin ve dilbilimsel ve kültürel farkındalığın da farkında olmalıdır. Öğrenci, pasif değil aktif, katılımcı ve konuşan olmalıdır[75].

2.4. Hazırbulunuşluk Muhadese Öğretiminin Pedagojik Faydaları

Kelime hazinesi insan dilbilimsel iletişiminin temelidir ve insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlar. Dil öğretiminde, kelime hazinesini ile kelimelerin kökenlerini anlamadaki yeterliliği artırmaya çalışmak gerekir. Bu nedenle ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk, dilbilimsel kelime dağarcığını arttırmaya çalışan önemli stratejilerden biridir. hazırbulunuşluktan alınan kelimeleri araştırarak, öğrenenin uygun bir sözel zenginlik kazanmasına yol açar ve iletişim sürecini tamamlamak için kullanılmasında yardımcı olur. Ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programının büyük eğitimsel faydaları vardır.

Öğrenen tarafından gerçekleştirilen eğitim faaliyeti, eğilimlerine ve ilgilerine yanıt olarak yeni kelimeleri araştırmak için yeteneklerini geliştirmek amacıyla ve konuşmasının gelişimini sağlayacak şekilde kendi arzusuyla motive edilir. Öğretme-öğrenme sürecinde kendine ve yeteneklerine güvenerek dilbilimcilerle nasıl başarılı bir etkileşim kurulacağı, ortak hazır kelimelerin nasıl araştırılacağı ve kaynakların nereden öğrenileceği, sürekli gelişen modern bilimin gereksinimlerine göre yapılmalıdır. Hazırbulunuşluğun eğitimsel faydalarından biri de öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları dikkate almasıdır. Çünkü her öğrenci için kendi yeteneklerine uygun bir öğrenme sağlar. Zira öğrenen kişi için öğrenme ve yaşam boyunca beceriye hakim olmada olumlu bir role sahiptir. Bu program, kendi kendine öğrenmelerinin sorumluluğunu alabilen öğrenciler yaratır. Çünkü öğrenci, eğitim sürecinin merkezindedir. Hazırbulunuşluk yeni

---

[75] *Aljohani, Muna, "*Principles of Constructivism in Foreign Language Teaching" *Journal of Literature and Art Studies,* Vol.7, No.1, ss. 97-107, y.y. 2017.

kelimelerin araştırılması ve farklı cümlelere yerleştirilmesi ve diyaloglarda kullanılması aşamasının her adımında öğrenciyi motive eder. Bu da güçlü bir irade ve kararlılıkla psikolojik rahatlığın sağlanmasına yol açar. Konuşma becerisini geliştirme arzusu ve korkunun aşılması öğrenme motivasyonunu artıran asıl saiktir. Öğrenci bu sayede karşılaştığı hataları öğrenerek deneyim kazanır[76]. Böylece öğrenen, öğrenmeye körükörüne bağımlılıktan kurtulur ve öğrenenin hazırbulunuşluktan aldığı kelimeleri kendisi keşfederken ve gerekli etkinliği gerçekleştirirken hissettiği merak ve heyecanla motivasyonlarını artırır[77]. Öte yandan, ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk, yenilik ve yaratıcılığın gelişmesine yardımcı olur. Çünkü öğretmen, yalnızca eğitim sürecinin denetleyicisi ve kolaylaştırıcısı olarak görülür. Böylece öğrencinin Arap dilinin kelimelerini net bir şekilde anlama ve doğru telaffuz etme becerisinin gelişmesine katkıda bulunur. Etkileyici ve sağlam bir konuşmada ana dili ile konuşmasına yardımcı olur. Bu şekilde sürekli birilerinin başlatmasını beklemeden öğrencilerle sohbet başlatma yeteneğine sahiptir. Bu da dilin bütünlüğü ve içerikle ilgisi ile karakterize edilen sözlü mesajını, yeni kelime ve yapıları araştırdığı sınırlar içinde iletmesine yardımcı olur ve bu yapılar, Arapçada ve ana dilinde bulunan bu kelimelerin dil dengesi sınırları içinde Arapçadan kelime kullanımı ve kısa cümleler kurması gibi sözlü konuşma gerektiren bazı sosyal durumlarla yüzleşme yeteneğini geliştirmeye yardımcı olur. Sonra kelimeler ve yapılar açısından dil bilgilerini, ilerleme ihtiyacı, başarma yeteneği ve yenilik yapma ve farklı durumlarda hareket etme ve en uygun tepkileri seçme yeteneklerini geliştirmelerini sağlar[78].

Sosyal durumlarda faydalı olan bu ifadeler ve cümleler arasında aşağıda bu ifadelere örnekler yer almaktadır[79].

---

[76] Yakub, Bilal İbrahim - et-Temîmî, Rafid Sabah, "el-Maharatu'l-luğaviye ve devruhâ fi'l ittisali'l-luğavî", *Meceletu Midadi'l-Âdâb*, s. 11, ss. 280, Irak 2015.
[77] Atve, Zahir v.dğr., *Delilu tarâiki't-tedris*, Filistin, 2010, s. 9.
[78] Tu'ayme, Ruşdi Ahmed, *Talimu'l-'Arabiyye li-ğayri'n-nâtikîne bihâ menâhicuhû ve esâlîbuh*, el-Cem'iyyetu'l-Menşûra, Mısır, 1989, s. 166.
[79] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 21, 30, 37

Hazırbulunuşluk İfadeleri	Arapça İfadeler
Hayırlı sabahlar	صباح الخير
Allahın izniyle	بإذن الله
İnşallah	إن شاء الله
Madem	مادام
Keyfe ma yeşa	كيف ما يشاء
Alelumum	على العموم
Eyvallah	إي والله
Amin	آمين
Bismillah	بسم الله
Yani	يعني

2.5. Hazırbulunuşluk Muhadese Becerisi Öğretme Biçimleri

Stafford ve Renner (1972), geleneksel eğitim öğrencilere yaşamlarında ihtiyaç duyacakları tüm bilgileri sağlayamadığı için araştırmacının öğretimin zihinsel gelişimini teşvik ettiğini; onlara nasıl öğreneceklerini öğretmemiz gerektiğini ve ortak kelimelere dayalı öğretimin bunun için nitelikli olduğunu söylemektedirler.

Eğitimciler ve araştırmacılar sorgulamayı bir öğretim yöntemi olarak şu şekilde sınıflandırır:

• İşbirlikçi tümdengelim: Öğrencileri gruplar halinde birbirleriyle işbirliği yapmaya teşvik eder.

• Amaçlı tümdengelim: Öğrencilere belirli bir beceriye veya belirli bir hedefe odaklanan bir araştırma sorusu yönetilmesidir.

• Serbest araştırma: Açık uçlu araştırma etkinliklerinin uygulandığı, amacın bilimsel sorunları çözmekten çok öğrenme süreçlerini uygulamak olduğudur.

Aşağıda soruşturma yöntemleri vardır: Deneysel araştırma yöntemi, rasyonel araştırma yöntemi, araştırmacı araştırma yöntemi, soru araştırma yöntemi, işlevsel araştırma yöntemi (Piaget'in modeli) ve Sukhman'ın çelişkili

olaylar örüntüsü ve tahmin örüntüsü gibi birden fazla örüntüye sahip olan kavramsal araştırma yöntemi[80]..

Asler, sorgulayıcı öğretim için üç yöntem önermiştir:

• Zihinsel gösteri yoluyla sorgulama: Öğrencilere resimler, grafikler veya tablolar aracılığıyla bir problem sunulur ve öğretmen, öğrencileri bir genellemeye götürmek için tartışmayı yönlendirir.

• Keşif yoluyla sorgulama: Bu sayede öğrenci kendi kendine bilgi edinir.

• Deney yoluyla sorgulama: Yapısal olarak en üst seviyedir. Çünkü öğrenciler problemi tanımlar ve probleme bir çözüm olabilecek varsayımları veya sonuçları temsil eden hipotezler yaparlar, daha sonra hipotezlerin geçerliliğini test etmek için farklı yollar önerirler. Sonuçta da yargıya ve nihai sonuca ulaşmak için bunlar uygulanır.[81]

el-Aclan, sorgulama yoluyla öğretme biçimlerinin şunlar olduğuna inanır:

Yönlendirilmiş araştırmacı öğretim: Öğretmen, öğrenciye eldeki problemi bir çözüme ulaştırmak için kullanılabilecek yöntemleri açıklayan bilgiler verir. Ancak öğretmen bu sorunun cevabını veya nihai çözümünü vermez.

Avantajlarından biri: Öğrencileri geliştirir ve destekler, kendi bilimsel kavramsal çerçevelerini oluşturmalarına yardımcı olur ve öğrencinin bilimsel konuyu, öğelerini tam olarak anlayarak derinlemesine incelemesi için fırsatlar sunar.

• Serbest araştırmacı öğretim: Öğretmen öğrenciye problemi veya ana adımları sunar. Öğrenci sorumluluk alarak problemi tespit eder. Bütün bunların öğretmenin gözetiminde ve öngörülen kurallar çerçevesinde olması gerekmektedir. Müfredatın sınırları içinde öğretmenin rolü, öğrenciyi teşvik edici soruları yöneltmek ve onun düşüncesini zenginleştirmektir. Bu metodda öğrenci ne öğrenmek istediğine karar verir.

Avantajları arasında sınıftaki tüm öğrenciler, ilgilerini neyin çekebileceği ile neye ihtiyaç duyduklarını öğrendikçe ve öğrencilerin pratik becerilerinin

[80] Zâhir Utve v.dğr., *Delîlu tarîakı't-tedrîs, s. 9, 10.*
[81] Tayyibe, Salim Abdullah, *Buhûs ve dirâsât fî tedrîsi'l-'ulûm*, y.y. h.1412, s. 10-58.

güçlendirilmesine ve geliştirilmesine yol açarken, bilişsel meşguliyet atmosferi sağlaması sayılabilir.[82]

Âiş ise iki tür soruşturmayı açıklamaktadır:

• Düşük sorgulama (Masa tenisi sorgulama): Tartışma öğrenciler ve öğretmen arasında gerçekleşir.

• Yüksek sorgulama (Basketbol sorgulama): Tartışma, öğretmenin onlara deneyim alışverişinde bulunma fırsatı verdiği öğrenciler arasında gerçekleşir.[83]

Zeytûn, aşağıdaki adımları içeren Suchman modeli de dahil olmak üzere yönlendirilmiş tümdengelimi açıklayan birden fazla model olduğuna inanmaktadır: Sorunu belirleme, ardından çözmek için olası hipotezleri belirleme ve hipotezleri test etmek ve sorunu çözmek için gerekli bilgileri toplamak.[84]

Yukarıdakilerin ışığında, Arapçanın Türk öğrencilere öğretilmesine göre ödünç alınmış ortak kelimeleri şu şekilde ayırmak mümkündür:

• Dilbilimsel olarak yönlendirilmiş araştırma amaçlı ödünç alma: Ödünç alınan kelimelerin öğrencilere, ödünç alınan kelimeleri araştırmak ve bunları diyalogda doğru biçimde ayrıntılı olarak kullanmak için gerekli tüm bilgilerle birlikte verildiği ve öğrencilerin rolünün yalnızca takip etmek olduğu ödünç alınan kelimelerin araştırılmasına ilişkin talimat ve yönergeler ve düşünmeye fırsat vermeyen bir mekanizmadır. Bu araştırma türünün daha çok öğretmen merkezli araştırma faaliyeti olduğu ve genellikle uygulamalı alıştırmalar şeklini alan dil öğretiminde sıklıkla kullanıldığı söylenebilir. Örneğin:

-Ödünç alınan kelimeleri kullanarak örnek stilde yazın. Nasıl mesken?

كيف .....؟ كيف .....؟

كيف .....؟ كيف .....؟

-عن أي شيء تفتش؟

أفتش عن مسكن

---

[82] el-Aclân, Meha bint Sâlih, *İstirâtiyyetu't-tedrîs (el-İstiksâ'),* Suudi Arabistan Eğitim Bakanlığı, Mektubu Ta'lîmi'n-Nahda, Riyad h. 1438-1439, s. 11.

[83] 'Âyiş, Zeytûn, *Esâlîbu tedrîsi'l-'ulûm*, s. 141.

[84] Zeytun Hasen, Zeytun Kemal, *et-Te'allum ve't-tedrîs min manzûri'l-binâiyye*, *'Â*lemu'l-Kütüb, Kahire 2003, s. 19.

أفتش عن .....، أفتش عن .....

nasıl .....? nasıl .....?

nasıl .....? nasıl .....?

-Ne arıyorsun?

bir ev arıyorum

Arıyorum …… Arıyorum ……

Öğrenciler cevapları sadece ödünç alınan kelimelerden ve öğretmenin talimatlarına göre koyarlar. Örneğin, nasıl giyinilir, nasıl inşa edilir, nasıl çalışılır, okul nasıl, hepsi boşluklara yerleştirilebilir çünkü onlar ödünç alınmıştır.

Yarı-yönelimli dilbilimsel araştırma ödünç alma: Öğrencilere sınırlı ödünç alınmış kelimeler ve ödünç alınan kelimelerin araştırılmasına ilişkin bazı genel bilgiler verilir. Örneğin öğrencileri zihinsel ve pratik hiperaktivite açısından kısıtlamayan çalışma yöntemi ve araçlar belirlenir. Sonuçlar hakkında önceden bilgi verilmez.

Örnek: Kendinizi sadece ödünç alınmış kelimelerle tanıtın: Adım Ahmed, ben ilahiyat öğrencisiyim.

Evim Adana'da, ikamet yerim camiye yakın.

مثال: عرّف عن نفسك بالكلمات المقترضة فقط. فيقول:

اسمي أحمد، أنا طالب في الإلهيّات

مسكني في أضنة، مكان مسكني قريب من الجامع.

Bu kelimelerin tamamına yakını ödünç alınmıştır.

- Bir diğer soru da Türkçe yazılmış metinden ortak kelimeleri çıkart.

سؤال آخر استخرج من المتن المكتوب بالتّركية كلمات مقترضة.

Sadaka-i cariye / istifade edilen ilim / kendisine dua eden hayırlı evlat

• Yönsüz (serbest) dilbilimsel araştırma ödünçleme: Öğrencilerden günlük yaşamlarında ödünç alınan kelimeleri araştırmaları, ödünç aldıkları kelime ve cümleleri toplamaları istenmekte ve kendilerine herhangi bir talimat verilmeden araştırma yerlerine yönlendirilmekte ve öğretmenin konumu belirlenmektedir. Öğretmenin ise akıl veren, yönlendiren ve müdahaleden mümkün olduğunca kaçınan bir rolü vardır.

Yönsüz (serbest) dilbilimsel araştırma ödünç almanın bir dizi yüksek düşünme becerisinin kullanılmasını gerektirdiği ve bu tür araştırma amaçlı ödünçlemenin başarısının, öğretmenin öğrencilerin sorulan sorular hakkında düşünme yeteneklerini kışkırtma becerisine bağlı olduğu ve öğretmenin yönsüz (serbest) dilbilimsel araştırma ödünç alma sürecinde, bir şekilde katkıda bulunan ve öğrencilere yardımcı olmaya yönlendiren bir dizi soru sormalıdır.[85]

Yukarıdakilerin pratik bir örneği şöyledir: Ödünç alınan bir kelimeyi gördüğünüz her yerde bir resim çekin veya ödünç alınan kelimeleri yazarak sora da bir cümle haline getirin. Örneğin: Bir mağaza panosunda yazılı olan "kumaş/قماش kelimesi.

Bir video klipten veya akrabalarınızdan birinden duyduğunuz ortak beş kelimeyi yazın.

Vizyonun netleşmesi için, dilbilimsel sorgulamaya dayalı bir öğrenme sistemine sahip öğretmenler ve yeni sınıflar, önce yönlendirilmiş araştırma amaçlı ödünç alma kullanımıyla başlayabilir ve daha sonra daha açık araştırma amaçlı ödünç alma (Yönsüz serbest araştırma amaçlı ödünç alma) ve bu kademeli olarak devam edebilir. Öğrencilerin bu yeni tür dilbilimsel sorgulamayı sınıfta kabul etmelerine yardımcı olur.

Türk öğrencilere Arapça öğretimine göre dilde bulunan ortak kelimelerin taksim edilmesi ışığında bu öğretim türlerinden herhangi birinin seçiminin, öğrencilerin olgunluk ve kabul düzeyine bağlı olduğu görülmüştür. Bu önceki türlerin her birinde öğretmenin her yöntemin öğrenme hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunma rolü vardır.

Bu göstergeler ışığında, yönlendirilmiş sorgulama, öğrencinin ders sırasındaki etkinliğine ve etkileşimine dayandığı için Arapça öğretimi için en uygun sorgulama türlerinden biri olarak kabul edilir.

Öğretmen, öğrenciler için bir rehber ve danışman görevi görür. Öğretmen konuya özel resim ve illüstrasyonları sunduktan sonra, öğrencilerin sözlü inceleme yoluyla öğrenme konusunun hedeflediği bilgi ve becerileri kazanmaları için genelleştirilecek kavram, ilke veya genellemelere ulaşmak için yönlendirilmiş sorularla düşünmelerini sağlar. Arapça öğretiminde öğretmenin yönlendirilmiş dil

---

[85] el-Fadlî, Enfâl Mubarek, *Eseru'l-enşitati'l-bîiyye fî tahsîli tâlibâti's-saffi's-sâmin el-mutevassıt ve tefkîruhunne'l-ibdâî fî mâddeti'l'ulûm,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eğiitm Bilimleri Fakültesi, Kuveyt 2014, s. 15-16.

araştırmasını kullanırken izleyebileceği prosedürel adımlar şunlardır: Dilbilimsel ödünç alma ile ilgili belirli bir kurala tabi olan kelime, yapı ve cümlelerle ilgili bazı bilgileri gösterir, daha sonra öğrencileri adım adım kendi ana dilindeki kelimelerle aralarındaki ilişkiyi fark etmek için sunduğu ödünç kelimeleri incelemeye yönlendirir. Öğretmen öğrenciler tarafından keşfedilen her aktiviteyi veya eğitim durumunu kaydeder.

Daha sonra kendi dilinde var olan ödünç alınan kelimeleri keşfetmeleri için varılacak kuralı ya da ilişkiyi keşfetmeleri için öğrencileri yönlendirir. Bundan sonra da öğrenciler bunları diyalogda kullanarak geçerliliklerini doğrularlar. Daha sonra öğretmen ders süresince öğrencileri tümdengelim ile değerlendirir. Öğretmen her öğrenci hakkındaki gözlemlerini ve ders sırasındaki etkileşiminin boyutunu kaydettiği etkinlikleri uyguladıklarında, dersin sonundaki nihai değerlendirme için başka sorular da formüle edebilir.

Buna göre yönlendirilmiş araştırmalı ödünç alma, ödünç alınan kelimeleri araştırmak için öğrencilerin kavram ve kurallardan ne öğrenmesi gerektiğini çizen ve planlayan önemli öğretim yöntemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Yönsüz (serbest) araştırma amaçlı borçlanma, yönlendirilmekten daha az önemli değildir. Öğrenciye, sınıf dışında ödünç alınan kelimeleri araştırmak ve bunları diyalogda doğru bir şekilde kullanmak suretiyle doğru bilgiye ulaşmak için uygun stratejiler geliştirebilmesi için gerçek yeteneklerini, düşüncesini ve sahip olduğu bilgileri doğru kullanma fırsatı verilir.

2.6. Hazırbulunuşluk Muhadese Öğrenme Koşulları

Hazırbulunuşluk yoluyla öğrenmede istenen rolü kullanarak başarı sağlamak için çeşitli koşulların karşılanması gerekir. Tartışma ve sorgulamayı teşvik eden açık bir atmosferin mevcudiyeti ile hipotezler oluşturmaya odaklanmak ve bilgilerin doğruluğunu elde etme yeteneği ile dersin amacına en az zaman ve en kolay çabayla ulaşan iyi bir öğretim yöntemi sağlar[86].

Edward Victor öğrenme için başka koşullar belirlemiştir. Yani Arapça öğretiminde dilbilimsel araştırmanın kullanımında dikkate alınması gereken bir görev belirlemiştir. Başlamak için öğretmenin iyi bir planı olmalıdır. Ardından,

---

[86] et-Taşşâni, Abdurrazzak, "*Turuku't-tedrisi'l-'âmme"*, Camiatu Umer el-Muhtar el-Beyda, 1998, s. 29.

öğrencilere cevapların verilmemesi gerekmektedir. Ancak daha sonra doğru cevaplara ulaşılamaması durumunda cevap anahtarı verilmelidir. Öğretmen, öğrencilerin cesaretlerinin kırılmaması için gerçekleri keşfetmede bir miktar başarı elde etmelerine yardımcı olmaya istekli olmalıdır. Öğrencilerin araştırma ve deney sırasında sınırlı sayıda gözlemden elde ettikleri çok az bilgiye dayanarak doğrudan genellemelere gitmesine izin vermemelidir. Öğretmen de öğrencilerin sorularını veya önerilerini göz ardı etmemelidir. İlk seferinde dersinde başarısız olursa umutsuzluğa kapılmamalıdır[87].

Dilbilimsel araştırma yönteminin başarılı ve etkili olması için Karen ve Sund, bu şekilde öğrenmenin dört temel koşulundan bahseder: Öğrencilere problemli bir durumun sunulması ya da soru sorulması ya da öğrencilerin bu alanda düşünmelerini sağlayan ya da onları zorlayan sorular sormak. Çünkü soru sormak, sorgulayarak ve keşfederek öğrenme sürecinin başarısında bir ölçüt ve temel bir kuraldır[88].

Raed es-Sarlirah, Michel Atallah'a göre ortak kelimelere dayalı tümdengelimi kullanarak öğrenme sürecinin başarılı olması için aşağıdakilerin mevcut olması gerektiğini belirtir:

Öğrencilerin düşünmesini sağlayan sorular sormak, ardından öğrencilere içsel bir araştırma özgürlüğü duygusu yaratma fırsatı vermek ve öğrencilerin araştırma sürecini başlatmaları için teorik bir arka planın mevcudiyetini sağlamak, araştırmacı öğrenme sürecinde öğrenciler tarafından bir dizi eylemin gerçekleştirilmesinin gerekliliği ve problemli durumdan başlayarak öğrencileri hipotez geliştirmeye teşvik etmek[89].

Yukarıda bahsedilenler ışığında Arapça öğretiminde ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluğa göre öğrenmenin şartları şu şekilde olabilir.

İlk koşul, cevabı önce evet olan çeşitli kısa sorular sormaya, ardından öğrencileri tartışmaya ve onları hipotezler kurmaya ve sorulara cevap vermeye teşvik etmeye ve hazırbulunuşluktan alınan kelimeleri incelemelerine yardımcı olacak referanslar sağlamaya dayanmaktadır. Böylece öğretmen öğrencileri takip etmeye devam ederken ve onlara araştırma yöntemleri sunarken daha önceden

---

[87] el-Fehîdî, "*Tarikatu tedrîsi'l-'ulum bi'l-istiksâ'"*, s. 323-324.
[88] Zeytun, *'Âyiş, Esalibu tedrisi'l-'ulûm,* Daru'ş-Şurûk, 2. Baskı, Ürdün, 1996, s. 141.
[89] es-Sırlira, Raid Nehar Selim, *Faaliyyetu't-tedrîs namûzecu Suhmân el-istiksâî fî't-tahsil fî maddeti'l-ahyâ' ve tenmiyetu't-tefkiri'n-nakid ledâ talebeti's-saffi'l-'âşiri'l-esâsî fî Muhafazati Kerak*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mu'te Üniversitesi, Ürdün, 2007, s. 9.

edindikleri kelimeleri keşfetme yeteneklerini arttırır. Bu da öğrencilere hazırbulunuşluk kelimelerini araştırma yöntemini tanıtmayı içerir. İkinci koşul, onlara hazırbulunuşluktan alınan kelimelerle diyalog kurma özgürlüğü vermek ve daha önce öğrendikleri bu kelimeleri kullanabilecekleri konuşmada farklı diyaloglar tasarlamak ve öğrencilere keşfetmeleri için yeterli özgürlük bırakmaktır. Olabildiği kadar hazırbulunuşluktan alınan kelimeleri keşfetmeyi ve bunları günlük yaşamda kullanabilmeyi sağlamaktır. Bu da öğrenciyi geleneksel öğrenme ortamlarında daha önce alışık olduğu olumsuz görüntüden uzaklaştırarak onun bilgiyi keşfetmesinde ve hakkında sorulan soruları yanıtlamaya çalışmasında önemli bir rol oynamakta ve daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

2.7. Hazırbulunuşluğun Muhadese Öğretim Adımları

En geniş anlamıyla öğretim adımları, belirli eğitim hedeflerine ulaşmak için öğrencinin dış ve iç alanını düzenlemeye katkıda bulunan bir yöntemler sistemi anlamına gelir. Öğretim yöntemi, sınıf yaşamının bir parçası olup duruma göre öğrencinin öğretmenin rehberliği ile gelişmesi için planlar yapmanın ve bunları normal yaşam koşullarında uygulamanın bir yoludur[90].Bu yöntem el-Cabir tarafından bahsedilen araştırmacı öğretim adımları için geçerlidir. Beş adım olduğunu, bunlardan ilkinin öğretmenin şaşırtıcı durumları seçmesi; ardından öğretmenin araştırma sürecini sınıfa açıkladığını ve problemi sunması; ardından da öğretmenin veri toplamak ve doğrulamak için öğrencilerine sorular sorması; daha sonra da öğrenciler için farklı hipotezler seçmesi ve en sonunda bir teori formüle ederek sınıfın bu teoriyle ilgili kuralları veya sonuçları tartışması ve nasıl kontrol edileceğini düşünmesi[91].

el-Vahr ayrıca araştırma sürecinin beş aşamasının olduğunu söyler. O, bu aşamaların birincisinin sorunla yüzleşmek, araştırma yöntemlerini açıklamayı ve kafa karıştırıcı olayı sunmayı içerdiğini belirtir. Burada öğretmen, öğrencilere bu stratejiyi öğretiminde kullanacağı, kural ve ilkelerini açıklayacağı ve sadece ilk evet cevabını gerektiren sorular sormalarına izin vereceği konusunda öğrencileri

---

[90] en-Naka, Mahmud Kamil – Ta'îme Ruşdi Ahmed, *Taraiku tedrisi'l-luğati'l-'Arabiyye liğayri'n-natikîne bihâ*, Ribat, el-İsisko, 2003, s. 9.
[91] Ahmed el-Cabir, Velid Ahmed, *Turuku tedrisi'l-'âmmeti tahdîduhâ ve tatbikuha't--terbevî*, Daru'l-Fikir, Amman, 2005, s. 206.

uyarır, ancak bu aşamada öğretmen açıklama veya bilgi verme gerektiren hiçbir soruya cevap vermeyecektir. Ardından onları belirli bir konuda sahip oldukları fikirlerle çelişen, onları sorgulamaya ve araştırmaya sevk eden kafa karıştırıcı bir durumla karşı karşıya bırakır. İkinci aşama ise, sorunun oluşup oluşmadığının kontrol edilmesini içeren veri toplama aşamasıdır. Ardından, verilerin toplandığı ve denendiği, ilgili değişkenlerin izole edilmesini, hipotezlerin geliştirilmesini ve ilişkilerin test edilmesini içeren üçüncü aşama gelir. Burada ikinci ve üçüncü adımların veri toplama sürecinde yer aldığına dikkat çekilmektedir, ikinci aşamada öğrenciler, durumun meydana geldiğini doğrulamak ve ayrıntılarını görmek için önce evet cevabını gerektiren soruları öğretmene sorarak şaşırtıcı durum hakkında veri toplarlar. Üçüncü aşamada ise bu duruma yeni unsurlar katarak, maruz kaldıkları durumun ortamından farklı olup olmayacağını görmek için türetilen deneyler yaparlar. Dördüncü aşama ise yorum'un düzenlenmesi ve formüle edilmesidir ve kuralların ve yorumların oluşturulmasını içerir Burada öğretmen öğrencilerden verileri düzenlemelerini ve bunlara uygun açıklamaları formüle etmelerini ister. Bazı öğrencilerin topladıkları bilgileri algılama ve anlamadan, açık ve net açıklamalar oluşturmaya geçişte zorlandıkları belirtilmektedir ve genellikle uygunsuz yorumlar verirler, önemsiz ayrıntıları atlarlar ve bazen belirli veriler için birkaç olası yorum ve teori verirler, bu durumda, açıklığa kavuşturmak için öğrencilere yorumlarını sormak tercih edilir ve ardından grup uygun yorumu kristalleştirir. En sonunda dilbilimsel araştırma sürecinin analizi olan beşinci aşamaya gelinir. Bu aşama araştırma stratejilerini analiz etmeyi ve daha etkili stratejiler geliştirmeyi içerir. Bu aşamada öğrencilerden araştırma yöntemlerini analiz etmeleri istenir ve hangi soruların etkili olduğunu ve onlar hangi bilgilere ihtiyaç duyduklarını belirleyebilirler. Eğer araştırma sürecini netleştirmek ve düzenli olarak iyileştirmek istiyorsak bu aşama önemlidir[92].

Birkaç araştırma adımı modeli var olup hepsi bireyi kendi başına bilgi elde etmeye çalışan bir bilim adamı ve araştırmacı olarak ele alır. Bu nedenle Skman stratejisinin adımlarını aşağıdaki gibi özetlemek yerinde olacaktır:

- Öğrenciye şaşırtıcı bir problem sunma: Bir problem, soru, olay veya durum olmalıdır. Öğretmenin bunu, öğrencileri ilgilendiren ve onları araştırmaya teşvik

[92] el-Vahr, *el-İstiksâ',* s. 147-148.

eden bir soru şeklinde formüle edilmiş bir bildirim cümlesi veya bir inşa cümlesi şeklinde sunması gerekir. Sorunun türü ve nasıl sunulduğu, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli faktörlere bağlıdır. Öğrenciler için hazırlanan müfredat ve öğrencilerin tanıdık veya geleneksel konulara değinmekten kaçınmalıdır. Problemin öğrencilerin tarafından sorgulanıp ve incelemesi gerekmektedir. Öğrenci sayısının yanı sıra sorgulamaya devam edecek şekilde öğrencilerin mantığı ile çelişen konular seçilmeli ve öğretmen bir problem seçerken bu faktörleri göz önünde bulundurmalıdır.

- Öğrenciyi cevabı evet veya hayır olan sorular sormaya yönlendirmek: Şaşırtıcı problemi sunduktan sonra öğretmen, öğrencilerini dersin konusu ile ilgili cevabı sadece evet veya hayır olan birçok soru sormaya yönlendirir. Bu aşamada çözüm önerileri sunulur ve öğretmen soruları tahtaya herkesin görebileceği şekilde yazar.
- Sorunlu durum hakkında bilgi toplamak ve öğrencinin ulaştığı fikir ve çözümleri tartışmak: Bu bilgiler genellikle ya öğretmenle birlikte ya da öğretmen gözetiminde öğrenciler arasında soru-cevap yöntemiyle elde edilir. Öğrencilerden kütüphane veya labratuar kullanımı gibi diğer kaynaklardan bilgi aramaları istenebilir. Öğretmen bu durumu izah veya tahlil etmez, sadece sorulara evet veya hayır şeklinde cevap verir ve açıklama gerektiren sorulara cevap vermekden sakınır. Sorular sıralı ve çeşitli bir şekilde sorulmalıdır.
- Bilgilerin doğrulanması ve test edilmesi: Bu adım, aşağıdakiler de dahil olmak üzere birçok biçim alır.

Öğrencileri işbirlikçi gruplara ayırmak, daha sonra dersin eksenlerini ve hedeflerini gruplara dağıtmak, ardından belirlenen hedeflere ulaşmak için gerekli öğrenme kaynaklarını sağlamak, ardından her gruptan bilgi kaynakları araması ve bilgiler arasında çelişki olmadığından emin olmak için öğrencilerden bunları incelemeleri ve karşılaştırmaları istenir. Öğrenci, problem hakkında birden fazla kaynaktan bilgi toplarsa, bunu gruptaki arkadaşlarıyla birlikte incelemesi örneğin onlara okumalı ve sonra ders için belirlenen hedeflere ulaşmak için tartışması gerekir.

- Bilgileri düzenleme ve yorumlama aşaması: Bilgilerin doğruluğundan emin olduktan sonra öğrenciler, problem için ikna edici bir bilimsel açıklamaya ulaşmak

için bu bilgileri düzenlemeye başlarlar daha sonra bilgi, problem, nedenleri ve yönleri için açıklayıcı cümleler şeklinde sunulur ve nihayet problem makul ve kabul edilebilir bir çözüme ulaşılır.

- Soruşturma sürecinin çözümlemesi ve değerlendirmesi: Öğrencilerin problemi çözmede attıkları tüm adımların gözden geçirildiği ve analiz edildiği bir süreçtir. Problemin tanımlanmasından başlayıp problem ve yorumlanması hakkında yargıya varma süreciyle sona erer. Bu aşama aşağıdaki adım ve prosedürlere göre gerçekleştirilir:

- Öğretmen, öğrencilerini bir önceki adımda sorulan sorularla ilgili değerlendirme süreci konusunda eğitir[93].

- Öğrencilerin doğru bilimsel kavrama sahip olmalarını ve pekiştirmelerini sağlamak ve yanlış kavramdan vazgeçmelerini sağlamak için çalışma kağıtları aracılığıyla son değerlendirme şeklinde çeşitli uygulamalı etkinlikler gerçekleştirerek konuyu anlamalarını derinleştirmek.

- Öğrenciyi bağlantı kurma, çıkarım ve yargı verme konusunda eğitmek.

- Öğrencilerin ek meselere verdiği cevaplar hakkında geri bildirim sunmaktır.

- Hazırlık sınıfındaki konuşma derslerinde dil araştırma hazırbulunuşluk stratejisinin uygulanmasında izlenen işlemsel adımlar şunlardır:

Ders konusu: Tanışma ve selamlaşma.

İlk adım: Sorunlu durumu sunmak ve onunla yüzleşmek. Öğretmen problemi öğrencilerine sunarak öğrencileri konu hakkında dikkatli bir şekilde düşünmeye teşvik eder:

Ders, tanışma ve selamlaşma ile ilgili olduğu için öğretmen bir öğrenciye selam vermekle bir hazırlık ve giriş şekli olarak derse başlar ve selamlamada ortak kelimeler kullanmaya çalışır.

Selamun aleyküm = السلام عليكم

Aleyküm selam = وعليكم السلام

(Merhaba مرحبا / أهلا).

(İsim = اسمي).

[93] el-Vahr, Mahmud Tahir, *el-İstiksâ'* s. 147-148.

(Suriyeli = من سوريا

Böylece öğrenci kendi dilinde konuşuyormuş duygusuna kapılır. Ancak telaffuzunun farklı olması sorunu ile karşı karşıya kalır. Bu durumda kelimelerden harfi tarif(ال)düşürür. Ta harfi (ة)hep fethalı olup kendi dillerinde anlam bakımından farklılık gösteren bazı kelimeler vardır. Öğrenciler bu kelimeler üzerinde düşünmeye ve dikkatle bakmaya başlarlar. Bu kelimelerden bazıları aşağıda verilmiştir [94].

Merhaba	مرحباً
İsim.	اسم
Teşekkür	شكراً
Muallim	معلّم
Tabip	طبيب
Talip	طالب
Refık	رفيق
Nehir	نهر
Selam	سلام
Elhamdulillah	الحمد لله
Hal	حال

Bu kelimelerin tümü öğrencilerin ana dilinde mevcuttur. Ancak "merhaba" kelimesindeki ha (ح) harfi he (ه)harfine çevirmesi ve "selam" kelimesindeki lâm-ı tarif(ال) düşmesi gibi telaffuzda bazı farklılıklar oluşur.

2. Adım: Sorunla ilgili bilgileri toplama:

Öğretmen, soru sorma stratejisini kullanarak öğrencilerle şu şekilde diyalog kurar:

الطّالب: سلام عليكم أم السّلام عليكم

الطّالب: مرحباً وليس مرهبا.

المعلّمة: نعم مرحباً (مرهبا).

[94] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 15, 22, 62, 67, 81.

Öğrenci: es-Selamü Aleküm ya da Selam Aleyküm.

Öğretmen: Arapça'da lamu tarif (ال) olduğu için "es-Selam aleyküm" ama Türkçe'de lamu tarif olmadığı için "Selam aleyküm" diyoruz.

Öğrenci: Merheba-he(ه)ile- değil merhaba-ha(ح)ile-dir.

Öğretmen: Evet, merhaba.

Öğrenci: Demek ki bu kelimeler aynı anda hem Arapça hem de Türkçe bir kelimedir.

Öğretmen: Evet, Türkçe ve Arapça arasındaki ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk ile adlandırılır.

Öğretmen, hazırbulunuşluk stratejisini benimseyerek öğrencileri selamlaşma ve tanışma konusunda eğitmeye devam eder ve her iki öğrenciden de selamlaşma diyaloğunu uygulamalarını ister.

الطّالب الأوّل: السّلام عليكم (مرحباً).

الطّالب الثّانيّ: وعليكم السّلام (أهلاً).

اسمي: أحمد، ما اسمك؟

اسمي: سعيد.

أنا من تركيّة وأنت؟

أنا من مصر.

أنا طالب وأنت؟

أنا طالب أيضاً.

Birinci öğrenci: es-Selamü aleküm(merhaba).

İkinci öğrenci: Ve Aleykümüsselam (hoş geldin).

Adım Ahmet, senin adın ne?

Benim adım : Said.

Ben Türkiyeliyim sen?

Ben Mısırlıyım.

Ben öğrenciyim, ya sen?

Ben de öğrenciyim.

الطّالب الأوّل: تشرفتُ بمعرفتِك – إلى اللقاء.

Tanışmanın sonunda ilk öğrenci şöyle der: Tanıştığımıza memnun oldum – Hoşçakal.

Diğer öğrenci cevap verir: Ben de / Hoşçakal / Selam (Öğretmen, öğrencilere kendi dillerinde karşılık gelen kelimeyi kullanmanın mümkün olduğunu açıklar).

الطّالب الآخر: وأنا أيضاً / مع السّلامة /سلام

Öğrenci: Hoşçakalın anlamı nedir?

Öğretmen: Konuşmanın sonunda kullanılır (başka bir zamanda kişiyle karşılaşmak anlamında).

Öğrenci: Arkadaş ne anlama geliyor?

Öğretmen: Eril için bir rafik ve dişil için bir rafik-ta ile (ة)öğretmen, Arapça ve Türkçe arasında hazırbulunuşluk kelimeyi seçer).

Öğrenci: Arkadaş/صديق yerine alınan rafik/رفيق kelimesini kullanabilir miyiz? Yani arkadaşım Ahmed diyorum.

Öğretmen: Evet, lütfen bu ortak kelimeleri cümle haline getiriniz. Arapça ve Türkçede ortak olmadıkça yabancı kelime istemiyorum.

Üçüncü Adım: Bilgilerin doğrulanması ve test edilmesi: Bu adımda öğrenciler, yarıyıldaki öğrenci sayısına göre ortak çalışma grupları halinde düzenlenir.

Her grup, önceki bilgilerin geçerliliğini ve doğruluğunu test etmek amacıyla, Arapça ve Türkçe arasında alınan kelimelerin hakim olduğu Türkçe dilinde bir metin araştırmakla görevlendirilir. Öğretmen araştırma sürecinde bunları takip eder ve alınan Türkçe metni Arapça metin ile eşleştirir.

Dördüncü adım: Bilgileri düzenleme ve açıklama. Burada öğrenciler, grup çalışmalarını tamamladıktan sonra hazırbulunuşluk veya problem ile ilgili sorular sorarak hazırbulunuşluk konusuna veya eldeki konuya ilişkin anlayışlarını ortaya çıkarmak için bilgileri düzenlemeye ve yorumlamaya yönlendirilir.

Öğretmen: Sevgili öğrenciler, şimdi Arapça ile Türkçe arasındaki ortak kelimeleri inceleme işlemini tamamlamamız gerekiyor.

Öğrenci: Ortak kelimeler sadece iki dil arasında mı?

Öğretmen: Ortak harfler de var, mesela dersin etrafında döndüğü ba(ب) harfi gibi kelime kitabında olduğu gibi Arapça ve Türkçe bir kelime birliktedir ve ba harfi kelimenin sonunda meydana gelmiştir

Öğrenci: Ba harfi tek bir yerde mi geliyor?

Öğretmen: Kelimenin başına, ortasına ve sonuna gelir ve kelimeye bağlı olmadan gelir, örnek kitap kelimesidir.

Beşinci adım: Dil araştırması sürecini analiz etme ve düzeltme. Bu adımda öğrenciler dersi anlamalarını sağlamak için çalışma kağıtları aracılığıyla ve son değerlendirme şeklinde çeşitli uygulamalı etkinlikler gerçekleştirirler.

Öğrencilerin derste ne geldiğini anladıklarından emin olmak için cevaplamaları için bir soru.

Sevgili Öğrenci: Bu kelimelerden bir diyalog oluşturmak için grubunuzla işbirliği yapabilirsiniz[95].

Türkçe	**Arapça**	**Türkçe**	**Arapça**
Alekum Selam	عليكم السلام	Selamun aleykum	السلام عليكم
Elhamdulillah	الحمدلله	merhaba	مرحبا
Bilmukabele	بالمقابلة	Keyif	كيف
Elveda	الوداع	Hayır	خير
Hal	حال	Selam	سلام
Saadet	سعادة	Mesut	مسعود
Teşekkür	شكرا	İsim	اسم
Elan	الآن	Memnun	ممنون
İhsas	إحساس	Takriben	تقريبا
Tabip	طبيب	Mesken	مسكن
Akıl	عقل	Muallim	معلم
Mesken	مسكن	Talep	طالب
Refika	رفيقة	Meclis	مجلس
İsim	اسم	Refık	رفيق

2.8. Muhadese Öğretiminde Hazırbulunuşluğun Zorlukları

Muhadese, dört dil becerisinin ikincisidir. Ayrıca fikirleri, inançları, görüşleri, bilgileri ve istekleri ses aracılığıyla başkalarına aktardığımız dil; ses, fikir ve

[95] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 128, 129, 82, 83, 89.

performansı içeren bir beceri olduğu için dilbilimsel performansta bu yönün büyük bir yeri vardır[96].

Bu beceri, birey ile ait olduğu dilbilimsel grubun üyeleri arasında iyi bir iletişim kurmanın gerçek tezahürüdür. Konuşma, dilin gerçek yansımasıdır ve öğrencinin uyguladığı dil etkinliklerinin büyük bir bölümünü işgal eder[97]. Konuşma becerisinin önemine rağmen dil öğretmenlerinden ilgi görmemiş, çünkü bu beceri tekrarlama alıştırmaları ve konuşmaları ezberleme gibi geleneksel yöntemler kullanılarak öğretilir[98]. Öğrencilerin konuşma becerilerindeki gelişimini engelleyen birçok faktör vardır. Mesela eğitim materyalleri ile ilgili olanlar ve konuşma becerisinin geliştirilebileceği materyallerin üretilmemesi ve ğrencinin kendisine ait olanlar. el-Asîlî tarafından tanımlanan, Arapça konuşmayan öğrenciler için zayıf dil gelişimine yol açan bir dizi faktör vardır. Bu faktörler şunlardır: Öğrenicilerin okudukları programda kendileri için önerilmeyen diğer eğitim materyallerini az okumaları. Ayrıca öğrencilerin Arapçaya hakim olamama korkusuna kapılmaları, konuştukları kişilerle doğrudan iletişim kurma yeteneklerine olan güven eksikliği ve Arapça halkının konuşmalarını anlayamadığına dair sürekli hisleri. Öğretmenlerin teorik kurallara yeterince uygulamadan odaklanmaları ve sistematik bir uygulama çerçevesinde hataların düzeltilmemeleridir[99].

Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren öğretim üslup ve yöntemlerinde büyük bir gelişme olmuştur. Bununla birlikte, özellikle teknoloji alanında hızlı değişimler ve hızlı gelişmelerin yaşandığı bu çağda öğrenci eğitim sürecinin odak noktası haline gelmiştir, bu nedenle öğreneni teşvik etmeye dayalı bu gelişime uygun yeni stratejiler geliştirmeyi gerektirmektedir. Bilgi kaynakları açısından zengin birçok programın varlığı ile kendini geliştirilmelidir. Çünkü geleneksel yöntemler artık fazla fayda sağlamıyor, bu nedenle Arapça öğretim programlarının daha kapsamlı ve olgun hale gelmesi için geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca dil

---

[96] İliğyâ, Davud Abdulkadir, Bessûmî - Hüseyin Ali, "el-Muhâdese fî'l-luğati'l-Arabiyye turuku ta'lîmihâ ve esalîbuhâ mu'âlecetü müşkilatihâ leda't-talebeti'l-ecânib", ss. 517-559.

[97] Şa'bân, Abdulbari Mahir, Mahârâtu't-tehadusi'l-'ilmiyye ve'l-edâ', Daru'l-Mesire, Umman, 2011, s. 14.

[98] Azb, Mustafa 'Urabi, Tatvîru ta'limi mahârâti'l-muhâdese bi'l-luğati'l-'Arabiyye li'n-nâtikîne bi luğatin uhrâ, *el-M'utemeru'd-Devlî li Talimi'l-Luğati'l-'Arabiyye li Ğayri'n-Natikine Bihâ, Tatviru'l-Menahic ve Menhecu't-Tatvîr*, İstanbul, 2015, s. 3.

[99] el-'Usaylî, Abdulaziz İbrahim, "et-Tehaccür fî luğati mutallimi'l-luğati'l-'Arabiyye li'n-natikin biğayrihâ", *Meceletu Ummi'l-Kurâ li 'Ulûmi'ş-Şari'a ve'l-Luğati'l-'Arabiyye ve Âdâbihâ*, c.17, S. 33, ss. 361-367, Suudi Arabistan,1426.

öğrenmenin amacının o dilin gerçek sözlü iletişimde kullanımına ulaşmak olduğunu gören pragmatizm (faydacılık) ile karakterize olmuştur[100].

Türk öğrenciler için Arapça öğretimini, özellikle konuşma becerisini geliştirme çabasında, Arapça eğitimi alanında, onların konuşma becerilerini geliştirmekle ve diğer insanlarla diyalog ve tartışma yeteneklerini geliştirmekle ilgilenen yeni programlara ihtiyaç olduğu açıktır. Konuşmanın bir süreç ve bir ürün olduğu göz önüne alındığında, yöntemlerinde ve uygulamalarında geleneksel yöntemlerden farklı eğitim hedeflerine ulaşılmalıdır. Bu nedenle araştırma, öğrencinin konuşma becerisini geliştirmek için ana dilinden hazırbulunuşluk alınan kelimeleri bulmaya dayalı bir program üzerine kurulmuştur. Bu program, öğrencinin dört dil sanatı aracılığıyla dili uygulayabileceği gerçek yaşam durumları aracılığıyla Arapça öğretmeye dayanmaktadır. Hazırbulunuşluk aldığı kelimeleri gördüğü ve işittiği her şeyle işitip sonra konuşup gözüne takılan kelimeleri Latince yazılmış da olsa okuması ve sonra da hazırbulunuşluk aldığı kelimelerle ne söylediğini anlatan bir metin yazabilme becerisidir. Her bir bulmacanın süresi 4 dakika olan bulmacaları içeren iletişimsel etkinliklerle hazırbulunuşluk alınan kelimeler araştırılarak konuşma becerisini sağlam bir dilbilimsel bağlamda ister ve konuşma becerisi geliştirilebilir. Örnek:

Öğrenci sınıf arkadaşlarının önünde durur ve bir bilmece sunar, bilmece ve cevap hazırbulunuşluk kelimelerinden olmalıdır[101].

Cevap	**Bilmece**
Kalem قلم	**" ما الشيء الذي يكتب ولايقرأ"**
Kabe كعبة	**ما الشيء الموجود في منتصف مكة**
Kanepe كنبة	**ما الشيء الذي له أربع أرجل ولايمشي**
Ömür عمر	**شيء يزداد ولاينقص**
Portakal برتقال	**ما الفاكهة التي اسمها هو نفس لونها**
Mescit مسجد	**ما المكان الذي نصلي فيه**

[100] eş-Şişiklî, Rîm Veys, el-ʻArabiyye fî mutenâveli'l-yed minhâcu talimi'l-ʻArabiyye liğayri'n-nâtikîne biha fî musteve'l-camiʻî fî Emrîka, *el-Mu'temeru'd-Devliyyi'r-Rabii li'l-Luğati'l-A'rabiyye*, c.6, s. 29, el-İmaratu'l-ʻArabiyye el-Muttehide 2015.
[101] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 6

Oyunlar aracılığıyla hazırbulunuşluk kelimeleri aranarak da konuşma becerisi geliştirilebilir.

Örnek: Sıfat oyunu.

Özellik/sıfat hazırbulunuşluk bir kelime olmak şartıyla, öğrencilerden birinin arkadaşı için bir sıfat belirlemesi istenir[102].

Cahil	جاهل	Akil	عاقل
Cazip	جاذب	Adil	عادل
Salih	صالح	Aşık	عاشق
Şedit	شديد	Zeki	ذكي
Kavi	قوي	Latif	لطيف
Sait	سعيد	Metin	متين
Cemil	جميل	Hekim	حكيم

Kelime Sınıflandırma Oyunu: Aşağıdaki Kelimeleri Oku Ve Onları Cansız/Çalışma/Gıda Olarak Sınıflandır[103].

Varak	ورق	Muz	موز
Kanepe	كنبة	Kitap	كتاب
Levha	لوحة	Kalem	قلم
Tabak	طبق	Portakal	برتقال
Kebap	كباب	Defter	دفتر
Fıstık	فستق	Limon	ليمون
Asa	عصا	Hiza	حذاء
Katayef	قطايف	Talep	طلبة
Ders	درس	Tahin	طحينة
Müdür	مدير	Muallim	معلم

Hazırbulunuşluk kelimelerle konuşma geliştirmenin en önemli örneklerinden biri Türk öğrencilerin serbest tartışmasıdır. Buna bir örnek: İstanbul'un camilerinden bahsediyordu, hazırbulunuşluk kelimeleri daha fazla olmak şartıyla,

---

[102] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 60, 61, 62, 80.
[103] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 5, 6, 7, 9,14, 20, 31, 34.

sorunun çözümüne arkadaşlarıyla birlikte katıldı ve açık bir diyalog şeklinde onlarla paylaştı.

Öğrenenler arasında roller üstlenme görevi hiç kimseden gizli değildir, Öyle ki, hazırbulunuşluk kelimelerinin ezbere okunma yüzdesi artar. Zihinde sıklıkları artar ve belki de uzun süreler boyunca tekrar tekrar alınırlar. Bu kelimelerin hafızadaki kararlılığını arttırır, hafızaya alınmasını ve gerektiğinde geri çağrılmasını kolaylaştırır. Bu, çeşitli diyaloglara dayalı konuşma dersleri ve yukarıdakilerden daha az önemli olmayan ve öğrencileri gruplara ayırılır. Her grup sınıfta dil araştırma etkinliklerini cevap vererek birbirleriyle çalışan ve işbirliğine dayalı öğrenme yapar. Dışarıdan kelime arama yoluyla günlük yaşamında hazırbulunuşluk kelimeleri ve bu dilbilimsel araştırma faaliyetleri hazırbulunuşluk kelimelerini bellekten geri getirme imkanı sağlar.

Ortak kelimeleri zenginleştirme etkinliklerine cevap verilirken, dikkatle bakmak ve hafızayı araştırmak için zaman genişletilir. Hazırbulunuşluk kelimelerde ifade edilecek anlam veya fikre neyin uygun olduğunu bulmak için bunun aciliyeti artar[104].

İletişimsel ortak kelimelere dayalı dilbilimsel araştırma faaliyetlerine örnekler:

Dersin sonu / Zaman biter (zaman).

- Ders bitti mi? Zaman bitene kadar bekle.
- Ders yazıldı / defteri görüyorum.

.....mı/i ? .....ana Kadar bekle

Kıyafetler çok güzel / kıyafetleri görüyorum

..... mı/i ? .....ana Kadar bekle

Hazırbulunuşluk kelimeleri içinde anlamı aynı olan sözcüğün altını çiz.

Örnek: Lamba: gömlek, kalem, fener, ayna

Daire: Ev, oda

Yanlış: İyi, eski, yanlış, orta.

Kıssa: Dergi, sayfa, hikaye, gezi.

Aile: Bir kadın, bir aile, çocuklar, bir kız

Kral: Hükümdar, padişah, devlet, hükümet.

---

[104] Davud Derviş, *el-İticâhâtu'l-hadîse fî turuki tedrisi'l-luğati'l-'Arabiyye*, s. 22.

Bu etkinlikler kelimelerin hafızada daha fazla odaklanmasına ve dilbilimsel dengenin artmasına yardımcı olarak iletişimsel yetkinliğin kazanılmasına yardımcı olur. Dilde araştırmacı hazırbulunuşluk yoluyla iletişimsel yetkinliğin kazanılması iki yönü içerir: Bilişsel ve davranışsal.

Bilişsel yön: Uygun davranışı gerçekleştirmek için planlar oluşturmayı içerir ve bu planlar dil sisteminden türetilir ve dil bilgisi kurallarını, hazırbulunuşluk kelimelerini seçmeyi ve bu kelimeleri yöneten sosyal gelenekleri hesaba katmayı içerir.

Davranışsal yön: Bu, planların kullanımını ve gerçek dil pratiği yoluyla bunların performatif akıcılığa dönüştürülmesini içerir.

Bu açıdan bakıldığında, ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programı dil pratiğini geliştirecek ve böylece iletişim ve etkileşim süreçleri aracılığıyla öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunacak ve bu da öğrencinin aktif olduğu, katıldığı geleneksel eğitimden kurtulacaktır. Öğrenci öğrenme etkinlikleri ve dersleri seçmenin yanısıra olumlu sonuçlara ulaşmak için görüşlerini ifade eder[105].

2.9. Hazırbulunuşluk Programında Öğretmenin Rolü

Öğretmenin rolü, ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk ışığında, öğrencilerin bilgisini aktarma ve telkin etme konusundaki geleneksel rolünden uzaklaşarak bir rehber, öğrenme sürecinin kolaylaştırıcısı ve öğrencilerine danışman rolünü alır. Tümdengelime dayalı hazırbulunuşlukta öğrenmede öğretmenin rolü[106], doğrudan gözlem yoluyla öğrencilerin yeteneklerini, eğilimlerini ve yönlerini belirlemede, yapıcı ve özetleyici ve tanılayıcı değerlendirme testleri yoluyla tanımada ve öğrenciye yeteneklerini geliştirmede, eğilimlerini geliştirmede ve yönlendirmede ve yardım sağlamada ve öğrencilerin öğrenme becerileri için gerekli eğitim ve öğretim materyallerini hazırlamaktır. Ayrıca kütüphanelerde bulunan bilimsel ve eğitsel kaynakların bilgi, marifet ve öğrenme kaynakları ile bilimsel kullanımına yönelik becerilerin ortaya çıkmasını

---

[105] Mensi, Ğâde Halil Asad, "Eseru bernamec ta'lîmî kâim ala'l-menha't-tavâsulî fî tahsîni maharati't-tahâddus leda talibâti's-saffi't-tâsi'il-esâsî fî muhafazati'z-Zulfa", c. 4, S. 16, ss. 124-125, *Mecma'a Üniversitesi, S*uudi Arabistan 2015,

[106] Ebu'l-Hâc, Suha Ahmed – el-Musâlaha Hasen Halil, *İstiraticiyyatu talimi'l-enşita ve't-tatbîkât*, Merkez Dîbûno li-Ta'limi't-Tefkir, Ürdün, 2016, s. 48.

sağlar. Öğretmen planlama ve uygulamada öğrenmenin tüm aşamalarında öğrencilere danışman rolünü oynar[107]. Ayrıca öğrencileri onunla ve birbirleriyle konuşmaya ve diyaloğu yönetmeye teşvik eder.

Öğretmen bu tartışmayı ve soruları zenginleştirir ve belirsizliği giderir ve öğrencilere fikirlerini sunmanın yanı sıra başkalarının fikirlerini saygı duyma fırsatı verir. Her ikisi de anlam bulma sürecini kolaylaştırır, açık sorular sorarak öğrencileri sorgulamaya teşvik eder, öğrencileri birbirlerine soru sormaya teşvik eder ve eleştirel düşünme süreçlerini yürütmelerine yardımcı olacak tutum ve becerilerini geliştirmelerini sağlar[108].

Yukarıdaki bilgilere dayanarak, genel olarak öğretmen ve özel olarak ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programındaki Arapça öğretmeni, öğrencilerin yeteneklerini geliştirmede ve öğrenciyi durgunluk ve durgunluktan etkileşim ve aktiviteye aktarmada önemli ve temel bir role sahiptir. Bu, öğrencinin hayal etme, yorumlama, değerlendirme ve ardından doğru kararı verme yeteneğinin artmasına yol açan eğitim ve düşünme durumlarına yerleştirildiği zamandır[109].

Bu bilgiler ışığında, hazırbulunuşluk programında yaratıcı düşünme düzeylerini geliştirmenin yükü öğretmene düşer. Araştırma etkinliklerinin kullanımı, öğrencilerin düşünme becerilerini harekete geçiren soruları seçebilen bir öğretmenin varlığı olmadan gerçekleşemez. Ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programı yolculuğu sırasında öğrencilere rehberlik eden bir öğretmenin varlığı olmadan tamamlanamaz.

- Öğrenciyi hayrete düşüren ve onu bu konuda araştırma yapmaya teşvik eden içinde problemin olan ders konusu seçer.
- Öğrenciye görüşlerini ve düşüncelerini ifade etmesi için yeterli zaman verir.
- Öğretmen hiçbir şey söylemeden öğrencileri cevabı evet veya hayır olan sorular sormaya yönlendirir ve öğrenciler kendileri çözüme ulaşana kadar tartışma devam eder.

---

[107] Hidayetî, Nur, "et-Ta'allumu'z-zâtî ve keyfe nutabbikuhu fî ta'limi'l-luğati'l-'Arabiyye fi'l-câmi'a", *Câmi'atu Mâlânici'l-Hukûmiyye*", s. 455, Endonozya 2017

[108] Zeytun, Hasan - Zeytun, Kemâl, *et-Ta'allum ve't-tedris min manzuri'n-nazariyyeti'l-binaiyye*, Alemu'l-Kütüb, Kahire 2003, s. 186-187.

[109] Mahmud, Abdurazzak Muhtar, "Tenmiyyetu Mahârati't-tedrisi'l-ibdâî li mumâraseti ma'âyîri't-tedrisi'l-hakîkî ledâ muallimi'l-luğati'l-'Arabiyye", *el-Meceletu'd-Devliyye li'l-Buhus fî Ulumi't-Terbeviyye*, c.1, S. 2, s. 245. Mısır 2018.

- Sınıfı kontrol eder, öğrencilerle tartışmaya liderlik eder ve onları verimli dil araştırma tartışmaları yapmaları için yönlendirir.
- Tartışma sırasında tüm görüşleri kabul eder ve kısıtlamaz, bireysel farklılıklara karşı duyarlıdır ve her öğrenciye uygun bir süre verir.
- Problemin doğru yorumunu bulma yolunda öğrencilerin tüm fikir ve görüşlerine yatırım yapmaya çalışır.

2.10. Hazırbulunuşluk Programında Öğrencinin Rolü

Modern eğitim öğretim teorilerinin çoğu, öğrencinin öğrenmedeki rolünü ve bireysel yaratıcı öğrenme stratejilerin kullanımını teyit eder. Bu stratejiler arasında, hazırbulunuşluğa dayalı tümdengelim bulunmaktadır. Bu, öğrencinin bilgiyi oluşturmak, düzenlemek ve değerlendirmek için beceri ve tutumları kullandığı bir öğrenme stili veya türüdür[110]. Hazırbulunuşluk dil araştırma programında öğrenme sürecinin gerçekleşebilmesi için öğretmenin rolü tek başına öğrenme görevlerini yerine getirmek için yeterli olmayıp, öğrenci için olumlu bir rol gereklidir.

Öğrencinin önemli rolleri vardır. Eğitim deneyimlerine doğrudan katılmak; başkalarıyla fikir ve görüş alışverişinin değerini takdir etmek; okul psikolojik danışmanıyla düzenli toplantılar için gerekli çabayı göstermek ve gerekli zamanı ayırmak; rehberlik ihtiyaçlarını, umutlarını ve hem öğretmenin hem de danışmanın özlemlerini ve gelişiminin ve bir birey olarak gelişiminin önce kendisinden başladığını ve bu nedenle öğretmenlerden, ilgili kişilerden ve uzmanlardan sevgi ve dostluk temelinde tavsiye ve önerileri kabul etmek.

Öğrenci, çevresindeki eğitim ortamıyla başarılı bir şekilde başa çıkma ve edindiği bilgi, beceri ve eğilimleri yeni öğrenme ve yaşam durumlarında kullanma yeteneklerine de yansıtır. Aktif bir eğitim durumunda, öğrenci pozitif ve etkin olmaktan hoşlanır, derslerin planlanması ve uygulanmasına katılır ve öğrenci birden fazla kaynaktan bilgiyi kendisi arar, öz değerlendirmeye katılır ve ulaştığı hedeflerin kapsamını belirler.

Bununla birlikte, öğrenci, arkadaşlarıyla birlikte grup işbirliğine katılır, sorular sorar veya söylenen bilgileri yorumlar veya yeni fikir veya görüşler öne s. ve ürer. Tartışma ve diyalog kurma yeteneğine sahip olma ve öğrenme ortamının

[110] Abdulazim, Sabri*, İstiraticiyatu turukı tedrisi'l-'âmme ve'l-ilukturûniyye*, Kahire, 2015, s. 41.

tasarımına katılmak, iletişim kurmak, etkileşimde bulunmak ve desteklemek için bağımsız olarak veya işbirlikçi bir grup içinde çalışır.[111].

- Çeşitli deneyimleri yaparak, anlayarak ve yeni şeyler icat eder ve onları benzer durumlarda kullanarak küçük bir bilim adamı rolünü oynar.
- Öğretmenin sunduğu sorunları ve konuları ile ilgili araştırma yapar ve bilgi toplar.
- Yaratıcılığını geliştiren problem çözme yöntemlerinin kullanımına aktif olarak katılır.
- Fikrini ifade eder ve karşılaştığı bilgiler hakkında hipotezler kurar.
- Birçok soru sorarak ve cevaba katılarak tartışmayı zenginleştirir.
- Kendi kendine öğrenir. Çünkü hazırbulunuşluk kelimelerini sınıfın dışında da arar.
- Ortak kelimeleri araştırmak için arkadaşlarıyla işbirliği yapar.

2.11. Hazırbulunuşlukla Muhadese Öğretiminin Özellikleri

Dil araştırma hazırbulunuşluk yönteminin aşağıdakiler de dahil olmak üzere birçok özelliği vardır:

Öğrencilere araştırma süreçlerini (gözlem, çıkarım, ölçme, sınıflandırma, açıklama vb.) uygulama ve bu süreçleri onlar için geliştirme fırsatı verir. Ayrıca, kendi başlarına bilgiyi nasıl keşfedeceklerini ve üreteceklerini ve geçerliliklerine erişmek ve doğrulamak için bilgi kaynaklarını ve araçları nasıl tanımlayacaklarını da öğrenirler. Problem çözme yeteneğinin yanı sıra, dil araştırma etkinliklerine katılarak, çaba sarf ederek ve başarıldığını hissederek benlik kavramlarını geliştirmeye katkıda bulunur.

Öğrencileri olumlu katılma ve sorumluluk alma becerilerini geliştirmek, sosyal iletişim becerilerini geliştirmek ve öğrencileri içsel güdülere dayalı olarak öğrenmeye teşvik eder.

Hazırbulunuşluk aynı zamanda öğrencileri sözlüklerde, kitaplarda ve günlük hayatta ortak kelimeleri araştırmak, incelemek ve bunları geniş bir

---

[111] el-'Anzî, Merzûk Hammûd, v.dğr., *Edvâru'l-muʿallim ve'l-mutaʿallim fî dav'i istirâticiyati't-ta'allumi'n-neşît*, Suudi Arabistan h.1433, 1433, s. 5.

hazırbulunuşluk kelime tabanı kazanacak şekilde toplamak için eğitir. Bu da öğrencilerin konuşabilecekleri dilbilimsel kredi kazanmalarına yol açar.

Öğrencinin dili öğrenmeye yönelik gayretini artırır. Çünkü öğrenci öğrenme sürecinin esasıdır. O tek başına veya öğretmenin rehberliğinde öğrenmek istediği gerçekleri ve ilkeleri keşfetmek için çalışır, ayrıca konuşma sırasında diyalogdaki başarı ve mükemmellik seviyelerinin artmasına katkıda bulunur, bilgileri özümsemesine ve yapabilmesine imkan tanır. Böylece onu bilgi sisteminin bir parçası haline getirir. Bunun nedeni, beceri alanının hedefleri ve duygusal alanın hedefleri gibi geleneksel yöntemlerle ulaşılması zor olan eğitim hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunacak varsayımsal araştırmacı dil bilgisini kendisi ile alabilir[112].

Yukarıda konuşma becerisini geliştirmede dil araştırma hazırbulunuşluğun avantajları çıkarılmıştır. Bu avandajlar şunlardır:

Öğrenci kendi kendine öğrenmeye alışmış olur. Çünkü hayatındaki her şeyde hazırbulunuşluk kelimelerini arar, bunları kendi kendine edinir ve bu da dil seviyesinin artmasına neden olur. Bu onun konuşma becerisinin gelişmesine katkıda bulunur ve araştırdığı kelimeleri hatırlamasına ve unutmamasına yardımcı olur.

Ayrıca, öğrencinin zihnini aydınlatmaya ve ortak kelimeleri daha çok araştırmak ve öğrencinin entelektüel enerjilerini ve zihinsel yeteneklerini ortaya çıkarmak için hazırbulunuşluk süreci boyunca düşünmesini teşvik etmeye katkıda bulunur.

Üstelik, öğrenciler arasında katılım ve yapıcı işbirliği ruhunu geliştirir, onları mümkün olduğunca çok hazırbulunuşluk kelime elde etmesi için okumaya ve araştırmaya teşvik eder ve bu da onları genç bilim adamları haline getirir.

2.12. Hazırbulunuşlukla Muhadese Öğretiminin Olumsuz Yanları

Ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk stratejisinin Türk öğrencilerin konuşma becerisini geliştirmedeki birçok avantajına rağmen, istenen veya arzu edilen hedeflere ulaşmak uzun zaman alabilir. Ayrıca bazı öğrencilerin, özellikle

---

[112] el-Hindal, Dalal Abdurrazak - ed-Dıhyânî, Menâl Hamîdî, "Meda istihdami tarikı'l-istiksâ' fî tedrisi'l-'ulum fî medarisi'l-merhaleti'l--ibtidâiyye, Dirâse mukârena beyne medarisi't- te'allumi'l-âmm ve medarisi't-terbiyyeti'l-fikriyye", *Meceletu'l-'Ulumi't-Terbeviyye*, Sayı.2, s. 360, Kahire 2016.

zeki öğrencilerin grup üzerinde kontrolü ve dolayısıyla zayıf öğrencilerin başarıya katılımı daha az olabilir[113]. Büyük çaba ve birçok kaynak gerektirir. Bir de tüm öğrencilerin bu yöntemi yapma becerisi yoktur ve bu yöntem büyük gruplarda kullanılması zordur[114].

Davranışsal bir şekilde belirli öğrenme hedefleri belirlemek de zordur. Çünkü öğretmen, ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programından kaynaklanabilecek tüm beklenen öğrenme çıktılarını tahmin edemez. Ortak kelimelerle dil öğretiminin davranışsal hedeflerin tanımlanmasında zorluk vardır. Değerlendirme alanında bir başka zorluğu da beraberinde getirmektedir. Öğrenme hedefleri net, spesifik, gözlemlenebilir ve ölçülebilir değilse, değerlendirme prosedürleri yeterince doğru olmayacaktır. Bazen öğretmen, müfredatta yer alan bazı konuları problemli öğrenme durumlarına dönüştürmekte zorluk çekebilir. Bu da aslında hazırbulunuşluk programınının uygulama olasılığını engellemektedir[115].

Yukarıda anlatılan bu zorlukların üstesinden; araştırma etkinliklerinin basitleştirilmesi ve öğrencilerin araştırmayı sınıf dışında yapmaları sağlanarak gelinebilir. Ancak bu durumda süre biraz uzar. Zayıf öğrencilere ise yetenekleriyle orantılı geliştirme etkinlikleri yapılarak konlaru basitleştirilebilir. Böylece onları diğer öğrenci gruplarına entegre ederek birbirlerine yardımcı olmaları sağlanabilir.

Kaynak bulma zorluğuna gelince, öğrenciler hazırbulunuşluk kelimelerini aramalarını kolaylaştıran "*Musannaf Arabî Türkî Müşterek Ifâdeler*" kitabına yönlendirilmiştir. Değerlendirilmesi zor olan bazı davranışsal hedeflerin üstesinden de öğretmenin içerik hakkındaki bilgisi ve her bir eğitim durumu için uygun stratejiyi seçmesi ile gelinebilir.

---

[113] el-Huveydi, Zeyd, *el-Esalibu'l-hadise fî tedrisi'l 'ulûm*, Daru'l-Kitabi'l--Camiî, el-İmârâtu'Arabbiyeti'l-Muttehide 2005, s. 234.

[114] Murî, Ahmed Mahmud, *Turuku tedrisi'l-'âmme*, Daru'l-Mesîra, Amman, 2002, s. 153.

[115] Afane, 'İzzu - el-Ceyş, Yusuf, *et-Tedris ve't-taa'llum bi'd-dimağ zi'l-cânibeyn*, Mektebetu Âfâk, Gazze, 2009, s. 202.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİLLER ARASI KELİME TRANSFERİ

Bu bölümde Arapların diğer milletlerle etkileşim ve iletişim neticesi Arap dilinde kaçınılmaz bir sonuç olarak başlayan dilde kelime takası konusu işleyecektir. Çünkü halkların iletişim kurması ve beraber yaşamaları konuşulan dile etki eder. Dolayısıyla bir dilden diğer dile kelimeler geçer. Bundan sonra da beraber yaşayan halkın konuşmuş olduğu dilin, diğer dile etki etmesiyle diğer dillere geçen kelimelerin sayısı çoğalır. Daha sonra dilin sözlük ve terim anlamlar açısından kelime transferi / iktirâd luğavi mefhumuna değinilecektir. Bu terimin Arapça sözlüklerde geçen anlamlarına göz atılacaktır.

Istılahı anlamlar ise Cumhur Arap dil alimlerin yaptıkları tariflerle açıklanacaktır. Daha sonra dilde kelime taransferinin özellikleri ve kısımları, sebepleri, Arapça ve Türkçe arasında gerçekleşen kelime transferi ile Arapçadan Türkçeye gecen kelime miktarından bahsedilecektir. Bunlar her iki halk arasında müşterek yaşam ve ikisini birleştiren din, kültür ve İslami medeniyet gibi farklı sebepler neticesinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu etkileşimle terimler yeni anlam, müşterek dil kalıpları meydana çıkmıştır. Çünkü bunlar bir Müslümanın hayatında zorunlu olup ancak bunlarla ibadet ve ta'atini yapabilir. Böylece iletişim ve etkileşim neticesinde Arapçadan Türkçeye binlerce kelime girmesine yol açmıştır.

Ödünç alınan lafızlar ilmi, edebî alan ile günlük yaşamda farklı kullanılmıştır. Arapçadan Türkçeye transfer edilen kelimeler ya bizzat lafız ve manasıyla Türkçeye geçmiş ya da manasının farklılaşmasıyla sadece lafzı ile Türkçeye geçmişlerdir.

Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerinin sarf açısından geliştirilmesi, kelimelerin yer değişikliği, bazı harflerin kaldırılması kelimenin kısaltılması ve harekelerle işbâʿ yapılması, tenvin ile okunması, "y'' ve "t'' harfler üzerinde durak yapmak ve bunlara örnek ve deliller getirerek her iki dil açıdan acıklamalar getirerek yorumlanacaktır. Daha sonra tez dilde keliem taransferi ve diğer dil kazançları arasındaki alaka ele alınacaktır.

Bölümün sonunda Arapçadan alıntılı kelimelerin ana dildeki rolü ve Türk öğrencinin diğer dili elde etmesinin etkileri aktarılacaktır.

3.1. Diller Arası Kelime Alışverişi Olgusu

Dibir dller arsı kelime alış verişi bir vakıadır. Bu değişim tarih boyunca insanlar arasındaki kültürleşeme veya kültür dışı bağlantıları açıklamaya delil getirmeye ihtiyaç duymaz. el-Kerâmelî, iki dil arasındaki kelime değişimi hayatın gerekliğinden olduğu ve hiçbir dil bunun dışına çakamayacağını söyler. Aynı şekilde İbrahim Enis şöyle ekler: Bu durum alimlerin icma ile üzerinde durduğu şeydir. Yukarıda anlatılanlara ek olarak şöyle denilebilir. Dilde yabancı kelime alıntı yapılması doğuştan gelen bir durum olup hayatın gerektirdiği bir gerçekliktir ve bunun gelişmesine kişi engel olamaz. Çünkü bu tür alıntılarla dil sahası gelişir ve bunlarla beslenir. Yabancı kelime iktibası olmadan dilin gelişmesi zaaflar ve hayatın esasını teşkil eden faktör işlemez hale gelir.

Durum böyle olunca dil, yabancı bir kelimeyi içine almasını ayıplamaz. Çünkü herhangi bir dilin yeteneği ve kuvveti yabancı kelimeyi temsil etmeye yeter ve kendisi için bir meziyet ve özellik saymaktadır. Böylece dilin içine girdirilen kelimeyi dil kendi vezninde kalıp oluşturur ve kendi hükmüne göre düzenler daha sonra da konuşmada onu kendisinden ayrılmaz bir bütün sayar.

Halkın bir arada yaşam sürdürmeleri ve iletişime girdikleri kesindir. Bu, halkın beraber yaşamaları neticesinde konuşulan dil diğer dile etki eder ve bir dilden diğer dile yabancı kelimeler geçer. Bir dilden diğer dile geçen kelimeler gittikçe hacmi çoğalır ve doğru orantıyla konuşulan dil, beraber yaşadıkları kişilerin diline etki eder.

Her dönemde halkın diğer dilleri konuşmasını gerektirecek sebepler çoktur. Dolayısıyla kelimeler diller arasına transfere başlar. Buna ek olarak insanların arasında savaş, göç, ticaret, tercüme faaliyetleri, dinin yayılması gibi alanlarda diğer dile kelime girmesinde rol almıştır. Din yaygınlaşması nasıl ki küçümsenmeyecek kadar diğer dilleri konuşmaya etki ettiyse Endonezya gibi içinde bulunan Asya kıtasındaki Müslüman halk, dini ihtiyaçtan dolayı Arapça kelimeler dillerine geçmiştir.

Diller birbirinden kelime alıntısı yapmaktadır. İnsanlar arasında hayatı barındıran durumlar kendi aralarında luğavî iletişim ve etkileşimi gerekli kılar ve

her dile diğer dilden yeni yabancı kelime girer. Bu bağlamda dil alimleri bu son beyana istinaden hazırbulunuşluk ıstılahı kullanmışlardır.[116]

Arapların diğer insanlarla etkileşim ve iletişim kurma gerekliliği neticesinde Arap dilinde hazırbulunuşluk başlamıştır. Dile kelime girmesi birçok dil etkeninin gelişmesiyle gerçekleşir. Bunlardan biri komşuluktur. Araplar eskiden beri Hint, Yunan, Pers ve Süryani komşularıyla iletişim içine girmişlerdir. İletişim ve etkileşim açısından Araplar bu farklı halkla ikili diyalog kurmasından dolayı kelimeli değişimi yapmışlardır. Bu açıdan bakıldığında dilin değişimi daha çok öneme sahip olup ve dil değişime uğraması zaruridir. Çünkü komşuluk ilişkilerde, karşılıklı iletişim ve etkileşim araçlarda kelimelerin değişikliğe uğramaması ve diğer dillerden saklı tutulması zordur.[117]

3.2. Dilde İktirâd Kavramı

3.2.1. Sözlükte İktirâd

Dilde kelime transferi konusuna girmeden önce sözlüklerde iktirâd'ın anlamına değinilmesi yerinde olacaktır. Burada ödünç kelime alma (kârd/قرض) kelimesi üzerinde durulması gerekir.[118] İbn Manzûr (ö.117) *Lisanû'l-'Arab* adlı eserinde şu bilgileri verir: *"'Sana birinin geri ödemesi şartıyla falan kişiye kard(ödünç) verdim dersin' demektedir. İnsanların kendi aralarında yardımlaşarak iyilik sağlayan her şey kard/ödünç olur. el-Cevherî şöyle der: الْقِرْض (ödünç) bir maldan bir şeyi geri ödeme şartıyla birine verilen eşyadır. وَالْقَرْض kesra harekesi ile okunması, el-Kasai'nın bir luğavi terimidir". es- Sâlebî şöyle der: " الْقَرْض (ödünç) mastar fiil ,وَالْقِرْض ise isimdir. İbn Sîde söyle der:وَقَد اقْرِضْه , وقراضا واستقرضت مِنْ فُلَانٍ وقارضه مقارضة yani kişiden ödünç istedim oda bana ödünç verdi. وأقرضت مِنْهُ ondan ödünç aldım.وقرضته قرضاً وقارضته أَي جَازَيْتَه yani ona yardımda bulundum. Ebu İshak en-Nahvî: مَنْ ذَا الَّذِي يُقرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسناً[119] ayeti hakkında şöyle der: Ne zaman iyi belada kard hasene yapılır. Araplar şöyle der:* لَكَ عِنْدِي قَرْضٌ حسن

---

[116] Dimyâdî. Muhammed Afifuddiin, *Medhal ilâ 'ilmi'l-luğati'l-ictimâ'i,* Mektebetu Lisani'l- 'Arabi li'n-Neşr, 2. Baskı, y.y. 2017, s. 147

[117] Cebbâr, Murûc Ganî, "el-İkdîrad fi'l-'Arabiyye", *Mucelletu Kulliyeti'l 'Ulumi'l-İslâmiyye*", S. 16, s. 523, Câm'atu Bağdâd, 2011.

[118] Mâ'merî Ferhat, Yes'ad Rabih, "el-İkdîtırad'il luğavî eşkâliyât ve istidrâciyyât", Câmi'*atu'*-i*İmârat el-'Arabiyye el-Muttahide, Câmi'atu'l-İhveti Mintûrî Üniversitesi, Mecelletu'l-Mutercim*, c. 19, S. 1, s. 36, Cezayir 2019.

[119] Bakara, 2/245.

وَقَرْض سيئ bende senin için iyi kard/ödünç ve kötü kard/ödünç var. Kard/قرض ın asıl anlamı kişi iyilik karşılığında yapılan davranışlardır. Allah ise kimseden kard/ödünç almaz. Buradaki الْقِرْض /kard isimdir. Mastar fiil kalıp olsaydı إِقْرَاضًا şeklinde olurdu. Buradaki kârd karşılığı her şeye isimdir. Dolayısıyla قرْضُته فجازيته أَقرَضَه قرْضًا mükâfatlandırdım demektir.الْقِرْض asıl anlamı sözlükte الْقَطْع bir parça ayırmak anlamındadır.الْمِقْرَاض ise birisinden almak anlamındadır.أقرضته ona birşeyler ayırdım onun karşılığında da mükâfat alır, demektir."[120]

3.2.2. İstilahta İktirâd

İstiliahta "اقتراض / iktirâd'' anlamı dil açısından zahiri anlamını dikkate alanlara göre bir dilden diğer dile istiare/ödünç almak veya o dile kelime girdirmek demektir. Dilciler "ikdirad'' lafzını "borrowin'' olarak ve والـنـقـل والاستعارة"Emprut'' ya da والإدخال "innovation'' olarak kullanmışlardır. Batılılar kendi dillerine ekledikleri kelimeleri "loanword'' olarak adlandırdılar. Araplar ise lafız nakletme ve ödünç alma durumlarında التّعريب (sonradan Arapçaya giren kelime) lafzını kullanmışlar. Başka dilden alınan kelimelere de الألفاظ المعرّبة/Arapçalaşmış lafızlar demişler.[121] Aynı şekilde iktirâd lafzının tarifi ilmi terimler sözlüğünde "Bir dilden diğer bir dile ya da başka bir lehçeden kelime, ses ya da lafzı girdirmek" şeklinde tarif edilmiştir.[122]

Casbirson iktiraz için geniş bir tarif yaparak şöyle der: *"Dilde iktirâz gerçekte sadece bir taklittir. Bir çocuk konuşmada anne ve babasını taklit ettiği gibi iktirad da taklitten ibarettir. Ancak, bu küçüğün büyük olanı taklit etmesi şeklindedir."*[123]

Maryubay, söyle tarif eder: *"Dilin kendi içine kelime alması ve lafızdaki işlemler bu alıntı ses ve şekil de olabilir bunlar diğer dilden birer kaidelerdir. Bunları beraber kullanır ya da luğavi bir ses ile ayrı kullanmakla yetinir."*[124]

İbrahim Enîs, bu kelimenin delaletinin 'dil iktiradı/iktirâd luğavî şeklinde mecazi bir delalet olduğunu söyler. Çünkü iktirâd'ın hakikati kişi başkasından bir

---

[120] İbn Manzûr, Muhammed b. Mukerrem b. Ali Ebul Fazl Cemaleddin el-Ensârî, *Lisânü'l-'Arab,* Dâru Me'ârif, 4. Baskı, 7, 478, Beyrut 2005.
[121] Ebu Mağlî, Semih, *el-Kelâmu'l-mu'arreb fi kâmusi'l-'Arab*, Dâru'l-Fikir, Beyrut 1998, s. 8.
[122] 'Arîşî, Yahya b. Ahmed, "Eseru't-tevcîhi'ş-şer'î fî delâleti'l-luğâvıyye li-ba'di'l-menâhîcil-lafziyye", *Câmi'atu'l-İslâmiyye fî Medineti'l-Munevvera*, Sayı. 128, c.1, Medine h. 1425, s. 451.
[123] el-Havli, Muhammed Ali, *el-Hayat mâ beyne luğateyn es-sinâiyyet'il luğaviyye,* Dâru'l-Felâh, 2002, s. 85.
[124] Muhammed, Cahullah Kemal, *Zâhiratu'l-iktirâz beyne'l-luğateyn*, Dâru Câmiati'l Afrikıyye 2007,s. 7

şey alıntı yaparak belli bir zaman diliminde kullandıktan sonra sahibine iade etmek içindir. Diller arasında iktirâz ise böyle değildir. Çünkü diğer dilden bir lafız alan dil, lafız sahibi olan diğer dil sahibinin kullanmasına engel olmaz ve olduğu gibi yabancı bir kelime olarak kalır. [125]

Ramazan Abdutevvab iktirâz lüğavi'yi, "lafzın seyahat etmesi" olarak tanımlar. Yani kelimeler arasından kendi aslî vatanından bir kelime çıkarılır ve insanlardan bir topluluk onu alıp kullanır. Daha sonra o kelimenin şekli değişir ve onu kullanan kişilerin kullandığı yeni şeklini alır. Ses heceleri değişir kalıpları değişime uğrar ki ödünç alan kişi ana dilindeki amacına uygun kullanabilsin. Bir zaman sonra o kelime ya ek almış ya da kısaltılmış haliyle aslî vatanına yeni şekliyle geri döner. Ancak o artık yabancı bir kelimedir.[126]

Bazı araştırmacılar, luğavî iktirâd ile dile girdirilen kelimeler arasında fark koymuşlardır. Onlara göre, her iki dile hakim olan kişinin diğer dilden kelime transferi lugavi tedahüldür. İktirâz luğavi ise konuşanın diğer dilden aldığı kelimeyi kendi dilinde de kullanmasıdır.[127]

Yakarıda yapılan ta'riflere bakıldığında tüm tanımlar tek bir mecrada yapıldığı gözlemlenmektedir. Çünkü dil hazırbulunuşlukla yeni kelimeler icat etmeye ve dil zenginliğini geliştirmeye vesile olur. Bu da öğretmen huzurunda diyalog kurmada mevcut olan dili geliştirmeye ve zenginleştirmeye yarar. Araştırma yapmaya ve çaba sarf etmeyi gerektirir.

3.3. Arapça Öğretiminde Hazırbulunuşluğun Özellikleri

Dilde hazırbulunuşluk özellikleri, dil hayatında olması gereken ve diğer dillerle diyalog kurmada kullanılabilmesi aşikardır.[128]

Dil, insanın kültür tarihinde önem taşır ve dil hazırbulunuşluk için hedef olur. Ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk işlemi; bilimde, sistemleştirmede ve fikir

---

[125] Enis, İbrahim, "el-Luğât yaktâridu bâduha mîn bâ'd," *Mecelletu'l-'Arabî*, S. 130, Kuveyt 1969, s. 66.

[126]Abdüttevvâb, Ramazan, *et-Tatavvuru'l-luğavî mezâhiruhu ve ileluhû ve kavanînuh*, Mektebet'ul-Hancî, Kâhire 1997, 3. Baskı, s. 148.

[127]Rukab, Cemile, "Ehemmiyetu'l-iktirâz fi v'az'i'r-rasîdi'l-mustalihî li'l-meacimi'l-mutahassısa, Me'acimu 'ulumi't-terbiyye nemuzecen" *Cami'atu'ş-Şelf, Mucelled Cuvân* , Cezayir 2019, c. 3, S. 2, s. 49.

[128] Abduttevvâb, Ramazan, *et-Tetavvur,* s. 148

beyanında geniş ve alışılmış bir hakikat olmuştur. Bu da yeni bir fikir ve yeni dil doğmasına götürür[129]. Bunlar da farklı dil unsurların tartışılması ile meydana gelir.

Hazırbulunuşluğun stratejik özelliklerinden biri de yeni bir olgu olarak öğretim faaliyeti olarak ele alınmasıdır. Bu durumda öğretmenin boş vakit geçirmesi mümkün değildir. Çünkü öğretmenin öncelikle yeni dil ile ilgili olan şeyleri bilmesi gerekir. Çünkü öğrencinin ikinci dil öğrenme maharetinin gelişmesi ikinci dile yönelmek istediğinde ana dilde ulaşabildiği maharete göre gelişir.[130]

Aynı şekilde Robert Ladow, bu durumu doğal olarak görür. Eğitim alan biri yabancı dil öğrenimine yönelen bazı kelimelerin az, bazılarının kolay bazıların ise çok zor olduğunu görür.[131]

Dilde hazırbulunuşluk, öğrencinin taleplerini karşılar ve öğrenme failiyetlerinde onlara merkez oluşturur. Aynı zamanda öğrenci hazırbulunuşluk kelimelerini tanımaya ve Arap dilindeki anlamlarını keşfetme ve tanımasına çaba göstermelerine yardımcı olur. Yine anadildeki kelimeleri düşünmeleri ve anlamlandırmaya yardımcı olacaktır. Örnek:[132]

Türkçe	**Arapça**	**Türkçe**	**Arapça**
Kitap	كتاب	Defter	دفتر
İsim	اسم	Kalem	قلم
Cep	جيب	Devlet	دولة
Cumhur	جمهور	Dükkan	دكان
Kalıp	قالب	Fanus	فانوس
Heykel	هيكل	Fare	فأر

Yukarda aktarılan kelimeler öğrencinin düşüncelerini katalizör etmeye başlar ve Arapçadan aldığı kelime oluşumundaki düşünce içeriğini ortaya koyar. Daha sonra bu kelimeler üzerinde yeni bilgiler üretmeye imkân sağlar. Dolayısıyla öğrenci yeni alıntılı kelimeleri keşfeder ve başkalarıyla diyalog kurmada kullanır. Örnek:[133]

---

[129] Bûbû, Mes'ûd, *Êseru'd-dahîl 'âla luğâti'l-Arabiyye fî 'asri'l-ihticâc*, Vezâretu's-Sekâfe ve'l-İrşâdi'l-Kâvmî, Dimeşk 1982, s. 5,6.

[130] el-Ma'mûrî Muhammed v.dğr., "Te'sîru ta'limi'l-luğâti'l-ecnebiyyetî fi ta'limi'l-luğati'l-'Arabiyye" *Mecelletu'l-'Arabiyyeti li'l-Buhûsi't-Terbeviyye*, c. 4, S. 1, y.y. 1984, s. 101.

[131] Muhammed, Kaddûr Ahmed, *Mebâdiu'l-lisâniyyât,* Dâru'l-Fikr, Dımeşk, 1996, s. 258.

[132] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 5.6.

[133] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 124.125.128.141.

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
Elhamdülillah	الحمدلله	Estağfurullah	أستغفر الله
Eyvallah	إي والله	Hayırlı Sabahlar	صـــــبـاح الخير
Takabbelallah	تقبل الله	Allahüalem	الله أعلم
Karar	قرار	İhsas	إحساس
Mevzu	موضوع	İlan	إعلان

Hazırbulunuşluğun en önemli yanlarından birisi de görmezlikten gelinemeyecek kadar medeni bir yönünün olmasıdır. Türkçede bulunan Arapça asıllı kelimeler sayesinde İslam dininde Allah'a dua edebilinir.

Aynı şekilde dini lafız ve iafdeler sayesinde Türkçe din dilini oluşturmuş olur ki bu durum her iki millet için de geçerli olup bilimsel olarak kıymete haiz ibadet yapılır. Hazırbulunuşluk ya da ödünç alınmış kelimelerin özellikle de tercüme, haberleşme, iki millet ve iki ülke arasında yakınlaşma, insanlar arasında bilim ve kültür mübadelesinde bulunmayı kolaylaştırma gibi bir rolü vardır. [134]

Bu rol, Türk öğrenciler arasında muhadese becerisinin gelişmesinde etki sahibi olduğu gibi özellikle de İlahiyat fakültesinde okuyan öğrenciler derslerinin çoğunda çok sayıda dini terim bulunmasından dolayı aşağıdaki örneklerde olduğu gibi daha çok faydalanırlar.[135]

[134] Kessâr, Ahmed Kasım, "Mulahazât 'alâ zâhireti'l-iktiradi'l-luğavîyye fi'l-luğati'l- Melâyeviyye", *Mecelletu'd- Dât,* S. 3, Melayâ Üniversitesi, ss. 170, 171, Malezya, 2013

[135] *Alp - Özcan, Musannaf, s .97,105,124,125,126,127,128,129.*

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
Dini	ديني	Zikir	ذكر
Dünyevi	دنيوي	Kuran	قرآن
Farz	فرض	Sadakası Fıtır	صدقة الفطر
Cennet	جنة	Zekat	زكاة
Cehennem	جهنم	Teravih	تراويح
Sahabe	صحابة	Uluhiyet	ألوهية
Resul	رسول	İstiğfar	استغفار
Sevap	ثواب	İslami	إسلامي
Şeyhulislam	شيخ الإسلام	Fisebilillah	في سبيل الله
Salat-İ Teravıh	صلاة التراويح	Hadis-İ Kutsı	حديث قدسي
Aşura	عاشوراء	Hadis- İ Şerif	حديث شريف
Âmennâ Ve Saddaknâ	آمنا وصدقنا	Hacerül Esved	الحجر الأسود
Celle Celaluh	جل جلاله	Veliyyullah	ولي الله
Tevekkel	توكل	Rabbenâ	ربنا

Yukarda görüldüğü gibi alıntılı kelimelerin birçok Türk öğrencinin eğitim programında var olduğunu ve bu kelimelerin genelde dini terim olduğunu görürüz. Bu da Türk öğrencilerin bir şekilde konuşmalarını geliştirmeleri sağlar.

Hazırbulunuşluk, Arapça kelimeleröğrenme çabası, mühadese geliştirme mahareti ve öğrencinin ana diliyle karşılaştırma yapmasına kolaylık sağlamak için sebepler koyar ve örnek teşkil eden ana gayenin gerçekleşmesini hedef edinir.

Benzer şekilde eğitimci alıntılı kelimeleri derleyip topladığında bu çabanın neticesinde Arapça öğrenmede ve katalize etmekte etki edecektir. Hazırbulunuşluk program sayesinde öğrenilen kelimeler, öğrencinin araştırma olgusunu güçlendirir. Arapça öğrenme sorunların birçoğunu aşmasına vesile olarak kişide yardımcı meleke olmaya başlar. Daha sonra bu kelimelerde mahareti, özelikle de muhadese mehareti gelişir. Çünkü alıntılı kelimeler

sayesinde başkalarıyla diyalog kurma kolaylığına yardımcı olacak dilin kelime hazinesi çoğalır.

3.4. Dilde Kelime Transfer Türleri

Başka dilden hazırbulunuşluk ile kelime alıntı yapılmasında, dil bir çok yol ve yönteme başvurur. Bunlardan biri, dil kendisine kelime veren dilden kelimeler alır ve onu sarf acısından düzeltir bu tür uygulamaya ‘”ikdîrad mu’del’’ denilir.[136] Çünkü alıntı yapan dil kolaylık sağlamak ya da kendi diline katmak için sarf açısından kelime kalıbı ve seslendirmeleri kendine uyarlar.[137] Bu tür kelimeler Arapçadan alındığında ق harfi ك harfine; yuvarlak ة ‘t’ hafi ه ‘h’ harfine; ح ve خ ‘h’ harflerه ط ‘he’ harfine dönüştürülerek seslendirilir[138]. Örnek:

Türkçe	**Arapça**
Hata	خطأ
Kabul	قبول
Mesafe	مسافة
Haset	حسد
Kadeh	قدح
Haber	خبر

Kelime alan dil, bir kelimeyi diğer dilden alınca kelimeyi harfiyen tercüme edebilir. Böyle bir durumda elimizde hazırbulunuşluk tercüme edilmiş kelimeler bulunmuş olur. Türkçede talimat kelimesi Arapçadaki تعليمات kelimesinden alınmış bir kelimedir. Ancak bu kelime olduğu gibi bırakıldı. Bundan dolayı buna hazırbulunuşluk kelimesi denilir[139]. Örnek:

---

[136] Dimyâdî. Muhammed Afîfuddin, *Medhal ilâ ‘ilmi’l-luğati’l-ictimâ’î,* s. 147

[137] Bin Muhtârî, Hişâm, “Vak‘iu’l-mustalahâti’l-iktisâdiyye fî zilli’l-iktirâdi’l-luğavî, Dirase tahliliyye li’l-İktirâdi’l-luğavî li’l-mustalahi’l-iktisadî”*, Mecelletu’s-Savtiyyât,* S. 19, el-Beliydeh Lûnisi Ali Üniversitesi, Cezayir 2017, s. 111.

[138] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 19, 32, 35, 59.

[139] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 29, 55, 73.

Türkçe	**Arapça**
Cevap	جواب
Mektup	مكتوب
Tekrar	تكرار
Meleke	ملكة
Fetva	فتوى
Lüzum	لزوم

Bazen kelime transferi şöyle olur: Kelimenin bir kısmı asli dilde kalır ve diğer kısmı alınır. Buna **المهجّن** الاقتراض "iktirâd muheccen'' denilir. Örneğin Arapçadaki قام بزيارة ifadesinin Türkçeye 'زيارة/ziyaret" kısmı geçmiş olup diğer parçası Türkçeden alınmıştır.[140]

Türkçe	**Arapça**
Ziyaret (yapmak)	زيارة
İade (etmek)	إعادة
Teslim (etmek)	تسليم
Şikayet (etmek)	شكاية
"İkamet (etmek)	إقامة

Transfer edilen kelimelerin **الكليّ** الاقتراض "tam alıntı'' şeklinde olması. Bu da bazı durumlarda meydana gelir. Şöyle ki alıntı yapılan lafızda değişiklik yapılmadan ses ve siğa olduğu gibi kalır. Bazı araştırmacılar bu gibi alıntılı kelimelere "tâdhîl'' ismi verirler. [141] Çoğu zaman tam alıntı yapılmaz sadece kelime alıntısı yapan kişi, yabancı dilde telaffuzu kolay olacağına kanaat getirildiğinde tam alıntı yapar. Bazen bu gibi kelimelerde ona benzer kelimelerin arasında maharetini açmaya rağbet için alıntı yapılır. Kişi, yabancı dili tanıyıp öğrendikçe alıntı yaptığı kelimelerde değişiklik yapmamaya çalışır[142]. Örnek:[143]

Türkçe	**Arapça**

[140] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 26.44.55.
[141] Heasârâ, Muhammed Memduh, *'İlmu'l-mustalâh ve tarâiku va'z'i-mustalahâti'l-Arabiyye*, Dârul-Fikir, Dimeşk 2008, s. 199.
[142] Dimyâtî, Muhammed 'Afifuddin, *Medhal ilâ 'ilmii'l-luğati'l-ictimâ'i*, s. 148, 149.
[143] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 5.20.45.

Cenaze	جنازة
İnşaat	إنشاءات
İzin	إذن
Casus	جاسوس
Camız	جاموس
Dükkan	دكان

3.5. Dilde Kelime Transferi Sebepleri

Diller, kendi aralarında etkileşimi sağlamak için kelimeleri tebâdul/kelime alış-verişi yollarla kullanırlar. Bazı diller ihtiyaç duydukça metot, yorum ve kelime bilgilerinde kullanmak üzere diğer dillerden yardım alarak aynı lafızlar kullanırlar. Dolayısıyla diğer dillerden cesaret aldığı için luğavî hazırbulunuşluk kelimelerinin kullanılmaları yaygın bir sebep olmuştur. Genelde bu durum bütün dillerde vardır.[144]Durum böyle olunca bir dilden diğer dile kelime ödünç olarak kullanılabilmesi için öncelikle destekleyici sebep, neden veya unsur olma ihtiyacı doğar. Muayyen bir dilden diğer dile kelimenin kullanılması için gereken bazı sebepler şöyle sıralanabilir.

- Dilde eksikliği gidermek için başka dilden sözcük alma ihtiyacı.

Muayyen yabancı bir dilden kelime alıntı yapma sebeplerinden biri, yabancı dilde yeni terimler olmasıdır. Aynı şekilde alıntı yapan dil yeni çıkmış kelimeler kendi müfredatında manasını değiştirecek imkân bulamamaktadır. Bu durum Türk dilinde de aynıdır. Türkler, İslam dininde kullanılan bazı kelimeleri kendi ihtiyaçlarını gidermek için kullanma gereği hissettikleri için Arap dilinden bazı lafızlar kullanmışlardır. Çünkü Kur'an-ı Kerim, Arap dili ile gelmiş ve o dilde öğretilmiştir. Dolayısıyla Türkler bazı Arap terimleri kendi dil eksikliğini gidermek ve kayıt altına alamadığı bazı kelimeleri de fikirlerini açıklayabilmeleri için Arap dilinden yararlanmışlardır. Buna örnek olarak şu ifadeleri aktarabiliriz: [145]

[144] Bin Muhtârî, Hîşam, *Vâki'u'l-mustalahât,* s. 112.
[145] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 5, 20, 45.

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
Rasul-i ekrem	رسول أكرم	İlahi	إلهي
Semavî din	دين سماوي	Kûdsî	قدسي
Allahüalem	الله أعلم	Mikâil	ميكائيل
Evliyaullah	أولياء الله	Cebrâil	جبريل
Fîsebîlillah	في سبيل الله	Azrâil	عزرائيل
Hadis-i şerif	حديث شريف	Cehennem	جهنم
Zülcelâl	ذو الجلال	İsrâfîl	اسرافيل
Ahkam-ı din	أحكام الدين	Allahümme	اللهم
Elfâtiha	الفاتحة	Takdir-i ilahi	تقدير إلهى

- Dilde belirli terimlerin eksikliğini gidermek için alıntı gerekliliği.

Başka dilden sözcük alma sebebi, bazen Türk dilinde kendi din ve siyasi fikri açıklamakta ya da asli Türkçe müradif ve ıstılahı terimlerin eksikliğinden kaynaklanabilir. Dini ve siyasi fikirlere uygun Türkçe kelimelere örnek:[146]

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
Harâm	حرام	Âhiret	آخرة
Kurban	قربان	Helâl	حلال
Emniyye	أمني	Hârbiye	حربية
Mübarek	مبارك	Reîs-i cumhûr	رئيس جمهور
Allâh rahmet eylesin	رحمه الله	Erkan-ı hârb	أركان الحرب
Acil şifa	بالشفاء العاجل	Siyaseten	سياسة
Müteşekkir	متشكر	Kânunen	قانون
Bilmukâbele	بالمقابلة	Hukûken	حقوقا
Cümleten	جملةً	Askeriye	عسكرية

- Kişilerin terim kullanma eğilimleri ve başka dil ile övünmeleri.

[146] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 77,113,114,123,124,125.

Osmanlı döneminde Türkler Arap alfabesi kullanırlardı ve Osmanlıcada çok sayıda Arapça kelime vardı. Bu durum Arapça kelimelerin ayrı tutulmasına sebep olmuştur. Zira iletişiminin ana hedefi, İslam dininin hayatı kuşatması ve devamını sağlayıcı niteliği taşımasıydı.

Buna örnek olarak Türklerin Arapça kökenli Arpça kelimeleri kullanmaları verilebilir.[147]

Türkçe	**Arapça**
İbâdet	عبادة
Sübhanallah	سبحان الله
Takdir -i ilahi	تقدير إلهي
Medh-ü sena	مدح وثناء
Veliyyülahd	ولي عهد
Sultan	سلطان
Halife	خليفة
Radıyallâh	رضي الله
Beytülmâl	بيت المال

Türkler ilk dönemde Araplardan alıntılı olarak kullanmış olduğu Arap terimler dini alanda kullanılan terimlerdi. Ancak daha sonra bu kelimeler çok kullanılmasıyla genel bir terim olmaya başladı. Örnek:[148]

Açıklama	**Türkçe**	**Arapça**
Sohbet etmek الصّحبة) Sahâbe kelimesi ilk başta Peygamber sahâbeleri için kullanılırdı daha sonra genel olarak arkadaşlar arasında sohbet olarak kulanıldı.	Sahabî	صحابي
Vacip kelimesi dini hüküm konularda vacip gereklilik	Vacip	واجب

[147] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 123,125,129,128.

[148] Dimyâtî, Muhammed ʿAfifuddin, *Medhal ilâ ʻilmii'l-luğati'l-ictimâ'i*, s. 152,153.

anlamda kullanılırda daha sonra din hükümleri dişinda da kulanıldı buna örnek: واجب zaruri، أمر ضروري vazifeدراسيّ vazife, مجبور mecburiyet,

Türkler eğitim ve öğretim alanında da ihtiyaç duyduğu ve uygun gördüğü Arapça terimleri kullanmış daha sonra da bu terimleri Türkçe terim saydığı görülmektedir. Örnek:[149]

Türkçe	**Arapça**	**Türkçe**	**Arapça**
Defter	دفتر	Medrese	مدرسة
Kâlem	قلم	Kitâb	كتاب
Ders	درس	Muâllim	معلم
Evrak	أوراق	Kırtasiye	قرطاسية
Harıta	خريطة	Satır	سطر
Vazife	وظيفة	Metin	متن
Fıhrist	فهرس	Levha	لوحة
Suâl	سؤال	Kitâbet	كتابة
İmtihân	امتحان	Sayfa	صفحة

- Üstünlük: Dil bilimciler bazen başka dilden terim almalarını, kendi dillerinde belirli bir konuda terim olmadığından dolayı olduğunu düşünmezler. Onlar diğer dilde kendi dillerine eşit anlam taşıyan terimlerin daha üstün bir yerde olduğuna inanırlar. Bu üstünlük düşüncesinden dolayıdır ki Türk dili ve diğer diller doğu dillerinden olan Arap dilinden terimler almalarına sevk etmiştir. Çünkü Arap dili İslam kültürünü ortaya çıkaran bir dildir.[150]

Sonuç olarak İbrahim Enis'in belirttiği gibi: "*Bir dilden diğer dile terim kullanılması ya bir zaruret ya da o terimi beğendiği için alırlar. Ödünç alınan*

[149] Alp - Özcan, *Musannaf*. s. 5,6,14,17,20,26,33,37,52,67,82,83,93.

[150] Kemal, Muhammed Câhullah, "el-İkdirad beyne'l-luğât, Mefhumuhû ve esbâbuhû ve mesâdiruhû ve edrubuhû, Şu'bet'ul-luğaviyyât, Merkezu'l-buhus ve'd-dirasati'l-fikriyye", Camiâtu Afrikiyye el-Alemî, *Mu'temeru'l-luğati'l-'Arabiyye ve tehaddiyyâti'l-'asr' bi't-ta'âvun beyne kelimat*, Daru'l-'Ulûm, ss. 4,5, Kahire 2008.

terimler iki sınıfta mutalaâ edilir: Bunlardan biri gerekli bir zaruret doğmasıdır. Bu da ağaç, bitki ve hayvanlardan bir kısmına has olan bir şeye delalet etmesi içindir. Ya da muayyen bir yiyecek ve içecek çeşitlerinden birine delalet etmesi içindir. Burada bir konunun yeni ortaya çıkmasıyla o şeyin fayda sağlaması ve isim verilmesi ya da telaffuz etmekle meydana geldiğini görürüz". [151]

3.6. Türkçe ve Arapça Arasında Kelime Transferis

İlk önce her iki dil arasında olan sıcak ilişkileri açıklamamız gerekir. Bu ilişki, her iki dilin iletişimine ve dil yapısına bakıldığında açık bir şekilde görülür. Arap, Türk ve halk dilinde hemze-i vasıl kullanıldığı görülmektedir. Bu ortak kullanım da her iki dil arasında olan ana unsur İslam kültürüdür. Her iki dilin şansı iki dilin İslam kültüründe birleşmeleridir. Aynı zamanda her iki dil hem Arapları hem Türkleri içine alan İslam kardeşliğinde birleşirler. Bu da asırlarca her ikisinin tek bir medeniyet çatısı altında olmalarından kaynaklanır.

Durum böyle olunca iletişim ve etkileşimde her iki dil arasında iç içeliğe binaen terim alışverişi yapılmasını gerektirir. Çünkü Türkler dat/zat harfinin gerekli telaffuzunda zorluk çekmektedir. Onlar bu harfin talimini kolaylaştırmak için birçok eklerde yer vererek çaba sarf etmişler. Türkler ve Araplar çoğu zaman birbirinin adetlerinden etkilenmiş ve her iki topluluk küçümsenmeyecek derecede birbirinden etkilenmiştir. Bu sıkı irtibat ışığında Arap dilinden birçok kelime Türk diline kaynaşmıştır.

Bundan dolayı Türkçe kendi konuşmalarından ayrı tutamayacak kadar binlerce Arapça terim barındırır. Örnek:[152]

---

[151] Eniys İbrahim, *el-Luğatu yektârıd'u ba'duhâ ba'd*, s. 66.

[152] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 5,15,17.

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
Hayır	خير	Nâkş	نقش
Nakil	نقل	Kelime	كلمة
Kader	قدر	Şey	شيء
Hakk	حق	Dünya	دنيا
Edat	أداة	Hal	حال
Şekil	شكل	Keşif	كشف
Şevk	شوق	Kayıt	قيد
Terk	ترك	Devlet	دولة

Türkçede kelime telaffuzu aynı olmasına rağmen, ister o kelime asli manasına dalalet etsin ister asli manasına delalet etmesin, aslı Arapça olan birçok kelime vardır. Örnek: [153]

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
İmdat	إمداد	Misâfir	مسافر
Hâtır	خاطر	Davet	دعوة
Müsade	مساعدة	Bahis	بحث
Evlat	أولاد	Hâkim	حاكم
Heyecan	هيجان	Hayran	حيران

Arapçada olan birçok kelime Türkçede kullanıldığı gibi Arap dili de kendi lehçesine Türkçe kelimeler almıştır. Bu da diğer dille olan etkileşimden kaynaklanır. Örneğin:[154]

[153] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 5,15,17.
[154] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 5,41,50,81,115.

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
Çorba	شوربة	Soba	صوبة
Çöl	تشول	Oda	أوضة
Cadde	جادّة	Şemsiye	شمسيّة
Fezleke	فذلكة	Çay	شاي
Rezil	رزيل	Mobilya	موبيليا
Mezbele	مزبلة	Cüzdân	جزدان
Belki	بلكي	Sofra	سفرة

Diğer dilden alınan bu gibi kelimeler kesin anlamı ile alınan kelimeler değildir. Böyle bir alıntı sadece diğer dili yapmak istediği alıntıdan mahrum bırakmak içindir. Aksine her iki dil de birbirinden faydalanmaktadır.[155]

Alıntı yapan bir dil diğer dilden almış olduğu lafzı iade etmesini talep etmez. Özellikle aynı anlamı taşıyorsa her iki dil de bu lafızlardan yararlanır. Örnek:[156]

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
Aile hayatı	حياة عائلية	İade Kararı	قرار الإعادة
İnsan hayatı	حياة الإنسان	İade Sebebi	سبب الإعادة
Tevekkel ‘âla llah	توكل على الله	Hafazanallah	حفظنا الله
La Yezal	لايزال	Takabbelâllah	تقبل الله
Madem	مادام	Kırmızı	قرمزي

Her iki dilin luğavî düzenlemelerinde bazı ihtilaflar olmasına rağmen her iki dil kendine has olan yapısını korumuştur. Kendi aralarında olan etkileşim her iki dilde karmaşa ve çekişmeye yer vermemiştir.

Bizim açımızdan en önemli olan siyak ve sibak açısından olan unsurlardır. Çünkü Türkçe de genelde kelimenin siyakına bağlı olarak manası asla değişmez. Oysa Arapça siyakına bakıldığında o kelimenin manasını çıkarmak mümkün değildir.[157] Bu da diyalog ile her iki dilin lügat taliminde birbirinden

---

[155] Hûkeklî, Kadriye, Nâ’ce Suhâ, “et-Terceme beyne nizâmeyi’l-luğateyni’l-Arabiyye ve’t-Turkiyye (Mukârebe delâliyye)”, *Mecelletu’l-Arabiyye ve’t-Terceme*, S. 26, s. 114, Lüb nan 2016

[156] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 140, 141.

[157] Hûkeklî, Kadriye, Nâ’ce Suhâ, “et-Terceme beyne nizâmeyi’l-luğateyni’l-Arabiyye ve’t-Turkiyye (Mukârebe delâliyye)”, *Mecelletu’l-Arabiyye ve’t-Terceme”*, s. 114.

yararlanmalarını ister. Özellikle diyalog maharetinde diğer dille yapılacak diyalog, korku zincirini kırmak için de yardımcı olacaktır.

İbrahim Enis söyle der: *"Lafızların bir dilden alınması sadece bir çocuğun çevresinden duyduklarını genel bir taklit ile alınmasından başka bir şey değildir."*[158] Yani çocuk alının kelimeleri konuşma esnasında annesi ve akrabasından duyduklarını kullanır. Türkçe konuşan bir çocuğun muhtemelen aldığı kelimeleri kullanmaktadır. Çocuk konuşmada bunları kullanır çünkü çocuk o kelimeleri tanıyor, onları daha önce duymuş ve günlük hayatında kullanmıştır.

Bu nedenle Arap çocuklara Türkçe veya Türk çocuklara Arapça dil öğretilmesi mümkün olabilir. Yabancı dillere karşılık bu dillerin öğrenimi daha kolaydır.

3.7. Arapçadan Türkçeye Geçen Terimlerin Miktarı

Halk dili arasında direkt veya dolaylı iletişim kurulması Arap dilinin terimlerini Türkçe, Farsça, İspanyolca ve İtalyanca gibi dillere intikal edilmesini sağladı.[159]

Diller, iç içe yaşamaları neticesinde aralarında etkilenme ve etkileşim gerçekleştirir. Dolayısıyla lafızların diğer dile geçmesi ve kullanması şekillenir. Böylece dilin alanı ve çapı gelişmiş olur. Medeni iletişim ve lugavi iletişim ise binlerce Arapça kelimenin yabancı dile girmesini sağlar. Ancak daha sonra bu kelimeler ilmi, edebi ve insanların yaşam alanına bağlı olarak çeşitlendirildi. Yine bu kelimeler edebi ve ilmi terimlerde yerini aldı. Yaşar Avcı, Türkçeye giren tüm Arapça kelimelere, 2005 senesinde yayınlanan Türk dili adlı sözlük eserinde yer vermiştir. Burada Arapçanın Türk diline etkisi diğer diller arasında en çok etki eden dil olduğu görülmektedir. Arap dilinden Türkçeye giren kelimeler yaklaşık (6263) kelimeye ulaşmaktadır.[160]

Aynı şekilde Arapçadan Türkçeye giren kelimeler, Musa Alp'in "*Musannaf Arabî Türkî Müşterek İfadeler*'' adlı eserinde tasnif ettiği gibi kısımlara ayrılabilir.

---

[158] Enis İbrahim, *Min Esrâri'l-luğa*, s. 93.
[159] Enis, *Min Esrari'l-luğa*, s. 117
[160] el-Ziyadat, Teysir Muhammed ve Yayir, Samirâ, "el-Te'sîr ve't-teessur beyne'l-luğa'ti't-Turkiyye", *Mecelletu'd-Dirâsâti'l-Luğaviyye ve'l-Edebiyye*, Türkiye, 1. Sayı, 2014, s. 8,12.

3.7.1. Aynı Lafız ve Manası İle Türkçeye Giren Kelimeler

Bir çok insan bizzat lafız ve mana ile Arapçadan Türkçeye giren kelimelerin olduğunu görmüştür. Örnek olarak bazılarını zikredeceğiz: Örnek:[161]

Arapça	Türkçe
إدارة	İdâre
جبر	Cebr
إسراف	İsrâf
فن	Fen
حكاية	Hikâye
كشف	Keşf
كسب	Kesp
لكن	Lakin
دار	Dâr
دفن	Defn
حج	Hac

3.7.2 Lafzı Aynı Kalan Manası Farklılaşan Kelimeler

Bizzat lafzı ile Arapçadan Türkçeye geçmiş birçok kelime mevcuttur. Ancak manalarında farklılık vardır. Örnekte olduğu gibi:[162]

Arapça Aslı	Arapça Anlamı	Türkçe
شراب	الخمر	Şarâp
مسافر	ضيف	Misâfir
عربة	سيارة	Araba
تعجيز	تحرش	Tâciz
مساعدة	إعانة	Müsâade
غريب	آثار لها قيمة فنية	Tuhaf
انقلاب	ضربة عسكرية	Dârbe

[161] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 14,15.
[162] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 5, 45, 132, 133

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi bizzat lafzı ile Türkçeye kelime girdiği ama manasında farklılık olduğunu görürüz. Bundan dolayı bu kelimeleri diğer dile aktarmadan önce Arapçadaki gerçek anlamı açıklamaya gerek duyulmaktadır. Bu da kelimeyi alırken gerçek anlamı açıklayacak kelimelerle kullanılmalıdır. Aynı zamanda kelimenin unutulmaması için alıştırmalar yapılması gerekir.

Şu örnekte olduğu gibi: شراب الليمون / limon suyu, شراب البرتقال / portakal suyu.ve''شّراب kelimesinin anlamı meyve suyu olup içki anlamında kullanılmamıştır. Kelimenin siyak ve sibakına bakarak شّراب kelimesinin " عصير meyve suyu" anlamında olduğu anlaşılır.

3.7.3. Arapçada Çoğul Kelimelerin Türkçe Çoğul Eki İle Kullanımı

Arapçada çoğul olan kelimeler Arapçadaki gerçek anlamı bozulmadan Türk diline girmiştir. Ancak Türkçeye girince Türk dilinde galat olmakla beraber ayrıca çoğul eki almıştır. Buna örnek olarak şunlar verilmiştir:[163]

Arapça	**Türkçe**
أوراق	Evrak
أقرباء	Akraba
نفوس	Nüfus
أشياء	Eşya
أملاك	Emlak
أولياء	Evliya
أطراف	Etraf

Arapçada isimler, cemi müzekker salim, cemi müennes salim ve cemi teksir ile olur. Bu cemiler hepsi farklı şekillerde Türkçeye girmiştir. Daha sonra Türkler kelimenin sonuna Türkçe *-lar* çoğul eki getirmişlerdir. Böylece kelime iki defa çoğul olmuştur. Türkçede tek bir kaide üzerinde çoğul halini almış kelimeler Arapçadaki manayı korumuştur. Yukardaki örneklerde çoğul kalıbında olan bazı kelimelerin Türkçede tekil anlamda kullanılarak Arapçaki anlamını koruduğu görülür.[164]

---

[163] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 23, 93.
[164]el-Ziyâdât, Teysir Muhammed , "Samirâ, *et-Te*essur ve't-te'sîr", s14.

Yukarıdaki tanıma binaen bu kelimeler hakkında gerekli bilgiler verilmiş ve okuyucuya gerekenler aktarılmıştır. Okuyucu buna benzer cümlelere dikkat etmeli ve aradaki farkı bulması gereklidir. Örneğin :أوراق الدّفتر''defterin yaprakları'' çoğul,ورقة الدّفتر defter yaprağı tekildir.قريب العائلة tekil أقرباء العائلة " aile akrabaları' ' çoğuldur.

3.8. Arapça ve Türkçe Arasında Sözcük Transferi

Bir dile bu şekilde kelime girişin yapılması bilinen zahiri dil ile gerçekleşir. Genelde iki dil ve daha fazla dili konuşan kişilerde bu tür kelime girişi yapılır. Konuşma esnasında kişinin dilinde değişimler gerçekleşebilir. Dolayısıyla ana diline ek bir dil daha koymuş olur ya da konuşmasında başka terimler kullanır veya kişi başka dilin kalıbı ve kuralına uygun kendi ana dilini konuşur. Yani kişi iki dilde konuşabilir. Burada lugavi tedahülü kastetmiyoruz. Çünkü tedahül, terim veya terimlerin kendi dili veya diğer dilde kullanmakla olur.

Bazı Arap dilcileri lugavi tedahül kısmına daha önce lugavi etkileşme dedikleri gibi buna da (lahın) ismi vermişler.[165]

Batılı dilciler ise tedahül luğavî kişinin öğreneceği dile ana dilin tesiridir. Ya da ana dilin unsularından birini diğer dilin unsuru ile değiştirerek gerçekleşir. Burada unsur ile ses, kelime ya da terkip kastedilir[166]. Görüldüğü gibi diğer dile kelime girişi öğreticinin ana dili tarz ve adetinin diğer dile nakletmesidir. Ya da diğer dilin tarz ve adetini ana dilinde benzeyen kelimelere yakın kullanmasıdır. Yine ana dilinde bulunamayan ve ihtilaflı kelimeleri diğer dildeki tarzdan uzak tutmaktır.[167]

Bu bağlamda Arap ve Türk dili arasında gerçekleşen kelime transferi, ister ses, lafız veya terkip olsun farketmez bilinçli şekilde Arap dilinden alınır. Bunu da kişi, kendi dilinde konuşma şuuru veya yazmada farklı iletişim gerekliliğini icra etmek için yapar.

---

[165] Îsâvî, Abdurrahman-Yahyavî Hafiza, "Beyne'l taâkubi'l- mezc ve't-'tedâhul ve'l-iktiradi'l-luğavî," *Mecelletu- Diraseti's-Sekâfiyye ve'l-Fenniyye*, S. 12, c. 3, s. 77, Almanya 2020.

[166] el-Kâsimî, Ali, "el-Teduhhulu'l-luğavî ve't-tahavvulu'l-luğavî", *Mecelletu'l-Memârisâti'l-Luğavî*, Cami'âtu Teyzâvuzû, Deneme Sayısı, Cezâir 2010, s. 77.

[167] Hidâye, İbrahim Şeyh Ali, "Tasavvuru'l-muktarah kâim 'alâ eşkâli'l-tedahuli'l-luğavî li binâi brnamici tâlimi'l-luğatıl Arabiyye li't-tullabi'l-Avrubîyyin"*, el-Mutamer ed-Devli'r- Rabi', el-Lugatu'l-'Arabiyye bi Devleti'l-İmarat el'Arabi el-Muttahide (*Dubaî) 6-10 Mayıs 2015, s. 626.

Benzer şekilde Türkçe ve Arapça dilleri arasında kelime girişi Türkçeden alınan kelimelerle üçüncü dil inşa etmesine ulaştırır. Böylece kişinin Arapça konuşmasına yardımcı olur. Öyle ki istediği terimleri almakta çaba harcamadan kolayca müşterek olan kelimelerle iki dil arasında dil dengesi kurmaya başvurur.

Dile kelime girişlerinin bazı şekilleri vardır. Arapça-Türkçe arasında gerçekleşen kelime transferini bazı başlıklar altında toplayabiliriz.

3.8.1. Tedahhül ve Tedâhül

Tedâhül (bir dilden diğer bir dile kelime karışması) kendi dildeki kalıp ve anlamıyla tek kişi tarafından başka bir dile kelime sokulmasıdır. Yani ikinci dile herhangi bir dilden kelime girdirmesi kişinin her iki dile hâkim olmasıyla olur.

Bilindiği gibi bir dilden diğer dile kelime karıştırması kişinin her iki dilin bilinmesi ve her iki dilin konuşma ve yazmayı ortaya koymasıyla tamamlanır.

Kelime alınırken her iki dile hâkim olunması gerekir. Bir dilden başka bir dile kelime girdirmek için iki şartın bulunması gerekir. Dolayısıyla her iki şart, kelime girişi için zaruridir. Ancak sadece bu iki şartın bulunmasıyla kelime girişi gerçekleştirilemez. Kelime girişi yapmak, bir kural değil istisnai bir durumdur.[168]

Kelime iki taraflı değişim tedâhül (dilsel mudahale) de Tedâhhül(dil karışması) gibidir. Ancak bizzat ona mutabık değildir. Tedâhül (dilsel müdahale) işi dil arasında yapılan kelime değiştirmeye delalet eder. Tedâhhül (dil karışması) ise her iki tarafın kelime girdirmesi anlamıan gelir. Bundan dolayı tedahûl (dilsel mudahale) değişimli tedahhûl sayılır. Ya da değişim esnasında oluşur.[169]

Bu tanıma dayalı alınan kelimeler öğreticinin kafasında bulunur ve dilsel değişim ile dilsel karışımı Arapça ve Türkçe dil arasında lafız ses ve kelime kuruluşunda meydana gelir. Aynı zamanda olumlu dil neticesine ulaştırır ve gerekli olan konuşma mahareti bu neticenin sonunda Arapça ve Türkçe diline kelime girişi ile gelişmeyi sağlar.

---

[168] 'Amerâvî, Fuad, "el-Tâdâhulu'l-luğavî fi tâ'limiyeti'l-luğati'l-Ârabiyye li'nnatikine bi gayrihâ, dirase vasfiyye ve tahliliyye", *Mecelletu'l-'Arab,* Sayı.3, 2018, s. 167.
[169]el-Havlî, Muhammed Ali, *el-Heye',* s. 91.

3.8.2. Tedahhül ve Tehavvül

Bu tür dil değişimi kişinin karşılıklı konuşması esnasında gerçekleşir. Diğer bir dili kullanırken herhangi bir dilden kelime değişimi yapılır.

Tedahhül ve tehavvül arasındaki fark ise tedahhül hissi ve iradî olmazken tahavvülün hissi ve iradî olduğunu görürüz.

Tedahhül, dsesli heceler, fenomik, sarf, delalet, nahiv terimlerinin birinde gerçekleşir. Tehavvül ise cümle ve terimler düzeyinde gerçekleşir. Aynı zamanda tedahhül kişinin her iki dili yazma ve konuşmasında gerçekleşir. Kişinin ikinci dili duymuş olması da şart değildir. Tahavvül ise konuşan kişinin duymuş olduğu her iki dili bilmesiyle gerçekleşir. Bu da tedahhül ve tehavvüll mantığına uygundur.[170]

Tedahhül ve tahavvül uygulamasının ikisi de kişinin her iki dili bilmesi gerekliliğinde birbirine benzer. Görüldüğü gibi kişinin Arapça ve Türkçe diline giren kelimeler üzerinden açıklanması mümkün değildir. Çünkü bu iş harici olarak gerçekleşmiş olur.

Arapça ve Türkçe arasınada var olan tehavvül, isteğe bağlı olup isteyen kişinin ona sahip olmasıyladır. Çünkü konuşan kişi kendisi Arapça konuşmak istediğinde başka bir lafızla değiştirmek ister. Bu lafız ve terkipler de transfer edilmiş ortak kelimelerden oluşmalıdır.

3.8.3. Tedahhül ve İntikal

Her iki terim arasında bir bağ vardır. Ancak intikalin, terim anlamı tedahhülün terim anlamından daha kapsamlıdır. Üstelik intikal bazen dilbilim, bazen de bütün ilimlerde olur.

İntikal teriminde kasdedilen, eğitimin geçmişte olan şeyi geleceğe taşımasıdır. Şayet böyle bir intikal, eğitimi kolaylaştırıyorsa pozitif transfer kabul edilir. Bu çeşit intikal, ana dili ile öğreneceği diğer ikinci dil arasında ne kadar çok benzerlik olursa öğreneceği ikinci dili anlaması daha kolay olur. Burada bariz olarak görülüyor ki Türkçeden Arapçaya kelime intikali yapıldığında ve ana dilinden diğer dile kelime taşımakla, dilin ilerleme ve gelişmesi kastedilir. Ancak intikal bir zorluğa götürüyorsa bu da intikal selbi (negatif transfer) olur. Bu çeşit intikal, kişi ikinci dili konuşmak istediğinde meydana gelir. İstemeyerek ana dilin

---

[170] el-Havlî, *el-Hayât me'â lugateyn el'saniyye el -luğaviyye*, s. 93.

unsurlarından birini değiştirir. Bu çeşit intikal talep eden kişiye birçok zorluk çıkarır.[171] Dilde tedahhüllün farklı sevilerde gerçekleşir.

3.8.3.1. Alıntı Kelimelerin Sesli Heceler Düzeyinde Gelişmesi

Sesli heceler genelde ikinci dil öğrenmek istenildiğinde, yaygın olarak birçok dilde kullanılır. Çünkü sesli heceler kişinin diğer dili öğrenmede ilk elde edeceği bilgidir.

Bunun ışığında Türkçe ve Arapçada sesli heceler hakkında ve karşılaştırma yapmak maksadıyla çalışmalar yapılmıştır. Zira her iki dil birbirinden kelimeler almıştır ve alıntı yapıldığında bazı sesli hecelerde değişimler olmuştur.

Türkçedeki Sesi	Ses	Harf		Türkçedeki Sesi	Ses	Harf	
Ta	طاء	ط	**15**	**A**	ألف	أ	**1**
Za	ظاء	ظ	**16**	**Ba**	باء	ب	**2**
U E Ü O Ö	عين	ع	**17**	**Ta**	تاء	ت	**3**
Ğ	غين	غ	**18**	**Sa**	ثاء	ث	**4**
Fa	فاء	ف	**19**	**Cim**	جيم	ج	**5**
Kaf	قاف	ق	**20**	**Ha**	حاء	ح	**6**
Ka	كاف	ك	**21**	**Hâ**	خاء	خ	**7**
La	لام	ل	**22**	**Dâl**	دال	د	**8**
Mim	ميم	م	**23**	**Zâ**	ذاء	ذ	**9**
Nun	نون	ن	**24**	**Ra**	راء	ر	**10**
Ha	هاء	ها	**25**	**Zây**	زاي	ز	**11**
Vâv	واو	و	**26**	**Sin**	سين	س	**12**
Ya	ياء	ي	**27**	**Şın**	شين	ش	**13**
Hemze	همزة	ء	**28**	**Sâd**	صاد	ص	**14**
			29	**Dât**	ضاد	ض	**15**

Yukardaki tabloda Türkçe sesler ile Arapça seslerin birçoğunun ortak olduğu görülmektedir. Aynı zamanda mahreç, sıfat ve dağılımları da birbirine benzemektedir. Öğretmen bunların diğer dilde seslendirilmelerinde sorunla

[171] el-Havlî, Muhammed ali, El-*Hayât me'â luğateyn*, s. 93.94.

karşılaşmaz. Ner var ki Türk öğrenciler Arapça sessiz harflerin telaffuzunda zorluk çekmektedir. İstisnai olan bu harfler ya dağılımda mevcut olup kişi ana dilde bunları alamamış ya da aslen diğer dilde mevcut değildir. Arapçada boğaz ve boğazın alt kısmından çıkan sesler örnek olarak verilebilir. Bu sesler aslında birçok dilde yoktur. Boğaz ع غ ح خ. boğaz altı ise ض ط ظ harfleridir. Karın boşluğu harfler de ء,ه harflerdir. Arapçada bu harflerin dağılımı diğer dillerden farklıdır.[172]

Yukarıdaki tabloyba bakarak Arapçada has var olan bazı seslerin Türkçeteki ses karşılıklarını şu örnekler üzerinde açıklayabiliriz::[173]

- ث ص س harfleri, Türkçede tek s harfi ile söylenir. Örnek: صبر sabır,سارة sara,إثبات ispat.
- ت,ط harfleri, Türkçede tekت (t) sesiyle söylenir. Örnek: طائفةtayfa ، تطابق tetabük
- ظ, ض, ز,ذ harfleri, Türkçede tek ز (z) sesiyle söylenir. Örnek: ذاتيّ zatî, زراعيّ zirai, ضروريّ ، zaruri انتظار intizar.
- ق,ك harfleri, Türkçede ك (k) sesiyle söylenir. Örnek: كائنات kainat: ، قاتل:katil.
- د,ض harfleri, Türkçede د (d) sesiyle söylenir. Örnek: رضي، radıya :دين، din.
- أ,ع harfleri, Türkçede (a e o ö u ü) sesiyle söylenir. Örnek: :Asl أصل، Ömer, عمر، Osman عثمان، عنصر unsur عود، ud
- ه ح خ harfleri, Türkçede ه (h) harfi ile söylenir. [174] Örnek:حيوان hayvan ، رحلة rihle, خيانة hıianet, هكذا hakeza.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere uygulamada öğrenciye bu hece harflerini diğer dildeki harfler ile ortak ve farklı yönleriyle anlatılır. Bazı Arap hece harfleri vardır ki eğitim dilinde bulunmaz bazı heceler de her iki dilde seslenişleri birbirine yakın olup sözün özelliğini ortaya koyar bunun sebebi de ana dilin tesiridir. Herhangi bir dili konuşan kişi konuşma özelliğini güçlendirir. Yaş

---

[172] el-Kudât, Muhammed Âyid el-Umerî, "*Eseru'l-ümm fî tâ'lim luğat'il saniyye el'Arabiyye li'n-natıkıyn bi'ğayrihâ enmûzecen",* Mecelletu Dirasati'l-Ulûmi'l-İnsaniyye ve'l-İctimâiyye, Merkezu'l Luğât, Urdun Üniversitesi, c. 42, ek 1, s. 1172, Amman 2015

[173] Alp - Özcan, Musannaf, s. 30.35.

[174] Kessâr, Ahmed Kasım, "Mulahazât alâ zâhirati'l-iktiradi'l-luğavîyye fi'l-luğati'l- Melâyeviyye", s. 184.

ilerledikçe daha da güçlenir ve yerleşir. Bunlar çocuk yaşta değişebilirler. Ancak yaş ilerledikçe zorlaşır ama imkânsız değildir.[175]

Diğer dilleri öğrenmekte asıl sorun Arapçadan Türkçeye geçen bazı hece harflerin olması ve bunun da bazı harflerin okumasında zorluk bulunmasıdır. Özellikle zorlanmalar الحاء والخاء والهمزة والعين gibi harfleri söylemekte olur. Bunlar ana dilin düzenini de bozar ve söylemde bu harfler bozulunca mana bozulmasına yol açar.[176]

Bu tür sorunları gidermek için açıklığa kavuşamayan ve seslendirmede Arapça ve Türkçe dilde birbirine benzeyen kelimelerin bulunması ve diğer dilde alınan kelimeler için uygulamalı dersler yapılır. Arapça ve Türkçe benzer kelimeler ihtiva etmesinden dolayı öğretmen tarafından okunarak tekrarı yapılmalıdır. Aynı zamanda bu kelimeler öğretmen tarafından işitilmeli ve onu taklit etmeli ki duyan kişi harfi diğer dilde gerçek sesiyle telaffuz edebilsin. Bunlara örnek:[177]

Türkçe	**Arapça**
Nebatat	**نباتات**
Şeklî	**شكلي**
Selam	**سلام**
Burc	**برج**
Selam	**سلام**
Zaman	**زمان**

Türkçede tam çıkarılmayan ve yazılışı tam karşılamayan Arapça ء ق ه ح خ gibi boğaz harfleri yine Türkçedeki e i ü ö gibi Arapçada bulunmayan harfler gibi diğer dile geçen harflerin uygulaması yazılışı ve boğazdan çıkarma yolları öğretmen tarafından ve derslerle öğrencilere öğretilir. Böylece öğrenci hocayı taklit ederek ve tekrarla gerçek lafzın çıkışlarını öğrenirler.

Buna Örnek:[178]

---

[175] Enis, İbrahim, *el-Asvatu'l-luğaviyye*, s. 206.
[176] Salih bin Ömer Muhammed, *Keyfe teâllem el-'Arabiyye luğaten hayyeten, Bâhs fî İşkâliyyâti'l-Menhec*, Dâru'l-Heedmâti'l-Âmme li'n-Neşr, Tunus 1998, s. 17.
[177] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 30,99,107.
[178] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 6,15,35,49.

Türkçe	Arapça
Hayvan	**حيوان**
Hulâsa	**خلاصة**
Taziye	**تعزية**
Acele	**عجلة**
Adale	**عضلة**
Hayr	**خير**
Kasıt	**قصد**

Yukarda anlatıldığı gibi ikinci dilde harflerin mahreçleri okumayı mümkün kılmak için Arap ses mahreçleri ve kendi dil heceleri iyi şekilde duymakla aradaki farkı bulmayı öğrencinin eğitilmesi gerekir. Daha önce fark edemediği iki dil arasındaki farklılıkları böylece algılar. Hatta kendi yeteneği ve duyduğu kadarıyla farkları tanımış olur. Öğrenci Arap mahreçlerinde eğitildiği zaman mahreçle öğrenmiş olduğu kadar kendi dilindeki hataları fark etmiş olur. İlk başta bu durum zor olsa bile diğer dili taklit etmeye başlar.

Çok tekrar ve pratik yaparak öğrenci, alıntı kelimenin asli mahrecine uygun olmadığı ve yeni kelime olduğunu anlayacak. Bu da onu alıştırma yapmaya ve hırslandırmaya götürür bu tür uygulamalar yeni kelime öğrenimine ilk adım olur.

Bu konuda en önemli olan şey daha önce zenginleştirme faaliyetleri programı olan kelime alıntı yapmada ve sesli iletişim de bize fayda verecek şey diyalog konulu derste anlatılanlardır. Eğitim küçük ikili alıştırmaların çoğaltılması da sonuç çıkarmada en önemli alıştırmalardır. Bu ikili iletişim de eğitim alan kişi daha önce bildiği veya öğrendiği ses hecelere mukabil gelemeyen ve öğrencinin dilinde olan hecelerinden birini temsil etmemesi gerektiği kişinin ana hedefi olmalıdır. Dil öğretiminde, Öğretmenin yapması gereken şey küçük diyaloglarla başlamalıdır. Örneğin: / صبر : sabır/ صلح ، sulh gibi. Öğrenci ilk önce bazısının çoğul olduğunu daha sonra müfret olduğunu düşünür. Bazı öğrenciler ise konuşmada hata yapmaktan çekinir. Öğretmen bu hataları düzeltmelidir. Bu gibi alıştırmalar her iki dildeki mahreçlerin arasındaki farkı ve her bir dil diğerinden duyum veya konuşmada diğerinden ayırt edilmesini hedefler. Alıntılı kelemlerde

mahreçler ve öğretmenin seslendiği kelimeler kelimeyi nutuk etmek istendiğinde mahreç ana hedef olmalıdır.[179]

Mahreçler arasında fark koymaya yardımcı olan ve zenginleştirme faaliyetlerin den biri seslerde ayırt etme alıştırmalardır. Örneğin Arapçadaki ط/ ta harfin arasında ve ona mukabil Türkçedeki t harfi mahreçleri aynıdır. Ancak bunlar bir sıfatta birbirinden farklıdır. Aradaki fark ط harfi kalın iken /T/ harfi incedir. Yine Arapçadaki ص /sad harfi ve Türkçede ona mukabil gelen /s/ harfi aynı durumdadır. Örneğin: Aşağıdaki kelimelerde ص /sad harfli kelimeyi ayırın.[180]

سطر	صرف	سارة
Satır	**Sarf**	**Sâra**

Cevap: ص /sad harfli kelime …….

Örneğin: Aşağıdaki örneklerde س /sın harfli kelime hangisidir.

صلح	سياسة	صبر
Sulh	**Siyâset**	**Sabır**

Cevap: س /sin harfli kelime….

3.8.3.2. Alıntılı Kelimeler Sözlüğü Oluşturulması

Sözlükte kelime alıntılar çok kullanılır ve yaygındır. Çünkü dile girmesi ve yayılması dil açısından özellikle kelime söylemi ve sözlükte en çok kullanılan yöntemdir. Öğrencinin ihtiyacına nazaran bazı terimlerin alıntı yapılması öğrenciye has olan sözlüğü zenginleştirmek ve ihtiyacına göre belirli alanda ve iletişimde kullanılması pek çoktur.[181]

Öğrenci, eğitim esnasında bazı terimler içi ikinci dile ait dil sözlüklere ihtiyaç duymaktadır. Öyle öğrenci karşılaşacağı terimlerde alıntı yapmak ve ana dili olan Türkçe dil sözlüğe alıntı yapmak için zorunlu kılar. Bazen öğrencinin sözlüğü bazı

---

[179] el-Fevzân, Abdurrahman b. İbrahim, *İdaât lî muâlimi'l-luğati'l--Arabiyye li ğari'n-nâtıkine bihâ*, Manşurâtu'l-Arabiyye li'l-Cemi', Riyad 2011, s. 171, 172.
[180] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 17,21,26.
[181] Rahmânî, Mubarake-Sehl, Leyla, "İşkaliyâtu't-tedâhüli'l-luğavî lede'l-mutaâllim fî medraseti'l Cezâiriyye, el-Merhalatul ibtidâiyye namuzecen," *Mecelletu İşkalât fi'l-Luğa ve'l-Edeb*, Cılt 8, S. 4, 2019, s. 389.

terimleri karşılaya bilir ancak kendisinin ana diline çok etki etmesinden dolayı ve kendi dilinde çok alıntılı kelime kullanıldığından alıntı yapmayı gerektirir. Dolayısıyla hazır kelimelere mukabil herhangi bir çaba gerektirmiyor.

Bu gibi alıntılı terimler kelime terkibinde düzeltme ve değişikliğe tabi olur. Bu da kelime telaffuzunda kelimemin öncesi ve sonrasıyla uyum sağlaması için gereklidir. Çünkü bu terimler kendi açısında başka terimlerden daha iyi ifade edilir. Ve Arapçadan ana dile girdirilen tek terimi olur. Bu tür terimler kelime kuruluşunda değişik ve düzeltmeyi gerektiren kelimeler olduğunu görürüz. Bu değişiklik genel olarak ses bilimi ve sarf alanında olur. Öğretmen herhangi alıntılı bir kelimeyi dile girdirince konuştuğu dilin bir karakteri gibi sayar ve kelime daha önce bulunduğu dildeki sistemde olduğu gibi kendi dil sistemine girdirir.[182] Alıntılı terimlere örnek şunları gösterebiliriz.[183]

Türkçe	**Arapça**	**Türkçe**	**Arapça**
Tıfl	**طفل**	**Kale**	**قلعة**
Sübhân	**سبحان**	**Silah**	**سلاح**
Tufân	**طوفان**	**Nehir**	**نهر**
Yâkut	**ياقوت**	**Mide**	**معدة**

3.8.3.3. Alıntılı Kelimelerin Sarf Düzeyinde Gelişmesi

Alıntılı kelimelerin bu kısmı, kelimenin kuruluşu, vezinleri ve düzenini ele alır. Bu da konuşmada ikinci dil disiplinin birinci dil disiplini etkilemesiyle olur. Arapça Türkçeye terim aktarılınca Türk dil kalıbına tabi olur ve eklenen kelime ona ait olarak eklenir.

Yukarda anlatılanlardan kelime türetme konusunda her dilinin kendine özgü kurallarının var olduğu görülmektedir. Örneğin Arapça iştikak/türetmeye yönelir. Müştakkât kısmında göreceğimiz gibi Arapça ب ت، ك harflerinden كاتب، مكتوب، مكتب، مكتبة kelimeler türer. [184] Arapçadan alınan kelimeler genelde isimdir. Bu

[182] Kalâtî, Leyla, *el-Tadâhu'l-luğâvî fî neşâti't-ta'bireyni'ş-şefevî ve'l-kitabî mine't-ta'limi'l-ibtidâi Mıntâkatu Ummi'l-Bevakî Enmûzecen*, Hacı Hıdır Üniversitesi, Cezair 2018, s. 103.
[183] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 6,8,9,10,11.
[184] Muhammed Davud, Muhammed, *el-Arabiyye ve ilmu'l'luğati'l-hadis*, Kanatsuveys Üniversitesi, Dâru Ğarib, Mısır 2001, s. 61.

isimlerin bazısı da sülasi ve mezit mastarlar şekillenir. Üçlü/sülâsî mastarlara aşağıdaki örnekler verilebilir. [185]

Türkçe	**Arapça**	**Türkçe**	**Arapça**
Keşif	كشف	Bahis	بحث
Mesh	مسح	Fetih	فتح
Nakiş	نقش	Kesir	كسر
Defin	دفن		دفع
		Def	
Cehil	جهل	Kahr	قهر
Darp	ضرب	Kasd	قصد
Farz	فرض	Hac	حج
Cehir	جهر	Cem	جمع

Üçlü/sülâsî mastarların yanında aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere Türkçeye dörtlü/rubaî masdar isimler de girmiştir:[186]

Türkçe	**Arapça**	**Türkçe**	**Arapça**
İrade	إرادة	İdrâk	إدراك
Tahmin	تخمين	İhsâs	إحساس
Tavsiye	توصية	İthâl	إدخال
Taciz	تعجيز	İmsâk	إمساك
Tahlil	تحليل	İdrâk	إدراك
Tahsil	تحصيل	İftâr	إفطار
Tahsin	تحسين	Muamele	معاملة
Tasnif	تصنيف	Meşavere	مشاورة
Muhâfaza	محافظة	Muhasebe	محاسبة
Muhâlefet	مخالفة	Mücâdele	مجادلة
Tahliye	تخلية	Terbiye	تربية

[185] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 14,15,16.
[186] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 42, 43, 45, 49.

Yukarıda verdiğimiz Türkçeleşmiş Arapça asıllı sülâsî ve rubâî mastarlara aynı şekilde masdar mimî dediğimiz mastarlar da eklenir. Bunlar aynı zamanda durama göre ismi alet ya da ismi mekan olarak da kullanılır. Bu mastar türüne şu örnekler verilebilir:[187]

Türkçe	**Arapça**	**Türkçe**	**Arapça**
Mikyâs	مقياس	Mızrap	مضرب
Maksat	مقصد	Miğfer	مغفر
Mahreç	مخرج	Mafsal	مفصل
Menba	منبع	Meşale	مشعلة
Mecra	مجرى	Mahşer	محشر

Türkçeye giren Arapça mastarladan humâsı/beşli olanlar da vardır. Bunlar infiâl/انفعال, iftiâl/افتعال kalıplardır. Bu mastarlara son olarak istifâl/استفعال kalıbındaki sudasî/altılı masdarlara eklenir:[188]

Türkçe	**Arapça**	**Türkçe**	**Arapça**
İstihdam	استخدام	İnsicâm	انسجام
Istifâde	استفادة	İnkişâf	انكشاف
İstikâmet	استقامة	İctimâ	اجتماع
İstişâre	استشارة	İftira	افتراء
İstirâhat	استراحة	İhtirâm	احترام
İftira	افتراء	İhtimâl	احتمال
İhtimam	اهتمام	İctima	اجتماع

Türkçede Arapçadan farklı olarak kelimenin sonuna yeni kelimeler getirilerek Arapça asıllı isimden fiil türetilir. Dolayısıyla Arapçadan Türkçeye transfer edilen kelimeye Türkçeye özgü eklemeler de bulunulabilir. Şu kelimeler olarak verilebilir:[189]

[187] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 86, 87.
[188] Alp - Özcan, *Musannaf*, s 49,51,53,57,58.
[189] Alp - Özcan, *Musannaf*, s. 44, 26.

Türkçe Hali	**Arapça Aslı**
İade (edeceğim)	سأعيد
İade (ettim)	أعدت
Ziyaret (ediyorum)	أزور
Ziyaret (etmeyeceğim)	لن أزور

3.8.3.4. Levahîk/Ekler

Türkçeye Arapçadan geçmiş bazı kelimeler vardır. Bu kelimeler de sarf acısından değişikler barındırır. Çünkü Türkçe eklemeli dillerdendir. Örneğin Türkler وداع (veda) sözcüğü Arapçadaki veda anlamıyla kullanırlar. Ancak bu kelimeden bir fiil türettiklerinde ona "*etmek"* eki getirirler ve fiil köküne çevirirken kelime *veda etmek* şekline dönüşüyor. Böylece Arapçadan alınan kelime Türkçeye has olan sarf disiplinine ihtiyaç duyar. Sarf açısından geçmiş zaman ve diğer zamanlardan konuşabilmek için Türkçeye özgü eklerle anlatılmak istenen ve konuşulan kelime anlaşılır. Örneğin:[190]

Türkçe Hali	**Arapça Hali**
Veda(ettim)	ودعت
Veda(edeceğım)	سأودع
Veda(ediyorum)	أودع
Veda(etmedim)	ماودعت
Veda(etmeyeceğim)	لن أودع
Veda(etmedim))	**لم أودع**

3.8.3.5. Harflerde Değişim

Arapçadan Türkçeye alıntı yaparken Türkçede en barız ses değiştirmeleri ع ayın harfinde gerçekleşir. Ayın harfi Türkçede yerine göre (ö o u a) harfleri ile ifade edilir. Örnek:[191]

---

[190] Kessâr, Ahmed Kasım, "Mulahazât alâ zâhireti'l-iktirad, s. 176.
[191] Alp - Özcan, *Musannaf, s.* 4,11,20,21,23.

Değişim Sonrası Türkçe Telaffuz	Arapça Asıl
Araba	عربة
Ud	عود
İlim	علم
İzzet	عزة
İllet	علة
Ömür	عمر
Örf	عرف
Asır	عصر
Unsur	عنصر
Akis	عكس
Irk	عرق
Osman	عثمان

3.8.3.6. Harf Kaldırma ve Kısaltmalar

Türkçede kısaltama yapmak için kelimenin son hafi kaldırırlar. Yine elif ten sonra gelen hemzeyi birçok yerde kaldırılır. Bazen de hemze hafifletilir. Konuyla ilgili aşağıdaki örneklere muracaat edilebilir:[192]

Türkçesi	Türkçe Telaffuz	Arapça Hali
İcma	إجما	إجماع
Dua	دُعا	دعاء
Cüz	جُز	جزء
Yeis	يَئس	يأس
Şey	شي	شيء
Belâ	بَلا	بلاء
Tayfa	طَيفة	طائفة
Edâ	أدا	أداء
Nemâ	نما	نماء
Hece	هجا	هجاء

[192] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 10.189.21.33.34.41.

3.8.3.7. Açıktan Okuma

3.8.3.7.1. Tenvîni Açıktan Okuma

Türkçede sakin nun, tenvîn yerine yazılır. Örnek:[193]

Türkçesi	Türkçe Telaffuz	Arapça Hali
İdareten	إدارتن	إدارةً
Nisbeten	نسبتن	نسبةً
Adeten	عادتن	عادةً
Fıtraten	فطرتن	فطرةً
Cümleten	جملتن	جملةً
Hâricen	خارجن	خارجاً
Hakkan	حقن	حقاً
Cevaben	جوابن	جواباً
Mahsuben	محسوبن	محسوباً

3.8.3.7.2. Sakinin Kesraya Dönüşmesi

Burada sakin ses, aşağıdaki örneklerde olduğu[194] gibi kesra i veya ı sesi ile okunur. [195]

Değişim Sonrası	Değişim Öncesi	Hareke
فكر Fikir	فكْر	الكسرة
عصِر Asır	عصْر	الكسرة

3.8.3.8. Duraklar

Türk dilinde belirli durumlarda durulması gereken kelimelere ses heceleri eklerler. Bunlar belirli ses heceleridir. Arapçadan alıntı yapan pek çok dilde

[193] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 20,106.
[194] Alp - Özcan, *Musannaf, s* .20, 106.
[195] Kessâr, Ahmed Kasım, "Mulahazât alâ zâhireti'l-iktiradi'l-uğavîyye fi'l-luğati'l- Melâyeviyye", s. 179.

kullanılır. Bu da okumada kolaylık sağlamak için yapılır. Türk dili belirli harf ve sesler ile bazı kelimelerde duraklar yapılır. Bunlar:

3.8.3.8.1. Yuvarlak ةً (h) Harfinde Durak

Türkler Arapçadaki durulduğu gibi ةً (ta) harfi üzerinde dururlar. Bu da (h) harfinin üzerinde durmaktır. Aynı şekilde şeddedli nispet ya'sın biri söylenilmez. Buradaki asıl hedef alıntı kelimelerin okunmasına kolaylık sağlamatır. Şu örneklerde olduğu gibi:[196]

Türkçesi	**Türkçe Telaffuz**	**Arapça Hali**
Belediye	بلديّه	بلديّة
İhbariye	إخباريّه	إخباريّة
İkramiye	إكراميّه	إكراميّة
Cerrahiye	جراحيّه	جراحيّة
Cildiye	جلديّه	جلديّة
Hediye	هديّه	هديّة
Askeriye	عسكريّه	عسكريّة
Adliye	عدليه	عدليّة

3.8.3.8.2. ي (y) Harfi İle Durak

Arapçadan alınan bazı kelimelerde Türkler kelimedeki ي (y) harfi ile dururlar. Bunun sebebi daha önce anlatıldığı gibi okumada kolaylık sağlamaktır. Örnek:[197]

[196] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 114.
[197] Alp - Özcan, Musannaf, s. 11, 57, 69, 130.

Türkçesi	Türkçe Telaffuz	Arapça Hali
Mültecî	ملتجي	ملتجئ
Rubaî	رباعي	رباعي
Kıptî	قبطي	قبطي
Zencî	زنجي	زنجي
Tecellî	تجلي	تجلي
Telakkî	تلقي	تلقي
Terakkî	ترقي	ترقي
Tedavî	تداوي	تداوي
Telafî	تلافي	تلافي
Tesellî	تسلي	تسلي

3.8.3.8.3. ت (t) Harfi İle Durak

Arapçadan alınan kelimelerin sonunda yuvarlak (t-h) harfi olan kelime Türkçede bazen açık (t) olarak okunur. Aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere Türk dilinde bu şekil çokça kullanılır:[198]

Türkçesi	Türkçe Telaffuz	Arapça Hali
Mesuliyyet	مسؤوليت	مسؤوليّة
Ameliyat	عمليت	عمليّة
Ehliyet	أهليت	أهليّة
Aleniyet	علانيت	علانيّة
Akalliyet	أقلّيت	أقليّة
Cemiyyet	جمعيت	جمعيّة
Beşeriyet	بشريت	بشريّة
Ehemmiyet	أهميّت	أهميّة
Cahiliyet	جاهليت	جاهليّة
Asabiyet	عصبيت	عصبيّة
Ciddiyyet	جدّيت	جديّة
Cumhuriyet	جمهوريت	جمهوريّة

[198] Alp - Özcan, *Musannaf,* s. 110.112.

3.9. Türkçeleşen Arapça Lafızların Anlam Genişlemesi

Lafızların gelişmesi her dilde açık bir şekilde gerçekleşmektedir. Diğer dilden lafız alıntısı yapıldığında yeni girdiği alanda birçok sebepten etkilenir. Dolayısıyla her iki kelime tek bir lafızda birleşir, ancak farklı iki mana ile kullanırlar. İkinci dili öğrenmek isteyen kişi ilk dildeki mana ile öğrenmeye yönelir.[199] Ana dilden diğer bir dile kelime girdirerek kelimelerin manaları değişir ve başka mana verilerek dile kelime girer. Böylece öğrenci diğer dilden alıntı kelime kullanır ve ana dildeki manayı aldığı kelimeye verir. Ne var ki her iki kelimenin manaları farklı olduğunu bilemeyebilir.[200]

Türkçede, Arapçadan alınan kelimelerin çoğu Arapçanın asli manasında kullanılmıştır. Ancak birçok Arapça kelime zamanla manada değişikliğe uğramıştır. Şüphesiz bu değişimin luğavî, tarihi ve sosyal hayatın gerekliliği gibi etkenler kelimelerin mana değişikliğine götürmüştür. Dilciler bu gibi değişime uğrama çeşidine ve mana nakline "Semantic change'' demişlerdir. Bundan maksat kelimenin delaletinin değişmesidir.[201]

Aşağıda hazırbulunuşluk kelimeleri ve kelimenin delaletinin nasıl geliştiğini sunmaktadır.[202]

Türkçe Anlamı	TürkçeTelaffuz	Arapça Anlamı	Arapça Teleffu
الضيف	Misafir	الذي ينتقل من مكان إلى آخر	مسافر
مكان للدراسة الدينية	Medrese	مكان الدراسة للمرحلة الابتدائية والاعدادية والثانوية	مدرسة
الشئ الجميل جدا	Muhteşem	الملابس الساترة	محتشم
معجب	Hayran	متردد	حيران
الحماس	Heyecan	الاضطراب	الهيجان
السماح بالاذن	Müsaade	تقديم العون للأشخاص المحتاجة	مساعدة
سجادة من أجل الصلاة فقط	Seccade	لمختلف أنواع البسط التي توضع على الأرض	سجادة
قاض في المحكمة	Hâkim	يطلق على رئيس الدولة	حاكم
الخيانة	İhanet	الاحتقار	الإهانة
استيراد	İthal	ضد إخراج	إدخال

[199] el-Kasimî, Ali, *et-Tedâhulu'l-luğavî ve't-tehavulu'l-luğavî,* s. 79.
[200] Mahmud, Abdulkadir Hasan*, "*Silsiletu'l-Lisân Kitabinda Geçen Arapça Kelimelerde Anlam Değişmesi" *Faculty Of Hitit University (Aralık / December 2020)* 19/2, s. 487.
[201] Emrullah İşler*, Türkçe'de Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları,* Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı – İstanbul 1997, s. 2.
[202] Alp - Özcan, *Musannaf, s.* 43,61,77,85,132,133.

Buradan anlaşıyor ki Arapçadan Türkçeye zorunlu olarak kelime transferi, her iki dil arasında yakınlık ve ülfetin var olduğunu gösterir. Ancak bu tür alıntılarda kelimelerin anlaşılamama endişesi vardır. Çünkü kişi bu kelimeleri Türkçedeki manaya uygun anlayacaktır. Dolayısıyla bu kelimelerin ses dizimi ortak ancak anlamları farklıdır. Bunlara lügat ilminde "en-nezâiri'l-muhâdâa'" denilir. Bundan dolayı manaları farklı, lafızda ise birbirine benzeyen kelimeleri kullanmaktan sakınmak gerekir. Öğrenciyi bu tür kelimeler kullanılırken uyarmak gerekir ve bunlara çok sayıda örnekler verilmeli ki gerçek ve asli manayı anlasınlar.

3.10. Ana Dilde Hazırbulunuşluğun İkinci Dil Kazanımındaki Etkileri

Ana dilde hazırbulunuşluk kelimelerinin etkilerini ele almak için birinci ve ikinci dil öğrenme konusunda konuşmayı ve bu alandan bahsetmeyii gerektirecektir. Çünkü ana dil öğrenimi tabii yollarla gerçekleşmesi, ikinci dil öğrenilmesinden farklılık arz eder. Bu bağlamda çocuk daha çocukluk döneminde erken yaşta kendi ana dilini öğrenir. Çünkü çocuğun bilgisi aklı ve sosyal ilişkisi ile toplum içine girerek bir fert olmasıyla dili gelişir. Böylece kendi dilinin öğrenimi kaçınılmaz olur. Bunun getirdiği sonuçlar neticesinde de öğrenen kişi kendi dilini iyi öğrenmiş olur.[203]

Çocuk beş yaşına gelince de yaşıtlarıyla oyun oynaması ve evde ailesiyle diyalog kurmasıyla kendi ana dilini öğrenmiş olur. Ancak bu dili, tam anlamıyla öğrenmiş olmaz. Çünkü bu dönemde dili, günlük konuşmalarda duyduğu kelimeler kadar öğrenmiş olur.

Yukarda anlatılanlara binaen, çocuk karşılıklı iletişim sayesinde kendiliğinden ve doğal yollarla ana dili elde eder. Böylece kendisinin ilk dili ile ikinci dil arasında karşılaştırma yapar. Örneğin bir Türk öğrenci kendi ana dili olan Türkçede elde ettiği hazırbulunuşluk kelimelerini, bilgi ve becerileri nakleder. Daha sonra öğrenmiş olduklarını Arapçada bunlara karşılık gelen hazırbulunuşluk kelimelerini kullanır.

İlk dili elde etme ile ikinci dil öğrenme arasında en önemli fark şudur: İkinci dil elde etme işlevi daha önceki öğrenmiş olduğu dile etki etmesidir. Bu tür etkiye

---

[203] Harmâ Nâyif ve Haccâc Ali, "el-Luğatu'l-ecnebiyye tâlimuhâ ve te'âllumuhâ", *Silsiletu 'İlmi'l-Maarif, Meclisi'l-Vatanî li's-Sakâfeti ve'l-Edeb,* Kuveyt 1988, S. 126, s. 77.

ilk dil etkileri “first language interference’’ diye adlandırılır. İlk dilden kelime girme faaliyeti açıktır. Bu kelimeler karışık ve zordur. İlk dil, kişinin öğrendikleri ve daha önceki kelime bilgileri neticesinde meydana gelir. Buna bitişik sonradan luğavî bilgi ve beceriler ikinci dili öğrenmeye götürür. İkinci dil elde etme bilgi ve beceriler diğer dil öğreniminde sürekli aynı bilgi ve beceri değildir.

Birinci dil ile ikinci dil öğrenme arsında benzer yöntemler bulunması bir gerçektir. Çünkü pratikte, tekrarlama, anlama, taklit, değişim üstünlük ve hata gibi durumlarda ikisi de müşterektir.

Ancak daha önce anlatıldığı gibi her ikisinin arasında farklar vardı bu farkların her biri ayrı ayrı araştırılması gerekmektedir. Ancak ikinci dil öğrenme açısından durum farklıdır. İkinci dil okuyup araştıran kişi ilk önce asli dilini öğrenmiş olur. Bundan dolayı ikinci dil dilin gelişmesinde ve meydana gelmesi için esas teşkil etmemektedir.[204]

Buna rağmen ortak kelimeler açısından Türkçe ve Arapça tek bir lügat gibidir. Her iki dil de esas olan terkip ve hazırbulunuşluk kelimelerini eşittirler. Arapça hazırbulunuşluk kelimelerinin köklerine götüren ve detaylandıran bir dildir. İletişimin gerçekliği ve gerçek bilgiye ulaşmak için Arap diline ulaşmak ve onu kullanmak zaruridir.

Başka bir açıdan hazırbulunuşluk kelimelerinde çok sayıda seslendirme farklılığı barındırır. Bu da lafızların manasında farklılık oluşmasına sebep olmaktadır. Örneğin iki sesli hece (قلب) ve (kalp) kelimesinde bulunan ق /k ve ل/l her iki ses ve yine (طلب)ve (talep) kelimesinde bulunan ط/t ve ل/l sesleri aynıdır. Aynı şekilde Türk dilinde Arapçadan hazırbulunuşluk kelimelerinin lafız delaleti ve kalıpları değişebilmektedir. Bundan dolayı tek bir kültür ve luğavî düzene uysa bile ana dil öğrenen öğrenci yeni dil öğrenmede kalıp zorlukları çekmektedir.

Özetle şunu diyebiliriz: Arapça, hazırbulunuşluk kelimeleri sayesinde öğretici ve kelime koyucu tarafından diğer dile çok kelime sokulmasına gerek kalmadan doğal yollarla elde edilebilir. Arapça, öğrenilmesi için aile ve toplumdan çok kelime girdirilmesine gerek duymaz. Ancak Arap dili, sadece öğretmen yönlendirmelerine ihtiyaç duyar.[205]

---

[204] ‘Ameravî, Fuad, *et-Tedahulâtu’l-luğaviyye fî tâ’limiyeti’l-luğati’l-‘Ârabiyye li’n-nâtıkıyne bî ğayrihâ,* s. 149-150.

[205] el-Kasimî, Ali, “et-Tıflû ve iktisâbi’l-luğa beyne’n-nazariyyeti ve’t-tatbîk,” *el-Mu’tâmer es-Sadis Luğatu’t-tıfli ve’l-Vâk’u’l-Mu‘âsır’’ Suriye 2007, s. 10*

3.11. Dilde Hazırbulunuşluk ile İkinci Dil Kazanım İlişkisi

Kelime hazinesini geliştirerek o alanda gelişmek, dil sözcükleri kullanmak ve kazanımlarla olur ya da kelime ezberleyerek oluşur. Öyle ki öğrenmek isteyen kişinin kulağı kullanılan kelimeleri hemen alacak şekilde gelişmeli ve Arapçadan kendi diline geçen luğavî kelimeleri anlayabilmelidir. Bu kelimeler sayesinde kendi maksadını anlatır. Kişi bunları dinler ezberler ve gerektiği zaman onları kullanır. Dil öğrenenler her zaman ve her konuşan kişiden ortak kelimeler duymaya çalışır. Güçlerince o kelimeleri öğrenir, kullanır ve kendi dağarcığında bir meleke oluşması için sürekli bunu tekrarlar. [206]

Bazen تعلم/öğrenme, اكتساب/kazanım ve elde etmenin zıttı olur. Öğrenme tam bir irade ve gerçeklik ile eğitim ve öğretim sanatının alanına giren, ana dili elde etme faaliyetine benzer yöntem ve esasa uygun olarak düzenli çalışmayla elde edilir. Bu da hazırbulunuşluk esaslı ana dilde bulunan ortak kelimeler üzerine bina edilmelidir.

Buradaki dil olgusu çok karışıktır. Bu karmaşa daha önceki tecrübi öğretim faaliyeti ve dile girdirilen luğavî lafızlar ile bilgi edinme faaliyetleri arasından çıkmaktadır.

Diller arası transfer belirli bir dil alanı ile sınırlı değildir. Dil geçişi kural, diyalog ve kelimelerde de olur. Sadece bu durumda ‘tâhavvul’l-luğa’ olgusu oluşur. Bu da öğretici ana dil yönü ile yeni dil açısından birbirine benzeyen yönlerin olduğunu düşündüğünde olur. Böyle olunca da karışık olan lügat kiplerinin kazanılması zorlaşır. Oysaki öğreticinin öğrendiği ve diğer dillerde bulunan sığalara benzemesiyle kelimeler daha kolay olmaktadır. Öğretici bazen luğavî sığaların kullanılmasını tamamen reddeder. Çünkü bu sığalara baktığında bunlar kendi ilk dil sığalarından tamamen farklı ve uzak olduğunu görür.[207]

Araştırmacılar ilk dilde geröekleşen etkilerin, ikinci dil öğretmeyi baskı ve hakimiyeti altına alacağı düşüncesindedirler. Dolayısıyla ikinci dilde elde edilen yeni bir kelime kuruluşu düzenleyince birinci dildeki kelime düzenini bozar. Daha sonra iki dil arasında iletişim kurma neticesinde yeniden düzen kurmaya başlar.

---

[206] Abdurrahmân b. Muhammed b. Haldûn, *Mukaddimetu İbni Haldûn*, 4. Baskı, Beyrut 1981, s. 555.

[207] Paradis, Johanne; Jia, Ruiting; Arppe, Antti (July 2017). "The Acquisition of Tense Morphology Over Time By English Second Language Children With Specific Language Impairment: Testing The Cumulative Effects Hypothesis". *Applied Psycholinguistics*, 38 (4): 881–908.

Bu da diğer dilcilerin düşüncelerin teyidine götürür. Onlar şöyle der: Öğrenci ikinci dil için yeni bir luğavî yöntem kurmak istediğinde birinci dilin luğavî yöntem enkazı ile kurar.

İkinci dil elde etme ile hazırbulunuşluk arasındaki ‘”alaka’’, biri diğerini tamamlayan ilişkilerdir. Çünkü hazırbulunuşluk kelime öğretiminden konuşmak sanki “iktisab’’ kazanımdan ve öğrenmenin ilk merhalesi saymaktır. Çünkü öğrenim ilk “iktisab’’ kazanım ile başlar ki sorun çözme işleminde kullanılsın. Öğrenme ve edinim, kazanım arasındaki ilişki diyalektik ilişkidir. İstifade ve komşuluk esası üzerinde kurulmuş ilişkidir. Bu ilişkide kazanım elde etmeme olduğu gibi aynı zamanda kendisinden istifade de edilir.

Öğrenme; gerçekte bilgi birikimi ve daha önce öğrenenin zihninde oluşan ve elde edilen bilgilere dayanmaktadır. Daha önce elde edilen kazanımlar, yeni öğrenim alanında meyve verecek esas ve dayanak teşkil eder.

Yukarda anlatılan bilgilere binaen, hazırbulunuşluk programındaki öğretim, ana dil alanındaki öğretim alanına benziyor. Buradaki öğrenim mukayese, duyum, kazanım ve dil öğreniminde kullanılan araçlarla olup bizatihi dil ile öğretilen değildir. Bu dil, hazırbulunuşluk kelimeleri üzerinde kurulmuş bir iletişim aracıdır. Sadece bununla iletişim kurmakla sürdürülebilir ve ayrıcalıklı bir vazifedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI

Önceki bölümlerde araştırmanın teorik kısmı verilmiş olup bu bölümde araştırmanın uygulama kısmı verilecektir. Hedefi gerçekleştirmek için takip edilen uygulamalar ile yöntem tanıtılacaktır. Dolayısıyla Türk öğrencilere yönelik muhadese becerisinin geliştirilmesi için ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programınının uygulanması tanıtılacaktır.

Aynı şekilde bu bölümde araştırmanın nasıl uygulanacağı üzerinde durulacak olup Arapça ve Türkçe arasında var olan ortak kelimeleri incelemek için mülakata dayalı betimlemeli uygulama yöntemi kullanılacaktır. Uygulama grubu ise İlahiyat öğrencilerinden seçilecektir.

Araştırma, seçilen denek grubuna yapılan uygulamalarla devam edecektir. Uygulama ve kontrol grubu olarak iki denek grubu bulunmaktadır. Daha sonra da araştırmanın araçlarının belirlenmesi safhasına geçilecektir. Bu araçlar da başarı testi, not kartı, önerilen program, öğretmen klavuzu ve bu araçların geçerlilik ve güvenirliğinden emin olmak için gerekli adımlardan oluşmaktadır.

Ayrıca bu bölümde ortak kelimelerden faydalanarak uygulanacak olan hazırbulunuşluk programının nasıl hazırlanarak kurgulandığından da bahsedilecektir. Aynı şekilde araştırma ve uygulamaların nasıl uygulanacağı ve verilerin analizinde kullanılan istatiksel kontrollerin nasıl yapılacağından söz edilecektir.

Bu bölümde araştırmanın tamamlanması için aşağıdaki uygulamalar yapılacaktır: Yöntem, deneysel tasarım, değişkenler, denek grubu, araştırmanın araçları ile istatiksel vasıtalar.

4.1. Araştırmanın Deneysel Tasarımı

Çalışma iki gruba uygulanmaktadır. Gruplardan biri deney/uygulama grubu iken diğeri kontrol grubudur. Çalışmayı yürüten araştırmacı tarafından hazırlanmış olan önerilen program uygulama grubuna uygulanırken kontrol grubuna muhadese dersleri geleneksel yöntemle anlatılmıştır. Bu şekilde İlahiyat fakültesi hazırlık sınıfı öğrencilerinin muhadese becerilerini geliştirmek üzere önerilen program her iki gruba da başarı testi şeklinde uygulanmıştır.

Araştırma, uygulama esasına göre yeteri sayıda gruba tatbik edilmektedir. Bu gruplardan biri uygulama/deney, diğeri ise kontrol grubudur. Bu şekilde 1 numaralı tabloda açıklandığı gibi "Hazırbulunuşluk esasına dayalı ortak kelimeler stratejisi" ile "yaygın olan geleneksel öğretim stratejisi" arasında var olan müstakil değişkenler incelenecektir.

Tablo 1.

Deneysel Tasarımı

Grup	**Karşılaştırmalı Başarı Testi**	**Bağımsız Değişken**	**Bağımlı Değişken**	**Başarı Testi Boyutu**
Deney	Uygulama Öncesi Muhadese Becerisi Testi	Muhadese Beceri Başarısı	Hazırbulunuşluk Metodu	Uygulam Sonrası Değerlendirme Kartı İle Muhadese Becerisi Ölçüm Testi
Kontrol	Uygulama Öncesi Muhadese Becerisi Testi		Geleneksel Metod	Uygulama Sonrası Değerlendirme Kartı İle Muhadese Becerisi Ölçüm Testi

4.2. Araştırmanın Değişkenleri

Bu araştırma muhadese becerisi öğretimine yönelik olarak Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde okutulan *el-'Arabiyye li'l-Câmiât* adlı muhadese kitabı kanalıyla Türkçe ile Arapça dillerinde var olan ortak kelimelerden faydalanılarak uygulanmaktadır. Daha sonra da bu kelimelerin öğretim

programında tasarlanan öğretim ve öğrenme faliyetleri esnasında planlanan adımlara uygulanmaktadır.

Bu araştırma Adana İli Çukurova Üniversitesi İlahiyata Fakültesi Hazırlık Sınıfında okuyan Türk öğrencilerinin Arapça muhadese becerilerinin gelişmesine yönelik uygulamalar içermektedir. Program sonunda, muhadese becerisi gelişiminin ölçülmesi bu amaca yönelik tasarlanan başarı testi ve "takdir merdivenleri" şeklinde hazırlanan sözlü ölçümler kullanılarak yapılmaktadır.

4.3. Araştıma Grubu

Araştırma grupları örneklem esasına göre seçilen öğrencilerden öluşmaktadır. Bu öğrenciler 2019-2020 öğretim yılında Adana İli Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde okuyan Hazırlık Sınıfından 70 öğrenciyi kapsamaktadır. Bu program, Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi tarafından verilen resmi onaya binaen uygulanmıştır.

4.4. Araştırma Örneklemi

Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfı öğrencilerinden oluşan iki şube sondajlama usulüne göre seçilmiştir. Bunlardan biri deney grubu olup 35 öğrenciden oluşmaktadır ve ortak kelimeler kullanılarak ders almışlardır. Diğeri ise kontrol grubu olup 35 öğrenciden oluşmaktadır ve aynı konuları geleneksel yötemlerle işlemişlerdir.

Üzerinde çalışılan program test ve kontrol gruplarına ilk dönemde Kasım ayının başından itibaren dönem sonuna kadar sekiz haftalık bir süreç zarfında uygulanmıştır.

4.5. Araştırmanın Materyalleri

Araştırmanın konusu araştırma amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olup bu da muhadese becerisi geliştirmede ortak kelimelerden faydalanarak hazırbululuşluğa dayalı programın etkinliğini görnek şeklindedir. Buna yönelik olarak da şu metaryellerin tasarım ve hazırlanması gereklidir:

4.5.1. Muhadese Becerisi Ölçümünde Başarı Testi

Testin ilk hali, aşağıdaki adımlara göre materyal mesabesinde muhadese becersini test etmekte uygulanan araştırmalar incelendikten sonra muhadese kitabındaki konuların testlerinden hazırlanmıştır.

4.5.1.1. Testin Amacı

Bu test, öğretim programı amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak muhadese konusunda öğrencilerin gelişimlerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca ortak kelimeler esaslı programın etkinliğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu da öğretim programının Adana Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfı öğrencilerine uygulanmasından hemen sonra uygulanarak yapılır.

4.5.1.2. Testin Amaçlarının İçerik Analizi

Testin muhtevası, bir öğretim komisyonunca hazırlanmış olan *el-'Arabiyye li'l-Câmiât* adlı muhadese kitabının içerdiği test konularından oluşmaktadır. Dersler ana konulara bölünmüştür. İlk ünite "Tearuf/Tanışma" olup beş ders içermektedir. İkinci ünite, "el-Hayatu'l-Yevmiyye"/Gündelik Hayat" olup bu da beş dersten oluşmaktadır. Üçüncü ünite, "es-Sıhha/Sağlık" konusuna ait olup aynı şekilde beş ders içermektedir. Bu konular 2019-2020 Öğretim yılında hazırlık sınıfı öğrencilerine ilk dönem uygulanmıştır.

Test konularının içerik tasnifi ile testin oransal ölçütleri Bloom Taksonomisi'nin bilme, kavrama, uygulama, naliz, sentez ve değerlendirme alan basamaklarına göre yapılmıştır. Aşağıda verilen Tablo 2 testin boyutları ile her boyutun oransal değerini açıklamaktadır.

Tablo 2.

Testin Oranları

Konu	İçerik Oranı	Hatırlama %10	Anlama %20	Uygulama%40	Analiz %10	Terkip %10	Değerlen-dirme %10	Toplam %100
Tanışma	**%30**	**3**	**6**	**12**	**3**	**3**	**3**	**30**
Gündelik Hayat	**%50**	**5**	**10**	**20**	**5**	**5**	**5**	**50**
Sağlık	**%20**	**2**	**4**	**8**	**2**	**2**	**2**	**20**
Toplam	**%100**	**10**	**20**	**40**	**10**	**10**	**10**	**100**

4.5.1.3. Test Becerilerinin Belirlenmesi

Musa Alp'in *"Musannaf Arabi Türki Müşterek İfadeler"* kitabından alınan ve hazırlık sınıfı Türk öğrencileri için hazırlanmış ortak kelimeler listesi ışığında akıcı ve güzel muhadese yapma becerileri belirlenmiştir.

4.5.1.4. Test Kelimelerinin Düzenlemesi

Testin amacı hazırlık sınıfında okuyan Türk öğrencilerin muhadese becerilerini geliştirmektir.

Muhadese becerisi için ortak kelimeler testi hazırlanırken şunlara dikkat edilmiştir:

- Soruların hazırbulunuşluk konusuna uygun olması,
- Var olan kişisel dil yeterliliğini kapsayacak şekilde test kelimelerinin düzenlenmesi,
- Soruların belirlenen bilgi içeriğini kapsaması,
- Soruların öğrencilerin seviyesine uygunluğu,

- Soruların açıklığı, her sorudan istenilen şeyin açıklığı, testin nasıl kullanılacağının açıklanması ve her kelimenin net olarak ne istenildiğinin belirlenmesi.

- Test sorularının en belirgin özelliği, farklı zeka gruplarının becerilerini ölçebilmesidir.

4.5.1.5. Test Kullanım Klavuzu Hazırlanması

Test kullanım klavuzu hazırlanırken şunlara dikkat edilmiştir:

- Açıklamaların kolay, anlaşılır ve direkt olmasına,
- Konuşanın açıklamaları nasıl yapacağına,
- Her soru için sadece bir cevap seçilebileceğine,
- İsim, şube ve numaraların Arapça yazılması gerektiğine,
- Testin süresine dikkat edilmesi gerektiğine,

Ayrıca testi uygulayan, öğrencilerinin korku ve endişelerini gidermek üzere cevaplamaya geçilmeden önce test ile ilgili sözlü bilgiler verir. Aynı şekilde uygulayıcı, öğrencilerden gelebilecek soruları cevaplamaya hazırlıklı olmalıdır.

4.5.1.6. Testin Kaç Kişiye Uygulanacağı

Testler hazırlık sınıfı öğrencilerinden 70 kişiye uygulanmıştır. Bu öğrenciler araştırmanın asli denekleridir. Testin ilk uygulama amaçları şunlardır:

- Açıklayıcı bilgilerin yeterli ve açık olup olmadığını anlamak,
- Test sorularının anlaşılırlığını anlamak,
- Test için uygun süre belirlemek,
- Testin güvenirlik ve geçerliğini görmek,
- Testin her bir kelimesinin zorluk ve kolaylık derecesini anlamak,
- Testin her sorusunun belirleyici etkisini tespit etmek,
- Daha sonraları uyulmak üzere doğrulayıcı kurallar koymak.

Aşağıdaki başlıkların da açıklanması gerekir.

4.5.1.7. Testin Geçerliliği ve Güvenilirliği

Testi cevaplamak için gerekli zaman testi cevaplamayı bitiren ile son bitiren esas alınarak aşağıdaki şekilde bir ortalama süre belirlenir.[208]

Test Süresi= İlk bitiren öğrencinin süresi + Son bitiren öğrenci süresi 2

Testlere verilecek cevaplama süresi 60 dakika olarak belirlenmiştir. Çünkü ilk cevaplayan öğrenci 50 dakika kullanırken son cevaplayan öğrenci 70 dakika kullanmıştır.

Bir testin güvenirliliği "ölçülmek istenen konuyu testin ölçebilme gücü" dür. Güvenirlilik ölçümü için iki yol kullanılmaktadır:

- Hakemlerin Güvenirliliği: Hakemlerin güvenirliliği Ek 1 numaralı tablodaki Arap Dili alanının uzmanlarından bir gruba araştırma konusu ile testin amacı anlatıldıktan sonra test soruları gösterilerek belirlenir. Onlardan, ister dil yapısı olsun, ister bilimsel ayrıntı olsun, ister hazırlanan paragraflar olsun, isterse gerekli gördükleri başka bir değerlendirme olsun fark etmez değişmesini zaruri gördükleri her hangi bir değişikliği yaparak test maddeleri hakkında görüş belirtmeleri istenilir. Araştırmacı, ölçülmesi istenilen bilimsel içerik ile uyumu, testin son halinin verilmesi açısından test paragraflarının doğruluğundan emin olmak için hakemlerin görüşlerini alır. Bu test, bir seçmeli soru, bir tasnif sorusu ile bir boşuk doldurma sorusu olmak üzere Ek 3'deki gibi hakemlerin test sorularının ölçüm ve kelime yapıları ile muhadese becerisini ölçme açısından güvenilir diye hemfikir olarak verdikleri üç çeşit sorudan oluşur. Aynı şekilde bazı soruların şeklindeki bazı değişikliklerle testteki muhadese konularının hazırlık sınıfı öğrencilerine uygun olduğu şeklindeki ortak görüşleri alınır.
- **Testin Geçerliliği:** Testin geçerliliğinden maksat, ölçmenin titiz ve güvenilir bir şekilde yapılmasıdır. Yani, belirli bir zaman geçtikten sonra aynı şartlarda aynı deneklere aynı test yeniden uygulandığı zaman aynı ya da yakın sonuçların elde edilmesidir. Testin geçerliliği aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Testin ilk defa ve yeniden (test-retest) uygulanması: Muhadese beceri testi araştırma grubuna uygulanır. Öyle ki aynı test ilk uygulama üzerinden iki hafta

---

[208]،Ali Hattâb, *el-Kıyâs ve't-takvîm fi'l-'ulûmi'n-nefsiyye ve't-terbeviyye ve'l-ictimâiyye*, el-Anglo el-Mısrıyye, 2. Baskı, Kahire. s. 234.

geçtikten sonra yeniden uygulanır. Sonra da Pearson bağlantısı katsayıları kullanılarak geçerlililik katsayısı hesaplanır. Eğer bu katsayı 0.93 ise testin muhadese becerisi kazandırma konusunda ölçümünün uygun olduğuna dolayısıyla testin geçerliliğine itibar edilir.

4.5.1.8. Testin Zorluk ve Ayrım Katsayısı Hesabı

Denek öğrencileri iki kısma ayrıldı. Bunlardan biri sayıları 18 olan ve %27 oranında en yüksek not alan gruptur. Diğeri ise sayıları 18 olan ve %27 oranında en düşük not alan gruptur. Bu şekilde testin zorluk katsayısı teste doğru cevap veren öğrencilerin belirlenmesi ile yapılır[209].

- Zorluk Katsayısı: Zorluk katsayısı aşağıdaki şekilde belirlenir.

Zorluk Katsayısı= Paragrafa doğru cevap verenlerin sayısı x %100
Tüm öğrenci sayısı

Böylece çok düşük not ile çok yüksek not verilen paragraflar belirlenerek zorluk derecesi hesaplanmış olur. Bu şekilde gereksiz paragraflar silinir.

- **Ayrım Katsayısı:** Ayrım katsayısı ile testin ölçtüğü konuda en yüksek ve en düşük not alan grupların öğrencileri arasında paragraf yeteneğinin ayırt edilmesi kasdedilmektedir[210]. Ayrım katsayısı ile en düşük ve en yüksek not alan iki grup üyeleri arasında paragraf yeteneği ayrımının yapılması hedeflenmektedir. Bu da aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Sorulara Doğru Cevap Veren Alt Grup: (D) A
Sorulara Doğru Cevap Veren Üst Grup: (D) Ü
İki Gruptan Birinin Kişi Sayısı: n

Ayrım Katsayısı: (D) A - (D) Ü x 100
n

Alt ve üst iki grup arasındaki zorluk katsayısının 0.39-0.56 arasında; ayrım katsayısının ise 0.35-0.52 arasında olduğu görülmüştür. Bu değerler araştırmanın hedefleri ile uyuşmaktadır.

---

[209] Ebu Dikka, Sinâ, *el-Kıyâs ve't-takvîmu's-saffî el-mefâhîm ve'l-icrâât li te'allum fa'aâl,* Dâru Âfâk, 2. Baskı, Gazze 2008, s. 170.
[210] Ebu Nâhiye, Salahuddin, *Medhal ile'l-kıyâsi't-terbevî,* Mektebetu el-Anglo el-Mısrıyye, Kahire 1994, s. 152.

4.5.1.9. Değerlendirme ve Not Takdiri

Test sorularının cevaplarının değerlendirilmesi belirli tek bir ölçüye göre kurallar konularak yapılır. Bu da; her doğru cevaba bir puan; her yanlış cevaba; boş bırakılan cevaba ve birden fazla işaret konulan cevaba sıfır verilir. Program sonunda testin değerlendirilmesi cevap anahtarına göre yapılır. Her başarı testi sorusunun doğru cevabına iki puan; ikinci soruya her doğru cevaba bir puan verilerek 40 puan; Son olarak sekiz boşluktan oluşan boşluk doldurma sorusunda ise her boşluğa getirilen doğru kelime için birer puan verilerek toplamda 100 puan elde edilir. Ek 14.

4.6. Program Tasarım Prosedürleri

Bu çalışmada *program*/برنامج terimi ile şu kasdedilmektedir: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hazırlık sınıfı okuyan Türk öğrencilerin muhadese becerilerini geliştirmek üzere hazırbulunuşluk stratejisine göre hazırlanmış muhadese kitabındaki ders üniteleri esas alınarak önceden belirlenmiş öğretim planı. Bu program şu şekilde tasarlanmıştır:

Öğretim program şu aşamalara göre hazırlanmıştır.

- Programın amaçları,
- Programının içeriği,
- Öğrenim-öğretim hedeflerinin türetilmesi,
- Önerilen programının öğretim yöntemlerinin belirlenmesi,
- Programın öğretiminde kullanılan belirli öğretim araçları,
- Programa ait öğterim faaliyetlerinin tasarımı,
- Program takvimi,
- Öğretim programının bilimsel kontrolü.

4.6.1. Öğretim Programının Amaçları

Öğretim amaçları, her türlü öğretim program bileşenlerine yoğunlaşan en önemli hedefi olarak kabul edilir. Bundan dolayı hedeflerin açık ve net olması gerekir. Bu da olabildiğince yüksek seviyeye ulaşması ve öğretim notunun yüksek olması ile sağlanır. Bunlar, ister ancak program bitince ulaşılacak genel hedef, isterse her ders sonunda ulaşılan özel hedefler olsun farketmez gerçekleştirilmesi için çaba sarfedilen hedefler olarak görülür.

✓ **Genel Hedefler:** Bunlar, program sonunda öğrencilerin ulaşmaları beklenilen hedefler olup kendi dilinde bulunan ortak kelimeler kanalıyla muhadese becerisi geliştirilerek ulaşılır. Programın genel hedeflerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Teorik bilgiye göre uygulam grubundaki öğrencilerin yapabilme seviyelerinin yükseltilmesi ile ileri seviyede dşünme becerilerinin geliştirilmesi,
- Problem ve gizem teşkil eden durumlar karşısında uygulama grubunun alacağı tavırlarının iyileştirilmesi,
- Hazırbulunuşluk stratejisinden faydalanarak uygulama sınıfı öğrencilerine fırsatlar sağlanması,
- Anlama, hatırlama ve sonuç çıkarma seviyelerinin analiz, sentez ve değerlendirme seviyesine çıkarmak,
- Uygulama sınıfı öğrencilerinin kendi başlarına öğrenim deneyimi kazanması için öğretim fırsatları yaratarak problemli ve anlaşılmaz konularda onları doğru anlamaya ulaştırmak,
- Öğrencide dengeli bir kişilik oluşturarak hayatın diğer alanlarında da düşünme, sonuç çıkarma ve araştırma yapma becerilerini geliştirmek üzere öğrenci üzerindeki programın etkilerini değerlendirmek,
- Ortak kelimelerden faydalanarak öğrencilerin muhadese becerilerini geliştirebilmek,
- Bu öğretim programında yer alan öğrenciyi dili fiili olarak kullanarak aktif hale getirmek. Zira diyalogtaki işlevi ile birikte ortak kelimelerden faydalanarak öğrenciye uygulama imkanı vermek süretiyle aktif olarak bu programı kullanma imkanı verir.
- Ortak kelimeleri kullanarak öğrencinin kelime hazinesini geliştirmek.

✓ **Özel Hedefler:** Bunlar derslerin hedefleri olup Türk öğrencilerin muhadese becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Öğrenci, dildeki ortak kelimelerden hareketle dildeki delalet ve ses düzeyindeki zorlukları çözebilir. Bu program, adı geçen zorlukların çözümünde öğrenciye kolaylık sağlaması için hazırlanmıştır. Bu özel hedefler belirlenirken, ölçümü yapılabilcek uygulamalar olmasına, öğrencinin öğrenme mesleğine yoğunlaşmasına ve öğrencinin arzulanan beklenilen sonuçlar elde etmesine dikkat edilmiştir. Bu hedefler, uygulama program çevesinde her ders için gözden geçirilecektir.

✓

4.6.2. Öğretim Programı İçeriği

İçerik, denemeler ile etkinlikler programın hedefleri ışığında seçilmiştir. Zira bu program sayesinde hedefler gerçekleşebilir. Konular ile geçmiş çalışmalar incelenerek onlardan faydalanılmıştır. Sonuçta programın içeriği şu maddelerde şekillenmiştir:

Öğretim program içeriğinin seçimi programın planlanmasına yönelik en önemli unsurlardan sayılmakta olup programın özel hedefleri ışığında belirlenir. İçerik hazırlanırken şunlara dikkat edilmiştir:

- Programın içeriğinin öğrencilerin gelişmesi istenilen bilgi ve becerilerini kapsaması,
- Esneklik ve çeşitlilik arzetmeli,
- Değerlendirilebilir olmalı,
- Öğrencilerin kazanılmış tecrübeleri ve sevileri,
- Ortak kelimelerin yapısı ve aranır olması,
- Ders amaçlarına uygun olacak şekilde derslerde geçen kelimeler yerine ortak kelimelerin getirilmesi,
- Öğrencilerin ihityaçları,
- Konular belirlenirken tedricilik esas alınmalı. Ders konuları işlenirken parça ve bazı resimler ve açıklayıcı bilgiler verilmelidir. Daha sonrada derste geçen yeni kelimeler yerine ortak kelimelerin kullanılmasına yoğunlaşılmalıdır. Daha sonra da bu dersin belirli zorluklarını aşmak üzere hazırbulunuşluk stratejisine geçilmelidir. Bu arada da önceki derlerde karşılaşılan zorlukların çözümlerine dönülmelidir.

Bu bilgiler ışığında önerilen program içeriği Tablo 3’teki şekilde hazırlanmış olup programın ünite ve konularını, her ünitenin muhtevası ile uygulanma sürelerini açıklamaktadır.

Tablo 3.

Program Konuları

Seviye	İki Grup Saati	Hafta	Ay	Ünite Adı	Ünite No
Hazırlık	4	1	Kasım	أشير إلى الأشياء	1
Hazırlık	4	1	Kasım	أتعلم بالإشارة	2
Hazırlık	4	2	Kasım	التعارف	3
Hazırlık	4	2	Kasım	عرّف نفسك	4
Hazırlık	4	3	Kasım	عائلتي الصّغيرة	5
Hazırlık	4	3	Kasım	عائلتي الكبيرة	6
Hazırlık	4	4	Kasım	في البيت	7
Hazırlık	4	4	Kasım	في البيت2	8
Hazırlık	4	5	Kasım	في السّوق	9
Hazırlık	4	5	Kasım	في سّوق الخضروات	10
Hazırlık	4	5	Aralık	حياتي اليّوميّة	11
Hazırlık	4	6	Aralık	إلى المسجد	12
Hazırlık	4	6	Aralık	وجبات الطّعام	13
Hazırlık	4	6	Aralık	طعام الواجبات	14
Hazırlık	4	7	Aralık	السّكن	15
Hazırlık	4	7	Aralık	شقة للإيجار	16
Hazırlık	4	7	Aralık	الصّحة	17
Hazırlık	4	8	Aralık	مع الطبيب	18
Hazırlık	4	8	Aralık	أعضاء الجّسم	19
Hazırlık	4	8	Aralık	وظائف الأعضاء	20

4.6.3. Programın Öğretim Tekniklerinin Belirlenmesi

Bu programın öğretim tekniği, araştırmacı tarafından uygulama grubuna uygulanan *hazırbulunuşluk* olarak isimlendirilen öğretim stratejisine dayanmaktadır. Bu teknik, öğrencinin ana dilinde var olan ortak kelimelerden faydalanarak diyaloglarda bu kelimeleri kullanmaya dayanmaktadır. Aynı şekilde ortak kelimeleri toplamış olan "*Musannaf*" adlı kitaptan faydalanmaları istenilmektedir. Bu sayede öğrencinin işi kolaylaylaştırılarak zaman kazanmış olacaktır. Ayrıca dildeki ortak kelimeler stratejisi üç hali olan *açık, yönlendirilmiş*

ve serbest şekilleri kullanılırken kontrol grubuna geleneksel yöntem kullanılacaktır.

4.6.4. Programda Kullanılan Öğretim Araçları

Öğretim programında kullanılan teknikler şunlara göre belirlenmiştir:

- Hedef, muhteva ve değerlendirme şekilleri ile alakası,
- Öğrencilerin tamamına etkine katılım fırsatı verme,
- Öğrencilerin muhadese becerilerini geliştirmede doğrudan pay alması.

Programda kullanılan eğitim material ve araçları şunlardır:

- Projeksiyeon (Powerpoint)
- Bazı açıklama videoları,
- Tahta,
- Kitap,
- Temsili hareketler,
- Derslere uygun resimler,
- İnfografikler.

4.6.5. Programın Öğretim Etkinlikleri

Programın eğitim öğretim etkinlikleri hedeflenen beceriye ve dersin özel hedeflerine göre farklılık arzetmekte olup aşağıdaki ölçütlere uygun olarak seçilmiştir:

- Kolaydan zora doğru,
- Ortak kelimelerin farklı grupların her bir dersini içermesi,
- Uygulama kolaylığı,
- Çeşitlilik, teşvik ve cesaretlendirme,
- Öğrencilerin ihtiyaç ve isteklerine göre ortak kelimeler çerçevesinde fikirler üretme,
- Kişisel farklılıkları gözetme,
- Öğretim program hedeflerinin gerçekleşmesinde bu etkinliklerin pay alması,

Bu öğretim programının etkinlikleri öğrenciler arasında belirli konularda karşılıklı yazışmalar ve ortak kelimelerin yazılması gibi çeşitlendirilir:

- Belirli bir konuda ortak kelimelerle diyalog hazırlama,
- Ortak kelimelerin yazıya dökülmesi,
- Rollerle temsil,
- Arapça ile ilgili yarışmalar yapılması,
- Bazı kelimelerin anlamalrının belirlenmesine yönelik sözlük kullanımı,
- Bazı diyalogları belirli yerlerde temsil etmek,
- Ortak seslerin araştırmacı tarafından seslendrilmesi,
- Muhadese dersi bitiminde sözlü tartışmalar.

4.6.6. Öğretim Programında Kullanılan Takvim Özellikleri

Takvim, programın uygulanması, beklenilen hedeflere ulaşılması, artı ve eksilerinin bilinmesi için temel ve önemli bir yanı oluşturmaktadır. Bu takvim sağlıklı temellere dayanmalı, devamlılığı olan faydacı, bilimsel, kapsamlı ve hedefe yönelik olmalıdır[211].

Araştırmacı, araştırmanın doğası ve özellikleri gereği program takviminde aşağıdaki ana adımları izlemiştir:

- **Yüzyüze Değerlendirme:** Program uygulanmadan önce değerlendirmenin bu yönü, öğrencilerin dillerinde Arapçadan geçmiş ortak kelimeleri öğrencilerin bilmesine yönelik araştırma deneklerine yüz yüze test ile uygulanır. Dolayısıyla önerilen program geliştirilmeye çalışılır.
- **Biçimlendirici Değerlendirme:** Önerilen bu program esnasında öğretim programında kullanılan her bir ders için eğitim öğretim hedeflerini gerçekleştirmede ilerleme hedefine yönelik olarak uygulamalar yapılmıştır. Programda verilen derslerin her biri için iki tür değerlendirme planlanmıştır. Bu ikisi, işlenilen dersin içeriği hakkında sorular sorulması ve ortak kelimelerden faydalanma konusunda hedeflenen becerilerdir.
- **Nihai Değerlendirme:** Bu değerlendirme, genel olarak programın uygulanmasından sonra tamamlanır. Bu değerlendirmeden öğrencilerin

[211]Râşid Ali, *Hasâisu'l-muallimi'l-'asrî ve edvâruh, el-işrâf aleyh ve tedrîbuh,* Daru'l-Fikri'-'Arabî, 2001, s. 186.

uygulamadaki ilerleyişleri ile program hedeflerinin gerçekleştirilmesinde faydalanılmıştır. Buradan hareketle uygulama ve kontrol gruplarına yazılı test uygulanır. Bu, program uygulaması tamamlandıktan sonra uzaktan bir değerlendirmedir. Burada şuna da işaret etmemiz gerekir. Bu test, doğrudan başarıyı ölçmek ve sonuçları almak için yüzyüze yapılan bir testtir. Aynı şekilde denek grubundaki öğrencilere not kartları uygulanır. Bu da onların muhadese becerilerini ölçmeye yönelik sınıf içinde uygulanır. Bu değerlendirme sonuçları netleşerek program hakkında bir yargıya varılır. Dolayısıyla, uygulama ve kontrol sınıfında bulunan öğrencilerin notları karşılaştırılarak programın amaçlarına ulaşılıp ulaşılmadığı ortaya çıkmış olur.

4.6.7. Ortak Kelimelere Dayalı Hazırbulunuşluk Programı Öğretim Takvimi

Program amacına ulaşmak için muhadese kitabındaki derslerin sayısı yirmidir. Bu konuların öğretilmesi haftada dört gün esasına göre sekiz hafta sürmektedir. Bu süre planlaması biraz esneklik göstermektedir. Zira (Ek 8'de) hazırlık sınıfında yürürlükte olan dönem planlamasına göre bazen öğretim esnasında şartlar değişebilmektedir.

4.6.8. Öğretim Programının Güvenilirliği

Öğretim program hazırlandıktan sonra hakemlerden oluşan bir gruba verilerek değerlendirip aşağıdaki başlıklar dikkate alınarak görüş bildirmeleri istendi.

- **Programın genel amaçları**

- **Bileşenleri:** Bu bileşenler eğitim öğretim programının amaç ve muhtevasına göre muhadese becerisi istenilen seviyede gelişmesine ve değerlendirme yöntemlerine göre oluşur.

- **Program ünitelerinin belirlenmesi**: Üniteler; başlık ve içerikleri ile konularının hedeflerle örtüşmesine, eğitim öğretim faaliyetleri ve değerlendirme kıstaslarına uygunluğuna göre belirlenir.

Hakem/danışmanlar şu konularda ittifak ettiler:

- Programın genel amaç ve çerçevesinde,
- Bazı eğitim öğretim amaçlarının ortak uygulama etkinlikleri kapsamında değiştirilmesinde,
- Öğrencilerin muhadese becerilerini geliştirmede pay sahibi olduğu için ortak kelimeler stratejisi konusunda,
- Değerlendirmenin program hedeflerine uyduğu.

Bu şekilde danışmanların görüşü alarak programın ilk hali Ek 4'te görüldüğü üzere hazır hale getirildi.

4.6.9. Öğretim Programı Uygulama Esasları

Çalışma aşağıdaki aşamalara göre tamamlanacaktır:

- Program uygulama izni: Programın uygulanabilmesi için Adana ilinde bulunan Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığından (Ek 18) 2019-2020 eğitim öğretim yılı için izin alınmıştır.
- Programın uygulanması: Fakülte dekanlığından izin alındıktan sonra deneye etki edebilecek değişiklikleri görmek üzere araştırmacı bizzat programı deneklere uygulamaya başlamıştır. Fiili uygulama, Kasım ayının başında Çukurova İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfında haftalık her iki gruba da 4 saatlik 8 dersten oluşan sekiz hafta sürecek şekilde başlamıştır. Uygulama denek sınıfı ile kontrol sınıfına yapılmıştır. Her iki grupta da sürenin eşit olmasına dikkat edilmiştir. Uygulamaya başlanılmadan önce uygulama sınıfı öğrencileri ile görüşme yapılarak programın konusu ve amacı; içeriği, etkinlikleri, alıştırmaları, öğretim teknikleri gibi konularda kısa aydınlatıcı bilgiler verilmiştir. Öğrenciler olumlu bir şekilde katılım sağlamaları yönünde teşvik edilmiştirler. Aynı şekilde onlara program ve içeriği hakkında görüş bildirme imkanı da verilmiştir.
-

✓ Program dersleri başlamadan önce yapılan aydınlatma toplantısının amaçları şunlardır:

- Öğrencilerin doğrudan ya da dolaylı olarak kullnılan ortak kelimeleri tanıma alıştırmaları,
- Öğrencileri büyük düşünme ameliyesine alıştırmak,

- Öğrencileri kendi başlarına öğrenme tecrübelerini keşfettirerek araştırma ve hazırbulunuşluk uygulaması sonunda görüş bildirmelerini sağlamak,

- Farklı öğretim durumlarında başkalarının görüşlerine saygı göstermek gibi gruplar içi çalışma ve düşünme becerileri için kullallar gelirştirmelerini sağlamak.

• Ayiçi bilgilendirme görüşmeleri için ayırılan süre: İlahiyat Fakültesi öğrencileri için program bilgilendirme süresi iki ders saati olup süresi 80 dakikadır. Bu sürenin dağılımı da aşağıdaki taploda gösterilmiştir:

Tablo 4.

Bilgilendirme Süreleri

	Etkinlik	Süre (dk)
1	Programın amacı ile ortak kelimelerle öğretim şekli	5
2	Ortak kelimeler kullanılarak hazırbulunuşluktan faydalanma şekilleri	5
3	Dildeki ortak kelime hazurbuluşluk özellikleri ve eksileri	10
4	Öğrencilerin ortak kelimelerden faydalanarak öğretim yapmalarının amaçları	10
5	Hazırbulunuşluk yöntemine göre öğretimin şart ve kıstasları	10
6	Hazırbulunuşluktan faydalanma adım ve aşamaları	20
7	Hazırbulunuşluk uygulama örnekleri	20

• Programın uygulanması esnasında karşılaşılan önemli bazı durumlar:

- Kontrol grubuna göre uygulama sınıfı öğrencileri program karşısındaki tutumları daha çok olumluluk arzetmektedir,

- Araştırmacının devamlı ve anlık hatırlatmalarına uygun olarak uygulama sınıfı öğrencilerinin programa katılımı iyi olup istenilen etkinlikleri yapmada, rol alarak alan görevlerini yapmaktadırlar,

- Süre kısa olup program daha uzun zaman istemektedir,

- Öğrencilere günlük hayatlarından alınmış ortak cümle ve kelimeler içeren örnekler öğrencilere verilmektedir,

- Öğretmenler ders yaparken program ilgilerini çekmektedir,

- Sınıf içinde ve dışında öğretimin birleştirilmesi halinde muhadese dersinde daha çok sonuç alınmaktadır.

4.7. Sonuç Testi Uygulaması

Program çerçevesinde geliştimek üzere muhadese kitabı konularından ders yapılmıştır. Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi'nde 03.01.2020 tarihinde Ocak ayı Cuma günü başarı testi kanalıyla program etkinliği ölçülmüştür. Araştırmacının yönetiminde fakültenin bazı hocalarının da yardımı ile uygulama ve kontrol gruplarına sonuç testi yapıldıktan sonra cevap kağıtlarının değerlendirilmesine geçilmiştir. Her iki grubun cevap kağıtları bu araştırmanın en önemli sonuçlarına ulaşmak, uygulamanın güvenirliği ve de uygulanabilecek öneriler çıkarmak üzere istatistiksel kontrol için tasnif edilmiştir.

4.8. Muhadese Becerisi Ölçüm Kartı

Araştırmacı tarafından muhadese becerisi ölçüm kartı hazırlanmıştır. Bu sayede Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfında okuyan Türk öğrencilerin anlatım kabiliyet ve muhadese becerilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Araştırmacı tarafından, eğitim formasyonu, araştıma konusunun problemi ile alakalı önceki çalışmalar ve Arapça öğretimi ile uğraşan uzman ve hocaların görüşleri incelenerek bu kart hazırlanmıştır. Aşağıdaki konular esas alınarak not kartı tamamlanmıştır:

- Kartın kapsayacağı ana becerilerin belirlenmesi,
- 12 başlıktan oluşan kartın ilk halinin hazırlanması,
- Bütün açıklamalara uygun gelecek şekilde seçenekler hazırlanması için kartın danışmana sunulması,
- Danışmanın görüşlerine göre kartın değiştirilmesi,
- Kartın, eğitimci bir grup hakeme verilmesi,

Ek 17'de görüldüğü üzere kart üzerinde her hangi bir değişiklik ve çıkarma yapılmadan nihai hali verilmiştir.

Her bir denek için "iyi – orta - zayıf" şeklinde üç başarı değerlendirmesi takdir edilmiştir. Bunlara da sırasıyla 3,2,1, rakamsal karşılık verilerek hazırlık sınıfı öğrencilerinin seviyeleri 12 ila 36 arasında bir karşılığa denk gelen değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Not kartının güvenirliği için “Değerlendirme Merdiveni” olan not kartında hakemlik yapan Arapçada uzmanlaşmış üniversite hocalarından bir gruba Ek 1’deki kart sunulmuştur. Bu sayede ölçülmesi istenilen hedefe yönelik olarak her başlığın ölçümü ile dilsel yöntemlere uygunluğu sağlanmaya çalışılmıştır. Hakemlerden gelen bazı görüşlere göre not kartında bazı değişiklikler yapılmıştır.

Tek öğrenciye uygulanacak şekilde danışmanların ittifakı ile not kartının geçerliliğinden emin olunmuştur. Her iki şubede de muhadese becerisini ölçme esanasında her bir öğrenciye uygulanan kart Arapça uzmanı şube hocalarından faydalanılarak hazırlanmıştır. İttifak oranı bütünsel denkleme göre hesaplanmış olup Tablo 5’te açıklandığı şekilde danışmanların ittifakı ile not kartı işlemleri tamamlanmıştır. Kişilere göre geçerliliğin sağlanması için bütünsel denklem şu şekildedir:[212]

$$\text{İttifak Oranı} = \frac{\text{İttifak Sayısı}}{\text{İttifak Sayısı + İhtilaf Sayısı}} \times 100$$

Tablo 5.

Not Kartı Geçerlilik Katsayısı

	İttifak Konuları	İhtilaf Konuları	İttifak Konuları + İhtifak Konuları	İttifak Katsayısı
Toplu Değerlendirme	95	9	114	83.33

Not kartında öğrencilerin yaptıkları değerlendirmesi için nicel not takdirlerine denklem uygulandıktan sonra ortaya şu çıkmıştır: Toplam içerisinde not kartı maddelerine not yazanların oranı %83.33 olup ittifak oranı %80’e ulaşmıştır. Dolayısıyla not kartının geçerlilik oranının yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla rahatlıkla uygulanabilir niteliktedir.

[212] el-Vekil, Hilmi Ahmed, *el-Menâhic: el-mefhûm ve’l-‘anâsır ve’l-usüs ve’t-tanzîmât ve’t-tatvîr*, Mektebetu’l-Anglo el-Mısriyye, Mısır ts. , s. 62.

4.9. Öğretmen Klavuzu Hazırlanması

Öğretmen klavuzu dilde hazırbulunuşluk ilkesi kullanılarak tamamlanmış olup muhadese becerisi geliştimeyi amaçlamaktadır. Klavuzun bileşenleri şunlardır:

- Program çerçevesinde anlatılacak derslerin süre planı,
- Öğretmen ve öğrenci talimatı,
- Mukaddime: hazırbulunuşluk ilkesinin tanımı, önemi, ortak kelimeler kullanılarak muhadese eğitim aşamaları,
- Klavuzun Muhtevası: Hazırlık sınıfında 2019-2020 öğretim yılı güz döneminde okutulan *el-'Arabiyye li'l-câmi'ât* adlı muhadese kitabının muhtelif beş dersi,
- Her bir ders aşağıdaki formasyon adımlarını kapsamaktadır:

- Hedefler (bilişsel, duygusal ve beceriksel),
- Derse hazırlık,
- Öğretim adımları,
- Değerlendirme,

- Ayrıca klavuz, Ek 10'da belirtilmiş olan sınıf içerisinde uygulanan çalışma kağıtları ile Ek 11'de olduğu üzere sınıf dışında uygulanan uygulama ödevlerini kapsamaktadır,
- Bilimsel güvenilirliğinden emin olmak için danışman bir grup hakeme sunularak aşağıdaki konularda yönlendirmelerine müracaat edilmiştir:

- Klavuzun dilsel ve bilimsel güvenirliliği,
- Klavuzdaki ders hedeflerinin isabeti,
- Klavuzda yer alan ders sonrası faaliyetlerin Türk öğrencilere uyumu,
- Her dersin işleniş hedefleri ile değerlendirme şeklinin uyumluluğu

- Klavuz hakemlerin kontrolünden geçtikten sonra Ek 7'deki klavuza göre dersler işlenilmiştir.

4.10. İstatiksel Araçlar

Çalışmanın hedefleri ile muhadese becerisi geliştirme konusunda hazırbulunuşluk ilkesi üzerine bina edilmiş faaliyetleri ölçmede kullanılan varsayımlara cevap verebilmek için araştırmacı tarafından araştırma bilgilerini

analiz etmek için uygun istatistiksel araçlar uygulanmıştır. Bu bağlamda SPSS istatiksel program esas alınmıştır. Buradan hareketle aşağıdaki istatiksel yöntemler kullanılmıştır:

- Her iki grup için de bağımsız olarak Test T testi. Bu testin amacı, uygulama ve kontrol gruplarının ortalamasının anlamsal farkını bulmaktır.
- Test T testi: Uygulama ve kontrol gruplarına uygulanan mülakat ve başarı sınavları arasındaki anlamsal farkın bulunması,
- Test kelimelerinin ayırımı ve zorluk katsayıları.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Araştırmanın Sonuçları

T.C. Adana Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde okuyan Türk öğrencilere Arapça öğretiminin kolaylaştırılmasına yönelik olarak uygulanan ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk tümdengelim öğretim programın etkisi ölçülmüştür. Stantdart sapma **0.05≥** ∞ olarak kullanılmış olup SPSS araştırma soruları uygulanmıştır.

Araştırmanın ilk sorusu şu şekilde idi: "Ana dili Arapça olmayan uygulama grubu öğrencileri ile dengi kontrol grubu öğrencilerinin not ortalamalarında anlamlı bir fark var mıdır?"

Bu soruya cevap olarak "Uygulama grubu ile kontrol grubu not ortalamaları arasında **(0.05 ≥ ∞)**'lık gösterge seviyesine göre sonuç testinde uygulama grubu lehine istatiksel bir gösterge farkı bulunmamaktadır" şeklinde hipotez haline getirilmiştir.

Bu hipotezin geçerliliğinin test edilmesi için araştırma deneklerinin notlarının aritmetiksel ortalamaları ile standart sapmaları hesaplanmıştır. Sonuç testinin uygulanmasındaki ortalamalar arasındaki anlamlı fark yorumlanırken Test T testi farkın ne anlama geldiğini bilmek için iki bağımsız denek grubuna uygulanmıştır. Bu durum aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6.

Standart Sapma ve T değeri

Denekler	Sayı N	Aritmetik Ortalama M	Standart Sapma a	Hesap Değeri T	Gösterge Değeri	Gösterge Seviyesi
Uygulama Grubu	**35**	**77.057**	**7.577**	**6.771**	**0.000**	**0.05**
Kontrol Grubu	**35**	**62.029**	**10.725**	**6.771**	**0.000**	**0.05**

Yukarıdaki tablodan şu anlaşılıyor: Bağımsız 68 notun tablosal T değeri ile 0.05 standart sapma seviyesi 2.66'ya eşittir. Aritmetiksel T değeri 0.05 tablosal değerinden daha büyüktür. Bu da, uygulama ve kontrol grupları notlarının ortalaması arasındaki 0.05 anlam seviyesinde bu anlamlı farkın uygulama grubu lehine olduğu anlamına gelir.

Sıfırsal hipotezin kabül edilmeyip alternatif hipotezin kabul edilmesi durumunda ise şu anlam ifade edilir: "Sonuç testinde uygulama grubu öğrencilerinin notları ile kontrol grubu öğrencilerinin notları arasındaki (0.05 ≥ ∞) anlamsal farklar bulunmaktadır." Bu da uygulama grubu lehine en büyük istatiksel ortalamadır. Öğretim işinin daha önceden planlanan faaliyetlerin uygulaması sonucunda öğrenci ile öğretmen arasında etkileşim ve iletişim ameliyesi olduğu bilinmektedir. Bu sonuç da öğrenim aktivitelerinde farklılaşan hazırbulunuşluk stratejisi kullanılarak elde edilir. Önerilen programın tasarımınında ortak kelimelerin elde edilmesi yolların farklılaşmasına riayet edildiği anlaşılmaktadır. Bu durum da öğrenciye ana dilindeki kelime hazinesi ile bunun konuşmadaki işlevinin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Araştırmanın ikinci sorusu şu şekildeydi: "Hazırlık sınıfında okuyan ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilerin Arapça dil becerileri kazanmasında hazırbulunuşluk program kullanılarak dildeki ortak kelimeleri kullanmaya dayalı programın etkinliği nedir?"

Bu sorunun cevabı için şu hipotez/varsayım ortaya atılmıştır: "Başlangıç ve sonuç testinde anlamlı seviyede (0.05 ≥ ∞) sonuç testi lehine olacak şekilde uygulama grubu ile kontrol grubu arasında anlamlı istatiksel bir fark bulunmamaktadır."

Bu hipotezin geçerliliğini test etmek için ilgili gruplara T testi uygulanmıştır. Buna göre sonuç testinde uygulama ve kontrol grupların notlarının aritmetiksel ortalaması, standart sapması ile iki ortalama arasındaki farkın görünen T değeri hesaplanmıştır. Bu durum aşağıdaki tabloda izah edilmiştir:

Tablo 7.

Kontrol Grubu Sonuç Testi T değeri

Ölçüt	Sayı	Aritmetiksel ortalama	Standart sapma	Serbest notlar	T Değer	Anlamsal seviye
Sözlü	35	56.60	9.340	34	11.15	0.05
Sonuç	35	62.029	10.725	34	11.15	0.05

Yukarıdaki taplodan şu anlaşılmaktadır: Kontrol grubu öğrencilerinin notları ortalamaları arasında 0.05 seviyesinde başarı testinde sözlü ve sonuç testlerinin ölçümlerinde sonuç testi lehine anlamlı istatiksel farklar bulunmaktadır. Hesaplanan (11.15) T değeri (0.05) seviyesinde serbest 34 not ile T tablosundaki değerleri kıyaslandığında istatiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 8.

Uygulama Grubu Sonuç Testi T değeri

Ölçüt	Sayı	Aritmetiksel Ortalama	Standart Sapma	Serbest Not	T Değeri	Anlam
Mulakat	35	62.885	10.968	34	13.213	0.05
Sonuç	13.213	77.057	7.577	34	13.213	0.05

Yukarıdaki taplodan şu anlaşılmaktadır: Uygulama grubu öğrencilerinin notları ortalamaları arasında 0.05 seviyesinde başarı testinde sözlü ve sonuç testlerinin ölçümlerinde sonuç testi lehine anlamlı istatiksel farklar bulunmaktadır. Hesaplanan (13.213) T değeri (0.05) seviyesinde serbest 34 not ile T tablosundaki değerleri kıyaslandığında istatiksel olarak anlamlıdır.

Bu iki tablodan şu anlaşılmaktadır:

- Uygulama grubu öğrencilerinin notları ortalamaları arasında 0.05 seviyesinde başarı testinde sözlü ve sonuç testlerinin ölçümlerinde sonuç testi lehine anlamlı istatiksel farklar bulunmaktadır. Hesaplanan (13.213) T değeri

(0.05) seviyesinde bağımsız 34 not ile T tablosundaki değerleri kıyaslandığında istatiksel fark bulunmaktadır.

- Başarı testi sonuç ölçümünde uygulama grubu öğrencilerinin seviyesinde gözle görülür bir yükselme bulunmaktadır. Zira öğrencilerin seviyeleri sözlü ölçümü kıyaslandığında sözlü ölçümde notların ortalamaları (62.885) iken sonuç ölçümünde not ortalamaları (77.057) şeklindedir. Bu da öğrencilerin muhadese becerileri başarı seviyelerinin ilerlediğini göstermektedir.

- Başlangıç hipotezi reddedilip alternatif hipotez kabül görmüştür. Bu da şu anlama gelir: “Uygulama grubu ile kontrol grubu kişilerine sözlü test ve sonuç testi uygulandığında sonuç testi lehine (**0.05 ≥ ∞)** anlamlı istatiksel farklar bulunmaktadır.

Üçüncü soru şu şekildeydi: “İkinci dil öğrenmede muhadese becerilerinin gelişmesinde geleneksel yöntemle karşılaştırıldığı zaman dildeki ortak kelimelerden faydalanılarak yapılan hazırbulunuşluğa dayalı öğretim programının etkisi nedir?”

Araştırmanın üçüncü sorusuna şu şekilde cevap verilmiştir: “Hazırbuluşluk programının uygulandığı uygulama grubu ile sözlü muhadese testinin uygulandığı kontrol grubu arasında (0.05 ≥ ∞) anlamlı istatiksel farklar bulunmamaktadır.

Bu hipotezin güvenirliğini test etmek için ilgili olmayan gruplara uygulama grubunun mulahaza kartının sonuç uygulamasındaki uygulama ve kontrol grupları not ortalamaları arasında var olan anlam farkı için T testi uygulanmıştır.

Bu sonuçlar aşağıdaki tabloda açıklanmaktadır:

Tablo 9.

Değerlendirme Merdiveni T Değeri

Ölçüt	Sayı	Aritmetiksel Ortalama	Standart Sapma	T Değeri	Anlamsal Seviye	Anlam
Sözlü	**35**	**67.46**	**8.879**	**7.038**	**0.05**	**İstatiksel Anlam**
Sonuç	**35**	**50.49**	**11.166**	**7.038**	**0.05**	**İstatiksel Anlam**

Yukarıdaki tablodan şunlar anlaşılmaktadır: Sözlü muhadese becerisi not kartı için sonuç uygulamasında uygulama ve kontrol grubu öğrencileri eda ortalamaları arasında istatiksel anlamlı farklar bulunmaktadır. Öyleki 0.05 anlam seviyesinde istatiksel t değeri tablo t değerinden daha büyük olup 34 serbest notun değeri de 2.58'dir. Bu farklar uygulama grubu lehine olup sözlü muhadese becerisinde uygulama grubu öğrencilerinin not ortalaması değeri uygulama grubu öğrencilerinin not ortalamalarından daha büyüktür.

Bu sonuç şöyle açıklanabilir: Ortak kelimelerden faydalanarak uygulanan hazırbulunuşluk program kanalıyla yapılan muhadese becerisi öğretimi öğrencilerinin kullanım seviyelerinin yükselmesinde pay sahibidir. Bu programın muhadese becerisini öğrencilerin kullanma seviyelerini iyileştirmede etkin rolü vardır. Bu şekilde mevcut hipotezi çürütüp alternatif hipotezi kabul ettirmektedir. Aynı şekilde not kartı için yapılan sonuç uygulamasında uygulama grubu ile kontrol grubu notları ortalamaları arasında istatiksel anlamlı farklar bulunduğunu göstermektedir. Bütün bunlar bizi şuna götürmektedir: Eğitim öğretim ortamının oluşmasına yardımcı olan bu öğretim programı, eğitim faaliyetini gerçekleştirmek için daha uygun olduğu gibi günlük hayatla ilgili olumlu öğretim tecrübeleri ile öğrenme alanlarını geliştirmede kişisel bir öğrenme için uygundur. Öğrenci programı aktif olarak katılmakta olup muhadeseden korkmamaktadır. Dolaysıyla bu da amaçları gerçekleştirmek için büyük bir yeterlilik sağlamaktadır.

Bu araştırma İlahiyat Fakültesi hazırlık sınıfında okuyan Türk öğrencilerin muhadese becerilerini geliştirme konusunda ortak kelimelerden faydalanarak hazırbulunuşluk programının etkinliğini tanıtmayı amaçlamaştır. Uygulama

grupları ile kontrol grublarının uygulamaları karşılaştırılmıştır. Varsayımlar ile çalışmanın ulaştığı sonuçların açıklaması ile yorumlanması şu şekildedir:

- İlk hipotez testinin sonuçları, 0.05 ≥ ∞ anlam seviyesinde sonuç testi uygulama ve kontrol grupları not ortalamaları arasında uygulama grubu lehine istatiksel farkların olduğunu göstermiştir.

Uygulama grubu ile kontrol grubu not ortalamaları arasındaki farkın uygulama grubu lehine zuhur atmesinin sebebi, ortak kelimelerden faydalanan hazırbulunuşluk programının muhadese becerisinin hatırı sayılır seviyede gelişmesinde olumlu bir rolü bulunmasıdır. Aynı şekilde öğrenciler devamlı bir şekilde uygulamaya katılıp araştırmacı ile yardımlaşmaları öğretime uygun bir hava oluşturmuştur. Öğrenciler büyük bir istekle dersleri takip etmişlerdir. Basit olmasına rağmen kendi dillerinde var olan ortak kelimeleri muhadesede kullanmışlardır. Ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programının tasarımı sayesinde öğrenciler ortak kelimeleri elde etmede öğretmen tarafından çok az yönlendirmede bulunulmasına karşın farklı yollar kullanıp hedeflerine kendi kendilerine ulaşabilmektedir. Bu da öğrencileri, ana dilinden faydalanarak kelime hazinesini geliştirmede ve muhadesede kullanmaya sevk etmektedir.

İkinci hipotezin sonuçlarılarına göre (0.05 ≥ ∞) anlam seviyesinde uygulama grubu ile kontrol grubu kişilerinin başlangıç ve sonuç testi uygulamarı arasında sonuç testi lehine istatiksel anlamlı farklar bulunmaktadır.

Uygulama grubu ile test grubu başlangıç ve sonuç testleri ortalaması arasında sonuç testi lehine anlamlı farkların bulunmasının sebebi uygulama grubuna dildeki ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programının uygulanmasıdır. Bu sonuç da burada çalışma konusu yapılan hazırbulunuşluk stratejisindan faydalananılarak uygulanan programının ikinci dil öğretiminde önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle de öğrenciler, bu hazırbulunuşluk programı uygulanmadan önce Arapça öğrenimi bilhassa da muhadese öğreniminin zorlukalarından ve ders konuları ile alakalı şeylerden şikayet etmekteydiler. Fakat bu program kendilerine uygulandıktan sonra gözle görülür bir iyileşmenin olduğu, öğrencilerin konuları kabullendikleri ve iyi anladıkları görülmüştür. Zira bildikleri ortak kelimeler öğrencileri, öğrenmeye, dinlemeye teşvik ederek onları daha dikkatli ve ilgili hale getirmektedir. Öğrenciler bu ortak kelimelerle uygulanan dersi öğrenme fırsatını kaçırmamaktadırlar. Aynı şekilde hazırbulunuşluk programı yoluyla yapılan öğretim, yeni ve önceki bilgileri

arasında bağ kurmalarına yardımcı olmaktadır. Bu sayede, kontrol grubu öğrencilerinin bir kısmı zaman zaman bıkkınlık ve sıkıntı hissederken zaman zaman dikkatleri dağılırken uygulama grubu öğrencilerinin anlama kabiliyetleri artmaktadır.

Kontrol grubu öğrencilerine uygulanan yöntem klasik idi ve uygulama grubu öğrencilerine uygulanan programdan fazla bir farkı yoktu. Araştırmacı konu ile ilgili olup kontrol grubu öğrencileri ile çok fazla ilgilenmesine rağmen onları muhadese derslerinde konuşturamıyordu. Bunu karşın diğer programda puygulama grubu öğrencileri lehine bir başarının olduğu görülmektedir.

Muhadese öğretimi aslında doğrudan bazı zorluklar barındırmaktadır. Ancak ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk yöntemi kullanmak suretiyle yapılan muhadese öğretiminde bir tür kolaylık veya derste basitlik sağlanmaktadır. Bu da öğrencilere özellikle muhadese dersinde problemleri, aktiviteleri ve alıştırmaları daha hızlı çözmede yardımcı olmaktadır. Onlar konuları son derece istekli olarak zihinlerinde çözüyorlar. Bu sayede diğerleri ile muhadese yapma konusunda daha verim alarak gelişme kaydetmektedirler.

Üçüncü hipotezin sonuçları şu şekildedir: Hazırbulunuşluk programı uygulanan uygulama grubu ile sözlü muhadese uygulanan kontrol grubunun katılımları arasında 0.05 ≥ ∞ uygulama grubu lehine anlamlı farklar bulunmaktadır.

Hazırbulunuşluk program uygulanan uygulama grubu ile kontrol grubunun katılımları arasında sözlü muhadese testinde uygulama grubu lehine anlamlı farklar bulunması şu anlama gelmektedir: Uygulama ve kontrol grupları öğrencilerinin not ortalamaları, not kartı “değerlendirme merdivenleri” sonuç uygulamasında karşılaştırıldığı zaman uygulama grubu lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubu öğrencilerinin not kartı sonuç uygulamasındaki seviyeleri mukayese edildiği zaman onlara hazırbulunuşluk stratejisi kullanılarak muhadese beceri öğretimi sonrasında öğrencilerin seviyesinde yükselme ile uygulama grubundaki öğrencilerin seviyesinde gelişme olduğu görülmektedir. Bu da uygulanan hazırbulunuşluk programının önemine işaret etmekte olup eğitim ameliyesini telkin rolünden çıkarıp yönlendirici ve cesaretlendirici bir role taşımaktadır. Dolayısıyla uygulama grubu öğrencilerinin, kendilerinin bizzat bilgi kaynağı olduğu alışmaktadırlar. Bu sayede öğretim işi daha etkin olmakta, kavrama isteklerinden kaynaklı cevap arama ve sorgulama kanalıyla öğrencilerin

akli becerilerinin geliştirilmesine yardım etmektedir. Hazırbulunuşluk programının hedefi, ortak kelimelerle ilgili yeni bilgiler elde ederek bu kelimeleri diyalogda kullanmaktır.

Ayrıca hazırbulunuşluk programı öğrencilere muhadese becerilerini kullanma fırsatı ile bilimsel uygulama ve defalarca alıştırma yapma imkanı vermektedir. Dahası öğrencilerin kendi kendine öğrenmeleri ve uygulamayı tekrarlamaları onların kendilerine güveni ile muhadeseyi ve derslerini daha iyi yapabilme kabiliyetlerini vermektedir. Aynı şekilde bu programın öğrencilere ortak kelimeleri kullanarak muhadese becerilerini iyi kullanma fırsatı vermesi onların başkaları ile daha etkili iletişim kurmalarına sebep olmaktadır. Bütün bu sayılanlar, önerilen hazırbulunuşluk programına öğrencilerin başkaları ile iletişim kurma becerisinde etkin rol oynama fırsatı vermekte ve muhadese becerilerini geliştirdiğini tekit etmektedir. Bu program, eğitim öğretim işinde öğrenciyi merkeze almakta olup Türk öğrencilerin kendilerine güvenini, öğrenilen dilde başkaları ile diyalog kurmada korkmamalarını sağlamaktadır.

Yukarıda verilen araştırmanın sonuçları, yorumlanması ile varsayımların tartışılması neticesinde T.C. Adana ili Çukurova üniversitesinde okuyan ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilere kolay Arapça öğretmek için kullanılan ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programının etkinliği ile ilgili genel varsayımımızın güvenirliliğini pekiştirmiştir.

Başarı testinde elde edilen sonuçlar, uygulama grubu lehine olup uygulanan hazırbulunuşluk stratejisinin etkinliğini ispatlamıştır. Bu genel sonuçtan hareketle ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programı ile yapılan öğretimin şu konularda öğrencilere yardımcı olduğu ortaya çıkmıştır:

- Öğrencilerin kendi kendilerine bilgi edinmeleri sayesinde öğrenimleri iyileşmektedir. Zira bu bilgiler onlar için temel olmakta ve öğrenim bir anlam ifade etmektedir. Bu da geleneksel yönteme göre ders alan kontrol grubu öğrencilerine oranla uygulama grubu öğrencilerinin muhadese becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır.
- Ezberlenen kelime hazinesine dayanmayan ana dilde var olan ortak kelimelere dayalı Arapça muhadese becerisinin geliştirilmesi, öğrencilerin kendi ana dillerinde bildikleri, alışık oldukları günlük hayatlarında kullandıkları kelimeler sayesinde diyaloglarda bunları işlevsel olarak kullanmalarını sağlamaktadır. Bu

da uygulama grubu öğrencilerinin işlerini kolaylaştıran, öğrenmeye ve kendi kendilerine bilgilerini ortaya koymalarını sağlayan önceden görmedikleri bir durumdur.

- Hazırbulunuşluk programına dayalı muhadese öğretimi, öğrencileri kendi kendilerine bilgilerini ortaya çıkarmaya teşvik etmektedir. Öğrenciler kendilerine sunulan mevcut müfredata bağlı kalmamaktadırlar. Aynı şekilde bu program öğrencilerin geleneksel alanın dışında da düşünmelerine yardımcı olmaktadır. Bu da onların muhadese becerilerinin gelişmesinde pay sahibi olmaktadır.
- Öğrenciler ortak kelimeleri kullanmaya alışmakta olup sınıf dışında yapılan bireysel etkinliklerinde onlara verilen görevler esnasında konuşma becerilerini geliştirmektedirler. Ortak kelimelerle diyalog yapabilmekte, kendilerine güvenerek günlük hayatlarında bu kelimeleri kullanabilmektedirler.
- Öğrenciler sorumluluk alarak öğrenmekte olup grup etkinlikleri ile erkenden diyalog yapabilmektedirler. Aynı şekilde öğrencilerin diğerleri ile olan konuşmaları alışkanlık, gelişmişlik ve çeşitlilik arzetmektedir.
- İlahiyat fakültesi hazırlık sınıflarında ana dili Arapça olmayan Türk öğrencilerin dilbilgisi kazanımlarında ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluk programının etkinliği ve etkisi mevcuttur.
- Ana hatlarıyla şu söylenilebilir: Ulaşılan sonuçlar genel varsayımlar ile bu çalışmanın dayandırıldığı teorik düşünce ile uyumludur. Bu da hazırbulunuşluk programının Türk öğrencilerin muhadese becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğu anlamına gelmektedir.

2. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına göre şu önerilerde bulunulabilinir:

- Arapça öğretiminde muhadesede kullanılan hazırbulunuşluk sarf bilgisi gibi diğer öğretim merhalelerinde de uygulanbilir.
- Türk öğrencilerin genel Arapça becerilerinin gelişmesinde ortak kelimelere dayalı hazırbulunuşluktan faydalanılarak örnekler verilebilir, bu anlamda öğretim programı geliştirilebilir.

- Öğretmenler, öğretim stratejileri ve yöntemlerini çeşitlendirme ve modern usüller inşa etmeye teşvik edilerek öğretim faaliyetinde modern öğretim araçlarını kullanmaları sağlanabilir.
- Arapça öğretiminde ortak kelimelerden nasıl faydalanılacağına yönelik lise ve üniversiterde görev yapan öğretmenler için uygulamalı kurslar düzenlenebilir.
- Öğrenciler Arapça dışındaki bir yabancı dil öğretiminde de benzer uygulamalarla ortak kelimelerden faydalandırılabilir.
- Günlük hayatta kullanılan Arapça ve Türkçe ortak kelimeleri esas alan öğretim programları geliştirmek üzere çalışma grupları oluşturulabilir.
- Ana dili Türkçe olmayan Arapça öğretmeleri için hazırbulunuşluk programından yararlanmak üzere çalışma atelyeleri düzenlenerek becerileri artırılabilir.
- Benzer programlar geliştirilerek Araplara Türkçe daha kolay bir şekilde öğretilebilir.

KAYNAKÇA

- **Türkçe Kaynaklar**

Alp, Musa – Özcan, Yusuf, *Musannaf Arabî Türkî Müşterek İfâdeler,* Mekteb Yayınları, İstanbul 2018.

İşler, Emrullah, *Türkçe'de Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime Ve Kelime Grupları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı – İstanbul 1997.

Mahmud, Abdulkadir Hasan, "Silsiletu'l - Lisân Kitabinda Geçen Arapça Kelimelerde Anlam Değişmesi," *Faculty Of Hitit University* Issn 2651-3978/E - Issn 2636-8110 (Aralık / December 2020) 19/2.

Yıldız, Musa, "Türkçe Ile Arapça Arasındaki Karşılıklı Etkileşim", *Nüsha*, Sayı 23, Güz , 2006.

- **Yabancı Kaynaklar**

Aljohani, Muna, "Principles Of "Constructivism" In Foreign Language Teaching", *Journal Of Literature And Art Studies*, January 2017.

Jensen, Isabel Nadine; Slabakova, Roumyana; Westergaard, Marit; Lundquist, Björn. *The Bottleneck Hypothesis In L2 Acquisition: L1 Norwegian Learners' Knowledge Of Syntax And Morphology In L2 English*, Second Language Research 2019.

Paradis, Johanne; Jia, Ruiting; Arppe, Antti (July 2017), "The Acquisition Of Tense Morphology Over Time By English Second Language Children With Specific Language Impairment: Testing The Cumulative Effects Hypothesis", *Applied Psycholinguistics.* 38:(4)

- **Arapça Kaynaklar**

'Adve, Zâhir, v.dğr., *Delîlu terâiku't-tedris*, Filistin 2010.

el-'Aclân, Mehâ bint Salih, *İstirâticiyâtu'l-tedris (el-İstiksâ'),* el-Memleketu's Suudiyye Vizâratu't-Tâlimu'n-Nahd, h.1438-1439.

'Afâne, 'Azû - el-Ceyş, Yusuf İbrahim, *et-Tedrîs ve't-ta'lim bil'dimâğ zî'l-cânibeyn*, Mektebetu'l-Âfak, Gazze 2008.

el-'Afifî, Munâ, Abdullah Ebu Sâid, Muhammed Selim, "Eseru istihdâmi devreti't-tekasi's-seniye, (fî tenmiyeti mehâreti'l-istiksâ' ledâ tâlibâti saffi's-sâmini'l-

esâsi fi'l-'ulûm" el-*Mecelletü'l-Urduniyye fî-'İlmi't-Terbeviyye*, c. 7, Sayı.4, Ürdün 2011.

'Arişî, Yahya b. Ahmed, "Eseru'l-tevcîhi'ş-şer'î fî delâleti'l-luğâvıyye li-ba'di'l-menâhîci'l-lafziyye", Câmi'atu'l-İslamiyye fî Medineti'l-Munâvara, Sayı. 128, C.1, h. 1425.

'Asirâ, Cabir b. Zâhir, *Derecetu mümâreseti mu'allimi'l-luğati'l-Arabiyye el-luğati's-sâniye li't-tedrîsi'l-binâiyye,* Câmi'atu'l-İmam Muhammed bin Suud el-İslamî, Meclletu'l-Terbeviyyeti'l-Mutahasasa, Sayı.3, 2019.

'Atiye, Muhsin Ali, *el-Men'ahicu'l-hadise ve tariku'l tedris*, Dâru'l-Menâhic, , Amman 2009.

'Azeb , Mustafa 'Arabî, "Tatvîru mehâreti'l-muhâdese bi'l-lüğati'l-'Arabiyeti li'n'natıkîne biluğâtin uhrâ", el-*Mu'temeru'l-Devlî lî Ta'limi'l-Luğati'l-'Arabiyye lî Ğayrı Natıkîne Bihâ, Tatvîru'l-minhâc ve Minhâcu't-Tatvîr,* İstanbul 2015.

Abdul Azîm, Sabrî Abdul Azîm, *İstirâticiyâut turuki't-tedrisi'l-ulûm ve'l-ilektirûiyye,* Câmi'âtu Helvân, Kâhire 2015.

Abdul Bâri, Mâhir Şaban, *Mehâretu't-tahsi'l-ilmiyye ve'l-edebiyye*, Dâru'l-Mesirâ, Amman 2001.

Abdurrazâk Muhtâr, Mahmud, "Tenmiyetu mehârâti'l-İbda'iyye limumâreseti me'âyiri't-tedrisi'l-hakikî ledâ mu'alimî'l-luğati'l- 'Arabiyye", *Mecelletu'd-Devliyetu li'l-buhûs fî 'ulumi't-terbeviyye, C. 1, say. 2*, Câmi'atu-Esût, Mısır 2018

Abduttevvâb, Ramazan, *et-Tetavvuru'l-luğavî mezâhiruhu ve 'ileluhu ve kavânînuh*, Mektebetu'l-Hâncî, 4. Baskı, Kâhire 1997.

Ahmet, Redîne Asman, Huzâm Asman el-Yusuf, *Terâiku't-tedris, menhec, uslüb*, vesile, Dâru'l-Menâhic, 2. Baskı, Amman 2005.

Amerâvî, Fuâd, "et-Tedahulâtu'l-luğavîyye fî ta'lîmiyyeti'l-luğati'l –'Arabiyye li'n-nâtikîne bi gayrihâ, dirase vasfiyye ve tahlîliyye", *Mecelletu'l-Arabiyye , Sayı 3*, 2018.

el-'Anâtî, Velid Ahmed, "Eseru ta'limi'l-luğati'l-ecnebiyye fî ta'lim luğati'l-'Arabiyye ve-ta'limuhâ fî merhaleti't-tufûliye"*, Mecelletu Câmi'ati- Ummi'l-Kurâ li'ulumil-luğât ve-âdâbihâ, Sayı 23,* Suud 2019.

el-‘Asâf, Nâdiye Mustafa, “Terâiku tedrîsi minhâci ta’limi’l-‘Arabiyeti lin-nâtıkîne beyne’n-nezâriyyeti ve’t-tatbîk”, *Mecelletu Dirâseti’l-‘Ulumi’l-İnsâniye ve’l-İctimâ’iyye,* Câmi’atu-l-Ürdüniyye, Mecelletu 42, say.1, Ürdün 2015.

el-‘Asîlî, Abdul Aziz İbrahim, “el-Tehcîr fi luğati mute’alimî luğati’l-’Arabiyye li’n-natıkîne biğayrihâ”*, Mecelleut Câmi’ati Ummi’l Kurâ li’l-Ulumi’l Şer’iyye ve’l-Luğati’l-’Arabiyye ve Âdâbihâ, c. 17, Sayı.33*, h. 1926.

Bâyır, Bârî, *İstiskâ fî tedrisâti’l-ictimâ’iye istirâticiyye fî’t-tedrîs,* trc. Suleymân b. Muhammed el-Cebr, Mektebetu’l-‘abîkân, Riyâd 1994 .

Bervân, Dûclâs, *Esâsu te’allumi’l-luğâ ve ta’lîmuhâ*, trc: Abduh el-Râcıhî, Ali Ahmed Şaban, Dâru’l-Nehd, Beyrüt 1994.

Bin-Muhtârî, Hişâm, “Vâkı’u’l-mustlahâti’l-iktisâdiyye fî zılli’l-iktirâdu’l-luğâvî dirâse tahliliyye li’l-iktirâdi’l-luğavî li’l-mustelahâti’l-iktisâdiyye”, *Meceletu’s -Sâvtiyyât, Sayı 19, Câmi’atu’l-Belîde 2*, Cezâir 2017.

Bûbû, Mesud, Ê*seru’t-tedhîl ‘âla luğâti’l-Arabiyye fî ‘asri’l-ihticâc,* Vezâretu’l-Sekâfetu ve’l-İrşâdu’l-Kâvmî, Dimeşk 1982.

Cebârî, Sâmiye, “el-Lisâniyâtu’t-tâtbîkiyye ve ta’lîmîyetu’l-luğâ”, *Mecelletu Mumârâset’l-Luğâviyye, c. 8, Sayı 42*, Cezâir Üniversitesi 2017.

Cebbâr, Merûc Ganî, “el-İktirâd fî’l- ‘Arabiyye”, *Mecelletu Kullîyet-i‘ulumi’l-İslamiyye, Sayı 16, Bağdat Üniversitesi* 2011.

el-Cellât, Mâcit Zeki, *Tea’llumu’l-Kayyim ve ta’lîmuhâ*, Dâru’l-Mesirâ, 2. Baskı, Amman 2007.

Davud, Ahmed İsa, *Usulu’d-detrîsi’n-nazarî ve’l-‘ilmî*, Daru-Yâfâ el-İlmiyye, Ürdün 2014.

ed-Daşânî, Abdurrazâk, *Tariku’t-tedrîsi’l-‘âmme,* Câmi’âtu-Umer el-Muhtar el-Beyzâ,1.baskı,1998.

Dimyâdî, Muhammed ‘Afifuddin, *Medhâl ilâ ‘ilmi’l-luğâti’l-ictimâ’iyye*, Mektebetû-Lisâni’l- ‘Arab, 2. Baskı, Kâhire 2017.

Ebu ‘Amşe, Halid Hüseyn, v. dğr. *Delilu’t-tertibî fî tedrîsi’l-luğati’l-‘Arabiyyetî ve-‘anasiruhâ li’n-natıkîne bi ğayrihâ*, Mektebetu-Melik Fehd, Riyâd 2017.

Ebu Dâ, Senâ, *el-Kıyâs ve’l-takdîmu’s-safî mefâhim ve icrâât li’t-ta’limi’l-fa’âl*, Dâru’l-Afâk, 2. Baskı, Gazze 2008.

Ebu Meğlâ, Semih, *Kelâmu’l-mu’arreb fi kavâmîsi’l-‘Arab*, Dâru’l-Fikr, Beyrut 1998 .

Ebu Nâhiye, Salahattin, *Medhâl ilâ'l-kıyâsi't-terbevî,* Mektebetul-encûvlu-Mısrıyye, Kahire 1994.

Ebul-Hâc, Sehâ Ahmed, Hasan Halil, *İstirâticiyâtu't-ta'limi'n-neşita ve't- tatbikât*, Merkez -Dibûnû li'Ta'limi'l-Tefkîr, Ürdün 2016 .

Ecûsteyân Vehy, *Muredâtul-Endonazyatu'l-muktariza min luğâti'l-'Arabiyye ve tağyiru sâvtîyatihâ ve me'ânihâ*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmi'atu-Şeref Hidayetullah el-İslamiyetul-Hüküme Câkarta, Bâmûlânc, 2019.

Ahmed el-Câbir, Velid, *Turuku't-tedris tahdîduhâ ve tatbikuhâ't-terbeviyye*, Dâru'l-Fikr, 2. Baskı, Amman 2005.

Enîs, İbrahim, el-*Esvâtu'l-luğâviyye*, Mektebetu'l-Enculû, Kahire 1975.

----------, "el-Luğât yakterizu b'aduhâ min b'âd", *Mecelet'ul-'Arabiyye, Sayı. 130*, Kuveyt 1969.

---------, *Min esrâri'l-luğa*, Mektebetu'l-Anglo el-Mısrıyye, 3. Baskı, Kahire 1966.

el-Fahîdî, Hezâl 'Abîd İyâd, "Tarîkatu tedrîsi'l-'ulûm bi'l-istiksâ", *Mecelletu Dirâsâti'l- 'Arabiyye fî't-Terbîyye ve 'Ulumi'l-İnsan, c. 5, Sayı 1,* 2011.

el-Fedlâ, Enfâl Mubârek, *Esêru'l-enşedâti'l-beyti fî tahsîl tâlibâti's-sâfi's-sâmın li'l-mutevasit ve tefkîrihinne'l-ibtidâ'î fî mâddeti'l-'ulûm*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Câmi'atu'l-Şarkı'l-Evsât, Kulliyetu'l-'Ulumi'l-Terbeviyye, Kısmu'l-İdâra ve'l-Minhâc, Kuveyt 2014.

el-Fedlâvî, Sehîla Muhsin Kâzım, *el-Medhâl ile'l-tedris*, Matba'atu'ş-Şurûk, Amman 2010.

el-Fennîş, Ahmed, et-*Terbiyetu'l-istiksâîyye usûluhâ'n-nezâriyeti ve tedbîkâtuhâ'l-'ameliyye,* Ma'hedu'l-İnmâî'l-'Arabî li'l-Heyeti'l-Kavmîyyeti li'l-Bahsi'l-'İlmiyye, 2.Baskı, Lübnan 1993.

el-Fevzân, Abdurrahmân b. İbrahim, *İdâât li-mu'allimi'l-luğati'l-'Arabiyye li ğayri'n-nâtıkîe* bihâ, Menşuratul-'Arabiyye li'l-Cem'i, Riyad 2011.

el-Fîrûzabâdi, Necduddin Muhammed b. Yakub, *el-Kâmûsu'l-muhît*, el-Heyetu'l-Mısrıyye, Matbaatu'-l-Emiriyye, 3. Baskı, 1978.

el-'Anzî, Merzuk Kemûd v.dğr. *Edvaru'l mu'allim ve'l-mute'allim fî devri istirâtîciyâti't-ta'limi'n-neşîd,* el-Memleketu'l-'Arabiyetul-Su'ûdiyye, Suudi Arabistan, h. 1433.

el-Ğavl, Mansur Hasan, *Menâhicu'l-luğati'l-'Arabiyye ve terâiku ve esâlibu tedrisihâ*, Dâru'l-Kutubu'l-Sekâfiyye, Amman 2008.

el-Harisî, b. Ahmed Müslim, İbrahim, *Te'sîru ta'lim sunâiyi'l-luğâ 'alâ luğati'l-umm "esêru't-t'alîm b'l-luğâti'l-ecnebîyye 'alâ te'alîm bi'l-luğati'l-'Arabiyye enmuzecen,* Mecme'ul-Luğati'l- 'Arabiyye, Ürdün 2011.

el-Hârisî, Nazira Ahmed, *İstihtâmu'l-istiksâ fî tedrisi mâddeti'l-dirâsâti'l-ictimâ'iyye, "hakîbetu't-tedrîbiyye zâtiyye*'', Vizâratu't-Terbiye, Umman 2005-2008.

Hâdayrât, Muhammed Abdullah*, İstidrâciyâtu't-tefkîri'l- 'âmîk*, Dâru'l-Kütübi's-Sakâfiyye, Ammân 2019.

Harmâ, Nâyif - Haccâc, Ali, "el-Luğâtu'l-ecnebiyye ta'lîmuhâ ve'te'âllumuhâ"*, Silsiletû 'Alemu'l Mâ'arif, Meclis el-Vatanî, Sayı.1,* Kuveyt 1988.

Hasan, el-Mersî Muhammed - Abdulvahhab, Semîra, *Kadâyâ terbeviyye hâvle te'limi-luğâti'l-'Arabiyye,* Dâru'l- Neşir Dimyâd, 2005.

Hattâb, Ali, *el-Kıyâs ve't-tâkvim fî- 'ûlümi'n-nefsiyyetî ve't-terbiyyetî ve'l-icdimâiyye,* Mektebetu'l-Encelû, Mısır, 2. baskı, Kâhire 2001.

Hidâye, İbrahim eş-Şeyh Ali, "Tasavvur muktarah kâîm-'ala eşkâli'l-tedâhuli'l-luğavi li-binâi bernâmici ta'limi'l-luğati'l-'Arabiyye li't-tulâbi'l-Avrubîyyîn", *el-Mu'temeru'l-Devlî li-Luğeti'l-'Arabiyye,* Dubâi 2015.

Hellis, Davud Derviş, *İtticâhâtu'l-hadîse fî tarâiki tedrîsi'l-luğatu'l-'Arabiyye li-telâmizi's-sufûfi'l-evveliyye*, Mektebetu'l-Âfâk, Gazze 2015.

Hamâdne, Muhammd Mahmud Sârâ - Halit Hüseyin Muhammed, *Mefâhîmu'l-tedrîs fi'l-'asri'l-hadîs terâîku esâlîbi istirâtîciyât*, Ürdün 2012

Hassânî, Ahmed, *Dirâsât fi'l-lisâniyâti't-tatbîkîyye," Haklu ta'lîmîyeti'l-luğât*" Divânu'l- Matba'âtu'l-Câmi'iyye, Cezâir 2000.

Hasâra, Muhammed Memduh, *'İlmu'l-mustâlah ve tarâiku vazi''l-mustalahâti'l-'Arabîyye,* Dâru'l-Fikr, Dimeşk 2008.

Heyle, Muhammed Muhmud, *Mehârâtu't-tedris'i-s-sâfî,* Dâru'l-Mesire, Ürdün 2002 .

Hidayetî, Nur, *et-Ta'limu'z-zâtî ve kayfe nutabbikuhâ fî ta'lîmi'l-luğati'l'-Arabiyye fî'l-câmi'ât*, Câmi'atu Mâlânici'l-Hukûmiyye 2017.

Hûkâkilî, Kadriye, Sehî Nâ'ce, "et-Tercume beyne nizami'l-luğateyni'l-Arabiyye ve't-Turkiyye (mukârene delâliye*)"*, *Mecelletu'l-'Arabiyye ve't-Tercume Sayı. 26,* 2016.

Hatâyibe, Abdullah Muhammed, *Ta'limu'l-'ulûm li'l-cem'î,* Dâru'l-Mesire, 1. Sayı, Amman 2005.

el-Havlî, Muhammed Ali, *el-Hayât m'a-luğeteyni-senâiyeti'l-luğaviyye*, Dâru'l-Felâh, Amman 1988.

el-Hâzrecî, Selim İbrahim, *Esâlibu mu'âseratûn fî tedrîsi'l-'ulum*, Dâru Üsame, Amman 2011.

el-Hendâl, Dellâl Abdurrezak - ed-Deyhanî, Menâl Hemîdî, "Madâ İstihdami tarikatil-istiksâ fî tedrisi'l-'ulum fi medârisi merheleti'l-ibtidâi', dirâse mukârene beyne medârisi'l-te'limi'l-'âmme ve medârisi't-terbeviyye", *Mecelletu -'Ulumi'tTerbeviyye, Sayı.2, c. 1*, 2016.

el-Hesnâvî, Hakim Musa Abdul Hızır, *Fâ'ilîyyâtu terâiki't-tedrîsi'l-hadise fî tenmîyeti'l-itticâhâti'l-ilmiyye,* Dâru İbni Nefîs, Amman 2019.

el-Hevâlide, Ahmet Nâsır - Yahya İsmail, 'İd, *Tahlilu'l-muhtevâ fî'l-menâhic ve'l-kütübi'd-dirâsiyye,* Dâru Zemzem, Amman 2014.

el-Huveydî, Zeyd, *Esâlib tedrîsi'l-'ulûm fî merhaleti'l-esâsiyye,* Dâru'l-Kutub el-Camî', 2. Baskı, el-İmârâtu'l-'Arabiyyeti'l-Muttahide, İmarat 2010.

el-'İsavî, Abdurrahmân, Yahyâvî, Hafiza, "Beynel-te'âkibi'l-mezc ve'l-tedâhul ve'l-litiradui'l-luğavî," *Mecelletu-Tirasâti'l-Sekâfiyye ve'l-Feniyye*, Sayı.12, c. 3, Almanya 2020.

İbn Haldûn, Abdurrahman b. Muhammed, *Mukadimetû ibni Haldûn*, Dâru'l-Kelem, 4. Baskı, Beyrut 1981.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mukerrem b. Ali, Ebul Fazl, Cemaleddin el-Ensârî, *Lisânü'l-'Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut 2005.

İleğyâ, Davud Abdulkadir, el-Basumî, Hasan Ali, "el-Muhâdesetu fî'l-luğati'l-'Arabiyye, Turuku ta'limihâ ve esâlîbu mu'âluceti muşkîlâtihâ ledeyi't-tullâbi'l-ecânib", *Mecelletu Câmi'âti'l-Medineti'l-'Aliyye, Sayı.10,* 2014.

Kaplân, Süleyman, *el- 'Arabiyetu li'l-câmi'â*, 2. Baskı, İstanbul 2017.

el-Kâsimî, Ali, "el-Tedâhhulu'l-luğavî ve't-tahavvulu'l-luğavî"*, Mecelletu'l-Memârisâti'l-Luğavî*, *Cami'âtu Teyzâvuzû,* Cezâir 2010.

----------, el-Kâsimî, "et-Tıflu ve iktisâbu'l-luğa beyne'n-nezâriyeti ve't-tatbik, Mecmeu'l-luğati'l-'Arabiyya *Mu'temer es-Sâdis,''Luğatu't-Tiflu ve'l-Vâkı'ul-Mu'âsıra*, Suriye 2007.

el-Kudât, Muhammed 'Adıl, "el-'Umerî, Fatma Muhammed, Eseru'l-luğati'l-umm fî ta'limi'l-luğati'l-sâniyeti'l-'Arabiyye li'n-natıkîne bi-ğayrihâ enmuzecen", *Dirasetul-İnsâniyeti ve'l-İctimâiyye*, *Merkezu Luğati'l-Câmi'âti'l-Ürdüniyye, c. 42*, ek.1, Ürdün 2015.

Kelâtî, Leyla, *Tedâhulu'l-luğavî fî neşâti-te'bîrayni'ş-şefevî ve'l-kitabî mine'l-ta'limi'l-ibtidaî mıntakatu Ummi'l-Bevâkî enmûzecen*, Câmi'âtu-Hacc Hızır, Cezâir 2018.

Kalî, Abdullah, *Vahdetu'l-menâhici't-ta'limiyyeti ve't-takvimu't-terbevî muvâcehe li tulâbbi's-seneti'r-rabıa' li cemî'i'ş-şu'ayb*, el-Cumhuriyetu'l-Cezâiriyye, Cami'âtu Tekvini'l- Mutevâsıl, 2008/2009.

Kemâl, Muhammed Câh el-Mevlevî - Muhammed Abdulmevlâ, Mubarek, "Zâhiretu'l-İktirâz beyne'l-Luğ'at "el-Elfâzu'l-'Arabiyeti'l-muktaridâ fi luğati'l-fevr nemuzecen'', *Merkezi'l-Buhus ve'd-Dirâsâti'l-Afrikiyye, Dâr-Câmi'ât İfrikâ,*Kâhire 2007.

Kessâr, Ahmet Kasım, "Mulâhazât 'ale zahirati'l-iktirâzi'l-luğavî min'el- 'Arabiyyeti fi'l-luğati'l Melâviyye", *Mecellet'd-Dât, Sayı. 3, Cami'âtu Melâyâ,* Melezya 2013.

Ma'merî, Ferhat, Yes'at, Râbih, "el-İktirâzu'l-luğavî: İşkâliyât ve stirâticiyât, Câmi'atu'l-İmârâti'l-'Arabiyyeti'l-Muttahide", *Câmi'atu'l-İhvân Mentûrâ, Mecelletu'l-Mutercim, c. 19, Sayı.1,* Cezâir 2019 .

el-Ma'mûrî, Muhammed, el-Gazzalî - Sâlim 'Abid, Abdullatif, "Te'sîru ta'limi'l-luğâti'l-ecnebiyye fî ta'limi'l-luğati'l-'Arabiyye", *Mecelletu'l-'Arabiyye li'l-Buhusi't-Terbeviyye, c. 4, Sayı 1*, 1984.

Medkûr, Ali Ahmed *Tedrîsu funûni'l-luğati'l-* 'Arabiyye, Dâru'l-Şevâf, Kâhire 1991.

Mensî, Ğâde Halil Es'ad, *Eseru bernâmici ta'limî kâim 'ala'l-menha't-tevâsulî fî tahsîni mehârati't-tehaddus ledâ tâlibati's-saffi'l-tâs'i'l-esâsî fî Muhâfazeti'l-Zulfê*, Câmi'atu-Mecme'e, Arabistan 2015.

Mer'î, Tevfik Ahmed - el-Heylâ, Muhammed Mahmud, *Turuku't-tedrîsi'l- 'âmme,* Dâru'l-Mesirâ, Amman 2002.

Mucâhid, Fâyze Ahmet el-Hüseynî, *Medâhil ve istirâtîciyât ve terâîk hadise fi ta'lim ve taa'llumi'l-dirâsâti'l-'ictimâ'iyye,* Dâru'l-Te'limu'l-Câmiî', İskenderiyye 2021.

Muhammed Cahullah, Kemal, "el-İktirâd beynel-luğât: mefhumuhu ve esbâbuhu ve mesâdiruhu ve edrubuhû", Şu'betu'l-luğayât*, Merkezu'l Buhus ve'l-Dirâsâtu'l-İfrikiyye, Câmi'atu-İfrika, Mu'temer'' el-Luğati'l- 'Arabiyye ve tehdiyyetu'l-'Asır'' Dâr'ul-'Ulum*, Kâhire 2008.

Muhammed Davud, Muhammed, *el- 'Arabiyye ve 'ilmi'l-luğati'l-hadîse,* Cami'âtu Kanâti Suveys, Dâr Garib, Mısır 2001.

Muhammed Kaddûr, *Mebadiu'l-lisâniyât,* Dâru'l-Fikr, Dimeşk 1996 .

Muhammet La'merî, *el-İktirâdu'l-Luğavî fi davî-tevâsuli'l-hedârî*, el-Asrıl Abbasî es-sânî enmuzecen, (Basılmamış Doktora Tezi) Kısmı'l-Luğa vel-Edebi'l-'Arabî, Kulliyetul-âdab ve'l-luğâ, Câmi'atu Ebi Bekir Belkâyıd, Cezâir 2017.

en-Nâke, Muhmut Kâmel, Ta'ime, Ruşdî Ahmed, *Terâiku tedrîsi'l-luğati'l-'Arabiyye liğayri'n-nâtıkine bihâ,* İslam Dünyası Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (ICESCO) https://www.icesco.org/ 2003.

Rahmânî, Mubâreke, Sehl, Leyla, "İşkâliyetu't-tedâhûli'l-luğavî ledeyi'l-mute'âllim fi'l-medreseti'l-Cezâiriyye", *el-Merhâlati'l-ibtidâiyye nemuzecen, Mecelletu İşkâlât fil-Luğati ve'l-Edeb, c. 8, Sayı.4, Câmi'âtu'l-Cezaîr*, Cezâir 2019.

Ramazan, Ramazan - Faruk, "Madâ fâiliyye't-târikati'l-istiksâiyyeti fi't'-tahsîli-dirâsiyyi ve tenmiyetu ba'd mekvvinât'i-tefkîr ledey tulâbi kulîyet'u-terbiyye", *Mecelle-İttihâd Câmi'âtil-'Arabiyye, Sayı 28*, Amman 1993.

Ramazan, Ramazan, "Tenmiyetû ba'di mukevvinâti't-tefkîri'r-riyâdî ledey tullâb kûliyet'i-terbiyye", *Mecelletu İttihâdi'l-Câmi'âti'l- 'Arabiyye, Sayı.28,* Amman 1993.

Raşid, Ali, *Hasâisu'l-mu'allimi'l- 'asriyye ve edvâruhu*, Darû'l-Fikr, Kâhire 2002.

Reyyân, 'Adil, "Medâ mumâreseti mu'âlîmi'l-riyâdiyyâti't-tedrisi'l-binâiyyî ve 'alâktuhâ bi mu'tkadâteihim", *Mecelle Câmi'atil-Kudsi'l-Meftuhe, c.1, Sayı.24*, Kudüs 2011.

Rosebrough, Thomas R, Leverett Ralph J, *et-T'â'lîmu't-tahvîlî fi 'âsri'l ma'lûmâtiyetiyye rabdu hedefi't-ta'lîm ve târîkatu't-tedrisi bi'tullâb,* trc. Visâm Salih Abdullah, Dârû'l-'Abyîkân, Amman 2017.

Ruvkâb, Cemile, Ehemmiyetu'l-iktirâd fî va'z'i-rasîdi'l-mustalahî li'l-me'âcimi'l-mutehassısa, meâcimu 'ulûmi't-terbiye nemuzecen*, Mecelletu Cuvân, c. 4, Sayı 2, Câmi'atul-Şelef*, 2019.

es-Sâdıkî, Ebul Hayr Muhammed Şemsûlhak, *el-İktirâdu'l- luğâvî mine'l 'Arabiyye ile'l-Benağâliyye,* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ma'hed- ta'limi'l-luğâti'l Arabiyye, Câmi'atu İmam Muhammed bin Suud el-İslâmî, Riyad 1417.

eş-Şafiî, *Miftâhu istihdâmi'l- müfredati'l- mukteridatu mine'l- lu'ğatu'l-'arabiyye ile'l-endonozya li-ta'limi'l-esvâtu'l-'Arabiyye,* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmi'atu- Mevlâna Mâlık İbrahim el-İslamiyyul- Hukümiy bi Mâlânic, Endonozya 2009.

es-Sarayira, Raid Nehar Selim, *Fe'aliyetu't-tediris nemâzic Suhmâni'l-istkâsaîy fi't-tahsîl fi mâdetâl hey ve tenmiyhût-tefkiri'l-nûkad leday tullabi's-saffi'l-'âşır, fi Muhâfazati'l-Kerek*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmi'atu'l-Mute, Ürdün, 2007 .

es-Sâyfî, 'Âtîf, *el-Mu'allim ve stirâciyetu't-tâ'limi'l-hadîs*, Dâru Üsâme, Amman 2009.

es-Semâdi,'Ukle Mahmud - Abdul Hakk, Fevvâz Muhammed, Nezâriyâtu ta'limu'l-luğa ve iktisâbihâ tedminât li-taa'llumi'l-'Arabiyeti ve tâ'lîmuhâ*, Mecelle Mecmeu'l-Luğati'l- 'Arabiyetil-Ürdünîyye, c. 22, Sayı.54*, Ürdün 1998.

es- Şa'rânî, Rube Nâsru'l-Mısrî, *Ta'zîzu't-tefkir fi't-ta'limi'l-medresî,* Dâru'l-Nehdatil-'Arabîyye*,* Beyrut, 2016.

Şâhin, Abdulhamid Hasan, *İstiratîciyâtu'l- tedrisi'l mutakaddime ve istiratîciyâtu't-ta'lim ve enmâtu't-ta'lim*, Câmiatu'l-İskenderiyye, Mısır 2011.

Salahaddin, Abdullah Abdulaziz, "el-İktirâdi'l-luğavi beyne'l- 'Arabiyye ve'l-İngiliziyye el-fâzu'l-akide enmuzecen", *Mecelletu AİSP, Sayı 14*, Ürdün 2019.

Salih b. Ömer, Muhammed, *Keyfe tua'llemi'l-'Arabiyye luğâten- hayyeten, bahs fî işkâliyâti'l-menhec*, Dâru'l-Hedemâtul-'Âmme, Tunus 1998.

Sehtût, İmân Muhammed - Abbâs el-Caferî, Zeynep, *İstidrâciyâtu'l-tedrîsi'l-hadîse,* Dâru'l-Fûrat, Beyrut 2014.

eş-Şişkelî, Veys Riym, *el- "*'Arabiyetu fî mutenâvi'l-yed- menâhicu ta'limi'l-'Arabiyyeti lî ğayrin-natıkine bihâ fî mustevel câmia' fî Amrikâ*", el-Mû'temer el-Duvelî el- 'arabı li-Luğatul-Arabî, el-İmârâtul- 'Arabiyye, c. 6*, 2015.

et-Temîm, Rafıd Sabah - Yakub, Bilal İbrahim, "el-mehârâtu'l-luğâviyye ve devruhâ fî'l-ittisâli'l-luğavî", *Mucellet Mu'tâdil-Edeb, Sayı. 11*, Irak 2015.

Ta'îme, Reşidî Ahmed, *Ta'limu'l- 'Arabiyye liğâyri'n-nâtikîne bihâ menâhicuhâ ve-esâlibuhâ,* Munazzametu'l-İslamiye li't-Terbîyeti ve's-Sekâfe ve'l-'Ulûm, Rıyâd 1989,

Ta'îme, Reşidî - Munâ' Ahmed, Seyyid Muhammed, *Tedrisu'l-'Arabiye fî't-tâ'limi'l-'âmm, nezariyât ve tecârib*, Dâru'l-Fikr, Kâhire 2001 .

Tayyibe, Salim Abdullah, *Buhûs ve dirâsât fî tedrîsi'l- 'ulûm*, y.y. 1412 h.

Teymûr, Ahmed Bâşâ, *es-Semâ' ve'l-kıyâs*, Dâru'l Âfâk, Kahire 2001.

‘Ubeydât Zevkân, Ebu Sâmîd, Süheyla, *İstirâticiyâtiu’l-tedris f’îl-karnil-hâdi vel-‘ işrîn delilu’l-‘İlm ve’l-meşrefu’t-terbevî*, Dâru’l-Fikr, 1.baskı, Amman 2007.

el-Vehr, Mahmud Tâhir, *el-İstiksâ’ ve’t-tedrîsu’l-istiksâî fî’l ‘ulûm*, Ürdün 2016.

el-Vekîl, Hilmî Ahmed - Muhammed Emin el-Muftî, *el-Minhâc: el-Mefhum vel-‘anasîr ve’l-esas ve’t-tanzîmât ve’t-tedvîr*, Mektebetul-Enculû el-Mısriyye, Mısır 1996.

el-Yû’bî, Halid Muhammed Hüseyin, “Fâ’iliyetu’n-neşât gayrî’s-saffî fî tenmiyeti’l-mehâreti’l-luğati li’n-natıkîn bi ğâyri’l-‘Arabiyye”, *Mecelletu Câmi’ati’l Melik Abdilaziz , c. 26. Sayı.3*, Suudi Arabistan 2018.

Yusufî, Muhammed, *Tedrisûl-luğati’l-‘Arabiyye (Bahsun fî’t-terâîk ve’l-menâhic),* Dâru’l-Neşir https://www.alukah.net/library/0/112959/13092/, 2017 .

Zâyir, Sa’d Ali - Dâhıl, Semâ’ Türkî, *İtticâhât hadîse fî tedrisi’l-luğati’l-’Arabiyye,* Dâru’l-Menheciyye, Amman 2011.

Zeytun, ‘Ayiş, *Esâlîbu tedrisi’l-‘ulûm*, Dâru’l-Şurûk, 2. Baskı, Amman 1996.

----------, en-Nezarâtu’l-binâîye ve istidraciyetu tedrîsi’l-’ulûm, Matbaatu’ş-Şurûk, Amman 2007.

Zeytun, Hasan, *Mehârâtu’t-tedrîs ru’yetun fî tenfîzi’l-tedris*, Mektebetû’l- ‘Ulâ, Kâhire 2001.

Zeytun, Hasan - Zeytun Kemal, *et-Taa’llum ve’t-tedrîs min manzûri’n-nezâriyyeti’l-beyâniyye, ’Âlemu’l-Kutub*, Kâhire 2003.

Zeytun, Kemâl Abdulhamid, *et-Tedris nemâzicuhû ve mehârâtuhû,* Dâru’l- ‘İlm Kâhire 2003.

ez-Ziyâdât, Teysîr Muhammed - Yair Semîra, “et-Tee’esûr vet--te’sîru’l-luğâvî beyne luğeti’l-‘Arabiyye ve’t-Turkiyye”, *Mucelletu’d-Dirâsâti’l-Luğâviyye ve’l-Edebiyye, Sayı.1,* Türkiye 2014.

EKLER

EK 1. Program ve Test Uygulama Danışmanları ile Görüş Tablosu

	الاسم	التّخصص	مكان العمل	التّوقيع			
				البرنامج	الاختبار	الدّليل	بطاقة الملاحظة
1	البروفيسور الدكتور موسى آلب	لغة عربيّة وبلاغتها	جامعة جوقورأووا				
2	دكتور عبد الحكيم الخطيب	لغة عربيّة وبلاغتها	جامعة جوقورأووا				
3	دكتور محمد سعيد الوصابي	لغة عربيّة وبلاغتها	جامعة جوقورأووا				
4	يوسف أوزجان	لغة عربيّة وبلاغتها	جامعة جوقورأووا				
5	محمد يلماز	لغة عربيّة وبلاغتها	جامعة جوقورأووا				
6	عدنان الحجي	لغة عربيّة وبلاغتها	جامعة جوقورأووا				
7	عبد المعين ليلا	لغة عربيّة وبلاغتها	جامعة جوقورأووا				

EK 2. Hazırbulunuşluğa Göre Uygulanacak Önerilen Öğretim Programı Danışmanı Ölçümü

Çukurova Ü. İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı

سعادة الدكتور.....المحترم.

السّلام عليكم ورحمة الله وبركاته ... و بعد،،،

تقوم الباحثة بإجراء دراسة بعنوان **" تطوّير برنامج تعليميّ قائم على الاقتراض اللغويّ باستخدام المنحى الاستقصائيّ وقياس فاعليته في تسهيل تعليم العربيّة للطلبة الأتراك غير النّاطقين بها في جامعة جوقورأووا بولاية أضنة في تركيا"**

استكمالاً لمتطلبات الحصول على درجة الدكتوراه في العلوم الإسلاميّة، وبهدف معرفة أثر البرنامج التّعليميّ على تحصيل الطّلبة وتنمية قدراتهم في مهارة المحادثة، قامت الباحثة بإعداد خطط درسيّه لمهارة المحادثة وفق النموذج المذكور.

ونظراً لما تتمتعون به من خبرة ودراية في هذا المجال، فإنني أرجو منكم التّكرم بتحكيم هذه الخطط من حيث:

- صياغة الأهداف السّلوكيّة ومدى ملامتها لدروس المحادثة.
- درجة ملائمة الوسائل التّعليميّة الموظّفة لتحقيق الأهداف.
- درجة ملائمة الأنشطة التّعليميّة لتحقيق الأهداف المنشودة.
- خطوات الدّرس للنموذج المذكور.
- درجة مناسبة أدوات التّقويم للبرنامج.

واقبلوا فائق التّقدير والاحترام

الطالبة / منارحوريّة

EK 3. Hazırbulunuşluğa Dayalı Öğretim Programının Aşama Raporu

خطوات بناء البرنامج التّعليميّ	الانتماء إلى المجال		الصّياغة		التّعديل المقترح
المجالات	تنتمي	لا تنتمي	لا تحتاج إلى تعديل	تحتاج إلى تعديل	
أولاً: الإعداد القبليّ لبناء البرنامج: مراجعة الأدب النّظريّ والدّراسات ذات الصلة بموضوع الاقتراض اللّغويّ.					
ثانياً: اختيار المحتوى الدّراسيّ: -تعديل المحتوى الدّراسي ليناسب تدريس إستراتيجيّة الاقتراض اللّغويّ وفق المنحى الاستقصائيّ.					
ثالثاً: صياغة الأهداف التّعليميّة: صياغة الأهداف السّلوكيّة وتصنيفها.					
رابعاً: تحليل المحتوى الدّراسيّ: -تجزئة المادة الدّراسيّة إلى عناصرها الأوّليّة وتحديد ما فيها من معارف ومهارات وقيم.					
خامساً: تحديد طرائق التدريس: -تدريس المحتوى الدّراسي وفق إستراتيجيّة الاقتراض اللّغويّ باستخدام المنحى الاستقصائيّ.					

سادساً: تحديد الأنشطة التّعليميّة: **-الأنشطة الصّفيّة** **-والأنشطة غير الصّفيّة.**					
سابعاً: تصميم الوسائل التّعليميّة وتحديدها: **-أوراق عمل وشفافيّات وكتب قواميس اللّغة وسبورة ذكية وجهاز عارض رأسيّ.**					
ثامناً: إجراءات التّقويم: **-التّقويم القبليّ والبنائيّ (المرحليّ) والتّقويم الختاميّ.**					

EK 4. Önerilen Öğretim Programı Son Hali

جامعة جوقورأووا
كلية الإلـهيّات
قسم اللّغة العربيّة وبلاغتها

برنامج تعليميّ قائم على المنحى الاستقصائيّ لقياس فاعلية الاقتراض اللّغويّ

إعداد الباحثة
منار حوريّة

إشراف
البروفيسور الدكتور موسى ألب

2021م – 1442

المقدمة

تتّضح أهمّيّة التّعليم الاستقصائيّ من خلال تشجيع الطّلبةعلى العمل الإيجابيّ، ومساعدتهم على اكتساب الخبرة، لأنّها تتيح لهم فرصة ممارسة طرائق العلم وعملياته، ومهارات التّقصّي المختلفة بأنفسهم، بحيث يحدد المشكلة ويصوغ الفرضيّات ويجمع المعلومات ويلاحظ ويقيس ويختبر، ويتوصّل إلى النتائج بنفسه.

كما تؤكّد هذه الطريقة على استمراريّة عملية التّعلّم بحيث تجعل الطّلاب أقدر في استرجاع المعلومات المكتسبة من الذّاكرة بدلاً من مجرد إدراك وبناء الطّالب من حيث ثقته واعتماده على نفسه وشعوره بالإنجاز واحترامه لذاته وزيادة مستوى طموحه، وتطوير اتجاهاته واهتماماته العلميّة ومواهبه الإبداعيّة.

كما أصبح موضوع التّدريس من المواضيع التي تتطلّب تحديثاً وتجديداً بهدف ملائمة العصر، لأنّ الطّرق التّقليديّة وحدها ليست كافية لنقل المادة العلميّة من المعلّم للمتعلّم، لذا كان لا بدّ من توظيف طرق وأساليب حديثة تعمل على إشراك جميع الأطراف في المؤسسات التّعليميّة وكذلك المنزل لتحقيق استدامة للتعليم، وتقوم بتطبيقها ومراجعتها بشكل منتظم بما يحقق الهدف وهو التركيز على دور المتعلّم كونه محور عملية التّعليم والتّعلّم.

ولتسهيل عمليّة تعليم العربيّة للأتراك قمنا باختيار إستراتيجيّة جديدة قائمة على الاقتراض اللّغويّ باستخدام المنحى الاستقصائيّ والتي تهتم بدور المتعلّم كونه المستهدف بأي عملية تعليم أو تعلّم.

وانطلاقاً ممّا تقدم فقد تمّ وضع هذا البرنامج التّعليميّ القائم على الاقتراض بالاعتماد على المنحى الاستقصائيّ الموجّه والحُرّ حتّى يستعين به المعنيون بتدريس وتسهيل تعليم العربيّة أثناء تنفيذ البرنامج، ومع التّركيز فيه على التّطبيقات العمليّة والأمثلة التّوضيحيّة الملائمة من دروس كتاب "العربيّة للجامعات" لمرحلة التّحضيريّ في جامعة جوقورأووا.

وقد تمّ مراعاة الأسس والمرتكزات التّالية عند بناء هذا البرنامج التّعليميّ:

أ-طبيعة تدريس اللّغة العربيّة ونتائج الدّراسات السّابقة ذات العلاقة، لتكون مرتكزاً ومنطلقاً للمحتويات وأساليب التّعليم والتعلّم والأنشطة الْإثرائيّة.

ب-التداخل الطبّيعي بين موضوعات مبحث اللّغة العربيّة التي توفر مجالاً خصباً لمهارات التّفكير العليا في ضوء تصنيف بلوم للمستويات المعرفيّة.

ت-العلاقة الوثيقة بين الخبرة التّعليميّة التي يمرّ بها الطّالب والتّطبيق العمليّ لها في الواقع (أي تفعيل أثرها).

ث-الفروق الفرديّة بين الطّلاب في المواقف التّعليميّة التّعلّمية المختلفة.

-الإطار العام للبرنامج المقترح، ويتناول هذا الإطار:

- تعريف البرنامج المقترح.
- مبررات البرنامج.
- الأهداف العامة للبرنامج.

-مكونات البرنامج وتشمل:

- الأهداف الخاصة للبرنامج المقترح.
- الإطار النّظريّ للبرنامج التّعليميّ.
- محتوى البرنامج التّدريبيّ المقترح.
- أسلوب التدريس في البرنامج المقترح.
- المواد والوسائل التّعليميّة التي تساعد على تنفيذ البرنامج التّدريبيّ.
- أساليب التّقويم في البرنامج المقترح.

وفيما يلي تفصيل ما سبق:

أولا: الإطار العام للبرنامج التّدريبيّ المقترح

تعريف البرنامج التّدريبيّ المقترح

هو عبارة عن مجموعة من الخطوات والجلسات والتدريبات التي تنتقل بتدريس مهارة المحادثة من واقعها التّقليديّ الحالي إلى الصّورة المأمولة التي تتضمّن تطوّر مهارة المحادثة لدى طلبة الأتراك في الصّف التّحضيريّ من خلال إستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ التي تقوم على اكتساب اللّغة من خلال اللّغة الأمّ.

- مبررات بناء البرنامج

استناداً إلى الدّراسات التّربويّة التي اهتمت بتدريس مهارات اللّغة العربيّة لدى الناطقين بغيرها، استطاعت الباحثة أنّ تحدد المبررات التّالية التي دعتها إلى تصميم هذا البرنامج:

- مواكبة الاتجاهات الحديثة في تدريس مهارات اللّغة العربيّة للناطقين بغيرها ومواءمتها بما يناسب مع متعلمي اللغة العربيّة.
- ضعف مستوى الطّلبة في مهارات اللّغة العربيّة وبخاصة المحادثة، ممّا قد يؤثر على دافعيتهم في تعلّم اللّغة العربيّة.
- افتقار الطّلاب إلى توظيف إستراتيجيّات التّعلّم البنائيّ القائم على ربط العمليّة التّعليميّة بحياتهم اليوميّة واستثمارها من أجل تنمية مهارة المحادثة لديهم

- يعتمد التدريس الفعال للمهارة المحادثة على الرّصيد اللّغويّ الكثير الذي يجب أن يعرفه الطّالب في أثناء حواره ويتطلّب كذلك عدم نسيانه وهذا ما نجده في إستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ حيث يستخدم كلمات مستخدمة في كلا اللغتين الأمّ واللّغة المتعلّمة ممّا يجعل استخدامها في الحوار بسيط على الطّلبةالأتراك.
- لا توجد برامج لتدريب الطّلبة الأتراك على تعليم مهارة المحادثة وفق إستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ، على الرّغم من وجود رصيد لغويّ كبير مشترك بين اللغتين العربيّة والتّركيّة، حيث يسعى البرنامج الحالي لتدريب الطّلبةالأتراك على تقصيّ الكلمات المقترضة في لغته وفي حياته اليوميّة وتوظيفها في حواره مع الآخر.
- التدريس بإستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ في تعليم العربيّة يسهم في تحقيق:

- المنفعة للطالب: يساعد على رفع مستوى تحصيل الطّلبةفي تعليم اللّغة الثّانيّة، وتحسين قدراتهم في المحادثة إضافة إلى التّعلّم الذّاتيّ القائم على تقصيّ المعلومة والكلمات المقترضة ممّا يؤدي إلى عدم نسيان ما قد تعلّموه، كما أنّ قدرة الطّالب على تقصيّ الكلمات والتّراكيب المقترضة تساعده على التكيّف مع اللّغة المتعلّمة في مواقف الحياة ومتغيّرات الأحداث المختلفة، ممّا يسهم في تحقيق تطوّر كبير في تعلّمه للّغة وخاصة في الحوار مع الآخر.

-المنفعة التّربويّة للمعلّم: إنّ اكتساب المعلّم للإستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ في تعليم اللّغة الثّانيّة للناطقين بغيرها، تجعل منه معلّماً قادراً على أداء وظائفه المهنيّة وتحقيق إنتاجيّة عالية للعمليّة التّعليميّة، ممّا يسهم في تحقيق الرّضا الوظيفيّ للمعلّم.

ثانياً: الأهداف العامة للبرنامج: إنّ التخطيط لبرنامج تدريبيّ معين يتطلّب تحديد الأهداف العامة والأهداف السّلوكيّة التي يسعى البرنامج إلى تحقيقها من خلال دراسة موضوعاته المختلفة، وذلك ليتحقق تعلّم أفضل ويتحقق تقويم أكثر دقة وموضوعيّة.

-الهدف العام: تنمية مهارة المحادثة لدى الطّلبةالأتراك في الصّف التّحضيريّ في كلية الإلهيّات في جامعة جوقورأووا في ولاية أضنة في تركيا.

- الأهداف الخاصة:

- رفع مستوى أداء الطّلاب في المجموعة التّجريبيّة في المعرفة النّظريّة وتطوّير مهارات التّفكير العليا.
- تحسين أداء المجموعة التّجريبيّة عند التّعامل مع المواقف المشكلة والغامضة في أثناء تعلّم اللّغة.
- توفير فرص للطلاب في المجموعة التّجريبيّة للتعلّم وفق إستراتيجيّة الاقتراض باستخدام المنحى الاستقصائيّ.
- تحسين مستوى أداء الطّلاب في المجموعة التّجريبيّة، وذلك بتجاوز مستوى الفهم والتذكر والاستنتاج إلى مستوى التّحليل والتّركيب والتّقويم.

- خلق فرص تعليميّة للطلاب في المجموعة التّجريبيّة لاكتشاف الخبرة التّعليميّة بأنفسهم وبالتالي الوصول إلى الفهم الصّحيح للمواقف المشكلة والغامضة في تعلّم اللغة.
- تقويم أثر هذا البرنامج التّعليميّ في تحفيز الطّلاب إلى استعمال البحث والاستقصاء ومهارات التّفكير في مجالات الحياة الأخرى للوصول إلى بناء الشّخصيّة المتوازنة عند الطّالب.

الإطار النّظريّ للبرنامج التّعليميّ

تدريس الاقتراض اللّغويّ بالطريقة الاستقصائيّة

الاستقصاء يُعرّف على أنّه العمليّة التي تجعل المتعلّم على درجة كبيرة من الاستقلاليّة وإدراك العلاقات بين الأشياء المتشابهة وغير المتشابهة وبين الأفكار التي سبق تعلّمها.

والطريقة الاستقصائيّة تعّرف بأنّها مجموعة من الأنشطة الموجّهة التي يمارسها المتعلّم لحلّ عدد غير محدد من المشكلات اللّغويّة التي تمر بالطالب أثناء تعلّمه اللغة، من أجل زيادة فهمه للمادة العلميّة.

خصائص تدريس الاقتراض اللّغوي بالطريقة الاستقصائيّة

من أهم خصائص تدريس الاقتراض اللّغويّ بالطريقة الاستقصائيّة:

-يشارك المتعلّم بنشاط في عمليّة تعلّمه، حيث يعمل بالتعاون مع بقية زملائه، يسأل ويشجّع الآخرين على التّعلّم.

-تعدد مصادر التّعلّم التي يمكن استخدامها.

-مراعاة الفروق الفرديّة بين المتعلّمين.

-يركز على التّعلم الذّاتيّ والتّفكير المستقل.

-يساعد المتعلّم على التكيف مع نفسه ومجتمعه حاضراً ومستقبلاً وذلك بإمداده بالعديد من المهارات والقدرات اللازمة لإشباع حاجاته المعرفيّة والمهاريّة والوجدانيّة.

-يعتمد على موضوعات ذات أهمية للمتعلّم، ممّا يحفزه على المشاركة النّشطة في عملية التعلّم. (مجاهد، فايزة أحمد الحسيني، *مداخل واستراتيجيات، ص. 130-136)*

-ينظر إلى العمليّة التّعليميّة على أنّها مستمرة لا تنتهي بمجرد تدريس موضوع معيّن، بل نقطة انطلاق لدراسات أخرى.

-المشكلات التي يمكن استقصائها قد لا يكون مخطط لها وتكون وليدة الموقف التّعليميّ.

-الشّعور بالثّقة وعدم الخوف نتيجة استخدام كلمات مقترضة من اللّغة المتعلّمة.

-أشكال تدريس الاقتراض اللّغويّ بالطريقة الاستقصائيّة

في الدّراسة التّقليديّة يقوم المعلّم بشرح الدّرس وإطلاع الطّلاب على النتائج سلفاً قبل التّجريب أو البحث الاستقصائيّ عن الحلّ، بخلاف الدّراسة الاستقصائيّة حيث يقوم الطّلاب بعملية الاكتشاف والبحث بعد أنّ يقوم المعلّم بإمدادهم ببعض الأسئلة والمشكلات التي تتعلّق بالدّرس، ويمدّهم بالحد الأدنى من التّوجيهات عن الخطوات المتبعة للوصول إلى الحلّ.

العروض العمليّة للاقتراض اللّغويّ بالطريقة الاستقصائيّة

حيث يقترن أداء المعلّم للعرض العمليّ بالمناقشة الاستقصائيّة المتمثلة في الحوار الفكريّ وتبادل الأسئلة والحصول على المعلومات وحسن توظيف الكلمات المقترضة في جمل أو حوار أو متن .... إلخ

المناقشة الاستقصائيّة

وتتضمن تحديد الأهداف المراد تحقيقها، ووضع أسئلة تباعديّه تساعد الطّلاب على تحقيق هذه الأهداف مع إدارة المعلّم للمناقشة، على أنّ يبدأ بالأسئلة التباعديّة التي تسمح بالتفكير العميق والابتكار، ثمّ الأسئلة التّقاربيّة لتضييق مجال المناقشة والتّوصّل إلى المفهوم المحدد.

مميّزات الاقتراض اللّغويّ بالطريقة الاستقصائيّة

- يصبح الطّالب محوراً أساسيّاً في عمليتي التعلّم والتّعليم.
- تنمّي عند الطّلبة عمليات ومهارات الاستقصاء والاكتشاف والاستقصاء العلميّ (عمليات العلم كما في: الملاحظة والقياس والتصنيف والتفسير والاستدلال).
- تهتم بتنمية المهارات والعمليات العقليّة لدى الطّالب.
- تؤكد على استمراريّة التّعلم الذّاتيّ ودافعيّة الطّالب نحو التّعلّم.
- تهتم ببناء الطّالب من حيث ثقته واعتماده على النّفس في الحوار نتيجة الاقتراض الموجود مع اللّغة المتعلّمة، وشعوره بالإنجاز، وزيادة مستوى طموحه، وتطوّير مواهبه.
- تنمّي من مفهوم الذات، وتزيد من مستوى التّوقعات لدى الطّالب من حيث مدى استطاعته لتحقيق المهمات العلميّة التي يكلف بها كما تنمي المواهب والقدرات الأخرى مثل: التّخطيّط والتّنظيم والتّفاهم وتحمّل المسؤوليّة.
- تزيد نشاط الطّالب وحماسه تجاه عمليتي: التّعلّم والتّعليم ممّا يعني تطوّر القدرة لديه على تكوين المعرفة العلميّة. (الشعراني، ربى ناصر المصري، تعزيز التفكير، ص. 243)

أهداف تدريب المتعلّمين على الاقتراض اللغوي في الطريقة الاستقصائيّة

- تفعيل دور المتعلّم مع الخبرات والمواقف التّعليميّة التي يمر بها.
- استثارة التّفكير لدى المتعلّمين.

- تدريب المتعلّمين على الاستقصاء والبحث من خلال التّعلّم التّعاونيّ في تقصّي الكلمات المقترضة.
- تدريب المتعلّمين على التّفكير العلميّ من خلال المواقف والأحداث التي يمرون بها أثناء تقصّيهم للكلمات المقترضة.
- توظيف طاقات المتعلّم وقدراته واستغلالها فيما يقدم له من خبرات تعليميّة ومعارف من خلال التّساؤل والبحث والاكتشاف في عملية تقصّي الكلمات المقترضة.
- جعله يتكلّم بالكلمات المقترضة من العربيّة وكأنّه يتكلم بلغته.
- دفعه للبحث عن المزيد من الكلمات المقترضة في لغته.
- التأكيد على المتعلّم في استخدام الكلمات المقترضة في تشكيل الجمل والمتون لتشجيعه على المحادثة بدون خوف.

شروط تعلّم الاقتراض اللّغويّ بالطريقة الاستقصائيّة

ولكي تكون طريقة التقصّي ناجحة وفعّالة يجب أن تتوفر لها شروط أساسيّة:

-عرض مشكلة أو طرح سؤال أمام الطّلبة بحيث يثير تفكيرهم أو يتحداهم، حيث يعتبر طرح الأسئلة ونوعيتها معياراً ومحكّماً أساسيّاً في نجاح عملية التّعلّم بالتّقصّي، لذا على المعلّم طرح الأسئلة التّالية على نفسه:

- ماذا أريد أن أعلّم؟
- ما نوع الأسئلة التي يجب أن أطرحها؟
- ما مستوى التقصّي أو الاكتشاف الذي أريده؟
- كيف أستجيب لأسئلة الطلبة؟
- ما القدرات أو المواهب التي أحاول أن أطورها أو أنميها لدى الطّلبة؟
- ما العمليات العقلية التي أحاول أن أطوّرها أو أنميها لدى الطّلبة؟
- ما الأهداف العامة والخاصة لتدريس اللّغة العربيّة التي أحاول أن أحققها؟

- أنّ يكون الحدث أو الموقف على درجة من الغموض بحيث لا يجد الطّالب بداً من استقصائه واختباره.
- أنّ تكون الأسئلة من النوع المغلق بحيث يجيب عنها المتعلّم بنعم أو لا.
- حرية التقصيّ والاكتشاف: أي أن يعطي الطّالب الفرصة لكي يبحث ويستقصّي بحيث يتولّد لديه شعوراً داخلياً يدفعه للتقصّي المستمر.
- توفر ثقافة أو قاعدة علميّة مناسبة وكافية لدى الطّالب تمكّنه من البحث والتّقصّي.
- توفر مصادر التّعلّم اللازمة لعملية الاستقصاء.
- تدريب المعلّمين على توظيف واستخدام الطريقة الاستقصائيّة في التدريس.
- تدريب المتعلّمين على ممارسة التّقصّي والاكتشاف، فإنّه يتوقّع أن يمارس الطالب التّعلّم بالتقصّي متى يكون قادراً على تقصّي العلم واكتشافه من خلال سلسلة من العمليات التي يقوم بها (عمليات العلم أو خطوات التّفكير العلميّ) (خضيرات، استيراجيات التفكير، ص. 124)

- - محتوى البرنامج التدريبيّ المقترح:

قامت الباحثة بتنفيذ هذا البرنامج بتدريس دروس كتاب المحادثة " العربيّة للجامعات " في الفصل الدّراسيّ الأوّل المقرر في الصّف التّحضيريّ في كلية الإلهيّات في جامعة جوقورأووا.

وقد تمّ تعديل بعض كلمات وتراكيب وأفعال دروس المحادثة بما يتناسب مع إستراتيجيّة الاقتراض اللّغويّ فقد تمّ استبدال بعض الكلمات بكلمات أخرى مقترضة في لغة المتعلّم، وتمّ وضع تدريبات وأنشطة إثرائيّة رُكز فيها على الكلمات المقترضة قُدمت من خلال أوراق العمل- **Ek 10**، تتفق وإستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ المستخدمة في تفعيل المواقف الصّفيّة – التي تهدف إلى تنمية مهارة المحادثة عند الطّلبة الاتراك، وقد أُعيد ترتيب النّصوص في أثناء تطبيق البرنامج من شكلها الاعتيادي المعلن عنه في دليل المعلّم إلى خطوات إستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ ، وذلك على النحو الآتي:

- تحديد الأهداف الإجرائيّة السّلوكيّة.
- إجراء التّقويم القبليّ وترتيب الحالة الابتدائيّة للمتعلمين.
- طرح المشكلة وأبعادها، ومن خلال هذه الخطوة يتمّ وضع التدريبات، والأنشطة، للمهارات موضع الدّراسة على النحو الآتي:
- تحديد المهارة المستهدفة لتنميتها.
- وصف موجز عن المهارة.
- تحديد المؤشرات السلوكيّة الدالة على المهارة.
- بناء تدريبات ونشاطات داعمة، يتمّ من خلالها تدريب الطّلاب على مهارة المحادثة من خلال تقصّي الكلمات المقترضة، وتنميتها عندهم.
- روعي أثناء تصميم البرنامج التداخل في المعالجات بين مهارات المحادثة، ومناسبة التدريبات والمعالجات للمهارة ومؤشراتها السلوكيّة.

أسلوب التدريس في البرنامج المقترح

في ضوء أهداف البرنامج التدريبيّ المقترح ومحتواه، تمّ اختيار إستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ التي تناسب المحتوى وتؤدي إلى تحقيق الأهداف الخاصة والعامة للبرنامج، مع مراعاة طبيعية المتعلّمين وقدراتهم. وخطوات هذه الإستراتيجيّة هي:

خطوات ومراحل التدريس الاستقصائيّ

على الرّغم من وجود عدّة نماذج للاستقصاء، إلاّ أنّ جميع هذه النّماذج تتناول الفرد كإنسان متعلّم يسعى إلى التوصل للحقائق والمعلومات عن طريق التّفكير واستخدام الاستقصاء والبحث العلميّ، لذا سوف نكتفي بعرض نموذج (سكمان) كنمط من أنماط التّعليم القائمة على الاستقصاء، وينطوي نمط الاستقصاء عند سكمان على خمس مراحل رئيسة وهي:

أولا: تقديم المشكلة المراد دراستها

لابدّ من وجود مشكلة أو سؤال أو قضية أو حدث أو موقف ما حيث يقوم المعلّم بعرضه على شكل عبارة خبريّة أو جملة تقريريّة مصاغة على هيئة سؤال يثير اهتمام الطّلبة ويحرضهم على التّقصّي.

-ويتوقف نوع المشكلة وأسلوب عرضها على عدة عوامل ومعايير منها:

- المنهاج الدّراسي المقرر على المتعلّمين.
- تجنب معالجة قضايا مألوفة أو تقليديّة.
- أنّ تستدعي المشكلة التّساؤل والتّقصّي من الطّلاب.
- خصائص المتعلّمين وملائمة المشكلة للطلاب.
- الوقت المتاح للتفكير والتّأمل في المشكلة.
- اختيار قضايا تتعارض مع منطق الطّلاب حتّى يستمر التّساؤل من قبلهم.
- عدد المتعلّمين، وعلى المعلّم مراعاة هذه العوامل عند اختياره للمشكلة.

هناك عدة أشكال لعرض المشكلة نذكر منها:

- تقديم معلومات متضاربة إلى الطلبة، والطلب منهم اختيار موقف معين من هذه المعلومات.
- تقديم أو عرض أمور تتعارض مع أفكار الطلبة.
- تقديم أو عرض مواقف أو قضايا من دون تحديد نهايات لها لإتاحة الفرصة للتلاميذ للبحث عن نهايات مقبولة.

ثانيا: جمع المعلومات عن الموقف المشكل

يتمّ الحصول على هذه المعلومات عادة عن طريق استخدام أسلوب السّؤال والجواب سواء كان ذلك مع المعلّم أو بين الطّلبة تحت إشراف المعلّم، وقد يطلب إلى الطّلبة البحث عن المعلومات من مصادر أخرى كالمعاجم اللغويّة أو استخدام التجريب أو أن يسأل، ولا يجوز أن يقوم المعلّم بالتوضيح أو التّحليل للموقف، وإنّما يجيب على الأسئلة فقط بنعم أو لا، وعليه أن يعتذر عن الإجابة على الأسئلة التي تتطلب توضيحاً، ويجب أنّ تطرح الأسئلة بطريقة متتابعة ومتنوعة وموجّهة نحو تحقيق الأهداف الموضوعة للدرس.

ثالثا: التّحقق من صحة المعلومات واختبارها

وتأخذ هذه الخطوة عدة أشكال:

- تقسيم الطّلاب إلى مجموعات تعاونيّة.
- توزيع محاور الدّرس وأهدافه على مجموعات.
- توفير مصادر التّعلّم اللازمة لتحقيق الأهداف الموضوعة.
- تكليف كلّ مجموعة بالبحث في المصادر عن المعلومات وفحصها ومقارنتها للتأكد من عدم وجود تناقض بينها.

- إذا قام الطالب بجمع معلومات حول المشكلة من مصادر متعددة، فعليه أن يقوم بفحصها مع زملائه كأن يقوم بقراءتها عليهم ومن ثمّ تدور مناقشة حولها.

رابعا: مرحلة تنظيم المعلومات وتفسيرها

بعد التّأكد من صحة المعلومات، يبدأ الطّلاب في تنظيم هذه المعلومات وترتيبها ليتمّ التّوصّل إلى تفسير علميّ مقنع للمشكلة قيد الدّراسة، حيث تُقدم هذه المعلومات على شكل جمل تفسيريّة للمشكلة وأسبابها وجوانبها، ويتمّ في النّهاية التوصّل لحلّ معقول ومقبول للمشكلة.

خامسا: تحليل عملية الاستقصاء وتقويمها

وهي عملية يتمّ فيها مراجعة وتحليل لجميع الخطوات التي اتبعها الطّلاب في معالجة المشكلة ابتداء من تحديد المشكلة وانتهاء بعملية إصدار الأحكام حول المشكلة وتفسيرها، وتتمّ هذه المرحلة وفقا للخطوات والإجراءات التّالية:

- أن يدرّب المعلّم طلابه على عملية التّقويم المرتبطة بالأسئلة التي تمّ طرحها في الخطوة السّابقة.
- تعميق فهم الطّلاب للموضوع من خلال طرح مسائل أخرى منتمية للموضوع والإفادة من المعلومات والتفسيرات السّابقة في حلّ هذه المسألة الغامضة
- تقديم التّغذيّة الرّاجعة حول استجابة الطّلاب على المسائل الإضافيّة.

الوسائل التّعليميّة

استخدمت الباحثة لتحقيق أهداف البرنامج عدداً من الوسائل التّعليميّة تتمثّل في:

- التدريبات والأنشطة المقترحة في البرنامج وتشتمل على تنمية مهارة المحادثة، والمؤشرات السّلوكيّة للمهارة المحادثة.
- شفافيات، وجهاز العرض (بروجكتر).
- السّبورة، والصور، كتاب المحادثة، كتاب الكلمات المقترضة.
- كتاب المحادثة.

أساليب التقويم وإجراءاته

يهدف البرنامج التّعليميّ إلى تنمية مهارة المحادثة للمستوى التّحضيريّ، من خلال اقتراح التدريبات والأنشطة الإثرائيّة، وللتّحقق من فعالية التدريب، والتّطبيق، تمّ استخدام أساليب التقويم الآتية:

التّقويم التكوينيّ: ويتمّ في أثناء تنفيذ دروس البرنامج التّعليميّ، في ضوء أعمال وإجابات الطّلبة الفرديّة والجماعيّة وذلك بإجراء عمليات الحوار والمناقشة، وتقييم إنجاز النّشاطات التدريبيّة الصّفيّة التي وضعتها الباحثة، والاختبارات القصيرة، والاعتماد على الملاحظة المباشرة لأداء الطّلبة، بالإضافة إلى تقديم التّغذية الرّاجعة لإجابات الطّلبة.

التّقويم الختامي: يقيس قدرة الطّلبة على تطوّر مهارة المحادثة لديهم من خلال اختبار معدّ لهذه الغاية، وبطاقة ملاحظة للمهارة الشّفويّة وقد تمّ تنفيذهما بعد انتهاء البرنامج لرصد الأثر الذي تركه البرنامج على مهارات الطّلاب لمعرفة مدى فاعلية هذا البرنامج.

الفئة المستهدفة

صُمم هذا البرنامج لتنمية مهارة المحادثة لدى أفراد عينة البحث من طلاب الصّف التّحضيريّ في كلية الإلهيّات الذين بلغ عددهم (**70**) طالباً.

- الزمن المقترح لتطبيق البرنامج

تمّ تطبيق البرنامج التّعليميّ على عينة البحث المجموعتين التّجريبيّة والضّابطة من خلال دروس كتاب المحادثة " العربيّة للجامعات " بواقع (**8**) ساعات أسبوعيّاً موزعة على المجموعة الضابطة **4** ساعات أسبوعيّاً **و4** ساعات للمجموعة التّجريبيّة التي تمّ تطبيق البرنامج عليها بالإستراتيجيّة الجديدة بينما الضّابطة خضعت للطريقة التّقليديّة، وهذه السّاعات موزّعة بواقع **8** ساعات اسبوعياً على ثمانية أسابيع من الفصل الأوّل للعام الدراسي **2019/ 2020**.

EK 5. Ortak Kelimeler Örneğine Göre Klavuz Öğretmen Raporu

جامعة جوقوروڤوا

كلية الإلهيّات

قسم اللّغة العربيّة وبلاغتها

سعادة الدكتور.....المحترم.

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته ... وبعد ،،،

تقوم الباحثة بإجراء دراسة بعنوان **" تطوّير برنامج تعليميّ قائم على الاقتراض اللّغويّ باستخدام المنحى الاستقصائيّ وقياس فاعليته في تسهيل تعليم العربيّة للطلبة الأتراك غير الناطقين بها في جامعة تشوقورأووا بولاية أضنة في تركيا"**،

استكمالاً لمتطلبات الحصول على درجة الدكتوراه في العلوم الإسلاميّة، وبهدف معرفة أثر البرنامج التّعليميّ على تحصيل الطّلبة وتنمية قدراتهم في مهارة المحادثة، قامت الباحثة بإعداد دليلاً للمعلّم، يبين فيه كيفية توظيف البرنامج القائم على الاقتراض اللّغويّ باستخدام المنحى الاستقصائيّ لتنمية مهارة المحادثة.

ونظراً لما تتمتعون به من خبرة ودراية في هذا المجال، فإنني أرجو منكم التكرّم بتحكيم هذه الخطط من حيث:

- سلامة الصياغة اللّغويّة والعلميّة للدليل.
- مدى دقة الأهداف السّلوكيّة المتضمنة في الدّليل.
- مدى مناسبة الأنشطة الواردة بعد الدّروس في الدّليل للطلبة الأتراك.
- مدى ملاءمة أساليب التقويم للأهداف السّلوكيّة لكلّ درس.

واقبلوا فائق التقدير والاحترام

الطالبة / منارحوريّة

EK 6. Klavuz Öğretmen Rapor Kartı

م	المعيار	مناسبة	غير مناسبة	ملاحظات
1	سلامة الصياغة اللّغويّة والعلميّة للدليل.			
2	مدى دقة الأهداف السّلوكيّة المتضمنة في الدّليل.			
3	مدى مناسبة الأنشطة الواردة بعد الدروس في الدّليل للطلبة الأتراك.			
4	مدى ملاءمة أساليب التقويم للأهداف السّلوكيّة لكلّ درس.			

ملاحظات أخرى:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK 7. Klavuz Öğretmen Raporu Son Hali

جامعة جوقورؤوا
كلية الإلهيّات
قسم اللّغة العربيّة وبلاغتها

برنامج تعليميّ قائم على المنحى الاستقصائيّ لقياس فاعلية الاقتراض اللّغويّ

إعداد الباحثة
منار حوريّة

إشراف
البروفيسور الدكتور موسى ألب

20211442 – م

مقدمة

إنّ هذا الدّليل يساعد الطّلبة الأتراك في الصّف التّحضيريّ في كلية الإلهيّات في جامعة جوقورؤوا في ولاية أضنة على توظيف إستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ في تنمية مهارة المحادثة لديهم، كما يقدم هذا الدّليل توضيحاً لعدد الحصص الخاصة بكلّ درس، والمهارات الرئيسة له، والأهداف السّلوكيّة التي ينبغي تحقيقها في نهاية كلّ درس، كما يشتمل على المادة العلميّة المعدة وفق إستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ.

أهمّيّة الدّليل

يقدّم هذا الدّليل خطوات التّدريس وفق برنامج الاقتراض اللّغويّ باستخدام المنحى الاستقصائيّ في تنمية مهارة المحادثة، والذي تكمن أهميته في الآتي:

- يعتبر من الإستراتيجيّات الحديثة المهمة والتي قامت الباحثة بتوظيفه في دروس المحادثة.
- إنّ الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ إستراتيجيّة مهمة إذا أنّها تُعدُّ تعليماً مسانداً ومساعداً للطلبة، ومن خلاله يتمّ تزويدهم بما يساهم في تعلّمهم وجعلهم محوراً للعملية التّعليميّة وبذلك يكونون في بيئة تعليميّة متفاعلة تطوّر من تعليمهم.
- يوفر الأنشطة الإضافيّة للطلبة، التي تثري معلوماتهم، وتدفعهم إلى توظيف ما تعلموه بشكله الصحيح.
- يوضح للمعلّم النقاط الأساسيّة والأهداف التّربويّة التي يجب عليه أن يركز على تحقيقها من خلال الدّرس الذي يقدمه.

الهدف من الدّليل

- التّعرّف إلى عناصر البرنامج مع شرح عام وبسيط وذلك للمضي قدمًا في تحقيق أهداف البرنامج بسهولة ويسر.
- إثبات جدارة وفعالية إستراتيجيّة الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ في الفهم وزيادة التّحصيل في تعلّم اللّغة العربيّة وبالتالي تنمية مهارة المحادثة عند الطّلبةالأتراك.

إرشادات للمعلّم والطّالب في برنامج الاقتراض الاستقصائيّ اللغويّ

-إرشادات للمعلّم

- افسح المجال للطالب كي يعبر عن ذاته.
- لا توجّه النقد لأفكار الطّلبةبشكل مباشر.
- تقبل أفكار الطّلبةأثناء المناقشة الاستقصائيّة حتّى لو كانت غريبة.
- بادر إلى تشجيع الطّلبةعلى المناقشة والمشاركة في الاستقصاء.
- رحّب بأكبر عدد من الأسئلة الاستقصائيّة.
- رحّب بأكبر عدد من الأفكار المرتبطة بموضوع الاستقصاء.
- تعامل بمرونة مع طلبتك دون تحديد الصّواب والخطأ، والخطأ أنّ تحدد الصّواب والخطأ فيما يصلون إليه من أفكار.
- وجّه طلبتك لاكتشاف المعرفة من خلال الاستقصاء.
- شجّع تدفق الأفكار لدى طلبتك أثناء المناقشات.

- عزز أجواء التّعاون الإيجابيّ بين طلبتك أثناء عملية التّعلّم.
- بادر إلى تعزيز أجواء الثقة بين أفراد المجموعات أثناء عمليات البحث والاستقصاء.
- حاول ربط المعرفة بالحياة ومفرداتها اليوميّة.
- شجّع طلبتك على تقييم أعمالهم وإنجازاتهم.

-إرشادات للطالب

- أنصت للتّعليمات الصّادرة عن المعلّم.
-تعاون مع زملائك في المجموعة أثناء البحث والاستقصاء.
-اقرأ الأسئلة الموجودة في أوراق العمل التي يتضمنها البرنامج بتأمّل ورويّة.
-احترم آراء زملائك في المجموعة أثناء النقاش واستفد منها.
-شارك في طرح الأفكار المتعلقة بموضوع الاستقصاء بجديّة وجُرأة.
-لا تسخر من الأفكار التي يطرحها زملاؤك في المجموعة مهما كانت غريبة
-احرص على التّفاعل مع جميع أعضاء المجموعة أثناء البحث والتّقصّي.
-حاول أنّ تطبق ما تعلمته في الدّروس وتربطه بالحياة.
-شجّع زملاءك في المجموعة على الحوار البناء والهادئ.
-عزّز الثقة بنفسك واستشعر المسؤولية الملقاة عليك في البرنامج.
-عوّد نفسك على ابتكار أفكار جديدة.
-افسح المجال لأفكارك وأفكار زملائك بالتدفق.
-عزّز الرؤية النقديّة لديك.

EK 8. Muhadese Becerisi Kazandırmada Önerilen Süreç

رقم الدّرس	عنوان الدّرس	الشهر	عدد السّاعات		المستوى
			تجريبيّة	ضابطة	
1	أشير إلى الأشياء	تشرين الثّانيّ	4	4	التّحضيريّ
2	أتعلم بالإشارة	تشرين الثّانيّ	4	4	التّحضيريّ
3	التعارف	تشرين الثّانيّ	4	4	التّحضيريّ
4	عرف نفسك	تشرين الثّانيّ	4	4	التّحضيريّ
5	عائلتي الصغيرة	تشرين الثّانيّ	4	4	التّحضيريّ
6	عائلتي الكبيرة	تشرين الثّانيّ	4	4	التّحضيريّ
7	في البيت	تشرين الثّانيّ	4	4	التّحضيريّ
8	في البيت 2	تشرين الثّانيّ	4	4	التّحضيريّ
9	في السوق	تشرين الثّانيّ	4	4	التّحضيريّ
10	في سوق الخضروات	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
11	حياتي اليومية	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
12	إلى المسجد	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
13	وجبات الطعام	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
14	طعام الوجبات	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
15	المسكن	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
16	شقة للإيجار	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
17	الصحة	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
18	مع الطبيب	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
19	أعضاء الجسم	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
20	وظيفة الأعضاء	كانون الأوّل	4	4	التّحضيريّ
21	الاختبار البعديّ	كانون الثّانيّ	ساعة	ساعة	التّحضيريّ

EK 9. Hazırbulunuşluk Programı Öğretim Planı

المادة: اللّغة العربيّة **الصّف**: التّحضيريّ

الموضوع: حياتي اليوميّة (محادثة) **عدد الساعات**: ساعتان

عناصر الدّرس:

-الكلمات والتّعابير.

-الكلمات الجديدة.

-التدريبات (الأوّل، الثّانيّ، الثّالث، الرّابع، الخامس، السّادس، السّابع، الثّامن، التّاسع، العاشر، الحادي عشر، الثّانيّ عشر)

-أتحدّث

-حوار (تبادلي)

أهداف الدّرس:

- يتوقّع من الطالب بعد مروره بالخبرة التّعليميّة أنّ يكون قادراً على أنّ:
- يكتسب من 10-15 مفردة مقترضة من لغته الأمّ.
- يتوصّل أنّ هناك الكثير من الكلمات المقترضة بين اللغة التّركيّة واللّغة العربيّة.
- ينمّي في نفسه الشّعور بالثقة وسهولة المحادثة أثناء عملية تقصّي الكلمات المقترضة.
- يستطيع استعمال الكلمات المقترضة الواردة في الدّرس للتّعبير عمّا يفعله في حياته اليوميّة.
- يجيب على تدريبات الدّرس بشكل صحيح مستخدماً الكلمات المقترضة.
- ينطق الكلمات والعبارات المقترضة نطقاً سليماً خالياً من العيوب.
- يوظّف الكلمات المقترضة في جمل بسيطة توظيفاً صحيحاً.
- يعبّر ويتحدث من خلال استخدام الكلمات المقترضة ْ.
- يلّم بمعاني ومرادفات وأضداد الكلمات المقترضة.
- يتمكّن من التّواصل مع الآخرين مستخدماً الكلمات والعبارات المقترضة مع ملاحظة التّشابه في المعنى واللفظ أحياناً.
- يتلفّظ بالكلمات المقترضة بشكل سليم وبالسّرعة المناسبة من غير تعثّر ولا تردّد ولا خطأ.
- يستحوذ على ثروة لغويّة كافية ممّا يحصل عليها في عملية الاقتراض اللّغويّ.
- توظيف كلمات وتعابير الدّرس في الموقف الملائم لها ويصيغ على نمطها بالكلمات المقترضة.
- قدرة الطّالب على التّحاور مع صديقه باستخدام الكلمات المقترضة للحديث عن اليوم الذي يقضيه.
- الإجابة على تدريبات الدّرس بشكل صحيح والتّفاعل معها وتطبيقها بشكل حواري مع زميله.

مصادر ووسائل التعلّم والتعليم (المواد والأدوات)

- الكتاب المدرسيّ.

-الحاسوب (عرض الدّرس على شاشة العرض).

-أقلام السبورة.

- صور تتعلق بالدّرس.

-الهاتف المحمول.

الكلمات المقترضة ذات العلاقة بدرس (الحياة اليوميّة) تم أخذها من كتاب

(Musannaf Arabi Türki Müşterek İfadeler)

الكلمات المقترضة في التركية	الكلمات المقترضة من العربيّة	الكلمات المقترضة في التركية	الكلمات المقترضة من العربيّة
ziyaret	زيارة	Şey	شيء
elbise	ألبسة	Istirahat	استراحة
fecir	فجر	Iptida	ابتداء
techizat	تجهيزات	Tebessüm	تبسم
ihtiyaç	احتياج	Televizyon	تلفاز
hayat	حياة	Sabah	صباح
kahkaha	قهقهة	Tecrübe	تجربة
marifet	معرفة	Haber	خبر
ücret	أجرة	Tertip	ترتيب
müşahede	مشاهدة	Kuran	قرآن
mesafe	مسافة	Aile	عائلة

إجراءات التنفيذ

-أبدأ الدّرس بعرض مجموعة من الصّور التي تعبّر عن الحياة اليوميّة وأبدأ بطرح الأسئلة العامة حول الموضوع وأركز في الأسئلة على الكلمات المقترضة.

-أستخدم الكلمات المقترضة وأؤكد عليها، وأشرح الكلمات المقترضة للطلاب وأقارنها بالكلمات المشابهة لها في اللغة العربيّة.

- أكلّف كلّ طالبين بتمثيل الحوار فيما بينهما مع مراعاة استخدام الكلمات المقترضة في الحوار.

-أكلّف الطّلاب بمهمة تعليمية:(ضع الكلمات المقترضة في جمل مفيدة ذات دلالة ومعنى

(رجوع، ترتيب، أشياء ...إلخ)

-شكّل حواراً من الكلمات المقترضة (أشياء، شيء، رجع، رجوع، إرجاع، مراجعة، عودة، استراحة، راحة، قهقهة، تبسّم، حضّر، نهاية، ترتيب، مسافة قصيرة، مشاهدة التلفاز، نتكلم، كلام، اجتهد)

-عبّر عن الصور بالكلمات المقترضة التي أمامك (مجموعة من الصور تعبر عن الحياة اليومية)

-أذكر الطّلاب بخطوات الاستقصاء للتفصيل في شرح الدّرس أكثر.

خطوات الدّرس	دور المعلّم	دور المتعلّم	مصادر التّعلّم
الأوّلى: عرض الموقف المشكل	-أقوم بتقديم الدّرس وذلك من خلال عرض مجموعة من الصّور تمثل الحياة اليوميّة للإنسان بهدف التّهيئة والتشويق واستطلاع أفكار المتعلّمين للوصول إلى عنوان الدّرس من خلال الأسئلة حول الصور المعروضة عليهم. -الدّخول في موضوع الدّرس من خلال التدرّج والتّعميم. - أعرض الموقف التّعليميّ المُشكل من خلال طرح أسئلة مثيرة حول حياتهم اليوميّة بحيث تكون الأسئلة محفزة لتفكيرهم، وأؤكد على الطّلبة استخدام الكلمات المقترضة في الجواب. - متى تنهض من النوم؟ يجيب الطالب فجراً، صباحاً، ... إلخ -ماذا تفعل في الصباح؟ مشاهدة التلفاز، حل الواجب، شرب القهوة .... إلخ - وماذا تفعل أيضا؟ ترتيب الكنبة، ترتيب الألبسة، تجهيز الطعام ...إلخ ماذا تفعل في المساء؟ الصحبة مع العائلة، التفكرفي خلق الله، مشاهدة فلم ...إلخ	-يستمع الطّلبةللمعلّم. -يشارك الطّلاب مع المعلّم في مناقشة الموقف التعليمي المشكل. -يجيب الطالب على الأسئلة.	المتعلّم نفسه البيئة المعلّم المواد التّعليميّة

	إلى أين تذهب في الصباح؟ إلى المسجد، المسلك، زيارة أبي .... إلخ. -بعد ذلك تقوم المعلّمة بتفسير كلمات الدّرس المفتاحية وتشرحها بالمرادفات المقترضة من العربيّة مثل (عاد: رجع، رتب: ترتيب، غرض، أغراض شيء، أشياء، حضّر: جهّز...إلخ. - أكلّف الطّلاب بمهمات تعليمية كون من الكلمات المقترضة جمل مفيدة. عبر عن الصور التي أمامك بالكلمات المقترضة. -أستخدم في أثناء الشرح الكتاب والسبورة والحاسوب والصور.	-ينفذ الطّلاب المهمات التّعليميّة المكلفين بها.	
الثّانيّة : جمع المعلومات عن الموقف المشكل من خلال التساؤل.	-أوجّه المتعلّمين نحو جمع معلومات عن الوضع المشكل والمتمثل في عمل استقصاء عن الكلمات المقترضة في درس "حياتنا اليوميّة"، ثمّ عرض المعلومات عليّ، وأكتفي بالإجابة بنعم أو لا عن الأسئلة التي يتمّ طرحها من قبل الطلبة. -أوجّه الطّلاب لتكون أسئلتهم حول تحقيق أهداف الدّرس.	-يقوم الطّلبةبطرح أسئلة مغلقة على المعلّم. -يجيب المعلّم على الأسئلة بنعم أو لا.	أسلوب الاستقصاء
الثّالثة: اختبار المعلومات وتجريبها	أقسّم الطلاب إلى خمس مجموعات تعاونية. -أوزع المهمات التّعليميّة على المجموعات التعاونيّة. أقوم بتوزيع الأدوات والمواد اللازمة على المجموعات. أكلّف كل مجموعة باختبار صحة المعلومات والبيانات التي تجمعها عن الموقف المشكل. أتابع الطلاب أثناء البحث.	-يجلس الطّلبةفي مجموعات عمل تعاونية. -يستلم الطّلبةالمهمات التّعليميّة والمواد والأدوات اللازمة لاختبار صحة المعلومات وتجريبها، وهي: توظيف الكلمات المقترضة في جمل مختلفة عن الجمل الموجودة في الدّرس. إضافة كلمات مقترضة مرادفة للكلمات	خبرة المتعلّم.

	في هذه المرحلة أقوم بإدارة المناقشة حول ملاحظات الطّلاب أنّ هذه الكلمات لها نفس الدلالة في لغتهم وبالتالي يهدف هذا إلى تعميق مفهوم الاقتراض. -أوزّع الأدوار على الطّلاب في درس المحادثة استعداد للتنفيذه وأطلب منهم تنفيذه. -أكلّف الطّلاب الإتيان بكلمات مقترضة جديدة أثناء الحوار.	الموجودة في الدّرس مثلا يستخدم جهّز بدالا من حضّر ..وهكذا. -ينفذ الطّلاب الدور الذي طلب منه أن يؤديه. - يعيد الطالب متن الحوار بكلمات مقترضة ويتحاور مع صديقه بالكلمات المقترضة فقط.	
الرّابعة : التفسير	-أوجّه المتعلّمين إلى تفسير النتائج التي تمّ التوصل إليها من خلال تنفيذ الأنشطة العمليّة (حلّ تدريبات النّص) مع التركيز على الكلمات المقترضة. -أطرح على الطّلبة أسئلة تكشف عن مدى فهمهم (أعيد تشكيل الحوار باستخدام الكلمات المقترضة فقط) أو (شكّل حوارا من خلال الكلمات المقترضة التي حصلنا عليها في الدّرس. - أفسّر موضوع الاقتراض اللّغويّ الذي تمّ تعلّمه من خلال الدّرس مع تقديم الدّعم والتّوجيه اللازم بهدف مراعاة الفروق الفردية بين الطّلاب. أطلب من الطالب الجيد تشكيل حوارا بسيط من الكلمات المقترضة. أمّا الطالب المتوسط فأطلب منه وضع الكلمات المقترضة في جمل مفيدة مستخدمة في	-يجيب المتعلّم على أسئلة درس المحادثة بعد الانتهاء من الدّرس ويجيب فقط بالكلمات المقترضة. -يقوم الطّلبةبتمثيل الحوار ولكن باستخدام الكلمات المقترضة فقط. -يقوم الطالب بتنفيذ ما طلب منهم من قبل المعلّم.	المتعلّم نفسه البيئة المعلّم المواد التّعليميّة

	حياته اليوميّة ونطق الكلمات المقترضة بشكلها الصحيح الأصلي. والطالب الضعيف أطلب منه أنّ يستخرج من متن المحادثة كلمات مقترضة ويقوم بذكر ضدها أو مفردها أو يكتبها على السبورة. –أركّز على الأسئلة التي تكشف عن مدى تحقق الأهداف حول الاقتراض اللّغويّ. بأنّ أطلب من الطالب أنّ يتحدّث عن حياته اليوميّة باستخدام كلمات مقترضة تعبر عن الحياة اليوميّة.	يتحدّث الطّالب عن حياته اليوميّة باستخدام الكلمات المقترضة وهذا يكشف مدى فهم الطّلبةوتفسيرهم للمعلومات.	
الخامسة: تعميق الاستقصاء وتقويمه	أدرّب الطّلاب على إجراء تقويم للمعلومات التي تمّ التّوصّل إليها من خلال الأسئلة. -أدرّب الطّلاب على توظيف المعلومات في حلّ موقف مُشكل مشابه للموقف التي تمّ حلّه في الحُجرة الصفيّة. -أعمق فهم الطّلاب للموضوع من خلال طرح الأسئلة التي يُغلق فيها الدّرس. -استخرج من المتن التركي كلمات مقترضة. -هات ضد كلمة فائدة المقترضة. -ركّب جملة من الكلمات المقترضة التالية: الكتب، ترتيب، بسيط -أستمع لإجابات الطّلبةوأغلق الموقف التعليمي بتوظيف الكلمات المقترضة التي تمّ التعرّف عليها في درس الحياة اليوميّة بتوظيفها في موضوع جديد من خلال حوار من تأليفه. -جمع كلمات مقترضة أخرى تتعلق بالحياة اليومية من مصادر مختلفة.	-يجيب الطّلبةعلى أسئلة المعلّم التي يطرحها عليهم حول الموضوع المستهدف. -يجيب الطّلبةعلى أسئلة المعلّم الجديدة والمتعلقة بالكلمات المقترضة.	المتعلّم نفسه المعلّم

الخطط الدّرسيّة لبرنامج الاقتراض اللّغويّ وفق المنحى الاستقصائيّ(المحادثة)

المادة: اللغة العربيّة **الصّف:** التّحضيريّ

الموضوع: وجبات الطعام (محادثة) **عدد السّاعات**: ساعتان

عناصر الدّرس

- الكلمات والتّعابير.
- الكلمات الجديدة.
- التدريبات (الأوّل، الثّانيّ، الثّالث، الرّابع، الخامس، السّادس، السّابع، الثّامن، التّاسع، العاشر، الحادي عشر، الثّانيّ عشر).
- أتحدّث.
- حوار (تبادليّ).

أهداف الدّرس:

- يتوقع من الطالب بعد مروره بالخبرة التّعليميّة أنّ يكون قادراً على أنّ:
- يكتسب من 10-15 مفردة مقترضة مع لغته الأمّ.
- يتوصّل أنّ الكثير من الكلمات مقترضة موجودة في لغته.
- ينمّي في نفسه الشّعور بالرّاحة والثقة بسهولة عملية الاقتراض اللّغويّ.
- يستطيع استعمال الكلمات المقترضة الواردة في الدّرس للتعبير عما يفضله من الطعام.
- يجيب على تدريبات الدّرس بشكل صحيح مستخدماً الكلمات المقترضة في الإجابة.
- يوظّف الكلمات المقترضة في جمل بسيطة توظيفا صحيحاً.
- يتمكّن من التعبير عمّا يريده من الطعام وما يتعلق به مستخدماً الكلمات والعبارات المقترضة مع ملاحظة التشابه في المعنى واللفظ.
- يتلفظ بالكلمات المقترضة بشكل سليم وبالسرعة المناسبة من غير تعثّر ولا تردّد ولا خطأ.
- توظيف كلمات وتعابير الدّرس في الموقف الملائم لها ويصيغ على نمطها بالكلمات المقترضة.
- قدرة الطالب على التحاور مع صديقه حول وجبات الطعام وما يتعلق بها باستخدام الكلمات المقترضة.
- الإجابة على تدريبات الدّرس بشكل صحيح والتفاعل معها وتطبيقها بشكل حواري مع زميله مع مراعاة حصر الإجابة والتكلم بالكلمات المقترضة.

مصادر ووسائل التّعلّم (المواد والأدوات)

- الكتاب المدرسيّ.
- الحاسوب (عرض الدّرس على شاشة العرض).
- أقلام السّبورة.
- صور تتعلق بالدّرس.
- الهاتف المحمول.

الكلمات المقترضة ذات العلاقة بدرس (وجبات الطعام) تمّ أخذها من كتاب

(Musannaf Arabi Türki Müşterek İfadeler)

للدكتور موسى آلب

الكلمات المقترضة من العربيّة	الكلمات المقترضة في التركية	الكلمات المقترضة من العربيّة	الكلمات المقترضة في التركية
زيتون	zeytin	فائدة	Fayda
سلطة	salata	ضرر	Zarar
قهوة	kahve	فستق	Fıstık
موافقة	muvafakat	كأس	Kase
مخالفة	muhalefet	طبق	Tabak
مشروبات	meşrubat	فرن	Fırın
شاي	çay	موز	Muz
منفعة	menfaat	فنجان	Fıncan
برتقال	portakal	إفطار	Iftar

إجراءات التنفيذ

التمهيد

- أبدأ الدّرس بعرض مجموعة من الصّور حول وجبات الطعام والمشروبات والأطعمة وأحرص على أنّ تكون الأطعمة في الصّور متشابهة مع الأطعمة التّركيّة وأبدأ بطرح الأسئلة حول الصّور وأركز في الأسئلة على الكلمات المقترضة.

- أستخدم الكلمات المقترضة وأؤكد عليها، وأشرح الكلمات المقترضة للطلاب وأقارنها بالكلمات المشابهة لها في اللّغة العربيّة.

- أكلّف الطّلاب بمهمة تعليمية :(ضع الكلمات المقترضة في جمل مفيدة وذات دلالة ومعنى، (سلطات، شوربة، مسكن الطلبة، يلزم، مرجح للصحة، قدّم – مناسب -...إلخ)

- عبّر عن الصور بالكلمات المقترضة التي أمامك (شوربة، مشروبات، مسكن، ...إلخ)

- شكّل حوار من الكلمات المقترضة (صباح الخير، صباح النور، هل من الممكن، عادة، حقيقة، حقّا، مناسب، جدا، وقت، شوربة، مسكن الطلبة، مرجح، الصحة، قدّم، خفيف ضرر، فائدة ...إلخ)

خطوات الدّرس	دور المعلّم	دور المتعلّم	مصادر التّعلّم
الأوّلى: عرض الموقف المشكل.	أقوم بإلقاء التحية على الطّلاب بعد ذلك أقوم بتقديم الدّرس بأنّ أعرض مجموعة من الصّور تمثل وجبات طعام مختلفة وما تحتويه من مقبّلات (شوربات وسلطات ...إلخ) ومن ثمّ الدخول في موضوع الدّرس. - أعرض الموقف التّعليمي المشكل أمام الطّلاب من خلال طرح أسئلة مثيرة حول وجبات الطعام بحيث تكون الأسئلة محفزة لتفكيرهم. -كم مرة تأكل في اليوم؟ - ماهي الوجبات الرئيسة؟ -ماذا تأكل /ين في وجبة الإفطار؟ -ما الطعام المفضل لك؟ -ما الطعام المشهور في تركيا؟	-يستمع الطّلبة للمعلّم. -يرد الطّلبة التحية. -يشارك الطّلاب مع المعلّم في مناقشة الموقف التعليمي **المشكل**. -يجيب الطّلاب عن الأسئلة المطروحة من قبل المعلّم ويستخدم الكلمات المقترضة فقط.	المتعلّم نفسه البيئة المعلّم المواد التّعليميّة

	- أشرح المفردات والتراكيب اللّغويّة المقترضة. (هل من الممكن، ممكن، هذا مناسب، مرجح للصحة، مشروبات صحية) أشرحها من خلال الصور أو التمثيل والتدريب على لفظها بشكل سليم بعد الانحراف الصوتيّ التي أصابها نتيجة اقتراضها. - أكلّف الطّلاب بمهمات تعليميّة خاصة بموضوع الاقتراض المشكل (ضع الكلمات المقترضة في جمل مفيدة. مشروبات، مرجح للصحة ... إلخ ميز الكلمات المقترضة من مجموعة من الكلمات). رز، برتقال، جزر، تفاح -أستخدم الكتاب والسبورة والحاسوب والصور.	-ينفذ الطّلاب المهمات التّعليميّة المكلفين بها.	
الثّانيّة: جمع المعلومات عن الموقف المشكل من خلال التّساؤل.	- أوجّه المتعلّمين نحو جمع المعلومات عن الوضع المشكل والمتمثل في عمل استقصاء عن الكلمات المقترضة في الدّرس "وجبات الطعام"، ثمّ عرض المعلومات على المعلّم، وأكتفي بالإجابة بنعم أو لا عن الأسئلة التي يتمّ طرحها من قبل الطلبة. -أوجّه الطّلاب لتكون أسئلتهم حول تحقيق أهداف الدّرس.	-يقوم الطّلبة بطرح أسئلة مغلقة على المعلّم. -يجيب المعلّم على الأسئلة بنعم أو لا	أسلوب الاستقصاء
الثّالثة: اختبار			خبرة المتعلّم

المعلومات وتجريبها.	بعد تقسيم الطّلبة إلى مجموعات عمل تعاونيّة يقوم الطّلبة في هذه المرحلة بتجميع المعلومات وتدوين ملاحظاتهم وأسئلتهم حول الموضوع بالإضافة إلى ذلك يقوم الطّلاب بتدوين الإجراءات التي سيقومون بها للإجابة على أسئلة الدّرس. في هذه المرحلة أقوم بإدارة المناقشة حول ملاحظات الطّلاب أن هذه الكلمات لها نفس الدلالة في لغتهم وبالتالي يهدف هذا إلى تعميق مفهوم الاقتراض. -أوزّع الأدوار على الطّلاب - أطلب من الطّلاب تنفيذ -المهمات والأدوار المطلوبة منهم. -أكلّف الطّلاب الإتيان بكلمات مقترضة جديدة أثناء الحوار	يجلس الطّلبة في مجموعات عمل تعاونيّة. -يستلم الطّلبة المهمات التّعليميّة والمواد والأدوات اللازمة لاختبار صحة المعلومات وتجريبها، وهي: -يضع الكلمات المقترضة في جمل مفيدة ومستخدمة في الحياة اليومية. -يجيب بالكلمات المقترضة فقط على الأسئلة المطروحة أمامه. يوظف الكلمات المقترضة توظيفاً صحيحاً. -ينفذ الطّلبة ما طُلب منهم.	
الرّابعة: التفسير	أطرح على الطّلبة أسئلة تكشف عن مدى فهمهم وتفسيرهم للموضوع وتتركز الأسئلة حول الأهداف: تحدّث عن طعامك المفضل مراعياً في حديثك الكلمات المقترضة.	يجيب الطّلبة على أسئلة المعلّم والتي تكشف عن مدى فهمهم وتفسيرهم للمعلومات والبيانات التي جمعوها عن الموقف المُشكل.	المتعلّم نفسه البيئة المعلّم المواد التّعليميّة

	تبادل الحوار مع زميلك حول طعامك وطعامه المفضل. وظّف كلمات الدّرس المقترضة في شرح طريقة عمل طبق مفضل لديك.		
الخامسة: تعميق الاستقصاء وتقويمه.	-أدرّب الطّلاب على إجراء تقويم للمعلومات التي تمّ التّوصل إليها من خلال الأسئلة السّابقة. -أدرّب الطّلاب على توظيف المعلومات في موضوع جديد للحوار. -أعمّق فهم الطّلاب للموضوع من خلال طرح الأسئلة التي يغلق فيها الدّرس. أعطني ثلاثة كلمات مقترضة من الطعام موجودة في ثلاجتك. ما فائدة الفطور للبدن؟ اسأل صديقك عن طعامه المفضل. ويجب أنّ تكون جميع الإجابات تحتوي على كلمات مقترضة. -يستمع المعلّم لإجابات الطّلبة ويغلق الموقف التّعليميّ.	-يجيب الطّلبة على أسئلة المعلّم والتي تكشف عن مدى فهمهم وتفسيرهم للمعلومات والبيانات التي جمعوها عن الموقف المشكل. -يجيب الطّلبة على أسئلة المعلّم التي يطرحها عليهم حول الموضوع المستهدف.	المعلّم المتعلّم

الخطط الدّرسيّة لبرنامج الاقتراض اللّغويّ وفق المنحى الاستقصائيّ

المادة: اللّغة العربيّة **الصف:** التّحضيريّ

الموضوع: السّكن **عدد الساعات:** ساعتان

عناصر الدّرس

- الكلمات والتعابير.
- الكلمات الجديدة.
- حوار (بين كريم وسعيد).
- التدريبات (الأوّل، الثّانيّ، الثّالث، الرّابع، الخامس، السّادس، السّابع، الثّامن، التّاسع، العاشر)
- أتحدّث.
- حوار (تبادليّ)

أهداف الدّرس

يتوقع من الطالب بعد مروره بالخبرة التّعليميّة أنّ يكون قادراً على أنّ:

- يكتسب من 10-15 مفردة مقترضة مع لغته الأمّ.
- يستخدم أسلوب التّحية كما يستخدمها في لغته بسهولة دون نسيانها نظر للتشابه بينها وبين لغته الأمّ.
- يتوصّل إلى أنّ هناك الكثير من الكلمات مقترضة موجودة في لغته الأمّ.
- ينمّي في نفسه الشّعور بالثقة لتعوده على عملية الاقتراض اللّغويّ.
- يستطيع استعمال الكلمات المقترضة الواردة في الدّرس للتعريف عن السّكن بشكل عام.
- ينطق الكلمات والعبارات المقترضة نطقاً سليماً خالياً من العيوب.
- قادراً على طرح الأسئلة والإجابة أثناء المحادثة باستخدام الكلمات المقترضة.
- توظيف الكلمات المتشابهة في لغته توظيفاً صحيحاً في جمل بسيطة يتلفظ بالكلمات المقترضة بشكل سليم وبالسرعة المناسبة من غير تعثّر ولا تردّد ولا خطأ.
- يستحوذ على ثروة لغويّة كافية من خلال الكلمات المقترضة الموجودة في الدّروس السّابقة والدّرس الجديد.
- توظيف كلمات وتعابير الدّرس في الموقف الملائم لها ويصيغ على نمطها بالكلمات المقترضة.
- قدرة الطّالب على التّحاور مع صديقه حول السكن وما يتعلق به باستخدام الكلمات المقترضة.
- الإجابة على تدريبات الدّرس بشكل صحيح والتفاعل معها وتطبيقها بشكل حواري مع زميله مع مراعاة حصر الإجابة والتكلم بالكلمات المقترضة.
- تواصل مع الأخرين فهماً وإفهاماً لتشابه الكلمات وبالتالي لتشابه المعنى واللفظ.
- تنمية الثروة اللفظيّة لدى المتعلّم من خلال الكلمات المقترضة.
- تطوّير كفاية المتعلّم التّواصليّة وتسهيل تلقي العربيّة.

مصادر وسائل التّعلّيم

- الكتاب المدرسيّ.
- أوراق عمل عن البلدان واللغات.
- الحاسوب.
- السبورة وأقلام السبورة.

الكلمات المقترضة ذات العلاقة بدرس (السكن) تم أخذها من كتاب

(Musannaf Arabi Türki Müşterek İfadeler)

الكلمة المقترضة من اللغة العربيّة	الكلمة المقترضة في اللغة التّركيّة	الكلمة المقترضة من اللغة العربيّة	الكلمة المقترضة في اللغة التّركيّة
لازم	Lazım	سنة	sene
مسكن	Mesken	مشغول	meşgül
بناء	Bina	زيارة	ziyaret
باقي	Baki	وظيفة	vazife
احتياج	Ihtiyaç	شخص	şahıs
طلب	Talep	إنسان	insan
أداة	Adet	تفتيش	teftiş
خصوصيّ	Hususi	تصديق	tasdik
رجاء	Rica	حقيقة	hakikaten
معلومات	Malumat	إذن	Izin

إجراءات التنفيذ

- أبدأ الدّرس بطرح مجموعة من الأسئلة متعلقة بالدّرس للوصول للموضوع الدّرس مثلاً بأنّ أسأل أحد الطّلاب من أين أنت؟ فيجيب أنّه من أنقرة وأنّه جاء إلى هنا من أجل الدّراسة، وأتابع طرح الأسئلة أين تسكن؟ أين يقع السكن؟ ممّا يتألف السكن؟ كم غرفة فيه؟ وهكذا حتّى يتوصّل الطّلاب للموضوع بأنفسهم وأركز في الأسئلة على الكلمات المقترضة.

- أستخدم الكلمات المقترضة وأؤكد عليها، وأشرح الكلمات المقترضة للطلاب وأقارنها بالكلمات المشابهة لها في اللغة العربيّة.

- أكلّف كلّ طالبين بتمثيل الحوار فيما بينهما.

- أكلّف الطّلاب بمهمة تعليمية:(ضع الكلمات المقترضة في جمل مفيدة وذات دلالة ومعنى (حاجة، احتياج، (مساعدة، إمداد)، شيئا، مسكن، عادة، (رجاء، أرجو)، طلب، تماما)، (شرح، تفسير، مسكن الطلبة، خدمة واجب، تكرار).

- شكّل حوار من الكلمات المقترضة:(أجرة، (أعدّ، جهز) ومعنى (حاجة، احتياج، (مساعدة، إمداد)، شيئا، مسكن، عادة، (رجاء، أرجو)، طلب، (بالضبط، تماما)، (شرح، تفسير، تفصيل) مسكن الطلبة، (خاصة، ملك الشخص) خدمة، (واجب، واجبي)، (مرة أخرى، تكرار).

- عبّر عن الصور بالكلمات المقترضة التي أمامك (مجموعة من الصّور تعبّر عن السكن وما يتعلق به، وفي أسفلها كلمات مقترضة تعبّر عن الصّور)

خطوات الدّرس	دور المعلّم	دور المتعلّم	مصادر التّعلّم
الأوّلى: عرض الموقف المشكل.	أقوم في البداية بإلقاء التحية بعدها -أعرض الموقف التعليمي المشكل من خلال طرح أسئلة مثيرة حول موضوع الدّرس بهدف الوصول إليه من قبل الطّلاب بحيث تكون هذه الأسئلة محفزة لتفكيرهم. -من أين أنت يا أحمد؟ -أين تسكن؟ -هل السكن خاص بالطلبة؟ -هل المسكن قريب أم بعيد؟ -كم قسم فيه؟ -هل هو مناسب لك؟ - هل أجرته مرتفعة؟	-يستمع الطّلبةللمعلّم يرد الطّلبةالتحية -يشارك الطّلبةمع المعلّم في مناقشة الموقف التعليمي المشكل. يجيب الطلاب على الأسئلة.	المتعلم نفسه البيئة المعلّم المواد التّعليميّة

	-أشرح المفردات والتراكيب اللغوية المقترضة (مساعدة، إمداد)، (سكن، مسكن)، (تحتاج، حاجة)، (تشرح: تفصّل، تفسّر) ...إلخ. - أكلّف الطّلاب بمهمات تعليمية كوّن من الكلمات المقترضة جمل مفيدة (تفسّر، إمداد، حاجة ...إلخ) -عبّرعن الصور (صورتتعلق بموضوع السّكن) بالكلمات المقترضة خاصة بموضوع الاقتراض المُشكل. -أستخدم الكتاب والسبورة.	-ينفذ الطّلاب المهمات التّعليميّة.	
الثّانيّة : جمع المعلومات عن الموقف المشكل من خلال التساؤل	أوجّه المتعلّمين نحو جمع معلومات عن الوضع المشكل المتمثل في عمل استقصاء عن الكلمات المقترضة في الدّرس "المسكن"، ثمّ عرض المعلومات على المعلّم، وأكتفي بالإجابة بنعم أو لا عن الأسئلة التي يتم طرحها من قبل الطلبة. -أوجّه الطّلاب لتكون أسئلتهم حول تحقيق أهداف الدّرس.	يقوم الطّلبةبطرح أسئلة مغلقة على المعلّم ليجيب عليها بنعم أو لا.	أسلوب الاستقصاء
الثّالثة : اختبار المعلومات وتجريبها.	يقوم الطّلبةفي هذه المرحلة بتجميع المعلومات وتدوين ملاحظاتهم وأسئلتهم حول الموضوع بالإضافة إلى ذلك يقوم الطّلاب بتدوين الإجراءات التي سيقومون بها للإجابة على أسئلتهم.	-يجلس الطّلبة ويعملون في مجموعات عمل تعاونيّة. - يستلم الطّلبةالمهمات التّعليميّة والمواد والأدوات	خبرة المتعلّم.

	في هذه المرحلة أقوم بإدارة المناقشة حول ملاحظات الطّلاب أن هذه الكلمات لها نفس الدلالة في لغتهم وبالتالي يهدف هذا إلى تعميق مفهوم الاقتراض. - أوزّع الأدوار على الطّلاب. - أطلب من الطّلاب تنفيذ. المهمات والأدوار المطلوبة منهم. -أكلّف الطّلاب الإتيان بكلمات مقترضة جديدة أثناء الحوار. أقسم الطّلاب إلى مجموعات متساويّة بعدها أعطيهم مهمات لتنفيذها.	اللازمة لاختبار صحة المعلومات وتجريبها وهي: التّعرّف على السّكن وما يحتويه من اقسام وغرف مختلفة. - التّعرّف على معاني الكلمات الجديدة. -التّعرّف على الكلمات المقترضة في لغته الأمّ. -توظيفها بشكل صحيح في الجمل. -اللفظ الصحيح لتلك الكلمات المقترضة في لغته. - تخمين لكلمات مقترضة في اللغة المتعلّمة محاكاة العبارة المكتوبة في الكتاب.	
الرّابعة: التفسير	- أوجّه المتعلّمين إلى تفسير النتائج التي تمّ التوصّل إليها من خلال تنفيذ الأنشطة العمليّة (حلّ تدريبات النّص) مع التركيز على الكلمات المقترضة. -أطرح على الطّلبة أسئلة تكشف عن مدى فهمهم (أعد تشكيل الحوار باستخدام الكلمات المقترضة فقط) أو شكّل حواراً من خلال الكلمات المقترضة) التي حصلنا عليها في الدّرس. أفسّر موضوع الاقتراض اللّغويّ الذي تمّ تعلمه مع تقديم الدعم والتوجيه اللازم بهدف مراعاة الفروق الفرديّة بين الطّلاب.	يجيب الطّلبةعلى أسئلة المعلّم والتي تكشف عن مدى فهمهم وتفسيرهم للمعلومات والبيانات التي جمعوها عن الموقف المشكل. -يعيد الطّلبة تشكيل الحوار باستخدام الكلمات المقترضة.	المتعلّم نفسه البيئة المعلّم المواد التّعليميّة

	–أركز على الأسئلة التي تكشف عن مدى تحقق الأهداف حول الاقتراض اللغوي.		
الخامسة: تعميق الاستقصاء وتقويمه	أدرّب الطّلاب على إجراء تقويم للمعلومات التي تمّ التّوصّل إليها من خلال الأسئلة. -أدرّب الطّلاب على توظيف الكلمات المقترضة التي اكتسبها من الدّرس بتوظيفها في حوارات أخرى. -أعمق فهم الطّلاب للموضوع من خلال طرح الأسئلة التي يغلق فيها الدّرس. - تكرار الكلمات المقترضة وتشكيها في حوارات جديدة، وإعطاءهم واجب منزلي من كتاب التدريبات بالإضافة لمتن باللغة التركية لتشجيعهم على اكتشاف كلمات أكثر بلغتهم. أستمع لأسئلة وإجابات الطّلاب وأغلق الموقف التّعليميّ.	-يجيب الطّلبةعلى أسئلة المعلّم التي يطرحها عليهم حول الموضوع المستهدف -لاختبار صحة المعلومات يوظف الطّلبةالكلمات المقترضة في لغته في جمل توضح معنى الكلمات أكثر. -يجيب الطّلبةعلى أسئلة المعلّم المتعلقة بالسكن.	المتعلّم نفسه المعلّم

الخطط الدّرسيّة لبرنامج الاقتراض اللّغويّ وفق المنحى الاستقصائيّ(المحادثة)

المادة: اللغة العربيّة **الصّف:** التّحضيريّ

الموضوع: شقة للإيجار **عدد السّاعات**: ساعتان

عناصر الدّرس

- الكلمات والتّعابير.
- الكلمات الجديدة.
- حوار (بين أكرم والعقاريّ)
- التدريبات (الأوّل، الثّانيّ، الثّالث، الرّابع، الخامس، السّادس، السّابع، الثّامن، التّاسع، العاشر)
- أتحدّث.
- حوار(تبادليّ)

أهداف الدّرس

يتوقع من الطّالب بعد مروره بالخبرة التّعليميّة التّعلميّة أنّ يكون قادراً على أنّ:

- يكتسب من 10 – 15 مفردة مشتركة مع لغته الأمّ.
- التّعرّف على الكلمات المستخدمة في الإجار والتأكيد على الكلمات المقترضة بين اللغتين.

- ينمّي في نفسه الشّعور بالثقة من خلال استخدامه الكلمات المقترضة.
- يتوصّل إلى أنّ هناك الكثير من الكلمات المقترضة بين لغته واللغة العربيّة.
- يستطيع استعمال الكلمات المقترضة الواردة في الدّرس للتعريف عن عنوان سكنه والأمّاكن العامة.
- ينطق الكلمات والعبارات المقترضة نطقاً سليماً خالياً من العيوب.
- قادراً على طرح الأسئلة والإجابة أثناء المحادثة باستخدام الكلمات المقترضة.
- توظيف الكلمات المتشابهة في لغته توظيفاً صحيحاً في جمل بسيطة يتلفظ بالكلمات المقترضة بشكل سليم وبالسرعة المناسبة من غير تعثّر ولا تردّد ولا خطأ.
- قادراً على توظيف الكلمات المتشابهة في جمل من تأليفه.
- قادراً على التّعبير عن الصّور تعبيراً وصفيّاً صحيحاً مستخدماً الكلمات المشتركة في لغته بجمل مفيدة وبلغة سليمة.
- قادراً على الإجابة على السّؤال الموجّه إليه.
- قادراً على تحديد مكان طلب منه تحديده.
- قادراً على قراءة النّص قراءة سليمة خالية من الأخطاء.
- الإجابة على تدريبات الدّرس بشكل صحيح والتّفاعل معها وتطبيقها بشكل حواري مع زميله مع مراعاة حصر الإجابة والتّكلم بالكلمات المقترضة.
- تواصل مع الأخرين فهماً وإفهاماً لتشابه الكلمات وبالتّالي لتشابه المعنى واللفظ.
- تنمية الثروة اللفظيّة لدى المتعلّم من خلال الكلمات المقترضة.
- تطوير كفاية المتعلّم التّواصليّة وتسهيل تلقي العربيّة.

مصادر ووسائل التعلّم

- الكتاب.
- الحاسوب.
- صور تتعلّق بالدّرس.
- السبورة وأقلام السبورة.
- ورق عمل.

الكلمات المقترضة ذات العلاقة بدرس (شقة للإيجار) تم أخذها من كتاب

(Musannaf Arabi Türki Müşterek İfadeler)

الكلمات المقترضة من العربيّة	الكلمات المقترضة في التركية	الكلمات المقترضة من العربيّة	الكلمات المقترضة في التركية
صالة	Salon	جامع	Cami
تأكيد	Tekit	مال	Mal
تمام	Tamam	شركة	Şirket
نسيان	Nisyan	أطراف	Etrafinda
مقابلاً	Mukabilin	إجار	Icar
طبعا	Tabii	تفتيش	Teftiş
مسجد	Mescit	أجرة	Ücret

إجراءات التنفيذ

- (أستعرض الخبرات السابقة للطلبة (درس السكن) بطرح مجموعة من الأسئلة مثال:
- أين تسكن؟ أين يسكن صديقك؟ كم الآجار الشهري؟
- حتّى يتوصل الطّلاب للموضوع بأنفسهم وأركّز في الأسئلة على الكلمات المقترضة.
- أستخدم الكلمات المقترضة وأؤكد عليها، وأشرح الكلمات المقترضة للطلاب وأقارنها بالكلمات المقترضة لها في اللّغة العربيّة.
- أكلّف كلّ طالبين بتمثيل الحوار فيما بينهما.
- أكلّف الطّلاب بمهمة تعليميّة:(ضع الكلمات المقترضة في جمل مفيدة وذات دلالة ومعنى (خدمة، تفتيش، صالة، ممكن، رقم، بناء، تماماً، مقابلة)
- شكّل حوار من الكلمات المقترضة مع اضافة كلمات تراها مناسبة للحوار (تفتيش، كيف، ممكن، تمام، أجرة، مقابلة، صالة، مناسب، بناء، مسجد، مال... إلخ)
- عبّر عن الصّور بالكلمات المقترضة التي أمامك.
- ثمّ أذكّر الطّلاب بخطوات الاستقصاء

خطوات الدّرس	دور المعلّم	دور المتعلّم	مصادر التّعلّم
الأوّلى: عرض الموقف المشكل.	بداية أقوم بإلقاء التّحية على الطّلبةبعدها. - أعرض الموقف التعليمي المشكل من خلال ربط الدّرس السابق بالدّرس الجديد بهدف الوصول إلى موضوع الدّرس من قبل الطّلاب بحيث تكون هذه الأسئلة محفزة لتفكيرهم. -أين تسكن؟ -هل السكن خاص بالطلبة؟ -هل المسكن قريب أم بعيد؟ -كم أجرة المسكن؟ هل الأجرة مرتفعة؟ -أشرح المفردات والتراكيب اللغوية المقترضة (ممكن: ممكن)، (سكن، مسكن)، (بحث: تفتيش)، (لقاء: مقابلة) ...إلخ. - أكلّف الطّلاب بمهمات تعليمية كون من الكلمات المقترضة جمل مفيدة (تفتيش، بالطبع، أجرة ...إلخ)	-يرد الطّلبة التحية. -يجيب الطّلاب على الأسئلة. -ينفّذ الطّلاب المهمات التّعليميّة المكلفين بها.	المتعلّم نفسه البيئة المعلّم المواد التّعليميّة

	-عبّر عن الصّور (صور تتعلق بموضوع السكن المأجورة) بالكلمات المقترضة خاصة بموضوع الاقتراض المشكل. -أستخدم الكتاب والسبورة.		
الثّانيّة: جمع المعلومات عن الموقف المشكل من خلال التساؤل.	أوجّه المتعلّمين نحو جمع معلومات عن الوضع المُشكل المتمثّل في عمل استقصاء عن الكلمات المقترضة في الدّرس "شقة للإيجار "، ثمّ عرض المعلومات على المعلّم، وأكتفي بالإجابة بنعم أو لا عن الأسئلة التي يتمّ طرحها من قبل الطّلبة. -أوجّه الطّلاب لتكون أسئلتهم حول تحقيق أهداف الدّرس.	يقوم الطّلبةبطرح أسئلة مغلقة على المعلّم ليجيب عليها بنعم أو لا.	أسلوب الاستقصاء
الثالثة: اختبار المعلومات وتجريبها.	يقوم الطّلبة في هذه المرحلة بتجميع المعلومات وتدوين ملاحظاتهم وأسئلتهم حول الموضوع بالإضافة إلى ذلك يقوم الطّلاب بتدوين الإجراءات التي سيقومون بها للإجابة على أسئلتهم. في هذه المرحلة أقوم بإدارة المناقشة حول ملاحظات الطّلاب أنّ هذه الكلمات لها نفس الدلالة في لغتهم وبالتالي يهدف هذا إلى تعميق مفهوم الاقتراض. -أقسّم الطّلاب إلى مجموعات متساويّة بعد ذلك أعطيهم مهمات لتنفيذها. - أوزّع الأدوار على الطّلاب. - أطلب من الطّلاب تنفيذ المهمات والأدوار المطلوبة منهم. -أكلّف الطّلاب الإتيان بكلمات مقترضة جديدة أثناء الحوار.	-يجلس الطّلبة ويعملون في مجموعات عمل تعاونيّة. -يستلم الطّلبةالمهمات التّعليميّة والمواد والأدوات اللازمة لاختبار صحة المعلومات وتجريبها وهي: - التّعرّف على معاني الكلمات الجديدة. -التّعرّف على الكلمات المقترضة في لغته الأمّ.	خبرة المتعلّم.

	يقوم الطلاب بتنفيذ المهمات وماطلب إليهم.	-توظيفها بشكل صحيح في الجمل. - تخمين لكلمات مقترضة في اللغة المتعلّمة ينفذ الطّالب الحوار مع زميله.	
الرابعة: التفسير	أوجّه المتعلّمين إلى تفسير النتائج التي تمّ التّوصّل إليها من خلال تنفيذ الأنشطة العمليّة (حلّ تدريبات النّص) مع التّركيز على الكلمات المقترضة. -أطرح على الطّلبة أسئلة تكشف عن مدى فهمهم (أعد تشكيل الحوار باستخدام الكلمات المقترضة فقط) أو شكل حوارا من خلال الكلمات المقترضة) التي حصلنا عليها في الدّرس. أفسّر موضوع الاقتراض اللّغويّ الذي تمّ تعلّمه مع تقديم الدّعم والتوجيه اللازم بهدف مراعاة الفروق الفرديّة بين الطّلاب. –أركّز على الأسئلة التي تكشف عن مدى تحقق الأهداف حول الاقتراض اللّغويّ.	يجيب الطّلبةعلى أسئلة المعلّم والتي تكشف عن مدى فهمهم وتفسيرهم للمعلومات والبيانات التي جمعوها عن الموقف المشكل.	المتعلّم نفسه البيئة المعلّم المواد التّعليميّة
الخامسة: تعميق الاستقصاء وتقويمه	أدرّب الطّلاب على إجراء تقويم للمعلومات التي تمّ التّوصّل إليها من خلال الأسئلة. -أدرّب الطّلاب على توظيف المعلومات في حلّ الموقف المُشكل. -أعمّق فهم الطّلاب للموضوع من خلال طرح الأسئلة التي يغلق فيها الدّرس:	-يجيب الطّلبةعلى الأسئلة التي تطرح عليهم حول الموضوع المستهدف.	المتعلّم نفسه المعلّم

	- تكرار الكلمات المقترضة ووضعها في جمل، وإعطاءهم واجب منزليّ من كتاب التدريبات بالإضافة لمتن باللغة التّركيّة لتشجيعهم على اكتشاف كلمات أكثر بلغتهم. أستمع لأسئلة وإجابات الطّلاب وأغلق الموقف التّعليميّ التعلّميّ.		

EK 10. Çalışma Kağıtları

(1)Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربيّة

الصّف: التّحضيريّ

الموضوع: الحياة اليّوميّة

الزمن :6 دقائق

الأهداف:

-أنّ يكتب ويعبر من خلال استعمال الكلمات المقترضة من العربيّة بالشكل والمعنى الصحيح.
-أنّ يكتشف الكلمة المقترضة من بين مجموعة من الكلمات.
-أن يذكر معاني الكلمات المقترضة باللغتين العربيّة والتركية بشكل صحيح.

-اكتب معاني الكلمات الآتية باللغة التركية.

حياة	ترتيب	تلفاز	عودة	معرفة

-اكتب معاني الكلمات الآتية في اللغة العربيّة.

Sabah	Kahve	Maşallah	Müşahede	Kuran

ضع دائرة حول الكلمة المقترضة:

- بداية، ضحك، قراءة، ترتيب

-نوم، صلاة، عائلة، مطعم

-فاكهة، جميل، تجربة، نشيط

ورقة عمل الطالب رقم (2)

المادة: لغة عربيّة

الصف: التّحضيريّ

الموضوع: الحياة اليوميّة

الزمن :10 دقائق

الأهداف:

-أنّ يصوغ السّؤال من الكلمات المقترضة صياغة صحيحة.

-أنّ يكمل التّعابير بشكل صحيح من كتاب تصنيف الكلمات (**Musannaf Arabi Türki Müşterek İfadeler**)

-أنّ يكمل التعابير من الكلمات المقترضة بمعناها الصحيح.

-أنّ يتحدث عن حياته اليوميّة باستخدام الكلمات المقترضة

-كيف تسأل في الأحوال الآتية؟

- السّؤال عن حال رفيقك. كيف حالك يا رفيقي؟
- الّسؤال عن أجرة الدّكان كم .....؟
- السّؤال عن مكان العلاج أين .....؟
- معرفة الحساب كم .....؟

-أكمل التّعابير الآتية بكلمات من كتاب **(Musannaf Arabi Türki Ifadeler Müşterek**

أجرّب أن .....

لا أعرف .....

أجهل .....

-تحدّث عن حياتك اليوميّة باستخدام الكلمات الموجودة في كتاب **Musannaf Arabi Türki İfadeler Müşterek**

.....

.....

.....

.....

(1) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربيّة

الصف: التّحضيريّ

الموضوع: وجبات الطعام

الزمن :10 دقائق

الأهداف:

-

- أنّ يصيغ من الكلمات المقترضة المبعثرة جملة مفيدة.
- أنّ يربط بين الكلمات المقترضة وضدها.
- أنّ يصل بين جزئي الجملة.
- أنّ يألف حوارا من الكلمات المقترضة.

-رتب الكلمات لتصبح جملة مفيدة:

أمي – خفيفاً – جهّزت – إفطاراً.

.....

لذيذة – المشروبات.

.....

صحي – شراب – الليمون.

.....

- هات ضد الكلمات الآتية.

مساءmasa	ضرر Zarar	بداية (ابتداء) ibtidaen

-صل بخط بين الجمل في القائمة (أ) وما يناسبها في القائمة (ب):

القائمة (أ)	القائمة (ب)
صباح الخير	أن أسأل سؤالا
الليمون	نباتي
هذا إنسان	صباح النور
هل من الممكن	فيه فائدة للصحة

-اكتب حواراً في المطعم أو أي مكان تناولت فيه الطعام مع رفيقك باستخدام الكلمات المقترضة.

(وقت، نباتيّ، حيوانيّ، مشروبات، ليمون، برتقال، الفطور، خفيف، شوربة، كباب، طماطم، هل من الممكن، مناسب، زيتون، ترجيح، شاي، قهوة، سفرة، عادةً، حقاً، حاضر، طبق، فنجان، مكان، ساعة، ضرر، فائدة، تقديم، رفيق، عافية، مرتب، ترتيب، إكراميّة، الحساب)

(1) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربية

الصف: التّحضيريّ

الموضوع: طعام الوجبات

الزمن:8 دقائق

الأهداف:

-أنّ يصل بين الكلمة المقترضة ومعناها في لغته.
-أنّ يلفظها لفظ صحيحاً في اللغة الهدف.

-صل بخط بين الكلمة العربيّة ومعناها في التّركيّة:

-الشاي **çay**

-شوربة **çorba**

-مشروبات **meşrubat**

-زيتون **zeytin**

-موافقة **muvafakat**

-مخالفة **muhalefet**

-ضع الكلمات السابقة في جمل مفيدة من تأليفك.

.....

.....

.....

.....

.....

(2) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربية

الصّف: التّحضيريّ

الموضوع: طعام الوجبات

الزمن :6 دقائق

الأهداف:

-أنّ يكمل الطالب خريطة كلمة (ضرر) من حيث: نوعها، مرادفها، ضدها، ثمّ يضعها في جملة.

-أنّ يوظف معنى كلمة ضرر توظيفاً صحيحاً من خلال وضعها في جملة معبرة.

-أكمل خريطة الكلمة لكلمة المقترضة (ضرر zarar)

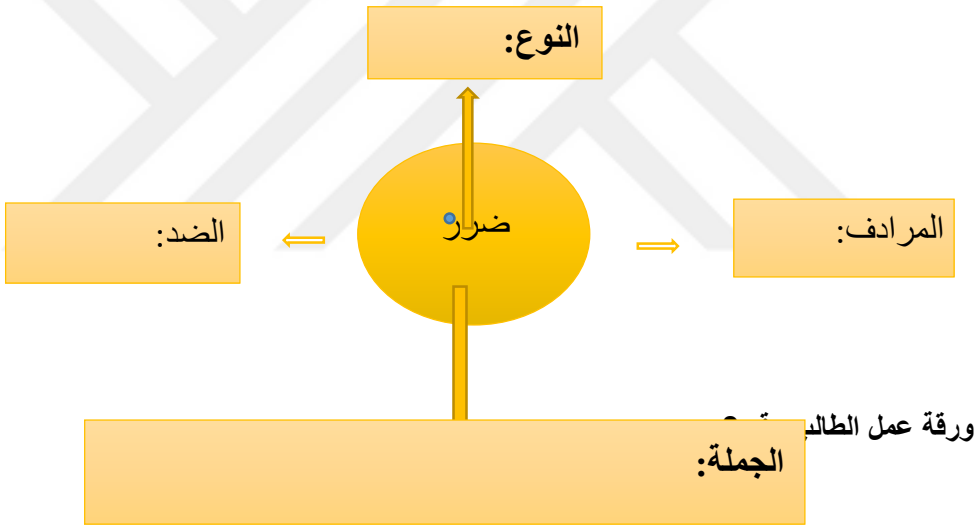

ورقة عمل الطالب

(3) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربيّة

الصّف: التّحضيريّ

الموضوع: طعام الوجبات

الزمن :6 دقائق

الأهداف:

-أنّ يميز الكلمة المقترضة من بين مجموعة من الكلمات.
-أنّ يكون قادراً على كتابتها في لغته.
-أنّ يوظفها توظيفاً صحيحاً في جملة مفيدة.

-ضع دائرة حول الكلمة المقترضة ثمّ اكتبها في لغتك ثمّ ضعها في جملة مفيدة.

- تجهّيز – تفضّيل – أكل – مخالفة

.....

.....

-بيض – رز – سمك – زيتون

.....

.....

عصير – لبن – شراب – مياه غازيّة

.....

.....

معرفة – شراء – بيع – موافقة

.....

.....

(4) Öğrenci Çalışma Kağıdı (

المادة: لغة عربية

الصّف: التّحضيريّ

الموضوع: طعام الوجبات

الزمن :3دقائق

الأهداف:

-أنّ يصرّف الاسم مع الضمائر بشكل صحيح.
-أنّ يضعها في جملة بعد تصريفها.

-صرّف الكلمة المقترضة (موافق) مع الضمائر وفق الشكل الآتي (أنا موافق)

أنا أخالف (مخالفة)

أنا	أنا موافق (موافقة)	أنا مخالف (مخالفة)
نحن		
أنت		
أنت		
أنتما		
أنتما		
أنتم		
أنتن		
هو		
هي		
هما		
هما		
هم		
هن		

(5) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربيّة 5

الصف: التّحضيريّ

الموضوع: طعام الوجبات

الزمن :5 دقائق

الأهداف:

-أنّ يكتب عن الطعام المفضل لديه باستخدام الكلمات المقترضة.

اكتب عن الطعام المفضل لديك باستخدام الكلمات المقترضة. مستعينا بكتاب Musannaf Arabi Türki Müşterek İfadeler

.....

.....

.....

.....

.....

(1) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربيّة

الصف: التّحضيريّ

الموضوع: السّكن

الزمن :6 دقائق

الأهداف:

-أنّ يكمل التركيب بالكلمات المقترضة المناسبة.
-أنّ يصل بخط بين الكلمة ومعناها الصحيح في الكلمة المقترضة.
-أنّ يكتب الجملة المقترضة بلغته الأمّ.

-أكمل التركيب بكلمات مقترضة من بين القوسين.

-لا داعي للشكر (يا رفيقي – يا معلّمي-ياخالتي)

-يناسبني -تناسبني (اللون القرمزي – الألبسة القصيرة – القبعة الصّوفيّة)

- واجبي (سماعك – مساعدتك – الإحسان إليك)

-صل بخط بين الكلمات ومعناها الصحيح في الكلمات المقترضة.

سكن	إمداد
إعداد الطعام	أجرة
واجب	تجهّيز الطعام
ثمن	لازم
مساعدة	مسكن

-اكتب الجملة المقترضة في لغتك.

تحتاج إلى مسكن .....، الرّجاء شرح معلومات الدّرس .....

معرفة أجرة المسكن .....، شكراً للخدمات .....

(2) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربيّة

الصف: التّحضيريّ

الموضوع: السّكن

الزمن :6 دقائق

الأهداف:

-أنّ يصف مسكنه بمتن يغلب عليه الكلمات المقترضة.

-صف المسكن الذي تسكنه مستعينا بالكلمات المقترضة.

Sath	**سطح**	**Dukkan**	**دكان**
Sevk	**سوق**	**Sur**	**سور**
Şeriket	**شركة**	**Tuvalet**	**توليت**
Ücret	**أجرة**	**Mescid**	**مسجد**
Hammam	**حمام**	**Devr**	**دوار**
Mekan	**مكان**	**Kavs**	**قوس**
Derc	**درج**	**Nakş**	**نقش**
Bina	**بناء**	**Rakam**	**رقم**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربيّة

الصف: التّحضيريّ

الموضوع: شقة للإيجار

الزمن :6 دقائق

الأهداف:

-أنّ يكتشف بأنّ تصريف الفعل المقترض مع الضمائر لا يغير من معناه.

-صرّف الفعل (تفتيش) مع الضمائر في الزمن الماضي والمضارع

أنا.....، .....

نحن.....، .....

أنت .....، .....

أنت .....، .....

أنتما..... ،.....

أنتم .....، .....

أنتن.....، .....

هو.....، .....

هي.....، .....

هما .....، .....

هم.....، .....

هن .....، .....

(2) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربيّة

الصّف: التّحضيريّ

الموضوع: شقة للإيجار

الزمن :6 دقائق

الأهداف:

-أنّ يصل بين الكلمة وبقية الجملة المقترضة.

-أنّ يكتب ضد الكلمات المقترضة بكلمات تضاد مقترضة.

-صل بين الجمل وما يناسبها.

أفتش عن رسمية

خدمة أجرته مئة ليرة

المسكن عنوان الشركة

صالة مناسب

بناء السينما

-هات ضد الكلمات الآتية (على أنّ تكون الكلمات مقترضة)

فراق: ..... غير ممكن: .....

غير مناسب: ..... نسيان: .....

(3) Öğrenci Çalışma Kağıdı

المادة: لغة عربيّة

الصّف: التّحضيريّ

الموضوع: شقة للإيجار

الزمن :6 دقائق

الأهداف:

-أنّ يحاور صديقه عن بنائه وعنوانه باستخدام الكلمات المقترضة.

تحاور مع صديقك وليتكلم كلّ واحد منكما عن بنائه، وشقته، وعنوانه (باستخدام الكلمات المقترضة).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK 11. Ders Sınıfı Dışında Uygulama Ödevleri

-واجب الأسبوع الأوّل

-في أثناء مشيك في الشارع هناك العديد من اللوحات مكتوب عليها كلمات وتراكيب وجمل مقترضة من العربيّة، قمّ بتصوريها واكتبها في العربيّة ثمّ ضعها في جملة مفيدة.

واجب الأسبوع الثّانيّ

شاهد مقطع لفلم يتحدث أبطاله اللغة العربيّة الفصحى، على أن يكون هذا الفلم قصير لا يتجاوز الدقيقتين، اكتب ما تسمعه من الكلمات المقترضة.

واجب الأسبوع الثّالث

في المتن المكتوب بالتركية كلمات مقترضة، استخرجها ثمّ اكتبها بالعربيّة ثم ضعها في جملة مفيدة.

واجب الأسبوع الرّابع

ابحث عن عشرة كلمات مقترضة في معاجم اللغة العربيّة والتركية

واجب الأسبوع الخامس

اختار عشرة كلمات مقترضة والفظها بشكلها الصحيح مراعياً مخارج الحروف فيها

واجب الأسبوع السّادس

اكتب خمس كلمات مقترضة سمعتها في حياتك اليومية من عائلتك أو أصدقائك

واجب الأسبوع السّابع

شاهد فلم بلغتك الأمّ واستخرج منه كلمات مقترضة واكتبها في العربيّة

واجب الأسبوع الثّامن

اختر موضوعاً تتحدث فيه مستخدماً فيه جميع الكلمات المقترضة التي تعلمتها في برنامج الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ.

EK 12. Çalışma Kağıtlarına Öğrencilerin Verdiği Cevap Örnekleri

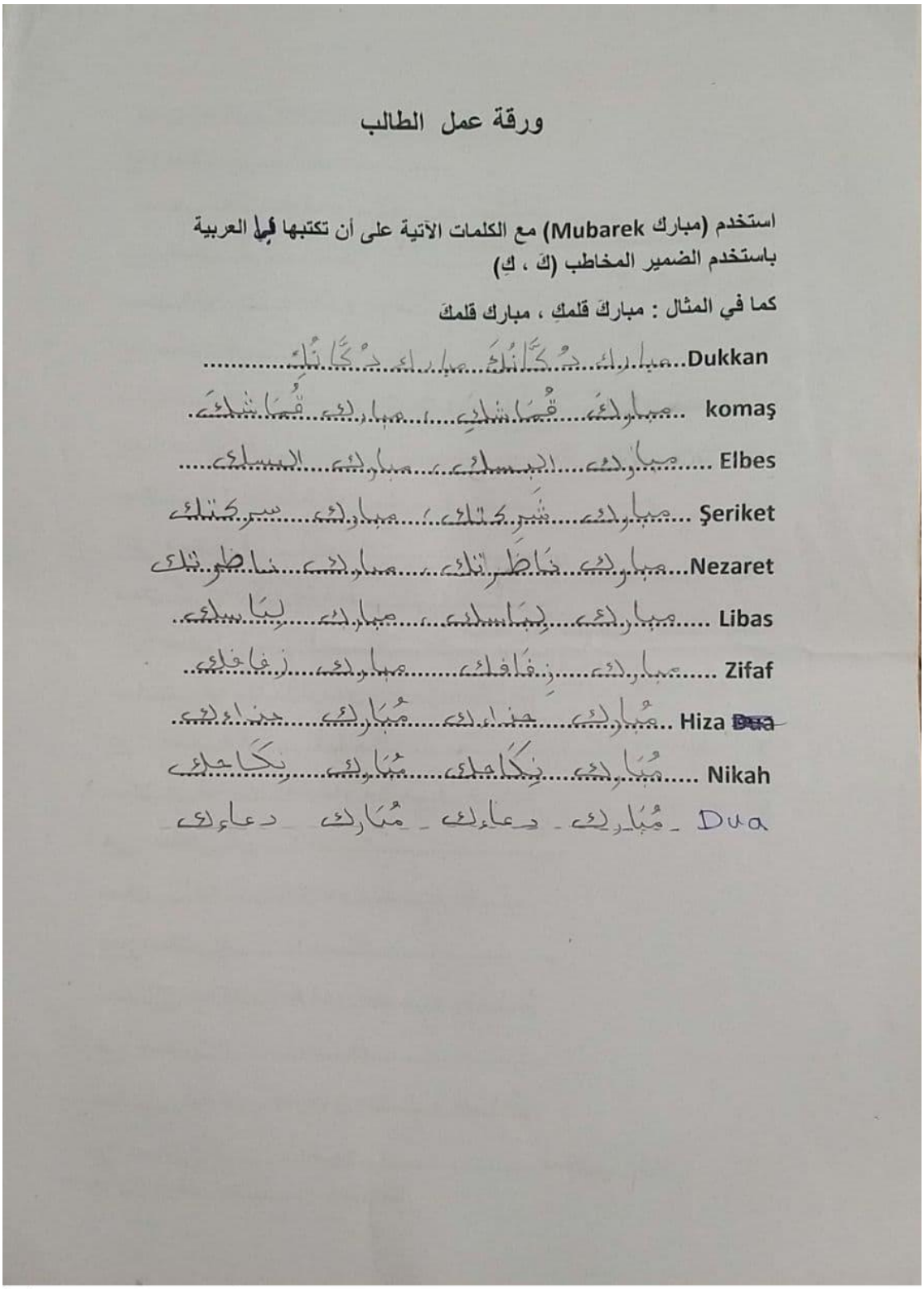

ورقة عمل الطالب

استخدم (مبارك Mubarek) مع الكلمات الآتية على أن تكتبها في العربية باستخدام الضمير المخاطب (كَ ، كِ)

كما في المثال : مباركَ قلمكِ ، مبارك قلمكَ

Dukkan ..... مبارك دكانك مبارك دكانك

komaş ..... مبارك قماشك مبارك قماشك

Elbes ..... مبارك لبسك مبارك لبسك

Şeriket ..... مبارك شركتك مبارك شركتك

Nezaret ..... مبارك ناظرتك مبارك ناظرتك

Libas ..... مبارك لباسك مبارك لباسك

Zifaf ..... مبارك زفافك مبارك زفافك

Hiza ~~Dua~~ ..... مُبارك حذاءك مُبارك حذاءك

Nikah ..... مُبارك نكاحك مُبارك نكاحك

Dua ـ مُبارك ـ دعاءك ـ مُبارك دعاءك

CamScanner الممسوحة ضوئيا بـ

نماذج من إجابات الطلبة على أوراق العمل

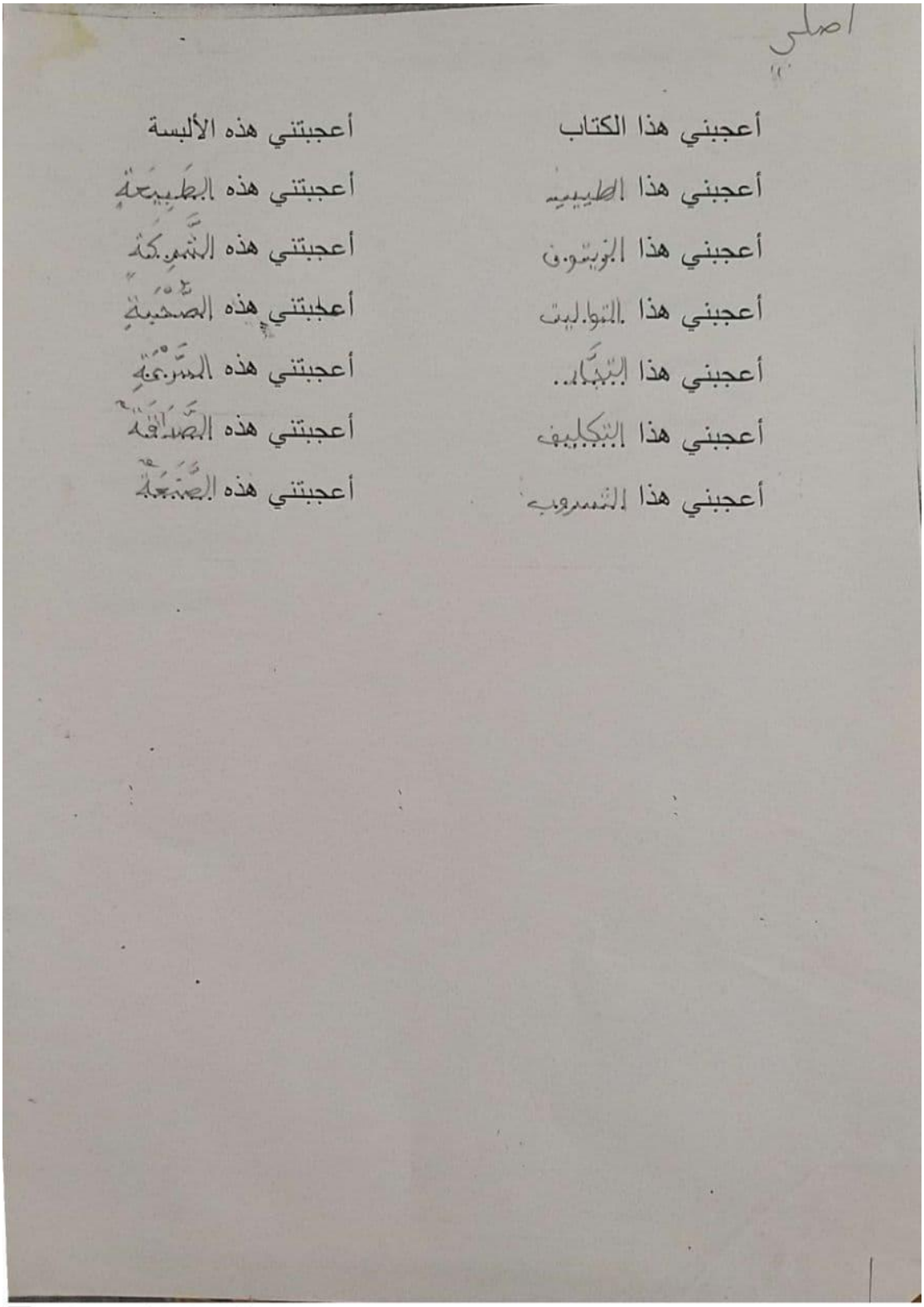

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

EK 13. Muhadese Becerisi Kazandırma Test Raporu

سعادة الدكتور: .....المحترم

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته... وبعد...

تقوم الباحثة بإجراء دراسة علميّة بعنوان: **(تطوّير برنامج تعليمي قائم على الاقتراض اللغوي باستخدام المنحى الاستقصائيّ وقياس فاعليته في تسهيل تعليم العربيّة للطلبة الأتراك غير الناطقين بها في جامعة تشوقورأووا بولاية أضنة في تركيا)** بهدف الحصول على درجة الدكتوراه في العلوم الإسلاميّة / تخصص اللغة العربيّة وبلاغتها.

وتتطلّب هذه الدّراسة بناء اختبار يقيس التحصيل بعد دراستهم دروس المحادثة في كتاب العربيّة للجامعات للصف التّحضيريّ في جامعة جوقورؤوا بولاية أضنة في تركيا.

ونظراً لما تتمتعون به من دراية وخبرة في هذا المجال، فإني أرجو أنّ تتكرموا بتحكيم هذا الاختبار من حيث:

- التّطابق بين الهدف والسّؤال.
-صياغة السّؤال من الناحية اللّغويّة والفنيّة.
- اختيار البدائل.

وذلك بإبداء الرأي في اسئلة الاختبار، بالحذف والإضافة والتّعديل.

وتفضلوا بقبول فائق الاحترام

الباحثة

منار حوريّة

EK 14. Hazırbulunuşluk Programı Muhadese Becerisi Yazılı Test

جامعة جوقوروْوا
كلية الإلهيّات
قسم اللّغة العربيّة وبلاغتها

الاختبار الكتابيّ لمهارة المحادثة في برنامج الاقتراض الاستقصائيّ اللّغويّ
في الصّف التّحضيريّ

إعداد
منارحوريّة

إشراف البروفيسور الدكتور
موسى ألب

1442-2021

اختبار مهارة المحادثة لطلبة الصّف التّحضيريّ في كلية الإلهيّات

إرشادات الاختبار

عزيزي الطّالب/عزيزتي الطالبة:

- يهدف هذا الاختبار إلى قياس مدى التمكّن من مهارة المحادثة لدى طلبة الصّف التّحضيريّ بجامعة جوقورؤوا.
- هذا الاختبار للبحث العلميّ فقط، وليس له علاقة في التّأثير على درجاتك الجامعيّة، فالرجاء الإجابة عن فقراته بكلّ جدية وأمانة وصدق.
- قراءة تعليمات الاختبار بدقة والالتزام بها.

تعليمات الاختبار:

- تأكّد من كتابة بياناتك كاملة في الجُزء المحدد من الاختبار.
- اقرأ السّؤال بعناية قبل الإجابة عنه.
- يتكوّن هذا الاختبار من ثلاثة أجزاء متمثّلة في اثنان وستون فقرة من نوع الاختيار من متعدد، ولكلّ فقرة أربعة بدائل واحدة منها صحيحة.
- الجُزء الثّانيّ متمثّل بسؤال تصنيف الكلمات المقترضة في المكان الصحيح، والجُزء الثّالث متمثّل بسؤال إكمال كلمات للنص محادثة قصيرة.
- زمن الاختبار محدد ب **60** دقيقة وعدد صفحات الاختبار **4** صفحات.
- العلامة النهائيّة للاختبار **100** درجة.
- المطلوب الإجابة عن جميع الأسئلة.
- ضرورة معرفة المطلوب من كلّ سؤال قبل الإجابة عنه.
- لكلّ سؤال إجابة واحدة صحيحة، لذلك يجب ألاّ تختار أكثر من إجابة ولا تترك سؤالاً دون إجابة.

تمنياتي لكم بالتوفيق

الباحثة

منار حوريّة

كلية الإلهيّات بجامعة جوقورأووا

الاختبار التّحصيليّ لمادة المحادثة –العام الدّراسي 2020/2019

التاريخ :3/كانون الثّانيّ 2020 م. الموافق 6 جمادى الأوّلى 1441هـ

اسم الطالب: ..... الشّعبة والرقم: ..... العلامة: .....

السّؤال الأوّل: ضع خطاً تحت الإجابة الصحيحة مما يلي (52 درجة):

1-ضد كلمة (**فائدة**) في جملة (**فائدة القراءة عظيمة**) هي:

أ-رزق ب– ضرر ج– عائدة د – ربح

2-مرادف الكلمة المقترضة (**قهقه**) في جملة (**قهقه الطفل**) هي:

أ-الفرح ب -السّرور ج-تَبَسُم د -مسعود

3-مفرد الكلمة المقترضة (**عقلاء**) في جملة (**العلماء عقلاء**) هي:

أ-عقل ب-عاقل ج-عاقلون د-عاقلات

4-ضد كلمة (**موافقة**) في الجملة الآتية (**الموافقة شيء جيد**) هي:

أ-مخالفة ب-تنافر ج-تفرّق د-اختلاف

5-جملة (**mecburi hizmet**) تعني في العربيّة:

أ-الخدمة العسكرية ب-الخدمة الضرورية

ج-الخدمة الإلزامية د-الخدمة الإجبارية

6-جملة (**hesap sahibi**) تعني في العربيّة:

أ-رفيق الحساب ب-أجرة الحساب

ج-صاحب الحساب د-حساب كبير

7-التعبير (**İlanihaye**) تعني في العربيّة:

أ-ما لا نهاية ب-إلى النهاية

ج-في النهاية د-مع النهاية

8-التعبير (**Binaen aleyh**) تعني في العربيّة:

أ-بناءً عليه ب-بناءً عليك

ج-اعتمد عليه د-وافق له

9-مرادف الكلمة المقترضة (**مسلك**) في جملة (**مسلك التعليم**) هي:

أ-عمل ب-مهنة ج-وظيفة د-كل ما سبق صحيح

10-مرادف الكلمة المقترضة (**مسكن**) في جملة (**مسكن الطّلبةواسع**) هي:

أ-بيت ب-منزل ج-شقة د-كل ما سبق صحيح

11-كلمة (**Mübarak**) تعني في العربيّة:

أ-البركة ب-مبارك ج-تبارك د-بوركت

12-في جملة (**أين المسجد؟**) سؤال عن:

أ-زمان المسجد ب-وقت المسجد

ج-مكان المسجد د-بناء المسجد

13-في جملة (**بكم الألبسة؟**) سؤال عن:

أ-قماش الألبسة ب-عدد الألبسة

ج-أجرة الألبسة د-مكان الألبسة

14-عبارة (**مكان تجريب الألبسة**) تعني في العربيّة:

أ-غرفة الجلوس ب-غرفة النوم

ج-غرفة القياس د-غرفة الطعام

15-عبارة (**لا أدري**) المقترضة تعني:

أ-لا أعلم ب-لا أعرف ج-لا خبر د-كل ما سبق صحيح

16-الكلمة المقترضة المناسبة لجملة: (**سكنت في .....قريب من المسجد**) هي:

أ-زمن ب-مسكن ج-مدرسة د-أبنية

17-صيغة الجواب المقترضة المناسبة لسؤال: **متى وقت الدّرس؟** هي:

أ-وقت الدّرس صباحاً ب-وقت الدّرس غداً

ج-وقت الدّرس مساء د-وقت الدّرس ظهراً

18-ضد كلمة "**موافق**" كلمة مقترضة هي:

أ-مخالف ب-رافض ج-غير موافق د-معارض

19-الكلمة المقترضة المناسبة لملء الفراغ في جملة :(**ما رأيك في .....الحقيبة**) هي:

أ-ترتيب ب-تجريب

ج-تجهيز د-كل ما سبق صحيح

20-الكلمات المقترضة في الجملة (**رجاء تفسير معنى الكلمة**) هي:

أ-رجاء ب-تفسير

ج-معنى د-كل ما سبق صحيح

21-الكلمة المقترضة المرادفة لكلمة (**بَحَثَ**) هي:

أ-فكّر ب-فحص ج-فتّش د-تحرّى

22-مرادف كلمة (**شُعُور**) واحدة من الكلمات المقترضة الآتية:

أ-إحساس ب-إدراك ج-وعي د-شفقة

23-نقول لمن قال: **الحمدلله** بعد أن انتهى من الطعام:

أ-بالشفاء والسلامة ب-بالهناء والشفاء ج-بالعافية والصحة د-بالهناء والنقاهة

24-واحدة من الكلمات الآتية **ليست** من الكلمات المقترضة:

أ-ترك ب-ألبسة ج-حذاء د-حاسوب

25-**التحية المقترضة** الشائعة بين الناس للتهنئة بالعيد هي:

أ-مبارك عيدك ب-مبروك ج-بارك الله فيك د-عيد ميمون

26-نقول للشخص **المريض** عند زيارتنا له:

أ-شافاك الله ب-أبرأك الله ج-عافاك الله د-سلمك الله

-السؤال الثّانيّ:

- صَنّف الكلمات المقترضة الآتية وضعها في المكان المناسب لها من الجدول (40 درجة):

فستق، فيل، قهوة، كباب، موز، سمسم، شيخ، تمساح، زيتون، زرافة، شخص، طب، مهندس، معلّم، طبيب، فلاح، إمام، سلطة، عالم، خادم، قاتل، راهب، شاعر، طالب، سائق، تاجر، ضابط، مؤمن، مترجم، مشتري، مشتكي، متصوف، مسؤول، وزي، يتيم، رفيق، عجوز، رسّام، صرّاف، عسكري.

إنسان	مسلك	حيوان	طعام

السؤال الثّالث: أكمل الحوار الآتي -بالكلمات المقترضة من بين القوسين (8 درجات):

فاطمة: هل أنت مصريّة؟

زينب: لا، أنا..... (نمساويّة – تركيّة – هنغاريّة)

فاطمة: أنا فاطمة وأدرس في كلية .....، ما اسمك؟ (الاقتصاد – الرياضيات – الصيدلة)

زينب: أنا ..... زينب، أنا أدرس في كلية الإلهيّات. (شهرتيّ – بلديّ – اسميّ)

فاطمة: تشرفنا.

زينب: وأنا أيضاً..... (تشرفت بمعرفتكِ – تشرفت بلقائكِ – تشرفت بقدومكِ)

فاطمة: .....تسكنين؟

زينب: أسكن في .....الطّلبة (شقة – بيت – مسكن)

فاطمة: هل هو .....؟ (مناسب – بعيد – قريب)

زينب: نعم مناسب

فاطمة: كم .....المسكن؟ (ثمن – سعر – أجرة)

زينب: الأجرة 300 ليرة.

إعداد: أ. منار حوريّه.

EK 15. Muhadese Becerisi Testi Cevap Anahtarı

مفتاح الإجابة الصحيحة للسؤال الأوّل في الاختبار:

السؤال	أ	ب	ج	د	رقم السؤال	أ	ب	ج	د
1		■			14			■	
2			■		15				■
3		■			16		■		
4	■				17				
5				■	18				
6			■		19				■
7		■			20				■
8	■				21			■	
9			■		22				
10				■	23		■		
11		■			24				■
12			■		25				
13			■		26				

مفتاح الإجابة الصحيحة للسؤال الثّانيّ في الاختبار

تصنيف الكلمات المقترضة

إنسان	مسلك	حيوان	طعام
شيخ	طب	زرافة	فستق
عسكري	فلاح	تمساح	قهوة
شخص	مهندس	فيل	كباب
عالم	معلّم		موز
إمام	طبيب		سمسم
عجوز	خادم		زيتون
رفيق	صرّاف		سلطة
يتيم	رسّام		
متصوّف	وزير		
مشتكي	مسؤول		
مشتري	مترجم		
مؤمن	ضابط		
طالب	تاجر		
شاعر			
قاتل			
راهب			

-مفتاح الإجابة الصحيحة للسؤال الثّالث في الاختبار

1. تركية
2. الاقتصاد
3. اسمي
4. تشرفت بمعرفتك
5. مسكن
6. مناسب

EK 16. Muhadese Becerisini Ölçmek İçin Klavuz Öğretmen Raporu

سعادة الدكتور: .....المحترم

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته... وبعد...

تقوم الباحثة بإجراء دراسة علميّة بعنوان: **(تطوّير برنامج تعليميّ قائم على الاقتراض اللّغويّ باستخدام المنحى الاستقصائيّ وقياس فاعليته في تسهيل تعليم العربيّة للطلبة الأتراك غير الناطقين بها في جامعة تشوقورأووا بولاية أضنة في تركيا)** بهدف الحصول على درجة الدكتوراه في العلوم الإسلاميّة / تخصص اللّغة العربيّة وبلاغتها.

وقد تطلّب ذلك إعداد بطاقة ملاحظة لقياس مهارة المحادثة، لمعرفة مدى فاعلية البرنامج المقترح بعد دراستهم دروس المحادثة في كتاب العربيّة للجامعات للصّف التّحضيريّ في جامعة تشوقورأووا بولاية أضنة في تركيا.

ونظراً لما تتمتعون به من دراية وخبرة في هذا المجال، فإني أرجو أنّ تتكرموا بالاطلاع عليها وتحكيمها، وإبداء آرائكم البناءة، واقتراحاتكم الفعالة في هذا المجال، من حيث:

-صلاحية بطاقة الملاحظة لقباس مهارة المحادثة التي وضعت من أجلها.

- سلامة الصّياغة اللغويّة لبطاقة الملاحظة.

-مدى وضوح تعليمات بطاقة الملاحظة.

وتفضلوا بقبول فائق الاحترام

الباحثة

منار حورية

EK 17. Muhadese Becerisi Son Hal Kartı

الفقرات	درجات الطالب			الدرجة
	أداء جيد جدا	أداء متوسط	أداء ضعيف	
1-يعبّر عن الأفكار بالكلمات المقترضة بوضوح.	يعبّر الطالب عن الأفكار بالكلمات المقترضة بوضوح .	يعبّر عن الأفكار بشكل أقلّ وضوحاً.	لايعبّر عن الأفكار بوضوح.	
2-ينظّم الأفكار بالكلمات المقترضة بشكل متسلسل.	يرتّب الطالب الأفكار الفرعيّة بالكلمات المقترضة ترتيباً مناسباً للموضوع.	يرتّب بعض الأفكار الفرعيّة ويخطئ في فكرة أو فكرتين أثناء الترتيب.	يرتّب الطالب الأفكار الفرعيّة ترتيباً يخل بمضمون الحديث.	
3-يختم الموضوع بخاتمة مناسبة	يختار الطالب الخاتمة الصحيحة للموضوع بصورة صحيحة.	يختار الطالب الخاتمة الصحيحة للموضوع بصورة أقلّ صحة.	يختار الطالب الخاتمة البعيدة عن الموضوع.	
4- يتحدث في جمل وتراكيب مقترضة تامة المعنى.	يعبّر الطالب عن الأفكار بجمل تامة مناسبة مراعياً سياق الحديث.	يعبّر الطالب عن الأفكار في جمل تامة مناسبة المعنى ولا يراعي سياق الحديث	يعبّر الطالب عن الأفكار في جمل غير تامة ولايراعي سياق الحديث.	
5- يوظف التراكيب اللّغويّة المقترضة المناسبة للحوار	يوظّف الطالب أدوات الرّبط بين الجمل والعبارات بشكل مناسب ودقيق.	يوظّف الطالب أدوات الرّبط بين الجمل والعبارات بدقة أقل.	لا يوظّف الطالب أدوات الرّبط بين الجمل والعبارات.	
6-يختار الكلمة المقترضة المناسبة المعبّرة	يختار التلميذ الكلمات المقترضة	يختار الطالب كلمات مقترضة قريبة	يختار الطالب كلمات مقترضة	

عن المعنى المقصود.	المناسبة والدقيقة عن المعنى المقصود.	للتعبير عن المعنى المقصود.	بعيدة عن المعنى المقصود.	
7- يتحدث بصوت واضح مع إخراج الحروف في الكلمة المقترضة من مخارجها الصحيحة	يلفظ الطالب أصوات الحروف في الكلمة المقترضة بشكل دقيق بإعطاء كل حرف حقه ومستحقه من النطق.	يلفظ الطالب بعض أصوات الحروف في الكلمة المقترضة من مخارجها الصحيحة لكنه يخطئ في حرف أو حرفين.	يلفظ الطالب أصوات الحروف في الكلمة المقترضة بشكل خاطئ.	
8- يتحدّث بطلاقة وسرعة مناسبة أثناء استخدام الكلمات المقترضة	يظهر الطالب الجرأة والثقة عما يعبر عنه مع خلو الكلام من عيوب النطق مع سرعة مناسبة.	يظهر التلميذ بعض التردد عما يعبر عنه مع خلو الكلام من عيوب النطق مع سرعة مناسبة أحياناً.	يظهر الطالب التلكؤ والتردد عما يعبر عنه مع عيوب النطق بسرعة غير مناسبة.	
9-ينوّع في الأداء الصوتيّ وفقاً للمعنى.	يُحسن الوقوف بشكل دقيق ومناسب وقفاً معبراًعن المعنى.	يُحسن الوقوف في أثناء التّحدّث وقفاًغير معبر عن المعنى.	لا يُحسن الوقوف في أثناء التّحدّث ولايعبر عن المعنى بشكل دقيق.	
10-يتّخذ الوقفة المعتدلة المناسبة بثقة	يستخدم كلمات مقترضة	يستخدم كلمات غير	يستخدم كلمات قليلة من	

وجرأة دون خجل أو ارتباك	كافية من محصوله اللّغويّ.	كافيّة من محصوله اللّغويّ.	محصوله اللّغويّ.	
11-يتّخذ الوقفة المعتدلة المناسبة بثقة وجرأة دون خجل أو ارتباك.	يراعي الطالب آداب الحديث والوقفة المناسبة بين الفقرات دون خجل أو ارتباك بشكل أمثل يتناسب وموضوع التعبير	يراعي الطالب آداب الحديث والوقفة المناسبة بين الفقرات دون خجل أو ارتباك بشكل قليل جداً يتناسب وموضوع الحوار.	لا يراعي الطالب آداب الحديث والوقفة المناسبة بين الفقرات دون خجل أو ارتباك بشكل يتناسب وموضوع الحوار.	
12- يستعمل لغة الجسد وفق المعنى المعبر عنه.	التوظيف الأمّثل تعابير ملامح الوجه أو حركات اليدين أو هيئة الجسم بشكل مناسب للسياق	توظيف بعض تعابير ملامح الوجه أو حركات اليدين أو هيئة الجسم بشكل غير مناسب للسياق.	لا يوظف الطالب تعابير ملامح الوجه أو حركات اليدين أو هيئة الجسم.	

EK 18. Programın Bilimsel Konu Öğretiminde Kullanılan Kitapları

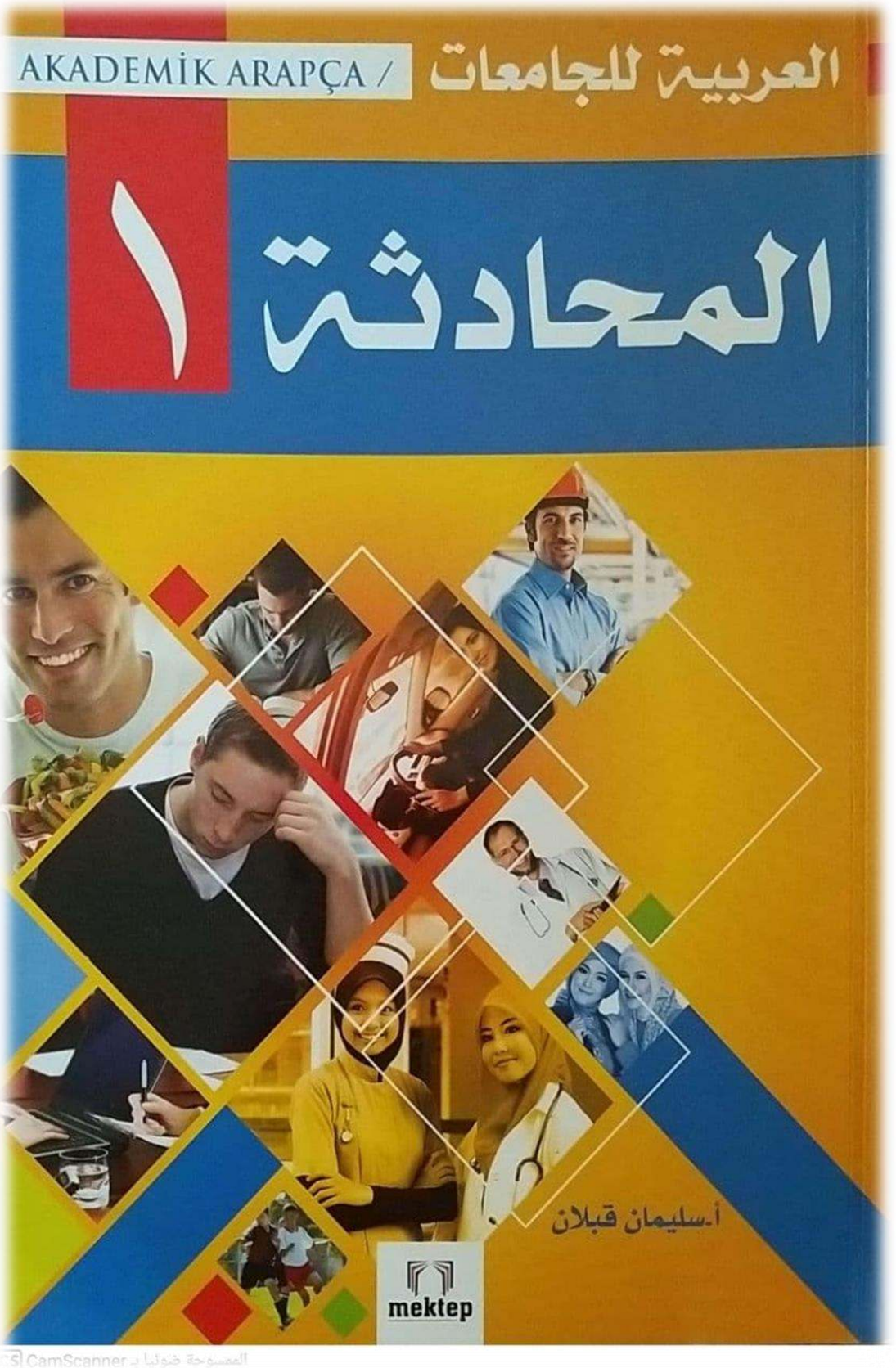

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

مُحتوى الكتابِ الأوَّلِ

١.	أشيرُ إلى الأشياء	١١
٢.	أتعلَّمُ بالإشارة	١٩
٣.	التَّعارُف	٢٩
٤.	عرِّف نفسك	٣٧
٥.	عائلتي الصَّغيرة	٤٥
٦.	عائلتي الكبيرة	٥٥
٧.	في البيت	٦٥
٨.	في البيت (٢)	٧٥
٩.	في السُّوق	٨٣
١٠.	في سوق الخضراوات	٩٣
١١.	حياتي اليوميَّة	١٠٣
١٢.	إلى المسجد	١١٣
١٣.	وجباتُ الطَّعام	١٢٣
١٤.	طعامُ الوجَباتِ	١٣١
١٥.	السَّكَن	١٤١
١٦.	شقَّةٌ للإيجار	١٥١
١٧.	الصِّحَّة	١٥٩
١٨.	مع الطَّبيب	١٦٩
١٩.	أعضاءُ الجسم	١٧٩
٢٠.	وظيفةُ الأعضاء	١٨٧

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

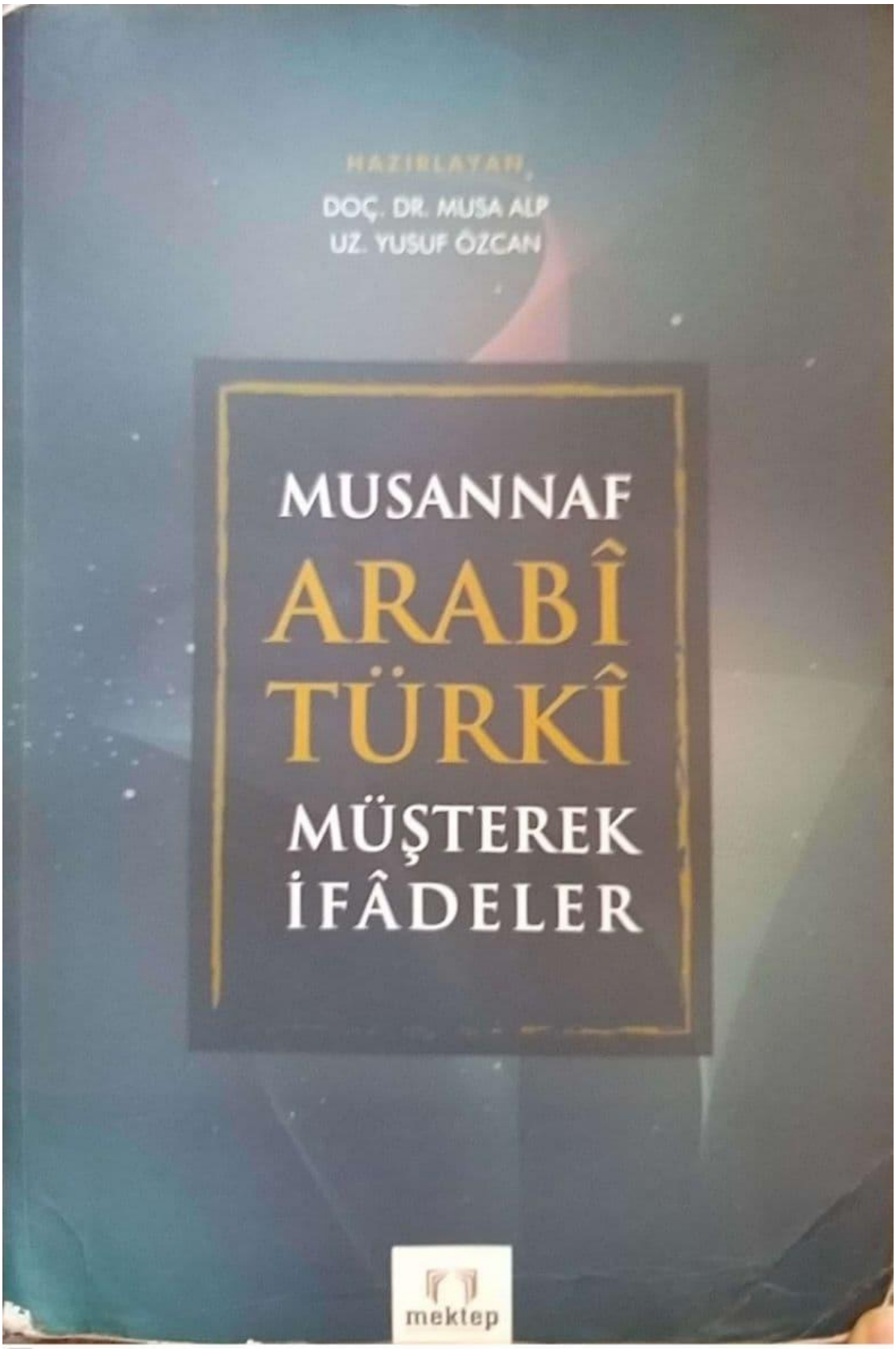

CamScanner الممسوحة ضوئيا بـ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ xi
GİRİŞ 1
1) İSİMLER 4
A) MÜRTECEL /مرتجل 4
B) MASTARLAR/مصادر 12
a) Üçlü Fiil Mastarları/مصادر أفعال ثلاثية 13
a.ı) Fa'l فَعْل 13
a.ıı) Fa'al فَعَل 18
a.ııı) Fi'l فِعْل 20
a.ıv) Fu'l فُعْل 21
a.v) Fa'il فَعِل 22
a.vı) Fi'al فِعَل 22
a.vıı) Fa'let فَعْلتْ 22
a.vıı) Fa'âlet فَعَالَتْ 23
a.x) Fi'âlet فِعالتْ 25
a.xı) Fa'alet فَعلت 26
a.xıı) Fu'let فُعْلَتْ 27
a.xııı) Fa'let فَعْلتْ 28
a.xıv) Fu'ûlet فُعولَتْ 28
a.xv) 'İlet عِلتْ 28
a.xvı) Fa'âl فَعال 29
a.xvıı) Fi'âl فِعال 30
a.vıı) Fu'ûl فُعُول 32
a.xıx) Fu'âl فعال 33
a.xx) Fe'â' فَعاء 33
a.xxı) Fi'â' فِعاء 34

CamScanner الممسوحة ضوئيا بـ

إرادي örneğindeki gibi *"bilinçsizce, istemeden"* şeklindedir. Bazan da gayr-i münbit / غير ممبت öreneğinde olduğu gibi *"verimsiz, çorak"* anlamında olumlu mümbit sıfatının tersi bir anlam ifade etmektedir.

Turki	Osmânî / عثماني / مشترك	عربي
Gayri ciddî	Gayr-i ciddî غير جدي	غير جدي
Gayri ahlaki	Gayr-i ahlâkî غير أخلاقي	غير أخلاقي
Gayri akli	Gayr-i 'aklî غير عقلي	غير عقلي
Gayri ilmi	Gayr-i 'ilmî غير علمي	غير علمي
Gayri ihtiyari	Gayr-i ihtiyârî غير اختياري	غير اختياري
Gayri insani	Gayr-i insânî غير إنساني	غير إنساني
Gayri iradi	Gayr-i irâdî غير إرادي	غير إرادي
Gayri kabil	Gayr-i kâbil غير قابل	غير قابل
Gayri kabili itiraz	Gayr-i kâbil-i i'tirâz غير قابل اعتراض	غير قابل اعتراض
Gayri kabili kıyas	Gayr-i kâbil-i kıyâs غير قابل قياس	غير قابل قياس
Gayri kabili şifa	Gayr-i kâbil-i şifâ' غير قابل شفاء	غير قابل شفاء
Gayri kabili tahmin	Gayr-i kâbil-i tahmîn غير قابل تخمين	غير قابل تخمين
Gayri kabili telâfi	Gayr-i kâbil-i telâfî غير قابل تلافي	غير قابل تلافي
Gayri kâfi	Gayr-i kâfi غير كافي	غير كافي
Gayri kanuni	Gayr-i kânûnî غير قانوني	غير قانوني
Gayri kıyasi	Gayr-i kıyâsî غير قياسي	غير قياسي
Gayri lâyık	Gayr-i lâyık غير لايق	غير لائق
Gayri mahsus	Gayr-i mahsûs غير مخصوص	غير مخصوص
Gayri memnun	Gayr-i memnûn غير ممنون	غير ممنون
Gayri menkul	Gayr-i menkûl غير منقول	غير منقول
Gayri meskun	Gayr-i meskûn غير مسكون	غير مسكون
Gayri mesul	Gayr-i mes'ûl غير مسؤول	غير مسؤول
Gayri meşru	Gayr-i meşru' غير مشروع	غير مشروع
Gayri muayyen	Gayr-i mu'ayyen غير معين	غير معين

CamScanner الممسوحة ضوئيا بـ

M) Atıflı İfadeler

Turki	Osmânî / مشترك /عثماني	عربي
Meddücezir	Medd u cezr مد وجزر	مد وجزر
Hamdüsena	Hamd u senâ' حمد وثناء	حمد وثناء
Medhüsena	Medh u sena مدح وثناء	مدح وثناء

N) Dini İfadeler / تعبيرات دينية

Turki	Osmânî / مشترك /عثماني	عربي
Elhamdulillah	Alhamdulillah الحمد لله	الحمد لله
Alimallah	'Alîm Allah عليم الله	عليم الله
Allah Teâlâ	Allahu Teâlâ الله تعالى	الله تعالى
Allahümme	Allahumme اللهم	اللهم
Allahüa'lem	Allahu a'lem الله أعلم	الله أعلم
Arş-ı ala	Arş-ı a'lâ عرش أعلى	عرش أعلى
Azraîl	Azrâîl أزرائيل	أزرائيل
Cebrail	Cibrîl جبريل	جبريل
Cehennem	Cehennem جهنم	جهنم
Cennet	Cennet جنة	جنة
Din	Din دين	دين
Evliyaullah	Evliya'u'l-lâh أولياء الله	أولياء الله
Eyvallah	Eyvallah إي والله	إي والله
Fethullah	Fethullah فتح الله	فتح الله
Feyzullah	Feyzullah فيز الله	فيز الله
Fi sebilillah	Fi sebîli'l-lâh في سبيل الله	في سبيل الله
Habibullah	Habibullah حبيب الله	حبيب الله
Hacerül Esved	Haceru'l-Esved حجر أسود	حجر أسود
Hadis-i Kutsî	Hadis-i Kutsî حديث قدسي	حديث قدسي
Hadis-i Şerif	Hadis-i Şerîf حديث شريف	حديث شريف
Hak din	Hak din حق دين	حق دين
İsrafil	İsrâfîl أسرافيل	أسرافيل

CamScanner الممسوحة ضوئيا بـ